

Politechnika Wroclawska

DZIEDZINA: Nauki inżynieryjno-techniczne

DYSCYPLINA: Architektura i urbanistyka

ROZPRAWA DOKTORSKA

Współczesne kierunki kształtowania stref spa i wellness w hotelach na Dolnym Śląsku

mgr inż. arch. Joanna Gronostajska-Kadecka

Promotor

dr hab. inż. arch. Joanna Jabłońska

Słowa kluczowe: architektura, spa, wellness, hotele, kierunki kształtowania, aranżacja wnętrz

WROCŁAW 2024

Spis treści

1. Wprowadzenie	7
1.1. Wstęp.....	7
1.2. Przedmiot badań.....	8
1.3. Stan badań.....	9
1.4. Uzasadnienie wyboru tematu.....	12
1.4.1. Aspekty naukowe.....	12
1.4.2. Aspekty prawne.....	13
1.4.3. Aspekty związane z rozwojem branży hotelarskiej.....	13
1.4.4. Aspekty praktyczne w projektowaniu architektonicznym.....	14
1.5. Cele i hipoteza pracy.....	14
1.6. Zakres terytorialny i czasowy badań.....	15
1.7. Struktura rozprawy (plan badań).....	16
1.8. Metodologia i narzędzia badawcze.....	18
2. Rys historyczny powstawania obiektów z funkcją spa i wellness	22
2.1. Geneza i rozwój obiektów w Europie i na świecie.....	22
2.1.1. Czasy starożytne.....	22
2.1.2. Czasy średniowieczne.....	26
2.1.3. Czasy nowożytnie.....	27
2.1.4. XIX i XX wiek.....	29
2.2. Geneza i rozwój obiektów w Polsce.....	31
2.1.1. Czasy nowożytnie.....	31
2.1.2. I połowa XX wiek.....	31
2.1.3. II połowa XX wiek.....	32
3. Architektura spa i wellness – definicje i podstawowe usystematyzowanie	34
3.1. Architektura spa i wellness – podgrupy.....	36
3.1.1. Spa.....	37
3.1.2. Sauny.....	38
3.1.3. Termy.....	40
3.1.4. Łaźnie.....	41
4. Współczesne hotele z funkcją rekreacyjną spa i wellness	44
4.1. Cechy hoteli z funkcją rekreacyjną spa i wellness.....	44
4.2. Profil klienta, długość pobytu, a wymagania.....	46

5. Program strefy spa i wellness	49
5.1. Recepcja spa i wellness oraz hol wypoczynkowy	53
5.2. Węzeł szatniowo–sanitarny	55
5.3. Zespół basenowy	56
5.3.1. Baseny kąpielowe wewnętrzne	56
5.3.2. Baseny kąpielowe zewnętrzne	59
5.3.3. Baseny wirowe	62
5.3.4. Rozwiązania architektoniczne wykończenia wnętrz hal basenowych	64
5.4. Zespół saun.....	65
5.4.1. Sauna sucha	69
5.4.2. Łażnia parowa i sauna mokra	70
5.4.3. Sauna infrared.....	71
5.4.4. Inne sauny.....	71
5.4.5. Rozwiązania architektoniczne wykończenia wnętrz saun	74
5.4.6. Seanse saunowe	75
5.5. Zespół odnowy biologicznej z programem fizykoterapeutycznym.....	75
5.5.1. Recepcja i poczekalnia	77
5.5.2. Szatnie z natryskami i WC	77
5.5.3. Gabinety do zabiegów suchych.....	77
5.5.4. Gabinety do zabiegów mokrych.....	78
5.5.5. Gabinety do zabiegów specjalistycznych.....	80
5.5.6. Zaplecza magazynowe i socjalne, pomieszczenie porządkowe	80
5.5.7. Rozwiązania architektoniczne wykończenia wnętrz zespołu odnowy biologicznej.....	81
5.6. Inne elementy programowe przy zespołach spa i wellness	83
5.6.1. Zespół wewnętrzny.....	83
5.6.2. Zespół zewnętrzny.....	85
6. Typologie stref spa i wellness w hotelach.....	86
6.1. Struktura strefy spa i wellness.....	87
6.2. Układ przestrzenny w relacji do bryły budynku hotelowego.....	96
6.3. Program funkcjonalny strefy spa i wellness.....	103
6.4. Rozmieszczenie strefy spa i wellness.....	112
6.5. Sposób powstania budynku strefy spa i wellness.....	114
6.6. Stylistyka strefy spa i wellness	117

7. Współczesne hotele z funkcją rekreacyjną spa i wellness w Polsce – wybrane zagadnienia.....	119
7.1. Placówki.....	119
7.2. Normy projektowe według polskiego prawa.....	120
7.3. Hotele ze strefą spa i wellness na Dolnym Śląsku.....	123
8. Hotele spa i wellness na Dolnym Śląsku – studia przypadków.....	127
8.1. AC Hotel by Marriott Wrocław	129
8.2. Elements Hotel & Spa	133
8.3. Hotel Altus Palace	136
8.4. Hotel Green Mountain.....	140
8.5. Hotel Seidorf.....	145
8.6. Hotel The Bridge Wrocław.....	150
8.7. Lake Hill Resort & Spa	154
8.8. Mercure Szklarska Poręba.....	158
8.9. Platinum Mountain Hotel & SPA.....	163
8.10. Radisson Hotel Szklarska Poręba	168
9. Wnioski z badań.....	173
9.1. Wnioski ogólne	173
9.1.1. Struktura strefy spa i wellness.....	174
9.1.2. Układ przestrzenny strefy spa i wellness względem bryły.....	175
9.1.3. Program funkcjonalny strefy spa i wellness.....	175
9.1.4. Rozmieszczenie strefy spa i wellness.....	176
9.1.5. Sposób powstania budynku strefy spa i wellness.....	177
9.1.6. Stylistyka wnętrza strefy spa i wellness	177
9.2. Wnioski szczegółowe.....	178
9.2.1. Recepcja i zespół szatni	178
9.2.2. Zespół basenowy.....	178
9.2.3. Zespół saunowy	179
9.2.4. Zespół odnowy biologicznej.....	180
9.2.5. Siłownia i inne elementy programowe.....	181
9.3. Podsumowanie wniosków	181
10. Streszczenie pracy w języku polskim.....	185
11. Streszczenie pracy w języku angielskim.....	187
12. Literatura.....	189
12.1. Książki i artykuły.....	189

12.2. Akty prawne, dokumentacja standaryzacyjna i archiwalna	193
12.3. Strony internetowe	193
12.4. Badania własne.....	198
13. Spis tabel.....	200
14. Spis ilustracji.....	201
15. Spis fotografii	204
16. Aneks	209

1. Wprowadzenie

1.1. Wstęp

Rewolucja technologiczna na przełomie XX i XXI wieku wyraźnie wpłynęła na branżę turystyczną. Łatwy, przystępny cenowo i szybki transport stał się głównym czynnikiem wzrostu popytu na usługi noclegowe, a rosnącą liczbę turystów coraz częściej zaczęły tworzyć osoby z różnych klas społecznych i o niejednorodnych oczekiwaniach. W odpowiedzi na nie, w ostatnich dekadach XX wieku architektura obiektów turystyki i rekreacji stała się zdecydowanie bardziej zróżnicowana. Od tego czasu konkurencyjność na rynku hotelarskim sukcesywnie wzrasta, w efekcie zwiększając liczbę czynników, które potencjalny gość rozważa przed wyborem danej placówki. Skutkiem tego procesu jest powstawanie nowych obiektów hotelarskich, w których nie oferuje się jedynie noclegu i wyżywienia, ale również szereg innych funkcji, tj.: rekreacyjne, konferencyjne, kultury, rozrywki, czy sportowe. Nie tylko program funkcjonalny hotelu, ale również jego estetyka wpływa na decyzję potencjalnych gości. Jednym z najsilniej obecnie rozwijających się na rynku konceptów jest hotelarstwo spa i wellness, w których klient może skorzystać z akomodacji i programu odnowy biologicznej [Georgiev i Trifonova Vasileva, 2010]. Głównymi czynnikami decydującym o nasileniu tego ruchu w branży turystycznej jest wzrost prozdrowotnej świadomości społeczeństwa i troska o balans między pracą a odprężeniem, moda na aktywny wypoczynek oraz traktowanie dbania o stan zdrowia jako nowego trendu w stylu życia [Kaleta, 2012].

Koncept spa ma swoje źródła jeszcze w czasach starożytnych, kiedy już wówczas odkrywano lecznicze właściwości wody. Przez następne stulecia idea ta silnie się rozwijała. W epoce renesansu, kąpiele i picie wód o leczniczych właściwościach stały się bardzo popularne wśród społeczeństwa, co przyczyniło się do znaczącego rozkwitu uzdrowisk. Z czasem zaczęły się przekształcać w wielofunkcyjne miejscowości turystyczne. Ich intensywna urbanizacja na przełomie XIX i XX wieku przyczyniała się do powstawania nowych ośrodków o funkcji leczniczej poszerzonej o zabiegi profilaktyczne, utrzymujące dobrą kondycję fizyczną i dobrostan [Dryglas, 2006]. Najbardziej dynamiczny rozwój usługi spa i wellness na świecie rozpoczął się w połowie XX wieku. Wówczas to w Stanach Zjednoczonych pojawiło się nowe podejście do zdrowego stylu życia i tym samym wykształciło się pojęcie *wellness*, które w wolnym tłumaczeniu oznacza pomyślność [Zimmer, 2010]. Wzrost zainteresowania usługami tego typu w Polsce datuje się na pierwszą dekadę XXI wieku, czego oznaką jest rosnąca liczba omawianych ośrodków w tym okresie [Rapacz, 2010]. W ostatnich czterech latach rozwój hoteli

spa i wellness w kraju nieznacznie wyhamował. Bezpośredni wpływ na to zjawisko ma lockdown i ograniczenia z powodu pandemii COVID-19 w latach 2020-2022, które najmocniej dotknęły właśnie tę kategorię hoteli¹. Pomimo nieoczekiwanego trendu spadkowego, w prognozach z 2023 roku zaobserwowano, że kategoria hoteli spa i wellness odbuduje się do 2028 roku, a liczba placówek osiągnie wartość ponad dwukrotnie wyższą niż obecnie [Rynek Hotelarski w Polsce, 2023].

Spa i wellness jest silnie rozwijającym się nowym kierunkiem w branży hotelarskiej. Pomimo jego wielu analiz, nadal nie jest on odpowiednio przebadany, szczególnie w zakresie kształtowania architektonicznego. Większość dostępnych opracowań dotyczy zarządzania tego typu placówkami. Proces projektowy jest jednak nieodłącznym elementem rzetelnej inwestycji. Kształtowanie strefy spa przez architektów powinno uwzględniać ofertę pełnionych przez hotel usług i zabiegów. Obserwuje się, że poprawnie zaplanowany zespół odnowy biologicznej, adekwatnie do grupy docelowej i założeń funkcjonalnych, ma wpływ na sukces obiektu hotelarskiego.

1.2. Przedmiot badań²

W niniejszej pracy naukowej skupiono się na architektonicznym kształtowaniu strefy spa i wellness we współczesnych hotelach. Badania, ze względu na charakter pracy, zostały ograniczone do zagadnień związanych z rozwiązaniami przestrzenno-funkcjonalnymi i aranżacją wnętrz. Dysertację rozpoczęto od uporządkowania wiedzy historycznej i współczesnej z zakresu obiektów pełniących omawiane i podobne funkcje, a następnie utworzono autorską i usystematyzowano definicję „architektury spa i wellness” oraz przedstawiono wybrane obiekty w niej mieszczące się. Kolejno określono główne cechy przedmiotu badań, a następnie zawarto jego uporządkowany opis programowy. W pracy przedstawiono autorską grupę typologii, które powstały na podstawie przeanalizowanych przykładów hoteli spa i wellness zlokalizowanych na terenie Europy. W dalszej części pracy, na podstawie opracowanej systematyki, opisano dziesięć obiektów z naciskiem na kształtowanie ich stref spa i wellness, znajdujących się w obrębie województwa dolnośląskiego i są to kolejno:

- AC Hotel by Marriott Wrocław,
- Elements Hotel & Spa,

¹ Ograniczenia w usługach spa i wellness zostały zniesione najpóźniej ze wszystkich usług oferowanych przez placówki hotelarskie [przypis: własny].

² Aspekty związane z przedmiotem badań zostały opisane szczegółowo w podrozdziale 1.4. [przypis: własny].

- Altus Palace Wrocław,
- Hotel Green Mountain,
- Hotel Seidorf,
- Hotel The Bridge Wrocław,
- Lake Hill Resort & Spa
- Mercure Szklarska Poręba,
- Platinum Mountain Hotel & SPA,
- Radisson Hotel Szklarska Poręba (patrz rozdział 8).

Powyższe hotele zostały wybrane zgodnie z przyjętymi w pracy wytycznymi. Wymienione obiekty są najnowszymi realizacjami na terenie województwa. W oparciu o wnioski z badań zostały zaprezentowane kierunki rozwoju architektury omawianych stref spa i wellness.

1.3. Stan badań

Choć podmiot niniejszej pracy to zagadnienia związane z architekturą stref spa i wellness w hotelach, to ze względu na istotny wpływ branży turystycznej na kształtowanie powyższych stref, stan badań poszerzono. Został on podzielony na dwie grupy istniejących opracowań, pierwszą z zakresu architektury na temat hoteli i usług rekreacji oraz drugą, związaną z kategoryzowanymi placówkami noclegowymi w kontekście zarządzania oraz turystyki. Po zgromadzeniu i przeanalizowaniu istniejących materiałów oraz badań dotyczących kształtowania architektonicznego stref spa i wellness w hotelach wykazano łącznie jedenaście poniższych podgrup w obu grupach nadrzędnych:

Grupa I – z zakresu architektury – literatura poświęcona:

- zagadnieniom koncepcji urbanistycznej i architektonicznej, zasady projektowania hoteli, w tym również o poszerzonej funkcji dodatkowej spa i wellness [Lawson, 1995];
- klasyfikacjom hoteli – przedstawiająca zagadnienia związane z programem funkcjonalnym hoteli i ogólną usystematyzowaną typologię tych obiektów w kontekście rozwiązań architektonicznych [Jabłońska, 2018], [Jabłońska, 2012], [Adam, 2007];
- architekturze hoteli spa i wellness – przedstawiająca ogólne tendencje w projektowaniu tego typu obiektów [Rančić i in., 2013], [Brzaković i in., 2022];
- rodzajom programów funkcjonalnych hoteli spa i wellness – przedstawiająca propozycję typologii hoteli spa i wellness, szczególnie na podstawie profilu użytkownika i sposobu funkcjonowania [Błądek, 2001], [Błądek, 2013], [Othman i in, 2018];

- zarysowi historycznemu obiektów funkcjonalnie odpowiadających obecnym strefom spa i wellness – przedstawiająca zagadnienia od czasów starożytnych do współczesnych [Błądek i Tulibacki, 2013];
- współczesnemu wzornictwu w hotelach – przedstawiająca rozwiązania architektoniczne, uwzględniające wykończenie wnętrz [Błądek, 2013];

Grupa II – z zakresu zarządzania i turystyki – literatura poświęcona:

- sposobom zarządzania poszczególnymi jednostkami w hotelu, w tym spa i wellness [Rutherford i O'Fallon, 2007];
- analizom rynku względem usługi spa i wellness – omówieniu kierunków rozwoju hoteli spa i wellness w aspekcie zarządzania i planowania [Cichocka i Krupa, 2016], [Naparstek i in., 2017], [Dryglas, 2010], [Sala, 2010], [Kaleta, 2012], [Dec, 2012];
- klasyfikacjom obiektów spa i wellness z naciskiem na sposób zarządzania nimi [Dryglas, 2010], [Georgiev i Trifonova Vasileva, 2010], [Abram i in., 2020];
- analizie preferencji użytkowników hoteli [Jabłońska i Kopczyk, 2015];
- użytkownikom usługi spa i wellness – analiza typów klientów i ich preferencji [Sallmann, 2009], [Voigt i in., 2011], [Tawil, 2011], [Grobelna i Marciszewska, 2013], [Cichocka i Krupa, 2016].

Podczas początkowych badań zajęto się ogólnymi zagadnieniami dotyczącymi hotelarstwa, a następnie szczegółowo zbadano architekturę spa i wellness. W efekcie wśród publikacji analizowanych jest literatura przedstawiająca tematykę hoteli w sposób szeroki, zarówno z zakresu architektury, jak i zarządzania i turystyki [Lawson, 1995], [Rutherford i O'Fallon, 2007]. Wyróżniono również grupę pozycji literaturowych, która poświęcona jest ogólnym klasyfikacjom hoteli. Jabłońska [Jabłońska, 2018] w proponowanej przez siebie typologii wyróżnia hotele spa i wellness wśród obiektów typu resort w kategorii architektura. Tym samym dowodzi to, że strefa spa i wellness ma znaczący wpływ na kształtowanie się całej placówki.

Następnym krokiem był przegląd literatury specjalistycznej związanej bezpośrednio z hotelami spa i wellness. Zdecydowana większość tych pozycji jest opublikowana w czasopiśmie z zakresu zarządzania i turystyki [Kaleta, 2012], [Sala, 2010]. Poświęcone są one głównie analizom rynku i usługi spa oraz wellness. Znaleziono nieliczne publikacje międzynarodowe, w których autorzy zajmują się analizą kształtowania architektonicznego współczesnych hoteli spa i wellness. Brzaković, Nikolić, i Milojković podejmują próbę utworzenia dwóch grup takich obiektów: hoteli, w których usługa spa i wellness jest

zaprojektowana w sposób integralny i hoteli, które są bezpośrednio połączone z niezależnym centrum spa i wellness w okolicy. Autorzy w publikacji analizują plany hoteli charakteryzujących oba te zbiory. W drugiej części przedstawiają kilka ogólnych tendencji w kształtowaniu omawianych obiektów, m.in. renowacji i transformacji istniejących budynków oferujących usługi o charakterze rehabilitacyjno–lecniczym w hotele spa i wellness [Brzaković i in., 2022]. Rančić, Popov-Raljić i Pavić skupiają się na podstawowych pojęciach związanych z kształtowaniem omawianych stref, przedstawiając w zwięzły sposób strukturę przestrzenną z jej elementami. Prezentują zależności związane z wielkością hoteli i metrażem omawianych stref oraz przykłady planów kompleksów spa i wellness w małych i dużych obiektach hotelowych. Na tej podstawie autorzy opracowują własną propozycję planu spa i wellness, a następnie za pomocą analizy SWOT rozpatrują go w stosunku do potrzeb serbskiego rynku wellness [Rančić i in., 2013]. Konstrukcja niniejszej pracy jest bardzo podobna do struktury wyżej omawianej, jednak została pozbawiona ona dogłębnego studium przypadku. Ponadto ze względu na typ publikacji - artykuł w czasopiśmie i z uwagi na niewielką obszerność (15 stron) praca traktuje omawiany temat ogólnie.

Wszelkie dostępne w piśmiennictwie typologie lub klasyfikacje hoteli spa i wellness zostały utworzone na podstawie ogólnych założeń programowych, a nie analiz rozwiązań funkcjonalno-przestrzennych. Przykładem tego jest systematyka zaproponowana przez Błądka, który wymienia 8 rodzajów hoteli spa i wellness w publikacji: „Nowoczesne hotelarstwo. Od projektowania do wyposażenia”. Na liście znalazły się³: wellness i spa, fitness i spa, resort spa, business spa, eco spa, medical spa, destination spa, day spa [Błądek, 2013].

Ważnymi dla niniejszej pracy publikacjami są również pozycje z podgrup literatury poświęconej analizie preferencji i typów użytkowników hoteli, a także gości usług spa i wellness. Jabłońska i Kopczyk przedstawiają ogólne w tym zakresie badania, a z wyników przeprowadzonych przez nie ankiet wynika, że dla prawie 55% respondentów basen w hotelu jest elementem przydatnym. Ponadto co trzeci badany oczekuje w placówce dodatkowych usług w postaci małego zespołu odnowy biologicznej lub kompleksowego zespołu spa [Jabłońska i Kopczyk, 2015]. Jest to dowód na znaczące zapotrzebowanie wśród potencjalnych klientów na omawiane w niniejszej pracy udogodnienia. Z kolei w publikacjach poświęconych szczegółowym badaniom nad preferencjami klientów spa i wellness, autorzy dokonują prób stworzenia profil gości według ich wymagań [Sallmann, 2009]. Takie

³ Opisy każdego z typów zostały przedstawione w rozdziale 5. Program strefy spa i wellness [przypis: własny].

systematyki ułatwiają procesy inwestycyjne i prace koncepcyjne, w których to podejmowane są zasadnicze decyzje dotyczące programu funkcjonalnego oraz menu spa i wellness⁴. Ze względu na ważność tego zagadnienia dla omawianej problematyki w niniejszej pracy użytkownikom i ich wymaganiom poświęcony został podrozdział 4.2.

Należy zaznaczyć, że podczas przeglądu literatury nie natrafiono na pracę badawczą, której zakres pokrywałby się z przedmiotem tejże dysertacji. W związku z tym, w niniejszej pracy podjęto próbę wypełnienia zauważonej luki w wiedzy teoretycznej, w dyscyplinie architektura i urbanistyka.

1.4. Uzasadnienie wyboru tematu

Projektowanie stref spa i wellness w hotelach wymaga zastosowania wiedzy z wielu dziedzin. W pracy skoncentrowano się na aspektach, które mają bezpośrednie oddziaływanie na planowanie, programowanie i projektowanie architektoniczne omawianych zespołów funkcjonalno-przestrzennych. Choć zaobserwowano znaczący wzrost popularności wśród nowych inwestycji hotelarskich obiektów o rozszerzonym programie o strefę spa i wellness, to stan wiedzy opisany w publikacjach naukowych i literaturze specjalistycznej oraz podstawy prawne zawarte w polskich ustawach są niewystarczające.

1.4.1. Aspekty naukowe⁵

Po przeanalizowaniu dostępnych materiałów z badań nad hotelami, w tym ich strefami spa i wellness wywnioskowano, że temat ten w dalszym ciągu nie jest należycie zbadany. Wynika to z faktu, że omawiany koncept jest stosunkowo nowym kierunkiem w branży hotelarskiej, w dalszym ciągu intensywnie się rozwijającym. Dostrzeżono, że nie istnieje klarowna typologia takich obiektów uwzględniająca rozwiązania architektoniczne, włączając w to program funkcjonalny, sposób kształtowania układu przestrzennego i wystrój wnętrz dla obiektów budowanych w Europie. Uzasadnieniem utworzenia uporządkowanej systematyki stref spa i wellness w naszym rejonie jest podjęta przez naukowców z uniwersytetu malezyjskiego [Othman i in, 2018] próba stworzenia podobnych typologii uwzględniających wpływów kultury islamskiej na omawianą architekturę. W niektórych polskich publikacjach występuje propozycja klasyfikacji hoteli spa i wellness, jednak jest ona w głównej mierze

⁴ W literaturze specjalistycznej w taki sposób określa się listę oferowanych zabiegów i usług spa [przypis: własny].

⁵ Szczegółowy przegląd literaturowy został przedstawiony w podrozdziale 1.3. Stan badań [przypis: własny].

skupiona na sposobie użytkowania obiektu, a nie rozwiązaniach architektonicznych. Brakuje również wyczerpujących publikacji naukowych dotyczących architektury hoteli spa i wellness, szczególnie takich, które zawierałyby informację na temat rozwiązań projektowych i wystroju wnętrz samej strefy rekreacyjnej⁶. Istnieje nieliczna grupa takich międzynarodowych pozycji literaturowych, jednak mają one formę kilkustronicowych artykułów i nie przedstawiają omawianego tematu w pełni.

1.4.2. Aspekty prawne

Luka prawna w ustawodawstwie polskim dotycząca hoteli ze strefami spa i wellness jest poważnym problemem zarówno dla inwestorów, projektantów, jak i gości hotelowych. Nie istnieje jasno określona definicja takich obiektów, brakuje wytycznych dotyczących projektowania omawianych stref i nie ma formalnej certyfikacji. To wszystko powoduje, że pojęcie „hotel spa i wellness” jest rozmyte w polskim ustawodawstwie i formalnie nie zdefiniowano wymogów, które mogłyby być pomocne w programowaniu lub w wyborze usług przez potencjalnych klientów. Wieloetapowe procesy inwestycyjne i projektowe usługi spa oraz wellness są wysoce skomplikowane i powinny zostać one unormowane prawnie, z uwzględnieniem ich późniejszego sposobu funkcjonowania i bezpieczeństwa użytkowników.

1.4.3. Aspekty związane z rozwojem branży hotelarskiej

Właściciele hoteli i inwestorzy co raz częściej próbują przyciągnąć nowych klientów poprzez poszerzenie oferty noclegowej. Nie jest to więc zaskakujące, że na rynku krajowym popularyzuje się koncept tworzenia strefy spa i wellness, która w dzisiejszych czasach stała się synonimem pożądanego zdrowia i wypoczynku. Obserwuje się, że sposób projektowania badanego zespołu i jego program (czynniki architektoniczne) mają znaczący wpływ na jakość oferowanych później usług, a w efekcie wpływają na sukces finansowy przedsiębiorstwa. Uzasadnieniem podjęcia tematu jest również znacząca liczba publikacji o charakterze naukowym i popularno-naukowym z zakresu zarządzania i turystyki, która dotyczy omawianej problematyki. W przeciwieństwie do literatury z zakresu projektowania architektonicznego, wiele publikacji wyczerpuje temat rozwoju usługi spa i wellness w hotelarstwie, co dowodzi, że jest to temat cieszący się niezwykle popularnością w ostatnim

⁶ Mowa tu o strefie spa i wellness [przypis: własny].

czasie. Można przypuszczać, że poszerzenie go o zagadnienia architektoniczne przyniesie dalsze korzyści dla środowiska hotelarskiego.

1.4.4. Aspekty praktyczne w projektowaniu architektonicznym

Aspekty praktyczne nie są najważniejszymi dla pracy, jednakże określa się je jako szczególne. Projektowanie stref spa i wellness ma wyraźnie charakter interdyscyplinarny i wymaga od projektantów specjalistycznej wiedzy na temat zabiegów: regeneracyjnych, relaksacyjnych, fizjoterapeutycznych, terapeutycznych, estetycznych itp. oraz sposobu ich wykonywania. Stąd planowanie takich obiektów powinno się zacząć od uzgodnienia oferty zabiegowej, tzw. menu spa. Wiele źródeł dotyczących projektowania stref spa i wellness, które mogą wykorzystać architekci, ma charakter popularno-naukowy. Niestety większość z nich przedstawia wiedzę nieusystematyzowaną i nieaktualną. Weryfikacja informacji w jaki sposób projektować omawiane obiekty jest niezwykle trudna, szczególnie dlatego, że tak jak już wspomiano, spa i wellness jest kierunkiem nowym i nadal się rozwijającym. Niniejsza praca mogłaby pomóc w procesie projektowym, dzięki usystematyzowanej wiedzy dotyczącej hoteli spa i wellness oraz sposobu ich funkcjonowania.

1.5. Cele i hipoteza pracy

Uwzględniając aspekty uzasadnienia wyboru tematu, wyróżniono cztery cele badawcze, wnioski z których pozwolą na wypełnienie luki w wiedzy w dyscyplinie Architektura i Urbanistyka, określonej w toku przeglądu literaturowego. Każdy z nich odpowiada określonemu i kolejnemu etapowi pracy, stąd zostały przedstawione chronologicznie, a realizacja celu czwartego służy syntezie wniosków z poprzednich etapów. Ich lista wygląda następująco:

- **Cel 1: Przedstawienie najczęściej występujących rozwiązań architektonicznych w hotelach z usługą spa i wellness.**
- **Cel 2: Określenie typologii stref spa i wellness w hotelach.**
- **Cel 3: Opis i zestawianie najnowszych zrealizowanych stref spa i wellness w hotelach na Dolnym Śląsku.**
- **Cel 4: Określenie kierunków rozwoju branży hotelarskiej ze spa na Dolnym Śląsku.**

Realizacja celu pierwszego prowadzona była w szerszym kontekście rozwiązań europejskich, co pozwoliło na określenie najważniejszych cech architektonicznych przedmiotu badań,

w szczególności w zakresie programów funkcjonalno-przestrzennych. Na tej podstawie wychwycono główne tendencje i najważniejsze trendy w projektowaniu hoteli z usługą spa i wellness, co umożliwiło realizację celu drugiego, a mianowicie zaproponowania autorskich typologii. Kolejnym etapem badań było skoncentrowanie zainteresowań na obszarze Dolnego Śląska i analiza obiektów w kontekście wcześniejszych wyników dotyczących opracowania zadań badawczych dla celu 1 i 2. Ostatecznie potwierdzenie wcześniej opracowanych typologii i cech architektonicznych opracowywanych placówek na przykładach obiektów regionalnych, umożliwiło realizację celu finalnego, czwartego, czyli określeniu kierunków rozwoju branży hotelarskiej ze spa na Dolnym Śląsku.

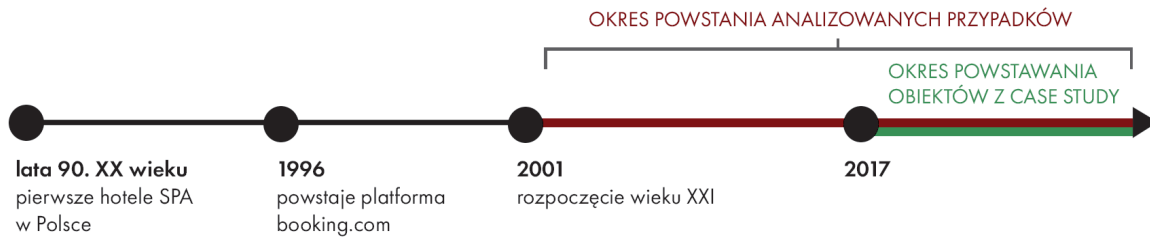
W wyniku analizy wiodącego wątku rozprawy została sformułowana hipoteza, która brzmi następująco: **Na przestrzeni XXI wieku rozwinęły się nowe kierunki w kształtowaniu architektury hoteli ze strefą spa na Dolnym Śląsku.**

1.6. Zakres terytorialny i czasowy badań

Badania wstępne, w szerszym kontekście zostały zrealizowane na terytorium Europy i Stanów Zjednoczonych Ameryki – w przypadku rysu historycznego, Europy – dla części dotyczącej typologii autorskiej, podczas gdy główne badania przedstawione w niniejszej dysertacji prowadzono na obszarze Dolnego Śląska. Uzasadnieniem tego wyboru jest fakt występowania dużej liczby hoteli ze strefą spa i wellness w tym regionie. Według CWOH (Centralny Wykaz Obiektów Hotelarskich) na Dolnym Śląsku występuje 29 obiektów, które w swojej nazwie mają słowo „spa”⁷. Więcej takich obiektów występuje wyłącznie na terenie województwa małopolskiego. Ponadto zaobserwowano obecnie znaczny wzrost inwestycji tego typu w regionie. Analizowane placówki powstały po 2001 roku, a po dokładniejszych studiach⁸ zdecydowano na przeprowadzenie badań nad hotelami powstałymi w 2017 roku i później (Rys. 1).

⁷ Dane na 10.08.2022 [przypis: własny].

⁸ Dokładniejsze uzasadnienie wyboru zakresu terytorialnego i czasowego zostało przedstawione w rozdziale 7. Współczesne hotele z funkcją rekreacyjną spa i wellness w Polsce – wybrane zagadnienia x[przypis: własny].

Rys. 1. Linia czasu przedstawiająca okres powstawania analizowanych przypadków [oprac. własne]

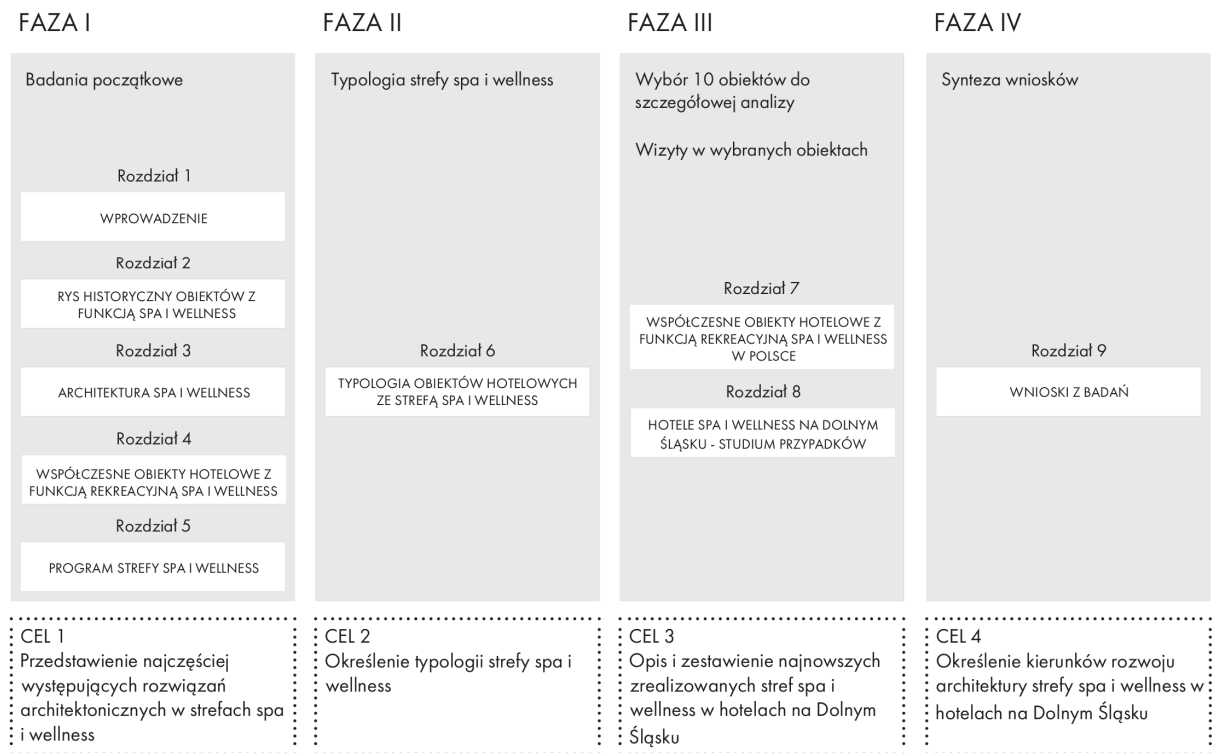
1.7. Struktura rozprawy (plan badań)

Praca, ze względu na wieloaspektową tematykę i założone cele, została podzielona na cztery części, w których zawiera się dziewięć rozdziałów dysertacji. Strukturę rozprawy przedstawiono graficznie w postaci schematu blokowego (Rys. 2). Każdą z faz pracy scharakteryzowano przez jeden z czterech wyznaczonych celów. Badania były prowadzone zgodnie z zasadą: „od ogółu do szczegółu”, z początku koncentrując się na podstawowych zagadnieniach i pojęciach oraz finalnie analizując konkretne przykłady architektury stref spa i wellness.

Pierwszą fazę stanowią badania początkowe, przeprowadzone na podstawie studium literaturowego. Wynikiem finalnym tego etapu pracy była realizacja celu 1, czyli przedstawienie najczęściej występujących rozwiązań architektonicznych w strefach spa i wellness. W niniejszej dysertacji owa faza została opisana w rozdziałach 1-5. **Rozdział 1**, zatytułowany „Wprowadzenie”, zawiera ogólne zarysowanie problemu badawczego, aktualny stan badań z zakresu wybranej tematyki, uzasadnienie wyboru tematu badań, opis celów pracy i hipotezę, zakres terytorialny i czasowy badań, opis planu badań i struktury rozprawy, opis metodologii i narzędzi badawczych. **Rozdział 2** został poświęcony przedstawieniu poszukiwań pochodzenia współczesnych stref spa i wellness. Odwołano się między innymi do łaźni rzymskich, term w Budapeszcie i uzdrowisk. Rozdział został podzielony na dwa podrozdziały według zakresów terytorialnych: 2.1. „Geneza i rozwój obiektów w Europie i na świecie”, 2.2. „Geneza i rozwój obiektów w Polsce”. W każdym z nich przedstawiono badania nad obiektami powstałymi w różnych okresach czasowych⁹. Celem badań literaturowych opisanych w **rozdziale 3**. „Architektura spa i wellness – definicje i podstawowe usystematyzowanie”, było zdefiniowanie pojęcia architektury spa i wellness oraz scharakteryzowanie jej cech. **Rozdział 4** stanowi kontynuację badań z poprzedzającego rozdziału nad architekturą spa i wellness, w których

⁹ W Europie i na świecie od czasów starożytnych, przez średniowiecze, nowożytność, aż do XIX i XX wieku. W Polsce od czasów nowożytnych do XX wieku [przypis: własny].

skupiono się szczegółowo na zdefiniowaniu pojęcia hotel spa i wellness. W drugiej części rozdziału zdefiniowano typy użytkowników omawianych obiektów i ich potrzeby. Ostatni rozdział 5. „**Program strefy spa i wellness**”, pierwszej części pracy został poświęcony szczegółowemu opisowi wszystkich elementów programowych występujących w strefach spa i wellness oraz najczęstszych stosowanych rozwiązań architektonicznych.

Rys. 2. Schemat przedstawiający strukturę pracy [oprac. własne]

Za cel badań literaturowych zaprezentowanych w następnej (drugiej) fazie pracy, postawiono określenie typologii strefy spa i wellness. Ich rezultat został opisany w **rozdziale 6**, zatytułowanym „Typologia obiektów hotelowych ze strefą spa i wellness”.

Badania realizowane w ramach fazy III zostały oparte na studiach literaturowych i studiach przypadków. Głównymi zrealizowanymi zadaniami w tym etapie był wybór dziesięciu obiektów na Dolnym Śląsku do szczegółowej analizy. W każdym z nich odbyto wizyty studialne połączone z obserwacjami, wywiadami, rozmowami, pomiarami, analizami oraz sporządzono stosowne dokumenty opisowe i graficzne. Efektem finalnym fazy III jest cel trzeci pracy, czyli opis i zestawienie najnowszych zrealizowanych stref spa i wellness w hotelach na Dolnym Śląsku. Opracowanie badań literaturowych i zadań badawczych, w tym wybór i sposób selekcji obiektów do analizy, został przedstawiony w **rozdziale 7**. „Współczesne obiekty hotelowe z funkcją rekreacyjną spa i wellness na Dolnym Śląsku”. Dokładny opis dziesięciu obiektów, który

utworzono za pomocą kart obiektów¹⁰ znajdujących się w aneksie pracy, został przedstawiony w **rozdziale 8**.

Ostatnią, czwartą, fazą badań jest synteza wniosków, sporządzona celem określenia kierunków rozwoju architektury strefy spa i wellness w hotelach na Dolnym Śląsku (cel 4). Przedstawione w **rozdziale 9**, wnioski wynikają z kolejnych etapów badań. Zostały wyróżnione wnioski ogólne, które skupione są na wynikach z trzeciej fazy badawczej, tj. studium przypadków oraz wnioski szczegółowe, które stanowią syntezę wyników ze wszystkich czterech faz pracy.

1.8. Metodologia i narzędzia badawcze

Ze względu na kilka sformułowanie czterech celów pracy, zastosowano różne metody badawcze. Warto dodać, że z związku z interdyscyplinarnością tematu, w trakcie procesu studialnego analizowano dorobek z wielu dyscyplin naukowych. Tabela 1 przedstawia metody, techniki i narzędzia badawcze przypisane odpowiednio do każdego zadania w pracy (Tab. 1). W etapie I wyróżniono dwa zadania. W pierwszym, które polegało na zdefiniowaniu problematyki pracy i zgromadzeniu oraz przeanalizowaniu wiedzy związanej z pochodzeniem usługi spa i wellness, przeprowadzono badania literaturowe o charakterze historyczno-interpretacyjnym. Przeanalizowane zostały liczne źródła drukowane i internetowe. Z kolei w celu zgromadzenia i analizy wiedzy dotyczącej kształtowania stref spa i wellness obiektów hotelowych ze strefą spa, zastosowano studia literaturowe z elementami badań jakościowych POE¹¹. Użycie tej łączonej metodologii wyniknęło z dogłębnej analizy danych, poszerzonej o preferencje użytkowników hoteli spa i wellness¹². Faza II badań składa się z trzech zadań: rozpoznania i analizy istniejących obiektów hoteli z funkcją spa, oceny krytycznej i uporządkowania zgromadzonego materiału z badań literaturowych, określenia typologii stref spa oraz wellness w hotelach. W tym etapie dla wszystkich zadań zastosowano metodologię w postaci badań literaturowych. W dwóch pierwszych zadaniach etapu III, na który składa się wybór obiektów z uwzględnieniem przyjętych kryteriów i wizyty lokalne, zastosowano metodę studia przypadku. W jej ramach wykonano: obserwacje i pomiary, przeprowadzono rozmowy

¹⁰ Karta obiektu jest autorskim narzędziem badawczym zaprojektowanym w celu ułatwienia zbierania danych w trakcie wizyt badawczych w analizowanych obiektach. Jej dokładny opis znajduje się w podrozdziale 1.8. Metodologia i narzędzia badawcze [przypis: własny].

¹¹ W badaniach jakościowych POE (Post-Occupancy Evaluation) zostaje ujęta nie tylko ocena ekspercka, ale również partycypacyjna, która uwzględnia także punkt widzenia użytkownika końcowego [Niezabitowska, 2014].

¹² Rozdział 4.2 [przypis: własny].

i wywiady z wybranymi właścicielami, menadżerami oraz pracownikami, dokonano analiz i ocen rozwiązań urbanistycznych oraz architektonicznych, w tym: przestrzennych, programowych, funkcjonalnych, materiałowych, wnętrzarskich oraz stylistycznych, a także zgromadzono obszerny materiał graficzny. Omówione studia wpisują się również we wspomnianą już metodę POE. W celu sporządzenia opisu i uporządkowania dokumentacji ikonograficznej z wizytowanych obiektów została wykorzystana analiza: krytyczna, porównawcza, a także wykonano syntezy i zestawienia. Istotnym narzędziem badawczym, wykorzystanym w tej fazie, jest autorska karta obiektów, służąca do zgromadzenia i uporządkowania skompresowanej wiedzy dotyczącej analizowanych obiektów (Tab. 2), a także jej właściwej prezentacji. Karta obiektów zawiera:

- informacje o: lokalizacji obiektu, roku powstania, liczbie miejsc noclegowych, standardzie gwiazdkowym według prawa polskiego, projektancie;
- dokumentacje zdjęciową;
- schematy funkcjonalne planu i przekroju;
- opis cech obiektu według autorskiej typologii (struktura strefy, układ przestrzenny strefy względem bryły, rozmieszczenie strefy, sposób powstania budynku strefy, program strefy, stylistyka wnętrza strefy);
- opis wszystkich elementów programowych i ich stylistyki podzielonych na zespoły.

W ostatniej fazie (wnioski) została przeprowadzona logiczna argumentacja i synteza.

Tab. 1. Metodologia i narzędzia badawcze wykorzystane w pracy badawczej [oprac. własne].

Faza	L.p.	Zadanie	Metoda badawcza	Technika badawcza	Narzędzia badawcze
FAZA I	1	Zdefiniowanie problematyki pracy, zgromadzenie i przeanalizowanie wiedzy nt. pochodzenia usługi spa i wellness	Badania literaturowe (Badania historyczno-interpretacyjne)	Badanie i analiza książek, czasopism, źródeł internetowych, Porównania i analiza danych wtórnych	książki, czasopisma, strony internetowe, notatki, diagramy, tabele;
FAZA I	2	Zgromadzenie i przeanalizowanie wiedzy nt. kształtowania stref spa i wellness obiektów hotelowych ze strefą spa	Badania literaturowe, POE	Badanie i analiza książek, czasopism, źródeł internetowych, Porównania i analiza danych wtórnych	książki, czasopisma, strony internetowe, notatki, diagramy, tabele;

FAZA II	3	Rozpoznanie i analiza istniejących obiektów hoteli z funkcją spa	Badania literaturowe, analiza, synteza	Badanie i analiza rzutów, badanie i analiza danych dot. Obiektu, w tym internetowych baz danych	komputer i programy graficzne, modele, analizy, notatki, szkice, zestawienia tabelaryczne, rysunki;
FAZA II	4	Ocena krytyczna i uporządkowanie zgromadzonego materiału z badań literaturowych	Badania literaturowe, analiza, synteza	Badanie i analiza rzutów, badanie i analiza danych dot. obiektu	komputer i programy graficzne, modele, analizy, notatki, szkice, rysunki;
FAZA II	5	Określenie typologii stref spa i wellness w hotelach	Badania literaturowe, analiza krytyczna, analiza porównawcza	Badanie i analiza rzutów, badanie i analiza danych dot. obiektu, skalowanie ocen	komputer i programy graficzne, modele, analizy, notatki, szkice, zestawienia tabelaryczne, rysunki;
FAZA III	6	Wybór obiektów z uwzględnieniem przyjętych kryteriów	Studia przypadków, POE	Porównanie i analiza rynku	książki, czasopisma, strony internetowe, notatki, diagramy, tabele;
FAZA III	7	Wizyty lokalne wybranych obiektów	Studia przypadków, POE	Wizja lokalna, fotografowanie, szkicowanie, obserwowanie, pomiar, wywiad	aparatury fotograficznej, komputer i programy graficzne, modele, analizy, notatki, szkice, rysunki;
FAZA III	8	Opis wizytowanych obiektów, analiza programów i powiązań funkcjonalno-przestrzennych oraz rozwiązań architektonicznych na podstawie wcześniej określonych typologii	Analiza porównawcza, synteza	Sporządzenie zestawień tabelarycznych, notatek	karty obiektów, karta podsumowująca;
FAZA IV	9	Synteza wniosków i przedstawienie w formie tabelarycznej	Logiczna argumentacja, synteza	Sporządzenie zestawień tabelarycznych i diagramów, rysunków	karty obiektów, karta podsumowująca, diagramy, rysunki, komputer i programy graficzne;
FAZA IV	10	Ocena krytyczna stopnia występowania poszczególnych typologii w analizowanych obiektach.	Analiza krytyczna, synteza	Sporządzenie zestawień tabelarycznych i diagramów, rysunków	karty obiektów, karta podsumowująca, diagramy, rysunki, komputer i programy graficzne;

2. Rys historyczny powstawania obiektów z funkcją spa i wellness

2.1. Geneza i rozwój obiektów w Europie i na świecie

Współcześnie szeroko rozpowszechnione połączenie funkcji noclegowej i usług spa jest stosunkowo nowym rozwiązaniem w historii hotelarstwa na świecie. Obie te gałęzie gospodarki rozwijały się równocześnie, jednak odrębnie. Niemniej działalności z nimi związane odnotowuje się na obszarze Europy już w czasach starożytnych, o czym traktuje poniższy rozdział. Omówiono w nim rozwój funkcjonalno-przestrzenny poszczególnych grup obiektów, wskazując ich najważniejsze cechy. Skupiono się na relacji rozwiązań historycznych ze współczesnymi, ze względu na temat pracy.

2.1.1. Czasy starożytne

W antyku odpowiednikiem hoteli w rozumieniu współczesnym były obiekty zorganizowanych usług gościnnych, a pierwsze z nich datowane są nawet na rok 3000 p.n.e. i były to tzw. pandokia, katagogia oraz stoe. Te pierwsze były to pełne przepychu greckie domy zajezdne, budowane w miejscach kultu religijnego, rozgrywania igrzysk i w uzdrowiskach. Katagogia to płatne zajazdy, które lokalizowano w portach. Mianem stoa określano obiekty należące do prywatnych właścicieli, świadczących usługi handlowo-pobytowe [Dragoń i Granecka-Wrzosek, 2013], [Milewska i Włodarczyk, 2015].

Geneza słowa spa nie jest jednoznaczna. Niektóre źródła podają, że termin SPA pochodzi z języka łacińskiego i oznacza *sanus per aquam*, tłumacząc na język polski zdrowie przez wodę [Błądek, 2013]. Istnieją również informacje, że nazwa określająca zespoły i obiekty zajmujące się wodolecznictwem, została przyjęta od miejscowości w Belgii o tej samej nazwie, gdzie w XIV odkryto źródła termalne [Ashenburg, 2009]. Pochodzenie omawianego terminu wywodzi się też od słowa spagere (z j. łac. rozsypywać, kropić) [Van Tubergen i Van der Linden, 2002]. Niewątpliwie, prekursorem lecznictwa wykorzystującego właściwości wody (balneologii) był Hipokrates, a pierwsze łaźnie antyczne były zlokalizowane w prywatnych willach. Natomiast większe zespoły uzdrowiskowe powstające w Grecji są datowane na IV w p.n.e. i były lokalizowane bezpośrednio przy kompleksach świątynnych. W ich sąsiedztwie urządzano często zajazdy, w których oferowano miejsca noclegowe dla

pielgrzymów i gości [Milewska i Włodarczyk, 2015]. Warto podkreślić, że choć rozwiązania noclegowe i kąpielowe były odrębne, to już w okresie antycznym łączono je funkcjonalnie.

Wnętrza pierwszych łaźni były stosunkowo skromne, ale z czasem zaczęto je bogato dekorować za pomocą licznych ornamentów i kolorów. Dominowały motywy wodne tj.: muszle, ryby, koniki morskie, trytony czy nimfy. Do wykończenia podłogi wykorzystywano mozaikę z kolorowych kamieni [Krzemińska, 2021]. Również współcześnie wspomniane motywy stosowane są jako elementy dekoracyjne w zespołach spa i wellness.

W II w p.n.e zaczęto rozwijać tzw. Łaźnie Rzymskie, w formach domowych, publicznych i prywatnych. Najstarsze z nich zostały odkryte w Pompejach. Termy Rzymskie (inna nazwa łaźni pochodzących z tego okresu i rejonu), które stanowiły miejsce spotkań możnowładców, budowano jako rozległe kompleksy w miejscach występowania naturalnych źródeł. Rzymianie, w stosunku do założeń greckich, poszerzyli koncept łaźni o czerpanie przyjemności i radości z kontaktu z wodą, który miał zapewnić nie tylko zdrowie fizyczne, ale również psychiczne [Błądek, 2013].

W początkowym okresie rozwoju łaźni rzymskich rzuty miały asymetryczny układ i stosunkowo prosty program, składający się zazwyczaj z pomieszczeń: do rozbierania się (współcześnie: szatni), ciepłego – do wypoczynku, do zimnych kąpieli, do gorących kąpieli i palaestry [Bowen Ward, 1992]. Z czasem i zgodnie z rzymskim rozumieniem zabiegów kąpielowych (jako przyjemności), termy rozbudowano do zespołu wielu pomieszczeń o różnej wielkości w zależności od przypisanej funkcji. Ich oryginalne nazwy w języku łacińskim zostały przedstawione poniżej:

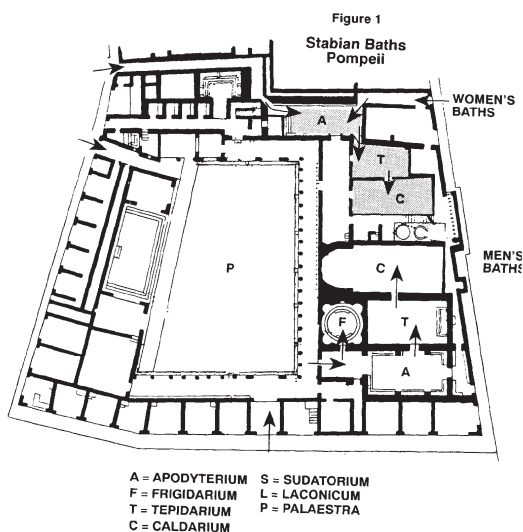
- *Apodyterium* – pomieszczenie do rozbierania się;
- *Frigidarium* – pomieszczenie do zimnych kąpieli;
- *Tepidarium* – ciepłe pomieszczenie do wypoczynku;
- *Caldarium* – pomieszczenie do gorących kąpieli;
- *Sudatorium* – łaźnia parowa;
- *Laconicum* – sauna sucha;
- *Palaestra* – pomieszczenie (przestrzeń) do ćwiczeń;
- *Elaeotherium, alipterion* – pomieszczenie do namaszczenia się.

Do pierwszych łaźni dostęp mieli tylko mężczyźni, ale z czasem z kąpieli publicznych pozwolono korzystać również kobietom. To wpłynęło znacząco na strukturę przestrzenną

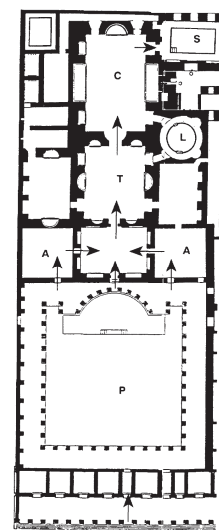
budynku, gdyż zdecydowano stworzyć dwa odrębne zestawy łaźni z osobnymi wejściami dla przedstawicieli poszczególnych płci (Rys. 3). Warto dodać, że Rzymianie, w przeciwieństwie do Greków często stosowali kolejność kąpieli rozpoczynając od basenów z wodą ciepłą, następnie gorącą i na końcu z wodą lodową, a całość zabiegów poprzedzali ćwiczeniami fizycznymi. W czasach cesarstwa starano się, aby układ pomieszczeń odzwierciedlał właśnie tę sekwencję [Ashenburg, 2009]. Układ funkcjonalny najbardziej rozbudowanych łaźni uzupełniano o liczne boiska sportowe, sale gimnastyczne, przestrzenie rekreacyjne, a także czytelnie i biblioteki, salony gier i strefy umożliwiające spotkania oraz konwersacje [Błądek, 2013]. Na przełomie starej i nowej ery architektura łaźni została przekształcona. Zrezygnowano z odrębnych wejść podporządkowanych płciom i z dwóch zestawów łaźni, a pozostawiono dwa pomieszczenia do rozbierania się (*apodyterium*), osobne dla kobiet i mężczyzn. Zdecydowanie częściej niż wcześniej, układ pomieszczeń był projektowany w sposób symetryczny i osiowy, jak w przypadku term w Milet (Rys. 4), natomiast, jak pierwotnie lokalizacja danych pomieszczeń odpowiadała kolejności wykonywania poszczególnych czynności w łaźniach [Bowen Ward, 1992].

Pod koniec I wieku p.n.e. na funkcjonowanie term zaczęła wpływać polityka. Ówczesnie, korzystanie z Term Rzymskich było płatne. Dowódcy i politycy, chcąc zyskać zwolenników wśród obywateli, przystąpili do wznoszenia obiektów darmowych. Prekursorem tych działań był Marek Agryppa w 33 roku p.n.e. Od tego czasu systematycznie powstawały nowe obiekty, które nazywano od ich fundatora. Władcy dbali o przychylność obywateli, poszerzając budynki term o zróżnicowane funkcje i rozbudowując je do monumentalnych form. Ośrodki higieny i sportu otrzymywały luksusowy wystrój, a otaczające je tereny rekreacyjne ogradzano portykami. O ich popularności może świadczyć fakt, że ówczesni Rzymianie spędzali tam znaczną część czasu wolnego [Krzemińska, 2021].

Niektóre źródła literaturowe informują o ponownym podziale na płci w łaźniach rzymskich, który nastąpił w okresie rozkwitu popularności kąpieli. Niemniej nie stosowano, jak poprzednio osobnych wejść czy pomieszczeń, celem uzyskania rozdzielności. Wykorzystano natomiast rozdział czasowy, termy otwierano o 5 rano i zamykano o zachodzie słońca, a kobiety zazwyczaj zażywały kąpieli wczesnym ranem. Zabieg ten wynikał z przepełnienia obiektów i zwiększonej liczby nadużyć na tle seksualnym [Krzemińska, 2021].

Rys. 3. Schemat planu term w Pompejach
[przedruk z: Bowen Ward, 1992, il. 1, str. 129]

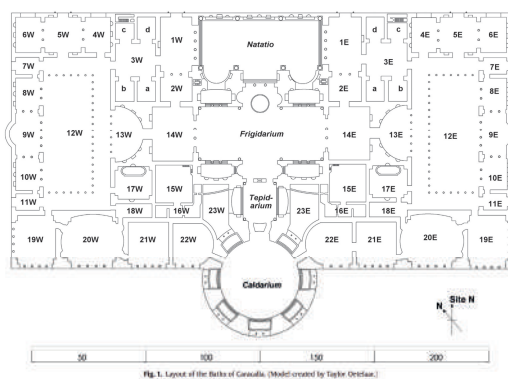
Rys. 4. Schemat planu term w Milet [przedruk z:
Bowen Ward, 1992, il. 2, str. 130]

W latach 211–216 n.e. zostały wzniesione termy Karakalli (Rys. 5) i był one jednym z pierwszych tak dużych kompleksów łaźni na terenie Imperium Rzymskiego. Podobnie jak w termach w Milet, rzut miał układ symetryczny. Budynek łaźni mierzył 214x110 m, a na jego osi znajdowały się cztery najważniejsze pomieszczenia: okrągłe *caldarium* o średnicy 55 metrów, *tepidarium*, prostokątne *frigidarium* o wymiarach 65 na 29 metrów i otwarty basen (łac. *natatio*). Następnymi w kolejności pomieszczeniami pod względem ważności były dwa symetrycznie rozmieszczone *apodyteria* i dwie symetrycznie rozmieszczone *palaestry*. Funkcja pozostałych pomieszczeń kompleksu nie została definitywnie określona, ale istnieją przypuszczenia dotyczące sposobu ich użytkowania. Badania archeologiczne [Oetelaar, 2014] wykazały, że były to między innymi ogrzewane pokoje i pomieszczenia z mniejszymi basenami. Na zewnątrz kompleksu łaźni zlokalizowano ogród otoczony zewnętrznym murem, w którym od jego wewnętrznej strony mieściły się rozmaite funkcje tj.: biblioteka, małe sklepiki, jadłodajnie, teatr. Wymiary całego kompleksu wynosiły 337 m długości i 328 szerokości [Piranomonte, 2008].

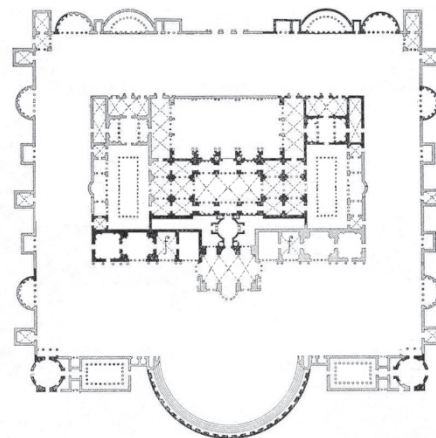
Analogicznie do rzutu zespołu Karakalli ukształtowano plan term Dioklecjana (Rys. 6). Na głównej osi kompleksu zlokalizowano pomieszczenia: *caldarium*, *tepidarium*, *frigidarium* i *natatio*. Cały kompleks łaźni i ogrodów mieścił się w wymiarach 376 m długości i 361 m szerokości. Z kolei budynek centralny, w którym znajdowały się łaźnie miał wymiary 244x144 m. Zespół Dioklecjana były zatem nieznacznie większy od term Karakalli. Choć program funkcjonalny i układ przestrzenny obu założeń był podobny, to forma *caldarium*

różniła oba założenia. W przypadku term Dioklecjana była prostokątna, a w przypadku term Karakalli była okrągła. Analogicznie zostały wznoszone inne obiekty o te same funkcje, które powstawały ówczesnie na terenie Imperium Rzymskiego¹⁴.

Migracja i podboje w późniejszej części epoki spowodowały rozpowszechnienie się łaźni rzymskich również w innych kulturach i poza obszarem imperium. Obiekty tego typu rozwijali również równolegle muzułmanie – głównie Arabowie i Turcy, którzy rozpowszechnili do dzisiaj używaną łaźnię turecką, inaczej *hammam*¹⁵ [Małecka i Marcinkowski, 2007].

Rys. 5. Schemat planu term Karakalii
[przedruk z: Oetelaar, 2014, il. 1, str. 46]

Rys. 6. Schemat planu term Dioklecjana [oprac. własne
na przedruku:
<https://www.worldhistory.org/image/1174/plan-of-the-baths-of-diocletian/>, dostęp z dnia 10.12.2022]

2.1.2. Czasy średniowieczne

W czasach średniowiecznych w Europie prężnie rozwijały się miejsca noclegowe prowadzone przez klasztory i Kościół – hospicja (łac. *hospicium* – gościnność), które oferowały noclegi, wyżywienie, opiekę lekarską i kąpiel [Milewska M., Włodarczyk B., 2015]. Wraz z upadkiem Imperium Rzymskiego zaczęto stronić od nadmiernego dbania o higienę osobistą i mycia się, a z czasem przywódcy chrześcijańscy odradzali swoim wiernym kąpiele, które w ekstremalnych przypadkach traktowano jako grzech. Chrześcijanom zakazano obmywać się dla przyjemności i ciepła, więc termy mogły im służyć jedynie do

¹⁴ Symetryczność i sytuowanie pomieszczeń według kolejności zostały również wykorzystane m. in. w termach Agrippa i Nerona [przypis: Palladio i Bertotti Scamozzi, 1797].

¹⁵ *Hamam* jest pomieszczeniem wyłożonym kamieniem, zazwyczaj marmurem, rozgrzanym do temperatury około 40 stopni z wilgotnym powietrzem. Na jego środku znajduje się podest również wykonany z kamienia, na którym odbywają się rytualne masaże [Vanzan, 2010].

zachowania higieny i zdrowia. Początek średniowiecza i silne wpływy Kościoła w Europie Zachodniej przyczyniły się do zanikania kultury łaźni rzymskich i do zaniedbania tych obiektów, które już istniały [Van Tubergen i Van der Linden, 2002]. Zmieniające się w ruinę termy były często przebudowywane na kościoły, jak w przypadku kompleksu Dioklecjana, w których w XVI wieku przekształcono pozostałości po tepidarium w świątynie [L'asino d'oro, 2021]. Dłużej przetrwały domy kąpielowe we wschodniej części Cesarstwa Bizantyjskiego, jednak ze względu na mieszanie się wpływów kultury chrześcijańskiej z rzymską i islamską, łaźniom zmieniono program funkcjonalny. Zrezygnowano z przestrzeni do ćwiczeń, ograniczono sale z zimną wodą do mniejszych rozmiarów, a w zamian wprowadzono aulę do spotkań towarzyskich. Dopiero wyprawy krzyżowe przyczyniły się do powrotu w całej Europie zwyczaju wspólnych kąpieli, kiedy to rycerstwo chrześcijańskie przyniosło ze sobą wieść o tureckich łaźniach *hamam* [Krzemińska, 2021].

W IX wieku władze Watykanu i stan duchowny postanowiły odbudować zniszczone łaźnie w formie enklaw dla uprzywilejowanych. Po roku tysięcznym zaczęły postawać nowe średniowieczne zakłady kąpielowe, które projektowane były na wzór prostego tureckiego *hamamu*, mieszczące łaźnie parowe i miejsca do zwyczajnych kąpieli [Ashenburg, 2009]. Lokalnie odbudowywano umywalnie i dodatkowo rozbudowywano je o odkryte baseny oraz pomieszczenia z łózkami, służącymi do relaksu. W przeciwieństwie do Turków, Europejczycy zdecydowanie częściej korzystali z kąpielisk, stąd z czasem rozpoczęto budowanie nowych obiektów w miejscach, gdzie występowały źródła wody termalnej. Standardowy program poszerzano o funkcję dużych basenów z wodą z gorących źródeł. Przykładem takiego założenia jest kąpielisko w Karlowych Varach, które zostało wybudowane w XIV wieku przez Karola IV [Małecka i Marcinkowski, 2007]. Miejscowości, przy których odkrywano źródła i budowano kompleksy termalne stawały się dużymi kurortami z zapleczem noclegowym. Podsumowując, również w okresie późnego średniowiecza, na terenie Europy, zaobserwowano tendencję organizowania w bliskim sąsiedztwie funkcji noclegowych z kąpielowymi.

2.1.3. Czasy nowożytnie

XIII wiek jest okresem kiedy kąpieliska pręźnie rozwijały się w Europie Zachodniej. W wielu dużych miastach, takich jak Paryż czy Londyn, istniało wówczas co najmniej kilka, a czasami nawet kilkanaście łaźni i kąpielisk. Z czasem budowano je również w mniejszych miastach. Były one dostępne dla całej populacji, bez względu na status społeczny. Pobyt

w łaźni składał się z kąpeli, spożycia posiłku i wina oraz relaksacji na łóżku. Korzystanie z łaźni nie zawsze wiązało się z zanurzeniem się w wodzie, a często miało charakter swobodnej zabawy, wystawnego przyjęcia. W wielu łaźniach we Francji powrócono do starożytnego systemu podziału na płeć, ale najczęściej były to rezerwacje osobnych dni dla kobiet i mężczyzn. W niektórych przypadkach wyznaczano również odizolowane dni do korzystania z łaźni dla Żydów i dla włościan. W większych zespołach wprowadzono wyodrębnione strefy dla mężczyzn i dla kobiet [Vigarello, 2012]. Popularność kąpielisk zainspirowała osoby zamożniejsze do uwzględniania prywatnych łaźni we własnych domostwach. Służyły one przeważnie nie tylko domownikom, ale również gościom przybywającym z podróży, którzy witani byli kąpielą [Ashenburg, 2009]. Rozkwit rozwoju domów kąpielowych spowolniła epidemia dżumy, która zaczęła się w XIV wieku. Rozwijająca się w Europie choroba i upadek moralności społeczeństwa¹⁶ korzystającego z łaźni spowodował zanik omawianych zespołów w tkance urbanistycznej ówczesnych miast. Obiekty, które pozostawiono w większych ośrodkach miejskich, przekształcono w gospody z możliwością zażycia kąpeli. Były jednak wykorzystywane sporadycznie, w wyjątkowych sytuacjach związanych z ceremoniami [Vigarello, 2012]. Podczas gdy w Europie Zachodniej i Centralnej rozwój łaźni na zmianę hamował i przyspieszał, w Turcji kształtowały się one nieprzerwanie przez stulecia. Silne wpływy metod kształtowania łaźni w Imperium Osmańskim były widoczne na terenach wschodniej Europy, szczególnie na obszarze Węgier¹⁷.

Kolejny rozkwit łaźni w Europie datuje się na wiek XVI we Włoszech, kiedy ponownie odkryto dobroczynne działanie wód termalnych i mineralnych. Powrócono do badań związanych z prozdrowotnością wód i wykonano pierwsze analizy pod kątem składników mineralnych. Wyniki tych prac opublikowano w 1553 roku w encyklopedycznej pracy *De balneis omniae qua extant*. Natomiast w 1571 włoski filozof i lekarz Andrea Bacci wydał książkę *De Thermis*, poświęconą zagadnieniom związanym z łaźniami. Nowa kultura kąpeli, która była bardziej skupiona wokół leczniczych właściwości wody, aniżeli – jak w starożytnym Rzymie – przyjemności, stopniowo rozprzestrzeniała się do innych części Europy [Van Tubergen i Van der Linden, 2002]. Początkowo najprężniej rozwijały się uzdrowiska zachodniej części Europy: w Anglii (Bath), Belgii (Spa), we Francji i w części

¹⁶ W XV wieku łaźnie stały się miejscem nierządu, kradzieży i zabójstw [Vigarello, 2012].

¹⁷ Termy Rudas i termy Király zostały wybudowane za czasów okupacji osmańskiej w XVI w. [Frost i Laing, 2017].

centralnej: na Śląsku, gdzie Vincenz Priessnitz leczył za pomocą wody w miejscowości Lázně Jeseník [Krzemińska, 2021]. Z czasem jednymi z głównych inicjatorów powstawania nowych kurortów¹⁸ stali się francuscy i włoscy lekarze, którzy tworzyli ośrodki medyczne, w których atrakcje o charakterze rozrywkowym były zaledwie dodatkowym elementem programu. W omawianych zespołach, kąpielom towarzyszyły inne czynności, które miały we właściwy prozdrowotny sposób wpłynąć na organizm, takie jak: kuracje pitne wód siarkowych, masaże za pomocą natrysków, spożywanie dobrze zbilansowanej diety i oczyszczanie [Van Tubergen i Van der Linden, 2002]. Z kolei w Anglii, Belgii i krajach niemieckojęzycznych kurorty pełniły na równi funkcje lecznicze z rozrywkowymi. Największą popularnością cieszyły się atrakcje, tj.: taniec, gra w karty, gra w kręgle i hazard. Jednym z bardziej znanych miejscowości zdrojowych z Anglii było Bath, którego początek rozwoju datuje się na czasy romańskie [Ashenburg, 2009].

2.1.4. XIX i XX wiek

Około roku 1800 wzrosło zainteresowanie kulturą kąpielową, które przyczyniło się do większej eksploracji tematu źródeł termalnych i mineralnych. Umożliwiło to opracowanie specjalistycznych zabiegów na podstawie składu i temperatury wody. Kuracje lecznicze składały się z: kąpeli ziołowych, okładów borowinowych, aktywnych ćwiczeń fizycznych, masaży, diet [Van Tubergen i Van der Linden, 2002]. Pełne kuracje trwały zazwyczaj od trzech do sześciu tygodni i wymagały pobytów corocznych [Ashenburg, 2009]. Z tego powodu powszechne stało się projektowanie hoteli i pensjonatów w miejscowościach ze źródłami wód termalnych. W rozbudowywanych kurortach oprócz budynków kąpielowych i pobytowych powstawały kasyna, teatry, kluby taneczne oraz tworzone promenady¹⁹[Van Tubergen i Van der Linden, 2002].

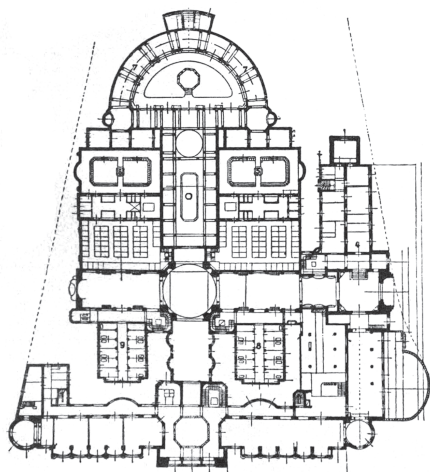
Intensywne migracje Europejczyków do USA, Kanady, Australii i Nowej Zelandii przyczyniły się do rozpowszechnienia kultury kąpeli na innych kontynentach. W wielu przypadkach źródła gorącej wody i jej właściwości były już znane i wykorzystywane przez rdzenną ludność. W efekcie powstawały duże konflikty pomiędzy osadnikami

¹⁸ Od XVII wieku lub nawet wcześniej miejscowości z mineralnymi źródłami nazywano również za pomocą słowa *spa* [Ashenburg, 2009].

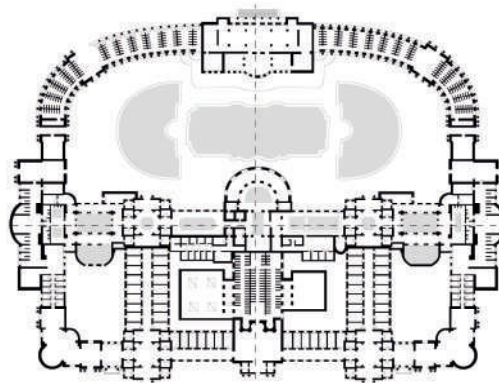
¹⁹ Wyjątkowy charakter uzdrowisk, które łączyły funkcję leczniczą i rozrywkową, spowodował przyływ malarzy, pisarzy i artystów, dla których było to inspirujące miejsce do twórczej pracy [Van Tubergen, Van der Linden, 2002].

i społecznościami lokalnymi, dotyczące praw do wykorzystywania źródeł²⁰ [Walton, 2012]. Nowoprzybyli np. na tereny Stanów Zjednoczonych, kształtowali uzdrowiska zdecydowanie skromniej, niż miało to miejsce na Starym Kontynencie. Przykładem takich rozwiązań mogą być dwa, cieszące się popularnością na początku XIX wieku, kurorty z gorącymi źródłami, tj. Saratoga Springs w stanie Nowy Jork i Hot Springs w stanie Arkansas. Ponadto obiekty typu łaźnie o charakterze pokolonialnym odkryto również w Afryce Północnej, Gwadelupie, Madagaskarze, Reunion, Indiach i na Sri Lance [Walton, 2012]. Natomiast w Europie przełom XIX i XX wieku był okresem, w którym powstała znaczna część do dzisiaj funkcjonujących łaźni węgierskich. Zachowano również charakterystyczny dla kontynentu przepych i budynki najpopularniejszych term Gellért i Széchenyi (Rys. 7, Rys. 8), odpowiednio reprezentowały bogato zdobione style neobarok i secesję [Frost i Laing, 2017].

Z początkiem XX wieku większość europejskich uzdrowisk nadal intensywnie się rozwijała. Po II wojnie światowej w krajach europejskich, uzdrowiska stały się powszechnie dostępne. Miało to związek z wprowadzeniem refundacji pobytów w kompleksach kąpielowych do systemów medycznych przez rządy poszczególnych państw. W owym czasie najpopularniejsze kurorty mieściły się w niemieckich miejscowościach, m.in. w Baden. [Van Tubergen i Van der Linden, 2002].

Rys. 7. Plan term Gellérta w Budapeszcie [oprac. własne na przedruku:
https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Gell%C3%A9rt_bath_plan_from_1912.JPG, dostęp z dnia 27.12.2022]

Rys. 8. Plan term Széchenyi w Budapeszcie [oprac. własne na przedruku:
<https://www.pinterest.jp/fhyvarinen/feliciarch/>, dostęp z dnia 27.12.2022]

²⁰ Przykładem jest spór w XIX wieku o miejscowość Rotorua w Nowej Zelandii [Walton, 2012].

2.2. Geneza i rozwój obiektów w Polsce

2.1.1. Czasy nowożytnie

Pierwsze wzmianki na temat lecznictwa zdrojowo-kąpielowego i klimatycznego w Polsce pochodzą z końca XI wieku, kiedy to żona Władysława Hermana, Judyta, leczyła się u źródeł siarczanych w Inowłodzi. W wieku XVI nastąpił rozkwit nauki lekarskiej w kraju, co przysłużyło się również rozwojowi balneologii. Lokalizacja pierwszych uzdrowisk w Polsce była wówczas związana z występowaniem źródeł przede wszystkim wody siarkowej i gorącej. W XVI wieku wymienia się takie popularne uzdrowiska jak: Drużbaki, Szkło, Lubień, Iwonicz, Milkonice. Zwyczajowo zaczęto wówczas nazywać je „Cieplicami” ze względu na źródła wody gorącej [Oczko, 1578]. W wieku XVIII powstały uzdrowiska w Krzeszowicach i Swoszowicach, a w XIX rozwinęła się placówka w Krynicy. W tym okresie w Polsce pojawiało się też coraz więcej prac naukowych na temat lecznictwa wodą zdrojową, a jednym z prekursorów w badaniach nad balneologią był prof. Dietla, który rozświetlił kurort w Krynicy. Kolejnymi, nowymi i znanymi uzdrowiskami były: Busko i Ciechocinek. Z czasem w omawianych kompleksach poszerzono ofertę leczniczą o kąpiele w borowinie (Krynica, 1858 rok), a następnie pod koniec XIX wieku zaczęto organizować pierwsze inhalatoria [Uzdrowiska Polskie, 1936].

Większość programów przestrzenno-funkcjonalnych polskich uzdrowisk była wzorowana na wcześniej powstałych założeniach w Austrii, Francji czy we Włoszech. W centrum takiego kompleksu sytuowano główną strukturę sanatoryjno-pensjonatową i łączono ją z obszernymi terenami leśnymi wzbogaconymi o obiekty małej architektury, tj.: altany, muszle koncertowe, kapliczki, kioski. W pierwszej połowie XIX wieku formy architektoniczne centralnej struktury uzdrowiska inspirowano stylem pałaców i bogato dekorowanych dworców. Charakterystycznymi elementami takich struktur były liczne podcienia i galerie [Węclawowicz-Bilska, 2008]. W pierwszej połowie XX wieku centra uzdrowiskowe zostały wzbogacone o zabudowę nawiązującą do stylu klasycyzmu i modernizmu.

2.1.2. I połowa XX wiek

W latach trzydziestych XX wieku do architektury uzdrowisk wprowadzono formy awangardowe, w których najważniejsze były proporcje i wysoki standard wykończenia. W tym okresie zaczęły powstawać pierwsze duże sanatoria związkowe z przestrzeniami

klubowymi, reprezentacyjnymi i dedykowanymi spotkaniom towarzyskim [Węclawowicz-Bilska, 2008]. Ówczesne zakłady zdrojowe lokalizowano w parkach. Dobrym przykładem takiego rozwiązania, jest dwupiętrowy budynek w Krzeszowicach, usytuowany w otoczeniu zieleni. Na parterze obiektu umieszczono hol główny i strefę kabin kąpielowych, a na piętrze kilkanaście pokoi dla kuracjuszy. Ponadto w budynku znajdowało się pomieszczenie, w którym ordynował lekarz. Ze względu na rekomendację picia wód zdrojowych przez kuracjuszy, w korytarzach łazienkowych znajdowały się pijalnie. W celu zapewnienia większej ilości miejsc zakwaterowania, obok głównego budynku została zaprojektowana willa, w której przewidziano zakładową restaurację z kawiarnią i mleczarnią w parterze, a na wyższych kondygnacjach umeblowane pokoje. W obrębie miejscowości zdrojowej były planowane również liczne tereny rekreacyjne lub budynki, przeznaczone rozrywce, tj.: korty tenisowe, biblioteki, kasyna, sale do zebrań towarzyskich i przedstawień amatorskich [Uzdrowiska Polskie, 1936].

W latach trzydziestych XX wieku niezwykle popularnym kurortem, za sprawą wprowadzenia komunikacji autobusowej, stała się Szczawnica, w której uzdrowisko funkcjonowało już XVIII wieku. Ta niewielka miejscowość zlokalizowana nad Dunajcem charakteryzowała się wyróżniającym mikroklimatem i licznymi źródłami wody mineralnej. W Szczawnicy zaprojektowano jedno z największych i najlepiej wyposażonych inhalatoriów, które obejmowało zabiegi w pojedynczych kabinach oraz zbiorowe we wspólnych salach. Co więcej w gmachu umieszczono też komory pneumatyczne. Kompleks wyposażono w łazienki, w których odbywano kąpiele mineralne i kwasowęglowe oraz zabiegi zwykłe [Uzdrowiska Polskie, 1936].

2.1.3. II połowa XX wiek

II wojna światowa spowodowała przyhamowanie rozwoju polskich uzdrowisk na kilkanaście lat i nowe obiekty zaczęto budować dopiero w latach 60. Były projektowane w nurcie architektury modernistycznej, w którym nie nawiązywano od historycznej zabudowy czy krajobrazu miejscowości zdrojowych. Przykładem takich realizacji jest sanatorium „Hutnik” w Szczawnicy z 1960 roku, sanatorium „Silesia” w Krynicy z roku 1963. Skalą odbiegały one znacznie od istniejących obiektów w uzdrowiskach. Powstałe w ten sposób prostopadłościennym formy próbowano modyfikować w latach 70., poprzez przebudowywanie i wprowadzanie linii tarasów oraz balkonów, sytuowanych równoległe do stoków. Pomimo powyższych rozwiązań, utrzymano wielkomięskie gabaryty

budynków, które liczyły zwykle powyżej dziewięciu kondygnacji [Węclawowicz-Bilska, 2008].

W latach 90. w uzdrowiskach pojawiła się nowa zabudowa hotelowa, pensjonatowa i gastronomiczna o mniejszych gabarytach, która zdecydowanie lepiej wpisywała się w otoczenie. Projektowane wówczas budynki miały formy rozbudowywanych brył ze spadzistymi dachami wzbogacone regionalnym detalem. Przykładem takiego obiektu jest hotel „Motyl” w Krynicy, który w późniejszym czasie przekształcony w hotel grupy Mercure (Hotel Mercure Krynica Zdroj Resort & Spa). Warto dodać, że niektóre budynki historycznych sanatoriów zostały przebudowane w owym czasie na obiekty o funkcji rezydencjalnej²¹. Zastosowano w nich duże przeszklenia, wysoki standard wykończenia i garaże w przyziemiu. Równolegle do opisanych zmian w miejscowościach zdrojowych powstawały pierwsze hotele spa, w których oprócz funkcji noclegowej oferowano wysokiej jakości usługi kąpieli i odnowy biologicznej [Węclawowicz-Bilska, 2008]. Przykładem takiego pionierskiego zespołu jest otwarty w 1997 roku w Krynicy Zdrój Hotel SPA Dr Irena Eris. Powstanie tego obiektu zapoczątkowało rozwój sieci hoteli o tej samej nazwie - w 2006 roku otwarto Hotel SPA Dr Irena Eris Wzgórza Dylewskie, a w 2014 roku otwarto placówkę w Polanicy Zdrój. Hotel w Krynicy miał wówczas 49 luksusowych pokoi i apartamentów dla gości. Strefa SPA składała się z: basenu, jacuzzi, sauny suchej i studia cardio oraz 19 autorskich gabinetów Kosmetycznego Instytutu Dr Ireny Eris. W hotelu zaplanowano trzy różne strefy gastronomiczne: restaurację, bar i klub. Ponadto do dyspozycji gości oddano dwie sale konferencyjne, z których jedna mogła pełnić również funkcje bankietowe [Superbrands Polska, 2008].

²¹ Przykładem są modernizowane dawne sanatorium wojskowe w Krynicy przy ul. Piłsudskiego i inne dawne obiekty sanatoryjne w Międzyzdrojach, Sopocie i Świnoujściu [Węclawowicz-Bilska, 2008].

3. Architektura spa i wellness – definicje i podstawowe usystematyzowanie

W źródłach literaturowych nie znaleziono jednoznacznej definicji pojęcia „architektura spa”, jednak zauważa się występowanie tego terminu w mowie potocznej i w piśmiennictwie popularno-naukowym²². Celem zdefiniowania tego określenia na potrzeby niniejszego opracowania, omówiono oddzielnie definicję terminu *architektura* oraz terminów *spa* i *wellness*, a następnie dokonano ich syntezy. Zgodnie ze słownikiem języka polskiego PWN *architektura* (łac. z gr. *architéktōn* - budowniczy) jest sztuką projektowania, wznoszenia i artystycznego kształtowania budowli. W encyklopedii definicja ta jest rozwinięta o aspekty związane z zaspokojeniem wielorakich fizycznych, materialnych i kulturowych potrzeb ludzi. Definicja terminów *spa* i *wellness* (*wellbeing*²³) jest z kolei dużo bardziej złożona, ponieważ są to stosunkowo nowe określenia, które w dalszym ciągu ulegają modyfikacjom. W wielu źródłach podaje się, że słowo *SPA* pochodzi z języka łacińskiego i oznacza *Sanus per Aquam*, tłumacząc na język polski *zdrowie przez wodę* [Błądek, 2013]. W słowniku PWN słowo *spa* ma trzy główne znaczenia: 1. *zabiegi pielęgnacyjne mające na celu nawilżenie i odżywienie skóry; też: kosmetyki służące do takich zabiegów*; 2. *ośrodek oferujący takie zabiegi*; 3. *wanna z hydromasażem* [Słownik języka polskiego, 2022] i dopuszczona do użytku forma pisowni jest zarówno *SPA* z dużych liter, jak i *spa* z małych liter²⁴ [Słownik języka polskiego PWN, 2022a]. Niektóre źródła wskazują, że termin ten pochodzi od miasta w Belgii, położonego w pobliżu Liège, o nazwie Spa. W XVIII wieku miasto to było celem podróży wielu europejskich członków rodzin królewskich ze względu na wartościowe źródła wód mineralnych, które tam występowały [Britannica, 2022]. Pojęcie *wellness* zostało zdefiniowane w latach 50. XX wieku w Stanach Zjednoczonych, kiedy wśród społeczności amerykańskiej spopularyzowany został zdrowy styl życia, który przyczyniał się do utrzymania dobrej kondycji psychofizycznej [Błądek, 2013]. Jednym z lekarzy, który rozpowszechnił termin *wellness* był Herbert L. Dunn, autor opublikowanej w 1961 roku pracy pt. „High-Level Wellness” [Zimmer, 2010]. Pojęcie *wellness* powstało z połączenia innych dwóch terminów *wellbeing* (pol. dobre samopoczucie) i *fitness* (pol. dobra kondycja). Pomimo,

²² W zbiorach ogólnodostępnej encyklopedii online Wikipedia w języku angielskim występuje hasło *Spa architecture*. Artykuł głównie opiera się na historycznej genezie obiektów, w których oferowano usługi związane z leczeniem wodą. Stąd też za najodpowiedniejszy termin przetłumaczenia hasła na język polski przyjmuje się pojęcie „architektura uzdrowiskowa” [Wikipedia, 2022].

²³ W bezpośrednim tłumaczeniu słowo *wellbeing* oznacza dobre samopoczucie. Zakłada się, że od tego słowa pochodzi termin *wellness* [przypis: własny].

²⁴ W niniejszej publikacji przyjęto pisownię *spa* z małych liter [przypis: własny].

że sformułowanie tej definicji przypada na XX wiek, praktyki związane z poprawianiem samopoczucia były znane i stosowane w czasach starożytnych. W Indiach tradycyjna medycyna Ajuwerda, datowana na 3000-1500 r p.n.e., zakładała, że utrzymanie stanu harmonii ciała, umysłu i ducha zapobiegało chorobom i sprzyjało zdrowiu. Teoria koncepcji ajurwedyjskiej została przełożona w praktykę w formie jogi i medytacji, które współcześnie również są stosowane jako pomocnicze terapie lecznicze. Holistyczne aspekty leczenia²⁵ miały swoje przejawy również w kulturze chińskiej, w której 2000 lat temu stosowano zabiegi akupunktury, ziołolecznictwo, *qi gong*²⁶ i *tai chi*²⁷ w celu poprawy stanu ducha, ciała i umysłu [Global Wellness Institute, 2022]. Współcześnie w skład terminologii wellness wchodzi różnego rodzaju zabiegi, np. masaże, kąpiele, zajęcia sportowe i artystyczne oraz odpowiednia dieta, których celem jest ogólna poprawa lub utrzymanie dobrego samopoczucia i sprawności fizycznej [Słownik języka polskiego PWN, 2022c]. W Polsce usługi z dziedziny wellness rozwinęły się w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku [Hotelarz, 2010].

Scalając powyższe definicje, można dokonać próby sformułowania definicji określenia „architektura spa i wellness”. Proponuje się następującą, autorską definicję pojęcia: **architektura spa i wellness** oznacza wszystkie budynki, elementy małej architektury, zespoły architektoniczno-urbanistyczne lub inne elementy budowlane, które mają służyć zaspokojeniu potrzeb prozdrowotnych użytkownika, szczególnie z uwzględnieniem właściwości leczniczych wody²⁸. Według powyższej definicji, jeśli obiekt lub założenie spełnia te wymagania może zostać nazwany *architekturą spa i wellness*. W kwalifikacji obiektów na portalu *ArchDaily* wyróżnia się kategorię *healthcare architecture* (pl. architektura opieki zdrowotnej), która dzieli się na trzy podkategorie: *healthcare*, *wellbeing*, *veterinary* i *reaserch*. W skład podkategorii *wellbeing* wchodzi następujące obiekty: *spa*, *sauna*, *bath house*, *therm* [ArchDaily, 2022].

²⁵ W odniesieniu do medycyny holistycznej, która opierała się na założeniu, że stan umysłu, ducha i ciała wzajemnie wpływają na siebie i w celu uzdrowienia należy leczyć cały organizm [Słownik języka polskiego PWN, 2022].

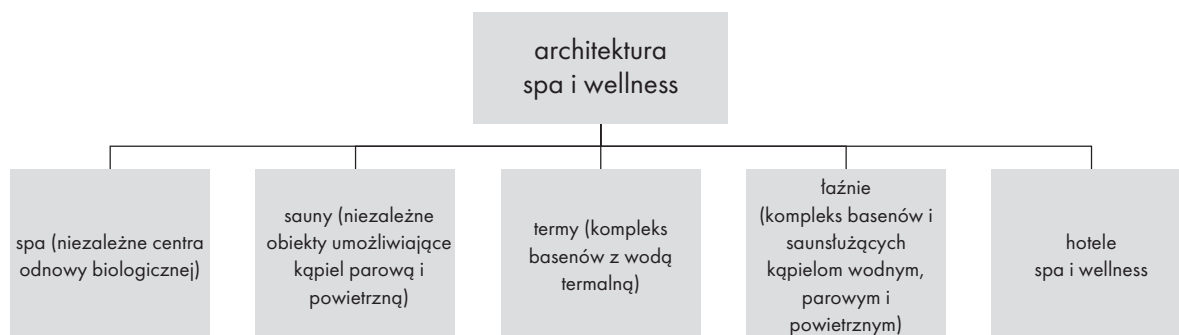
²⁶ *Qigong* (z chińskiego *qi* – energia życiowa, *gong* – opanowanie jakiejś umiejętności) jest specjalną odmianą ćwiczeń, których celem jest pobudzenie przepływu życiowej energii, aby zwiększyć odporność i procesy samoleczenia [Radlak, 2021].

²⁷ *Tai chi* jest pochodzącą z Chin formą sztuki walki, polegającą na spokojnych, płynnych ruchach połączonych z głębokimi oddechami. Efektem wykonywania tych ćwiczeń jest wzmocnienie górnych i dolnych partii ciała, rozciągnięcie i uspokojenie umysłu [Bury M., *Tai chi – co to jest, co daje i jak ćwiczyć? Jak wygląda trening tai chi dla początkujących?*].

²⁸ Do potrzeb prozdrowotnych, w tym wypadku, zalicza się profilaktykę, rehabilitację, zabiegi i ćwiczenia poprawiające zdrowie i urodę oraz inne podobne, które mają charakter uzdrowiskowy. Nie uwzględnia się leczenia szpitalnego i sanatoryjnego [przypis: własny].

Analizując obiekty związane z leczeniem przy użyciu wody, należy też uwzględnić silne powiązania funkcji uzdrowisko-leczniczej z noclegową, które, jak podkreślono we wcześniejszych rozważaniach, obserwowane były już w starożytności [Milewska i Włodarczyk, 2015], a w ostatnich dekadach zaowocowały wykształceniem się dodatkowego typu obiektów architektury spa i wellness. Są to hotele spa i wellness, które wyróżnić można z grupy usług noclegowych, ze względu na sposób organizacji przedsiębiorstwa, w którym oferuje się usługi kąpielowe na równi z zakwaterowaniem. Na tej podstawie proponuje się następującą, autorską definicję pojęcia: **hotel spa i wellness** – obiekt podstawowo świadczący usługi noclegowe i uzupełniająco oferuje usługi mające służyć zaspokojeniu potrzeb prozdrowotnych użytkownika, szczególnie z uwzględnieniem właściwości leczniczych wody.

Na podstawie powyższych zebranych danych i informacji, a także przedstawionych rozważań dotyczących genezy pojęć, proponuje się następujące usystematyzowanie obiektów architektury spa i wellness na podgrupy (Rys. 9)²⁹:

Rys. 9. Architektura spa i wellness – systematyka podgrup lub zespołów obiektów [oprac. własne]

3.1. Architektura spa i wellness – podgrupy

W niniejszym podrozdziale krótko scharakteryzowano podgrupy obiektów wchodzące w systematykę architektury spa i wellness z wyłączeniem hoteli spa i wellness. Im poświęcono dalsze części pracy (od rozdziału 3), jako stosunkowo nowemu zjawisku, które wymaga pogłębionego opracowania.

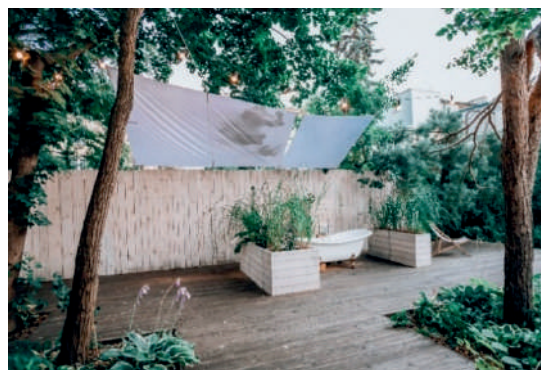
²⁹ Praca badawcza skupia się na architekturze kubaturowej o funkcji spa i wellness, dlatego z podziału wykluczono miasta i zespoły uzdrowiskowe [przypis: własny].

3.1.1. Spa

Aktualnie w Europie, pomimo wyraźnej dominacji podgrupy hoteli spa i wellness wyróżnionej w systematyce architektury spa i wellness, nadal obserwuje się powstawanie niezależnych obiektów spa. Najczęściej zlokalizowane są one w centrach dużych i średnich miast, a ich oferta skoncentrowana jest wokół usług odnowy biologicznej i składa się z podstawowych usług, tj.: masaże, kąpiele, zabiegi na ciało i twarz. W zależności od potrzeb użytkownika istnieje możliwość wyboru jednej konkretnej usługi lub pakietu składającego się z kilku zabiegów. Tego typu obiekty określa się terminem Day Spa [Spaeden, 2021]. Ze względu na ich lokalizację, rzadko są projektowane jako odrębne budynki i zazwyczaj planowane (wydzielane) są jako strefa w większych obiektach biurowo-usługowych, jak w przypadku Baltica Wellness & Spa w Szczecinie³⁰. Centra odnowy biologicznej, które mieszczą się na przedmieściach lub poza granicami miasta mogą być wzbogacone o tereny zielone. Przykładem takiego spa jest zlokalizowane w warszawskiej dzielnicy Bielany centrum „Na temat piękna”, w którego ofercie proponowane są zabiegi w ogrodzie spa (Fot. 1, Fot. 2).

Fot. 1. Spa „Na temat piękna” – widok na ogród [przedruku z: <https://travelicious.pl/2016/09/na-temat-piekna-warszawskie-spa-w-ogrodzie.html>, dostęp z dnia 10.12.2022]

Fot. 2. Spa „Na temat piękna” – widok na ogród [przedruku z: <https://travelicious.pl/2016/09/na-temat-piekna-warszawskie-spa-w-ogrodzie.html>, dostęp z dnia 10.12.2022]

Obserwuje się również zwiększenie liczby obiektów spa poza terenami zurbanizowanymi, przede wszystkim w lasach³¹. Niekiedy w miejscach szczególnie trudno dostępnych,

³⁰ We wspomnianym budynku znajdują się również funkcje pobytowe - hotel Radisson Blu i rekreacyjne - siłownia Fitness World. Jest to przykład lokalizacji trzech niezależnych usług, których specyfika, gwarantuje współpracę właścicieli i wzajemną korzyść finansową [przypis: własny].

³¹ Przykładem takiego obiektu jest Camp SPA we Włodowie. W jego ofercie znajduje się m.in. kąpiel w bali, masaże ziołowe i sauna. Wszystkie zabiegi odbywają się w otoczeniu dzikiej natury. Ze względu na specyfikę spa jest ono otwarte sezonowo, od maja do września [Moniqmusic, 2020].

lokalizuje się funkcję uzupełniającą pobytową w formie komfortowych i luksusowych kempingów, które zwyczajowo nazywają się *glampingi*³².

3.1.2. Sauny

Omawiane powyżej spa cieszą się dużą popularnością, podobnie jak sauny, których prozdrowotne właściwości są intensywnie analizowane w ostatnich dekadach przez naukowców [Hussain i Cohen, 2018]. Korzystny wpływ na zdrowie spowodował, że kąpiele saunowe stały się bardzo popularne. Niezależne obiekty najczęściej budowane są w północnej części Europy, szczególnie w Finlandii, skąd pochodzi kultura saunowania. Są one w szczególności lokalizowane na terenach nieurbanizowanych: w lasach i na wybrzeżach jezior lub mórz, jednak czasami występują w dużych miastach np. na brzegu rzeki. Nawiązują formą architektoniczną i wykorzystanymi materiałami do oryginalnych fińskich saun – przeważa zastosowanie drewna i kamienia. Obiekt może się składać z jednego budynku, w którym znajduje się klasyczna sauna sucha (Fot. 3), z zespołu takich budynków z różnego rodzaju saunami (Fot. 4) lub może być jednym budynkiem, w którym mieszczą się różne sauny (Fot. 5). Projektuje się również sauny jako mobilne jednostki architektoniczne w postaci przyczepy lub barki pływającej po zbiorniku wodnym. Umożliwia to lokalizowanie ich w różnych miejscach, w zależności od potrzeb użytkownika i warunków atmosferycznych [O'Kelly, 2022].

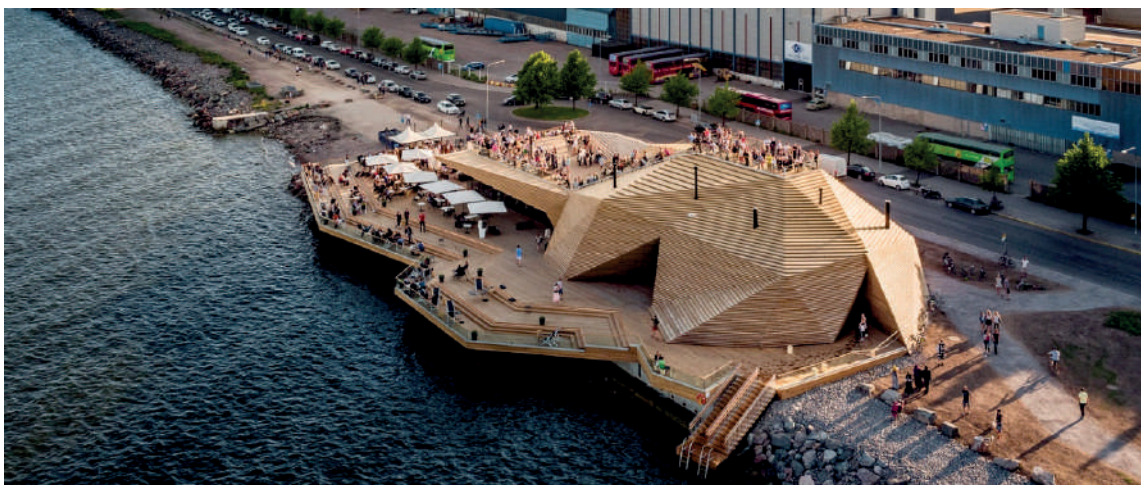
³² Termin *glamping* powstał w wyniku połączenia dwóch słów w języku angielskim *glamorous* (pol. czarujący, efektowny) i *camping* (pol. kemping). Jest to miejsce przeznaczone do biwakowania, w którym zlokalizowane są tymczasowe obiekty pobytowe takie jak: domek letniskowy, namiot, domek na drzewie. Wewnątrz takiego obiektu na ogół znajdują się łazienki, aneksy kuchenne i pełne wyposażenie meblowe (łóżko, fotel, biurko itp.), dzięki czemu pobyt w takim miejscu jest zdecydowanie bardziej komfortowy, niż na klasycznym kempingu [Horwat, 2018].

Fot. 3. Grotto sauna w Kanadzie [przedruk z: <https://archello.com/project/grotto-sauna>, dostęp z dn. 10.12.2022]

Fot. 4. Jordanbad Sauna Village w Biberach, Niemcy [przedruk z: https://www.archdaily.com/794758/jordanbad-sauna-village-jeschke-architektur-and-planung?ad_source=search&ad_medium=projects_tab, dostęp z dn. 10.12.2022]

Fot. 5. Löyly w Helsinkach, Finlandia [przedruk z: https://www.archdaily.com/790432/loyly-avanto-architects?ad_source=search&ad_medium=projects_tab, dostęp z dn. 10.22.2022]

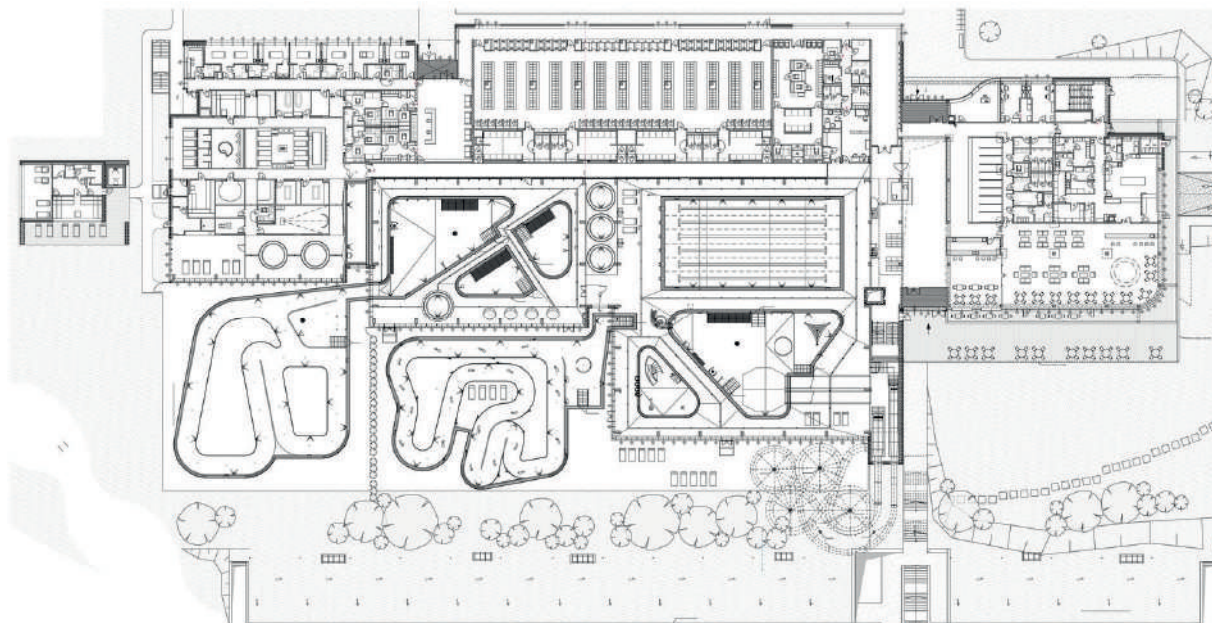
3.1.3. Termy

Na terenach, gdzie występują źródła wód leczniczych o podwyższonej temperaturze, lokalizuje się termy, czyli obiekty łączące zespoły basenowe z wodą termalną i zespoły saun (w tym łaźni parowych). Czasami w ramach programu term projektuje się również strefę masażu. Nowopowstałe obiekty termalne są budynkami wielkopowierzchniowymi, które oprócz rozszerzonego programu funkcjonalnego wewnątrz obiektu, charakteryzują się rozbudowanym kompleksem basenów zewnętrznych. Wykorzystywana w nich naturalnie ciepła woda umożliwia funkcjonowanie strefy zewnętrznej term przez cały rok i w sposób energooszczędny. W niektórych przypadkach zakłada się powiększenie funkcji term o bazę noclegową dla użytkowników (niemniej obiekty tego typu nie są hotelami spa i wellness³³).

W Polsce największe złoża wód termalnych występują w centralnej części kraju (Ciechocinek, Uniejów) i w Małopolsce (Ustroń, Rabka Zdrój). Liczne złoża występują również w północnej części Polski, na terenie Warmii, gdzie w 2014 roku powstały Termy Warmińskie (Rys. 10). Obiekt ma rozszerzony program funkcjonalny, w którego skład wchodzi:

- strefa szatni i pomieszczeń sanitarnych,
- zespół basenów wewnętrznych (trzy baseny w strefie relaksu, dwa baseny rekreacyjne dla dzieci, jeden basen sportowy, baseny wirowe),
- zespół basenów zewnętrznych (dwa baseny),
- zespół saun (kilka rodzajów kabin saunowych, wypoczywalnia, natryski),
- gabinety zabiegowe,
- gastronomia (restauracja i bar),
- zespół konferencyjny (sale, biura),
- galeria handlowa,
- kręgielnia i klub muzyczny,
- strefa pobytowa (pokoje).

³³ Hotel spa i wellness jest obiektem, w którym usługa noclegowa jest nadrzędna w stosunku do pozostałych tj. rekreacyjna, gastronomiczna, konferencyjna [przypis: własny].

Rys. 10. Termy Warmińskie w Lidzbarku Warmińskim [przedruk z: <https://www.archdaily.com/907555/warmia-thermal-baths-plaskowicki-plus-partnerzy-architekci>, dostęp z dn. 10.12.2022]

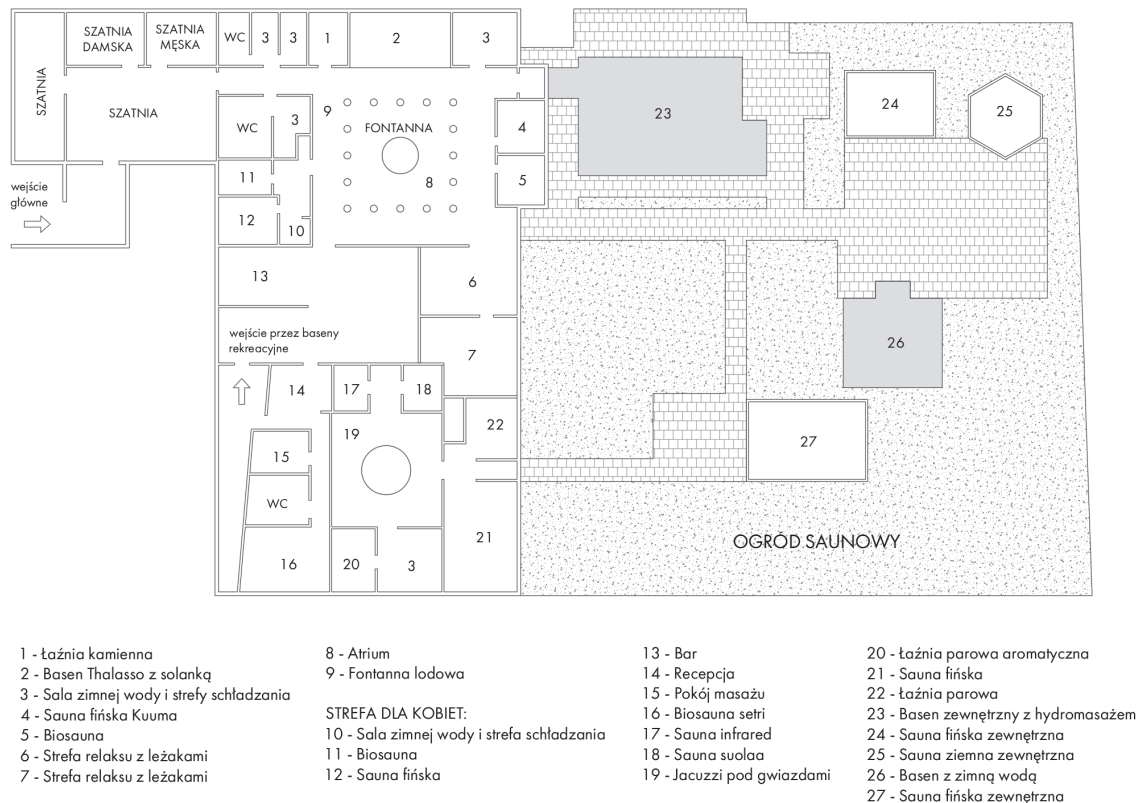
3.1.4. łaźnie

Obiekty, które mają podobny program funkcjonalny do term, składający się z zespołu basenów, saun, centrum odnowy biologicznej, jednak nie wykorzystują ciepłych wód źródłanych, nazywane są łaźniami. Powstają one często na terenach zurbanizowanych, w miastach lub w miejscach o wysokich walorach krajobrazowo-turystycznych, gdzie nie występują źródła wód termalnych. Współczesne łaźnie nawiązują formą i programem do łaźni starożytnych i właściwym przykładem tego rozwiązania jest saunarium we Wrocławiu³⁴.

Wrocławskie saunarium (Rys. 11) składa się z dwóch rozbudowanych stref wewnętrznej i zewnętrznej. W budynku zaprojektowano: dziesięć różnorodnych typów saun, jeden basen ze słoną wodą, jedno jacuzzi, pokój masażu, specjalną strefę dostępną wyłącznie dla kobiet i zespół szatniowy koedukacyjny z dodatkowymi pomieszczeniami dedykowanymi osobno kobietom oraz mężczyznom, uzupełnionymi o sanitariaty z toaletami i natryskami. Ponadto została zaprojektowana niezależna część gastronomiczna w postaci baru samoobsługowego i dwie sale wypoczynku, które wyraźnie dzielą powierzchnię saunarium na dwie funkcjonalne

³⁴ Saunarium mieści się w budynku aquaparku miejskiego, w którym oprócz wspomnianej funkcji zaprojektowano baseny sportowe i baseny rekreacyjne. Wszystkie strefy są ze sobą połączone, jednak aby z nich korzystać należy zakupić bilety na każdą usługę osobno. Użytkownik ma również możliwość skorzystania wyłącznie z jednej wybranej strefy, ponieważ każda z nich ma oddzielne niezależne wejście i zespół szatniowo-sanitarny [przypis: własny].

części. W ten sposób utworzono układ komunikacji centralnej, a dodatkowo zapewniono możliwość wyjścia na zewnątrz. W punktach centralnych powyżej opisanych dwóch części zaprojektowano fontannę i wewnętrzne jacuzzi, a w około nich kabiny saunowe i strefy schładzania z prysznicami. W ogrodzie saunowym wyodrębniono: dwa baseny z zimną i ciepłą wodą, trzy sauny i strefę wypoczynkową z przenośnymi leżakami. [Aquapark we Wrocławiu, 2022].

Rys. 11. Schemat rzutu Saunarium we Wrocławiu [oprac. własne]

Podsumowując, istnieją liczne rozwiązania związane z kulturą leczenia i rekreacji z użyciem wody, które spopularyzowały się we współczesnej architekturze. Ich program przestrzenno-funkcjonalny wynika z kolejności zabiegów i praktyk relaksacyjnych, które można przeprowadzić w danym obiekcie. Inaczej rozwiązywane są sauny, inaczej termy, a odmiennie ośrodki spa. Na tle analizowanych kompleksów, szczególnie wyróżniają się hotele spa i wellness, w których – jak wspomniano – scalane są usługi wzajemnie się uzupełniające, co jest uzasadnione ekonomicznie. Stanowią one odpowiedź na potrzeby współczesnego konsumenta i zmieniającego się rynku usług turystycznych oraz biznesowych. Co więcej na rynku omawianych usług zanotowano dużą konkurencyjność. W efekcie strefy spa i wellness to dobry przykład do analizy nowożytnych rozwiązań architektonicznych,

w tym funkcjonalno-przestrzennych oraz analizy aktualnych trendów w projektowaniu. Stąd też stanowią ważny materiał badawczy i dlatego poświęcono im następane rozdziały pracy.

4. Współczesne hotele z funkcją rekreacyjną spa i wellness

Jak już wspomniano w rozdziale trzecim **hotel spa i wellness** jest wielofunkcyjnym obiektem, w którym łączy się usługi: noclegowe, gastronomiczne, centrum odnowy biologicznej, rekreacji i formę kliniki medycznej³⁵. Oprócz usług pobytowych i gastronomicznych, w placówkach tego typu oferuje się często bardzo bogaty i różnorodny zakres zabiegów: regeneracyjnych, kosmetycznych, pielęgnacyjnych, a często nawet leczniczych czy chirurgicznych. Zasadniczym powodem powstawania omawianych rozwiązań jest zwiększona troska o zdrowie, stan ducha i odprężenie umysłu wśród klientów [Błądek, 2013].

4.1. Cechy hoteli z funkcją rekreacyjną spa i wellness

Syntezyując powyższy wstęp główną cechą architektoniczną, która wyróżnia hotele spa i wellness na tle innych obiektów z branży, jest dodatkowy pion rekreacyjny, w którym mieszczą się wspomniane funkcje. Przeważnie to zakres oferty w tej części kompleksu, jej struktura i wielkość stanowi o układzie funkcjonalnym pozostałych stref budynku. Dlatego projektowanie tego typu obiektów rozpoczyna się od szczegółowego określenia usług w pionie rekreacyjnym, który niekiedy gabarytami może dorównywać wielkości pionom pobytowemu i gastronomicznemu. Ponieważ brakuje szczegółowych definicji spa i wellness oraz w piśmiennictwie nie określono rozgraniczenia pomiędzy tymi dwoma pojęciami, to w hotelarstwie nie przydziela się szczegółowo usług z pionu rekreacyjnego do wybranego terminu. Co więcej, w literaturze występują propozycje klasyfikacji usług odnowy biologicznej zarówno do terminu wellness [Błądek, 2013], jak i do terminu spa [Słownik Języka Polskiego PWN, 2022b]. Niemniej, zauważa się, że do programu strefy spa wpisuje się zabiegi pielęgnacyjne, głównie z wykorzystaniem wody, a plan strefy wellness jest ściśle związany z poprawą samopoczucia i witalności. Formowanie zespołu wellness jest ściśle związane z trendami dotyczącymi zabiegów (profilaktycznych, upiększających i relaksujących) i postępu technologicznego oraz nowych odkryć w medycynie. Ponadto, z ofertą spa i wellness, w przypadku dużych obiektów hotelarskich, można wykraczać poza obręb budynku i realizować ją w formie saun, basenów i kąpielisk zewnętrznych.

Warto podkreślić, że omawiane przedsiębiorstwa często rozbudowywane są o wspomagające przestrzenie rekreacyjne, związaną ze sportem i rozrywką, celem dodatkowego urozmaicenia

³⁵ Ze względu na złożoność prawa polskiego generalnie rezygnuje się z przeprowadzania zabiegów, które wymagałyby pełnej obsługi lekarskiej [przypis: własny].

pobytu gościom. Coraz częściej oferta obiektów jest planowana, tak aby zaspokoić wszelkie potrzeby klientów – od noclegu i pożywienia, po rozrywkę. Najczęściej projektowane są zewnętrzne zespoły rekreacyjne, które składają się z m. in.: kortów tenisowych, minigolfa, ścieżek pieszych i rowerowych, boisk uniwersalnych, place zabaw. Wewnątrz obiektu projektuje się korty do squasha, tory do bowlingu i bilard (Błądek, 2013). W ekstremalnych przypadkach w tak urządzonych hotelach użytkownicy nie wychodzą poza ich obręb przez cały okres trwania pobytu.

W związku z powyższym należy podkreślić, że jeśli oferta danego hotelu jest wystarczająco ciekawa, jego lokalizacja może być sprawą drugorzędną. Oczywiście w Polsce to założenie nie stało się jednak regułą. Ponieważ hotele spa i wellness wywodzą się od sanatoriów, w dalszym ciągu chętnie lokalizuje się je w kurortach turystycznych i uzdrowiskach. Naturalnie, każda placówka zyskuje na urodziwym położeniu, dlatego omawiane obiekty powstają w miejscach, które mają wartość kulturową i przyrodniczą. Niemniej nie muszą to być zawsze obszary o wysokiej popularności turystycznej. Niekiedy dopiero uruchomienie nowej inwestycji popularyzuje dane miejsce i w efekcie obserwuje się nagły przyrost turystów. Sytuacja taka miała miejsce między innymi w szwajcarskiej wiosce Vals, gdzie w 1996 roku powstały kąpieliska termalne projektu Petera Zumthora (Fot. 6). Podupadająca wcześniej miejscowość z hotelami z lat 60., po ogromnym sukcesie term, zyskała znaczącą popularność wśród turystów, która trwa do dzisiaj [Paluchowski, 2009].

Fot. 6. Thermen Vals w Szwajcarii [przedruk z: <https://www.archdaily.com/13358/the-thermen-vals/5fc1415563c017d62c001226-the-therme-vals-photo>, dostęp z dn. 10.12.2022]

4.2. Profil klienta, długość pobytu, a wymagania.

Oferta spa wpływa na to, jaki rodzaj klienta odwiedzi obiekt i jak długi będzie jego pobyt w placówce. Warto dodać, że osoby podróżujące z małymi dziećmi mają inne potrzeby, niż pary czy grupa znajomych, dlatego w przypadku projektowania hoteli spa i wellness bardzo ważna jest segmentacja klientów. Warto zwrócić również uwagę, że w ciągu ostatnich lat, ze względu na duży rozwój omawianego sektora, zmienił się też profil standardowego użytkownika i coraz trudniej jest zidentyfikować lub określić jedną grupę konsumentów³⁶. Niemniej stwierdzono, że użytkownik hoteli spa i wellness jest zazwyczaj klientem indywidualnym, podróżującym samotnie lub z rodziną, opcjonalnie z grupą przyjaciół. Dwucet i Śnieszko w swoich badaniach wykazują ponadto, że gośćmi takich hoteli są kobiety (ponad 2/3 wszystkich użytkowników) w wieku powyżej 25 lat z wykształceniem wyższym. Oczywiście jest to uogólniony profil typowego klienta hoteli spa i wellness. Sallman wyróżnia 5 typów klientów [Sallman, 2009]:

- Typ A – *Health Potential* (pol. z potencjałem zdrowotnym),
- Typ B – *Self Incentives* (pol. z pobudek własnych),
- Typ C – *Fun & Family* (pol. zabawa i rodzina),
- Typ D – *Sozializer* (pol. osoba aktywna społecznie),
- Typ E – Zdrowotny – tradycjonalista.

Powyższa klasyfikacja posłużyła dalszej analizie preferowanych usług i ofert, a wnioski zostały przedstawione w tabeli poniżej (Tab. 3).

Tab. 3. Tabela przedstawiająca typy klientów i ich cechy oraz zależności oferowanej usługi spa i wellness w hotelach i programu funkcjonalnego [oprac. własne na podstawie: Sallman, 2009]

TYP KLIENTA	CECHY KLIENTA	PREFEROWANE USŁUGI I OFERTY
<p>Typ A: <i>Health Potential</i> (pol. z potencjałem zdrowotnym)</p>	<p>Klient, dla którego odnowa biologiczna, dbałość o fizyczną kondycję jest indywidualnym celem i obowiązkiem wobec wykonywanego zawodu. Szacuje się, że w Europie stanowi on 7 % rynku, jednak jest to grupa szczególnie ważna ze względu na jej wielkość siły nabywczej i rosnący poziom oczekiwań.</p> <p>Trend: Health Potentials to rozwijająca się grupa z rosnącym poziomem oczekiwań, szczególnie w zakresie oferty hotelu i gastronomii.</p>	<p>Spa/wellness: basen głęboki, jacuzzi, strefa wypoczynku, basen zewnętrzny, gabinety masaży i zabiegów (rozbudowana oferta), strefa saun.</p> <p>Infrastruktura dodatkowa: ścieżki rowerowe, ścieżki zdrowia, siłownia, klub nocny z</p>

³⁶ Dane z lat 2005 i 2011 wykazują, że statystycznym klientem hoteli spa i wellness była osoba należąca do elitarnej grupy społeczeństwa w wieku produkcyjnym. W 2014 roku zauważono zmiany i tendencje wzrostu liczby klientów z najmłodszej grupy wiekowej (18-25 lat) [Dwucet i Śnieszko, 2014].

		kręgielnią, bilardem, korty do tenisa ziemnego, squasha.
<p>Typ B: <i>Self Incentives</i> (pol. z pobudek własnych)</p>	<p>Klient, dla którego urlop w hotelu spa i wellness jest nagrodą za ciężką pracę zawodową i osiągnięte cele. Pomimo, że stanowi 12 % rynku, poziom wymagań grupy i siła nabywcza są niższe, niżeli w grupie typu A. Klient typu B ma powyżej 25 lat i statystycznie zazwyczaj jest kobietą. Podróżuje zazwyczaj samotnie lub z przyjaciółmi. Ten klient przeważa w polskich hotelach spa i wellness.</p> <p>Trend: rosnąca grupa ze względnie stabilnym poziomem wymagań, uzależnionym bardzo silnie od ducha czasu, zorientowana na aktualne mody i trendy.</p>	<p>Spa/wellness: basen głęboki, jacuzzi, strefa wypoczynku, basen zewnętrzny, gabinety masaży i zabiegów, strefa saun.</p> <p>Infrastruktura dodatkowa: siłownia, klub nocny z kręgielnią, bilardem.</p>
<p>Typ C: <i>Fun & Family</i> (pol. zabawa i rodzina)</p>	<p>Klient, dla którego rodzina jest podstawowym priorytetem. Głównym celem wyjazdów do hoteli spa i wellness jest wypoczynek rodzinny, któremu towarzyszy przyjemność i rozrywka, zarówno dla dzieci, jak i rodziców. Ta grupa klientów docenia rozszerzony program funkcjonalny strefy spa o atrakcje wodne, zjeżdżalnie, baseny dla dzieci. Stanowi ona 25 % rynku klientów spa i wellness. Zauważa się znaczną zmianę podejścia z klienta drugorzędowego do pierwszorzędowego.</p> <p>Trend: stabilny, ale uzależniony silnie od okoliczności takich jak pogoda, oferta, konkurencja; nieregularne korzystanie z oferty wellness/SPA.</p>	<p>Spa/wellness: atrakcje wodne typu zjeżdżalnie, rwąca rzeka, bicze wodne, brodzik, basen głęboki, jacuzzi, strefa wypoczynku, basen zewnętrzny</p> <p>Infrastruktura dodatkowa: boiska, place zabaw, ścieżki rowerowe.</p>
<p>Typ D: <i>Sozializer</i> (pol. osoba aktywna społecznie)</p>	<p>Grupa, której uczestnicy wykorzystują pobyt w hotelu spa i wellness w celach typowo integracyjnych, np. spotkania przyjaciół, znajomych lub partnerów biznesowych. Udział klienta towarzyskiego wynosi 36 % rynku.</p> <p>Trend: stabilny, rosnące oczekiwania wobec hoteli wellness, zorientowany na integrację; klient podróżujący w grupach 4-8-osobowych z dużą regularnością, korzystający jednak z pobytów głównie weekendowych, dwu-, trzydniowych.</p>	<p>Spa/wellness: basen głęboki, jacuzzi, strefa wypoczynku, basen zewnętrzny, gabinety masaży i zabiegów, strefa saun.</p> <p>Infrastruktura dodatkowa: siłownia, klub nocny z kręgielnią, bilardem.</p>
<p>Typ E: Zdrowotny – tradycjonalista</p>	<p>Klient, który należał do grupy tradycyjnego gościa kuracyjnego, ze średnimi wymaganiami co do standardu hotelu. Obecnie zastępowany przez osoby z młodszego pokolenia, które korzystają z tradycyjnych ofert w nowoczesnym wydaniu.</p> <p>Trend: klient korzysta z oferty dość regularnie, zainteresowany także klasycznymi zabiegami kosmetycznymi, ze względu na pandemię grupa ta uległa znacznemu poszerzeniu.</p>	<p>Spa/wellness: basen głęboki, jacuzzi, strefa wypoczynku, basen zewnętrzny, gabinety masaży i zabiegów (rozbudowana oferta), strefa saun.</p> <p>Infrastruktura dodatkowa: ścieżki rowerowe, ścieżki zdrowia, siłownia.</p>

Ponadto istnieje jeszcze jeden typ klienta, który może należeć niezależnie do każdej z wymienionych wyżej grup i zasługuje na szczególną uwagę zarządzających hotelami. Koneser wellness (ang. *Wellness Gourmet*) wybiera hotel spa i wellness z dużo większą świadomością, korzystając z portali internetowych i poleceń innych. Statystycznie bywa w tego typu obiektach dwa razy w roku na pobyt 5-7-dniowy oraz regularnie weekendowo. Zazwyczaj są to single lub pary, które nie mają zbyt dużo czasu dla siebie nawzajem lub też tylko dla siebie oraz ludzie usatkwowani i świadomi swoich potrzeb. Klient z tej grupy ma wysokie oczekiwania wobec usług świadczonych w hotelu, które powinny być wysokiej jakości i jeśli są wyjątkowe, ich cena jest drugorzędna dla użytkownika [Sallman, 2009].

Wspólnym czynnikiem wszystkich grup użytkowników hoteli spa i wellness jest chęć szybkiej i efektywnej regeneracji. W trakcie procesu projektowego ważne jest określenie struktury gości, ponieważ to ona ma podstawowy wpływ na program budynku i jego architekturę [Sallman, 2009].

5. Program strefy spa i wellness

Sala przedstawił siedem głównych elementów, które charakteryzują hotele spa i wellness i stanowią o ich ofercie. Są to: uroda, harmonia, równowaga, witalność, woda, natura i wyżywienie [Sala, 2010]. Autor każdemu z elementów przypisuje odpowiednie usługi. W poniższym zestawieniu (Tab. 4) przedstawiono szczegółową listę, porządkując ją do elementów określonych przez Salę i wykazano strefy oraz pomieszczenia do niej przypisane.

Tab. 4. Tabela zależności oferowanej usługi spa i wellness w hotelach i programu funkcjonalnego [oprac. własne na podstawie: Sala, 2010]

WARTOŚĆ	USŁUGA SPA I WELLNESS	PROGRAM FUNKCJONALNY
URODA	wszystkie działania wykonywane w celu nadania ładniejszego wyglądu: pielęgnacja twarzy, peeling, oczyszczanie skóry, oczyszczanie ciała	gabinety zabiegowe specjalistyczne, zespół saun
HARMONIA	masaże	gabinety masażu
RÓWNOWAGA	wszystkie działania wykonywane w celu polepszenia samopoczucia: uprawianie sportu, utrzymywanie sylwetki w dobrej kondycji, medytacja, praktyka jogi	zespół basenów (baseny rekreacyjne, baseny wirowe), sala do jogi, ścieżki zdrowia i sprawnościowe, zespół saun
WITALNOŚĆ	wszystkie działania wykonywane w celu polepszenia witalności: trening sportowy, pływanie, aerobik, gimnastyka	basen rekreacyjno-sportowy, siłownia, sala fitness, korty tenisowe, boiska, pole golfowe, ścieżki zdrowia i sprawnościowe,
WODA	zabiegi związane z wodą: kąpiele termalne, hydromasaże, sauny	gabinety zabiegowe związane z wodą (kąpiele aromatyczne, masaż podwodny), baseny z wodą termalną, sauna parowa, sauna parowo-ziołowa
NATURA	wszystkie działania wykorzystujące dobra naturalne: zabiegi i kąpiele z produktami naturalnym (wyciągi z alg, błoto lecznicze), groty solne	gabinety do thalassoterapii, specjalistyczne gabinety zabiegowe (zabiegi na podstawie okładów z produktów naturalnych), groty solne
WYŻYWIENIE	jedzenie pozytywnie oddziałujące na zmysły i o wysokiej wartości odżywczej	restauracja, bar

Z kolei Dec w swoich badaniach, analizując trendy rozwojowe hoteli SPA i Wellness, zauważa, że rynek ten jest coraz bardziej nasycony, a w efekcie tego procesu pojawiają się rozbudowane i złożone koncepcje spa i wellness. Autorka w swoim artykule wymienia najnowsze trendy w ofertach hoteli:

- sauna Himalajska – sauna o temp. powietrza 60-65 °C i 40% wilgotności, ściany obłożone bryłami halitu (sól himalajska);
- złoto Syberii – sauna o temp. powietrza 40-45 °C i 60-80% wilgotności, w jej centrum znajduje się kominek parowy z misą wypełnioną owocami rokitnika;
- sauna Różana – sauna o temp. powietrza 65-70 °C, w jej centrum znajduje się piec, gdzie przygotowywane są napary z płatków róż;
- saltarium – sauna o temp. powietrza 60-65 °C, w jej centrum znajduje się tężnia solna [Dec, 2012].

Ogólnoświatowa pandemia koronawirusa spowodowała, że klienci branży turystycznej coraz większą wagę przywiązują nie tylko do wyglądu i samopoczucia, ale również do zdrowia. Przebieg choroby COVID-19 zależał szczególnie od ogólnego stanu zdrowia chorego i jego możliwych chorób przewlekłych. Stąd też, coraz częściej turyści szukają hoteli, które poza podstawową usługą zabiegów upiększających i masaży, oferują zabiegi pro-zdrowotne, wzmacniające odporność i realnie poprawiające stan zdrowia. Pojawiło się zdecydowanie większe zainteresowanie terapiami holistycznymi, tj.: kąpiele termalne, tradycyjna medycyna chińska lub aromaterapia oraz sauny i łaźnie. Ponadto na popularności zyskują usługi specjalistyczne, które do tej pory głównie oferowane były w uzdrowiskach, takie jak tlenoterapia i seanse inhalacyjne [Dawidowski, 2019]. Zauważa się również większy nacisk w ofercie spa i wellness na usługi związanych z medytacją. Organizowane praktyki jogi lub ćwiczeń oddechowych nie wymagają dodatkowych wyspecjalizowanych przestrzeni, dlatego często pojawiają się w jako nowe propozycje w działających od lat hotelach. Decyzje dotyczące programu funkcjonalnego strefy spa i wellness są podejmowane na początkowym etapie planowania inwestycji, ponieważ są one ściśle powiązane z powierzchnią całego obiektu i układem funkcjonalny. W literaturze [Medi-tour, 2019] występuje klasyfikacja ze względu na rodzaj spa. W publikacji „Nowoczesne hotelarstwo. Od projektowania do wyposażenia” autor wymienia 8 rodzajów hoteli spa [Błądek, 2013]:

- Wellness i SPA – obiekty z uniwersalnym, szerokim programem zabiegów upiększających, relaksujących i regenerujących;
- Fitness i SPA – z programem poszerzonym o szeroki zestaw ćwiczeń ruchowych, aerobowych, siłowych i innych, pod opieką specjalistów i instruktorów;
- Resort SPA – obiekty o mocno rozbudowanej ofercie, w której zarówno zawierają się usługi pro-zdrowotne, upiększające, umożliwiające poprawę kondycji oraz fizyczności i umożliwiające wypoczynek. Różnorodność usług i specjalne dostosowane pakiety dla

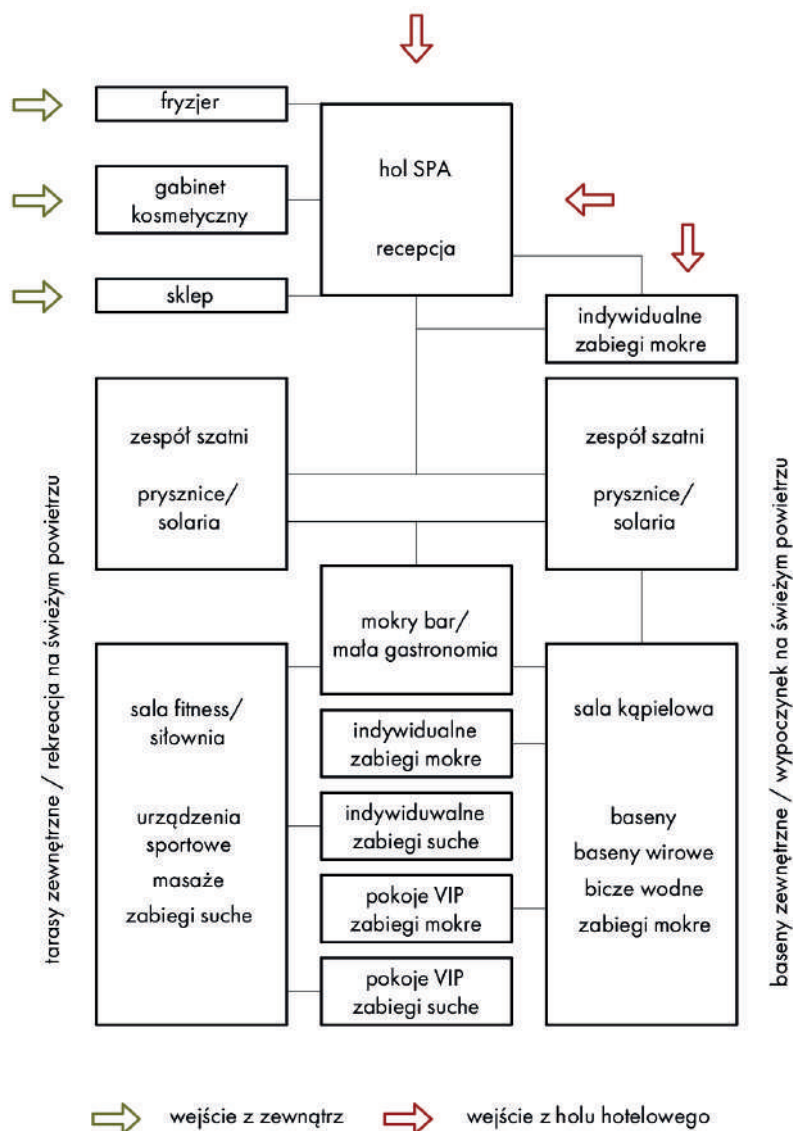
różnych grup wiekowych sprawiają, że to rozwiązanie przeznaczone jest dla klientów w każdym wieku.

- Business SPA – obiekty z ofertą skierowaną do osób lub firm chcących połączyć prowadzenie indywidualnych rozmów, spotkań i negocjacji z wypoczynkiem i relaksem. Taki obiekt ma mocno rozbudowaną część konferencyjną i odnowy biologicznej;
- Eco SPA – w takim obiekcie proponowana oferta przygotowywana jest ściśle według zasad koegzystencji w zgodzie z naturą, dotyczy to szczególnie z korzystania z naturalnych źródeł energii;
- Medical SPA – hotel z ofertą poszerzoną o zabiegi lecznicze i rehabilitacyjne, m.in. z zakresu fizykoterapii, laseroterapii, balneologii, a także coraz częściej o zabiegi chirurgii plastycznej czy dermatologii estetycznej; obiekty te pochodzą bezpośrednio od sanatoriów lokalizowanych w uzdrowiskach;
- Destination SPA – obiekty realizujące programy zabiegowe, lecznicze i inne, w których długość pobytu uzależniona jest od efektywności terapii, np. rzucenia palenia, schudnięcia;
- Day SPA³⁷ – są to samodzielne ośrodki miejskie, niekiedy powiązane z obiektami hotelowymi, np. poprzez wspólny układ organizacyjny, przestrzenny, użytkowy; oferta placówek zazwyczaj składa się z popularnych zabiegów kosmetycznych i upiększających.

Wszystkie zespoły spa i wellness oparte są na podobnych schematach strefowych, funkcjonalnych i komunikacyjnych (Rys. 12). Elementem je wyróżniającym jest poszerzenie części programu funkcjonalnego dedykowanego danej kategorii, co zazwyczaj skutkuje powiększeniem powierzchni lub jej odjęciem z innej części programu (na przykład zmniejszenie liczby saun, w celu zwiększania liczby pomieszczeń do zabiegów leczniczych i rehabilitacyjnych) [Błądek, 2013]. Inny podział hoteli spa i wellness przedstawia Sallmann, która bierze pod uwagę różne uwarunkowania dla obszarów wellness i spa wynikające z rodzaju obiektu, potrzeb i oczekiwań gości. Proponuje cztery kategorie:

- hotelowe o charakterze pobytowym zlokalizowane poza miastem w miejscowości turystycznej oraz nieturystycznej, ale atrakcyjnej krajobrazowo i ekologicznie (szczególnie obiekty historyczne),
- hotelowe zlokalizowane w miejscowościach uzdrowiskowych,
- miejskie,
- konferencyjne.

³⁷ W rozumieniu jako miejskie spa [przypis: własny].

Rys. 12. Schemat powiązań funkcjonalnych w strefy SPA i wellness w hotelu [oprac. własne na przedruku Jabłońska, 2018, il. 22, str. 65]

Bez względu na klasyfikację hotelu, architekci stref spa i wellness w procesie projektowym powinni wziąć pod uwagę zasady ich kształtowania. Odpowiedni metraż tejsze strefy należy dostosować do liczby pokoi w obiekcie. W dużych obiektach powinno przyjąć się od 8 do 15 m² strefy spa i wellness na jeden pokój, a w mniejszych od 10 do 20 m². Ważnym aspektem, który również wpłynie na wielkość strefy, jest liczba leżaków i siedzisk wypoczynkowych w części basenowej i zabiegowo-wypoczynkowej. W wysokiej klasy hotelach przyjmuje się często jedno miejsce na jednego gościa hotelowego. Niemniej jednak standardowym współczynnikiem jest jedno miejsce na jeden pokój [Sallmann, 2007].

W niniejszym rozdziale opisano wszystkie elementy programu funkcjonalnego strefy spa i wellness za pomocą zgrupowania ich w zespoły: recepcję i hol, zespół szatni, zespół basenów, zespół saun, zespół odnowy biologicznej i grupę innych elementów programowych sprzyjających funkcji spa i wellness. Poniższy schemat przedstawia powiązania wszystkich wymienianych funkcji (Rys. 12).

5.1. Recepcja spa i wellness oraz hol wypoczynkowy

Recepcja strefy odnowy biologicznej i basenów znajduje się w każdym spa, bez względu na jego typ. Jest to miejsce obsługi gości i koordynacji pracy, służące udzielaniu informacji, kontroli dostępu i planowania zabiegów. W zależności od wielkości strefy i różnorodności oferowanych recepcja spa i wellness może mieć formę małej wyizolowanej przestrzeni z ladą dla pracownika lub może się składać z pełni wyposażonych pomieszczeń. Podstawowe wyposażenie takiej recepcji spa nie różni się znacząco od głównej recepcji hotelowej. Składa się ona wówczas z części zewnętrznej, w której obsługuje się użytkowników i części wewnętrznej, która pełni funkcję administracyjną. Część zewnętrzna recepcji mieści się w holu lub poczekalni spa. Jej najważniejszym elementem jest lada, która może przyjmować przeróżne formy i wielkości. Najczęściej za nią projektuje się jedno lub dwa stanowiska recepcyjne. W niektórych obiektach w recepcji wykonywane są dodatkowe czynności wydawania czystych ręczników i szlafroków, włącznie z ich wymianą. Stąd, w tej części powinna się znaleźć również szafa, w której przechowywane są stale uzupełniane z magazynu czyste tekstylia i zamykany kosz brudny. Jeśli w hotelu nie został zaprojektowany sklep, w obrębie części zewnętrznej recepcji lub obok niej może znaleźć się gablota z produktami kosmetycznymi do sprzedaży. Drugą część omawianej strefy stanowi zaplecze, które powinno być zlokalizowane w bezpośrednim sąsiedztwie lada. W pomieszczeniu powinno znajdować się stanowisko pracownicze składające się z biurka, krzesła biurowego i komputera oraz zamykane na klucz lub kartę meble, przeznaczone do przechowywania dokumentów. Sporadycznie przy recepcji znajduje się też pomieszczenie ratownika wodnego [Błądek, 2013].

Recepcja spa i wellness powinna znajdować się w miejscu łatwo i szybko dostępnym dla gości hotelowych³⁸. Częstym błędem jest zlokalizowanie jej bezpośrednio przy holu głównym i recepcji hotelowej. Powoduje to krzyżowanie się dróg gości nowoprzybyłych, meldujących się (z walizkami), z tymi korzystającymi ze strefy spa, którzy często przemieszczają się

³⁸ Lokalizacja recepcji zależy od wielu czynników, a przede wszystkim od całego układu przestrzennego hotelu, liczby kondygnacji i formy budynku [przypis: własny].

w szlafrokach i z ręcznikami³⁹. Niekiedy decyduje się na zaprojektowanie dwóch odrębnych recepcji – jednej obsługującej zespół basenowo-saunowy i drugiej zlokalizowanej przy gabinetach zabiegowych. W obiektach, w których strefa odnowy biologicznej jest otwarta również dla klientów spoza hotelu, recepcja powinna znajdować się w takim miejscu, aby dostęp do niej był również z zewnątrz budynku lub przez najprostsze dojście wewnątrz. W odniesieniu do strefy wellness najoptymalniejsze jest lokalizowanie jej przy pomieszczeniach spa i wówczas recepcje dla obu usług mogą być ze sobą połączone. W małych hotelach, gdzie część zabiegowo-wypoczynkowa jest znacząco okrojona, rezygnuje się z wydzielonej recepcji na rzecz głównej recepcji hotelowej. Niemniej warto wydzielić stanowisko do obsługi gości części kąpielowej, od wnętrza hotelu.

W hotelach ze znacznie rozszerzonym programem funkcjonalnym spa, punkt recepcyjny lokalizuje się w holu, który zwykle jest przestrzenią o charakterze wielofunkcyjnym. Mogą w nim zostać zaaranżowane meble wypoczynkowe, mini-czytelnia, strefa zieleni i prosta funkcja gastronomiczna, np. bar. Przestrzeń ta ma przede wszystkim służyć wypoczynkowi po odbytych zabiegach, dlatego ważnym aspektem w projektowaniu tej strefy, jest wykreowanie odpowiedniego nastroju i stworzenia unikatowej atmosfery za pomocą wystroju wnętrz. W jego skład wchodzi starannie dobrane: kolorystka, detal, oryginalne wyposażenie meblowe, oświetlenie, zapach i dźwięk [Błądek, 2013]. Dobrym przykładem aranżacji jest hol wypoczynkowy w hotelu Nosalowy Park w Zakopanem (Fot. 7, Fot. 8). Odpowiednia atmosfera w tym pomieszczeniu stworzona jest poprzez wykorzystanie: lampionów wykonanych z naturalnych materiałów, punktowego oświetlenia sztucznego, wygodnej sofy wypoczynkowej i neutralnych kolorów. W holu wypoczynkowym zlokalizowano również ladę, na której dostępna jest woda pitna i herbata.

³⁹ Problem ten występuje nawet w prestiżowych hotelach pięciogwiazdkowych jak jeden z przebadanych obiektów w Zakopanem. Manager hotelu, z którym przeprowadzono rozmowę, przyznaje, że zarówno klienci jak pracownicy oceniają to rozwiązanie negatywnie [Gronostajska-Kadecka, z dnia 10.09.2021].

Fot. 7. Hol wypoczynkowy w Nosalowy Park w Zakopanem [autor: J. Gronostajska-Kadecka]

Fot. 8. Hol wypoczynkowy w Nosalowy Park w Zakopanem [autor: J. Gronostajska-Kadecka]

5.2. Węzeł szatniowo–sanitarny

Strefa szatni i pomieszczeń sanitarnych jest zlokalizowana w bezpośrednim sąsiedztwie recepcji spa. W większych obiektach o znacznie rozszerzonym programie, w których dostęp do basenów i strefy odnowy biologicznej mają również goście z zewnątrz, używa się przy wejściu obrotowej bramki kontrolnej z czytnikiem magnetycznym. W obiektach tego typu węzeł szatniowy winien mieścić zestaw pomieszczeń i wyposażenia, które umożliwią użytkownikom przygotowanie się do korzystania z oferty odnowy biologicznej. W jego skład wchodzi: szatnie z zestawem szafek, kabiny przebieralni, strefa do makijażu i z suszarkami, toalety oraz zestaw natrysków. W zależności od programu funkcjonalnego i układu przestrzennego występują dwa typy szatni:

- współdzielone – szatnia koedukacyjna, bez podziału na płeć. W szatni mieszczą się zamykane szafki i kabiny przebieralni, które w tym przypadku powinny być większe, zamykane i ich liczba to około 12–15% liczby zamykanych szafek;
- osobne – szatnie dzielone ze względu na płeć: damskie i męskie. W nich mieszczą się również zamykane szafki i kabiny przebieralni w liczbie od 1 do 3. Często w przypadku tego rozwiązania toalety i natryski dostępne są bezpośrednio z szatni (odpowiednio damskiej lub męskiej), a następnie przechodząc przez pomieszczenia sanitarne można dostać się do strefy basenów i saun.

Warto zaznaczyć, że goście hotelowi korzystający ze spa i wellness mają do dyspozycji płaszcze (szlafroki) kąpielowe, w których mogą przemieszać się po obiekcie. Z tego względu korzystanie z szatni jest rzadsze a niżeli w typowych obiektach sportowo-rekreacyjnych. Ze względów ekonomicznych i funkcjonalnych dąży się do projektowania jednego bloku szatniowo-sanitarnego, który jest dostępny zarówno dla strefy spa, jak i strefy wellness [Błądek, 2013].

5.3. Zespół basenowy

Pływanie rekreacyjne, przebywanie w sąsiedztwie wody lub korzystanie z masażu wodnych ma wyjątkowo korzystny wpływ na psychikę człowieka, przynosi relaks i odprężenie. Dlatego też w przypadku obiektów spa i wellness kompleks basenów stanowi równie istotną rolę jak oferta zabiegów upiększających czy leczniczych [Błądek, 2001].

5.3.1. Baseny kąpielowe wewnętrzne

Zdecydowana większość basenów wewnętrznych w hotelach spa jest projektowana wyłącznie do uprawiania pływania rekreacyjnego i w taki sposób aby sprzyjały odprężeniu i wyciszeniu. Ogranicza się głębokość niecki do ok. 135–150 cm, dzięki czemu z rozwiązania mogą korzystać również dorosłe osoby niepływające. Głównymi czynnikami decydującymi o głębokości basenu, kształtu i wymiarach jest podstawowe przeznaczenie oraz potrzeby konkretnych użytkowników. Zakłada się trzy główne grupy osób korzystających z basenu:

- dzieci,
- osoby niepływające,
- osoby pływające.

Dla dzieci projektuje się osobne baseny lub brodziki, przy czym mogą one zostać wydzielone w formie stref w ogólnej powierzchni basenu. Niecki powinny mieć głębokość do 0,4 m. Dno i obrzeża basenu powinny być obłożone materiałem o niskim współczynniku poślizgu (np. szorstkie płytki terakotowe) i nie zalecane jest projektowania kątów ostrych. Wejście do basenu powinno być zapewnione poprzez zaprojektowanie schodów o wysokości stopni do 15 cm. W basenach dla dzieci należy przewidywać częstsza wymianę wody niż w strefie dla dorosłych. W przypadku osób niepływających wydziela się część basenu, która pozwoli tym użytkownikom bezpiecznie przebywać w wodzie lub umożliwi naukę pływania. Głębokość powinna mieścić się w granicach od 0,7 m do 1, 25 m, a spadek dna nie powinien

przekraczać 8%. Tak jak w przypadku basenów dla dzieci, wejście dla osób niepływających powinno być ułatwione za sprawą schodów o wysokości stopni do 15 cm. Dla osób pływających projektuje się odrębną nieckę, której głębokość powinna wynosić powyżej 0,9 m. Można również wydzielić tory do pływania z części niecki ogólnodostępnej. Za optymalną głębokość w basenach sportowo-rekreacyjnych przeznaczonych wyłącznie do pływania uważa się 1,6 m [Błądek, 2001].

Często, kształty niecek w basenach hotelowych, urozmaica się, nadając im nieregularne formy i projektując wydzielone zatoki (zakola) z dodatkowymi atrakcjami wodnymi, np. służącymi do masażu. Forma jest istotna również w celu podkreślenia funkcji wydzielonych stref basenu dla różnego typu użytkowników. Rzuty niecek dla dzieci są kształtowane dowolnie i w tym przypadku preferuje się zdecydowanie zaoblone krawędzie basenu (jak wspomniano – ze względu na bezpieczeństwo). Typowym kształtem niecki dla osób niepływających lub uczących się pływać jest prostokąt. Niemniej również w tym przypadku spotykane są rzuty o kształtach swobodnych, które są bardziej charakterystyczne dla rozwiązań rekreacyjnych. W zależności od źródła literaturowego zalecane wymiary dla omawianych basenów są różne, np. Perkins zaleca 12 x 7 m [Perkins, 1971], a Kappler 15m x 4m (60 m²) [Kappler, 1977]. Preferowaną formą basenu dla osób pływających jest kształt prostokątny, najlepiej o długości 12,5 m lub 25 m (umożliwiający trening, jak na basenie olimpijskim, który mierzy 50 m) i szerokości od 8 do 15 m (jest to wielokrotność szerokości toru pływackiego o wymiarach 2–2,5 m). Przyjmuje się, że aby zapewnić komfort użytkowników należy założyć około 4,5 m² powierzchni basenu na jedną osobę pływającą. Natomiast, minimalne wymiary basenów umożliwiające czynne pływanie wynoszą 6 m długości i 4 m szerokości. Ze względu na to, że baseny w hotelach spa i wellness, nawet te przeznaczone do pływania, nie są sportowe, a jedynie rekreacyjne, unika się projektowania urządzeń związanych ze skokami do wody (tak zwanych słupków startowych). Program zespołu basenowego często uatrakcyjnia się poprzez zastosowanie urządzeń do wytwarzania sztucznych fal, kaskad, przewiduje się zjeżdżalnie, gejzery podwodne czy sztuczne rzeki z prądem [Błądek, 2001]. Zasadniczo w strefach spa i wellness hoteli, szczególnie o podstawowym i średnim programie funkcjonalnym, projektuje się jeden basen główny i opcjonalnie brodzik dla dzieci. Powodem tego jest ograniczona powierzchnia. Wyłącznie w hotelach o rozszerzonym programie funkcjonalnym projektuje się kilka basenów, z których każdy może być dostosowany do innej grupy użytkowników. W konsekwencji najbardziej

optymalnym rozwiązaniem jest projekt niecki przeznaczonej zarówno dla osób pływających i niepływających o wymiarach od ok. 12x7m i głębokości 0,9 m⁴⁰.

Bez względu na funkcję, wielkość czy głębokość basenu, od jego krawędzi powinno się zachować co najmniej 1,5 m szerokości chodnika, który jest wykonany z antypoślizgowego i trwałego materiału [Perkins, 1971]. Niemniej w basenach hotelowych rekomenduje się zwiększenie powierzchni obejść i poczekalni oraz usytuowanie większej liczby mebli służących wypoczynkowi, tj. leżaki, łózka basenowe. Hala pływalni hotelowej, w której zazwyczaj poza basenem rekreacyjnym, mieszczą się również baseny wirowe⁴¹, powinna mieć co najmniej 3,3 metry wysokości w stanie wykończonym⁴², a uwzględniając instalacje poprowadzone przy suficie, co najmniej 4 m w świetle kondygnacji [Kappler, 1977].

Lokalizacja basenu hotelowego jest ściśle związana z innymi funkcjami znajdującymi się w budynku. Przede wszystkim klient hotelu powinien mieć umożliwione szybkie i proste dojście do strefy basenów z ciągu pokoi hotelowych. Nie powinno ono przebiegać przez inne strefy funkcjonalne w hotelu, tj. gastronomia, recepcja, sale konferencyjne. Zależności położenia strefy rekreacyjnej względem innych stref zostało przedstawione przez Kapplera na schemacie poniżej (Rys. 13) [Kappler, 1977].

Aby woda w basenie była w ciągłym obiegu, stosuje się system zamkniętego obiegu z czynnym przelewem, w którym ciecz przechodzi kolejno przez filtry, nagrzewnice i urządzenia ze środkami dezynfekującymi (m.in. aktywny tlen, chlor). Działanie urządzenia ma na celu utrzymanie właściwej jakości wody, zdatnej do kąpieli, spełniającej warunki bakteriologiczne, fizyko-chemiczne i termiczne⁴³. Elementami, z których skład się urządzenie do uzdatniania wody, są naczynie przelewowe, łapacz włosów, pompy obiegowe, filtry, dozownik środków dezynfekujących, instalacja sterownicza i programator pracy urządzeń.

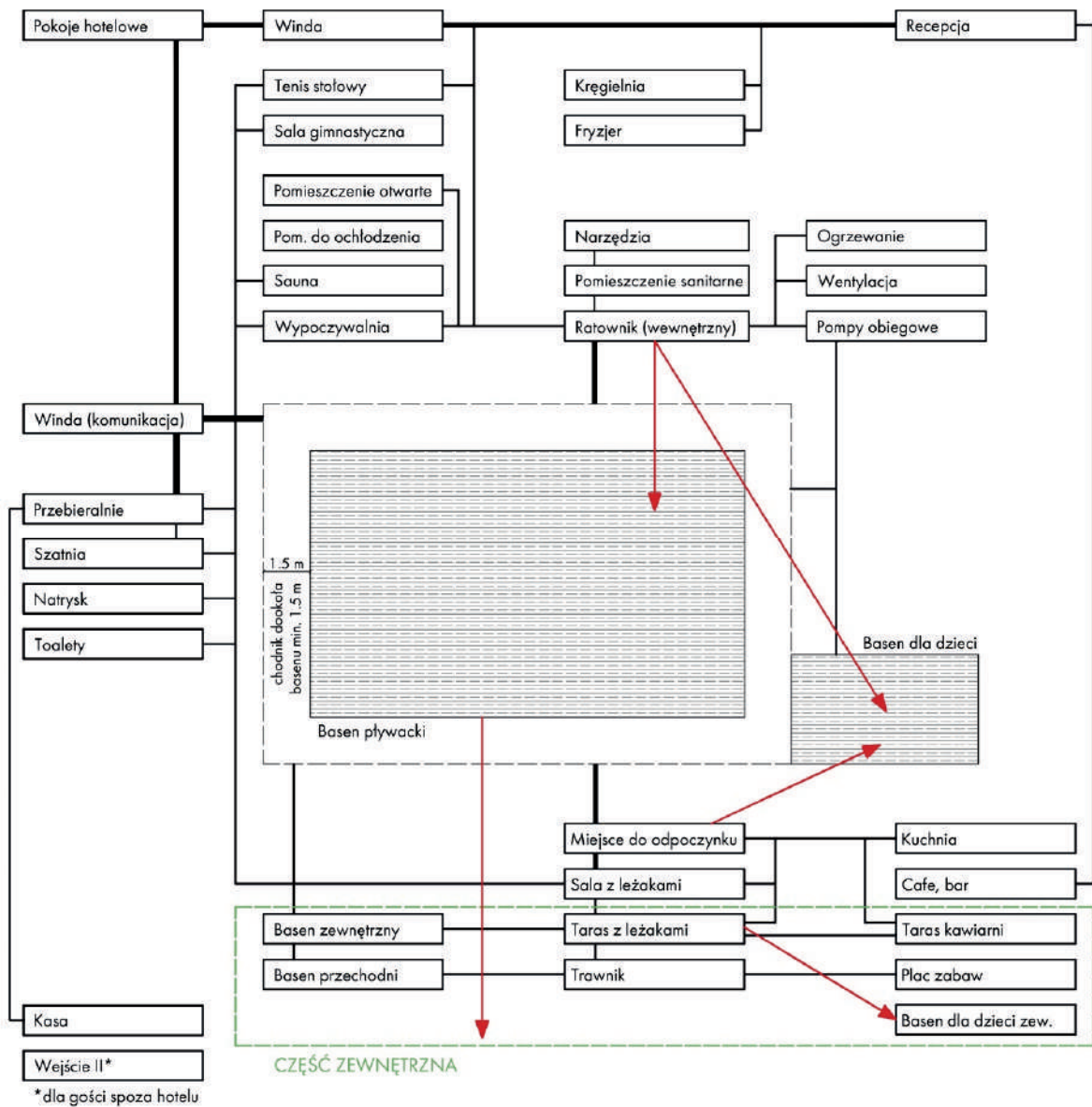
⁴⁰ Rekomendowana głębokość jest średnią proponowaną głębokością przez Philipa H Perkinsa w książce *Swimming Pools Design and Construction*. Głębokość ta pozwala również osobą pływającym na aktywne korzystanie z basenu. 0,9 m jest głębokością minimalną, co oznacza że może nastąpić spadek dna, jednak nie większy niż 8% [Błądek Z., 2001].

⁴¹ Więcej informacji na ten temat w jest opisanych w podrozdziale: 5.3.3. Baseny wirowe (również wanny do hydromasażu lub jacuzzi) [przypis: własny].

⁴² Wysokość zgodna z warunkami technicznymi dla pomieszczeń do pracy, nauki i innych celów, w których występują czynniki uciążliwe lub szkodliwe dla zdrowia, przeznaczone na stały lub czasowy pobyt dla pięciu osób lub więcej [Rozporządzenie Ministra..., Dz.U. 2022 poz. 1225].

⁴³ Zakład się, że w basenach o charakterze rekreacyjnym, temperatura wody powinna oscylować w przedziale 28°C-30°C [Baseny i Spa, 2022].

Powyższe wyposażenie znajduje się głównie w podbaseniu, czyli strefie technicznej wydzielonej na kondygnacji niższej [Błądek, 2013].

Rys. 13. Schemat powiązań funkcjonalnych w pływalni hotelowej wewnętrznej [oprac. własne na przedruku Kappler, 1977, il. 3-29, str. 65]

5.3.2. Baseny kąpielowe zewnętrzne

W hotelach spa i wellness często oferuje się gościom odpoczynek również na zewnątrz obiektu, szczególnie jeśli obiekt znajduje się w atrakcyjnej przestrzeni krajobrazowej. Ludzie chętnie korzystają z ładnej pogody na zewnątrz, dlatego inwestorzy hoteli coraz częściej decydują się na poszerzenie oferty spa o baseny zewnętrzne (Fot. 9). W Polsce, ze względu na warunki klimatyczne, rozwiązanie to stosowane jest rzadziej, aczkolwiek obserwuje się

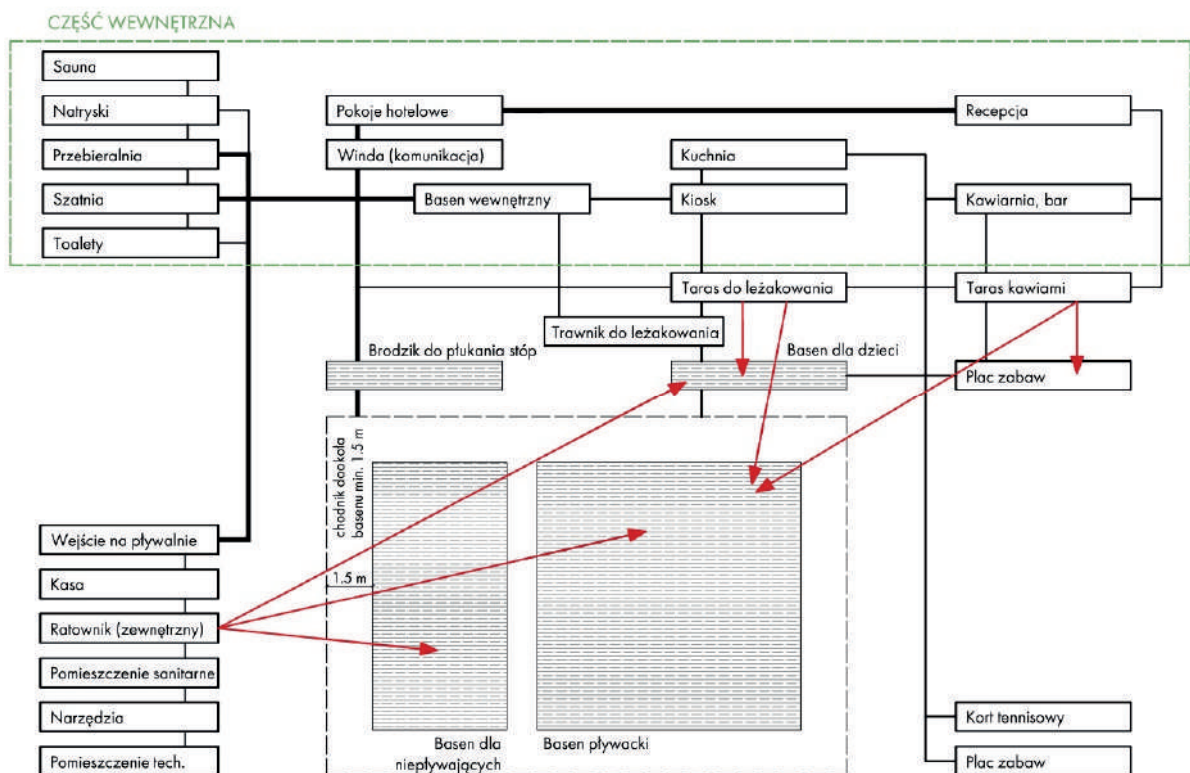
tendencję wzrostową, co związane jest ze wzrostem średniej temperatury rocznej w naszym regionie [Obserwator, 2023]. Hotele zlokalizowane w miejscowościach nadmorskich umożliwiają korzystanie z basenów zewnętrznych sezonowo, w miesiącach letnich, tj. od czerwca do września. W przypadku gdy obiekt jest usytuowany niedaleko źródeł ciepłych wód geotermalnych, projektuje się cały zespół basenów zewnętrznych otwartych całorocznie. W krajach, gdzie klimat jest cieplejszy, niekiedy rezygnuje się całkowicie z basenów wewnątrz w budynku i projektuje się wyłącznie te zewnętrzne.

Bardzo ważnym aspektem w projektowaniu basenów zewnętrznych w hotelu jest jego poprawna lokalizacja. Powinna ona umożliwiać bezpośrednie dojście do basenu lub zespołu basenów z ciągu pokoi hotelowych. Przy kąpieliskach zewnętrznych winny zostać zlokalizowane przebieralnie, toalety i natryski, które mogą znajdować się w budynku hotelu lub w osobno wydzielonym ogrzewanym budynku. W przypadku drugiego rozwiązania należy zaplanować dodatkowo poczekalnie lub miejsca do leżakowania. Kappler przedstawił lokalizację zespołu basenów względem innych stref hotelu na schemacie powiązań funkcjonalnych (Rys. 14), na którym zwrócił również uwagę na kierunki obserwacji w stronę basenu (oznaczone na schemacie linią przerywaną) [Kappler, 1977].

Drugim czynnikiem, który stanowi o lokalizacji basenu zewnętrznego jest zapewnienie korzystnego widoku z niecki i jej obrzeża na otaczający krajobraz. W celu ekspozycji baseny zewnętrzne lokalizuje się czasami na przewyższeniach (sztucznych lub naturalnych), tarasach oraz dachach budynków. W ostatnim przypadku należy uwzględnić wydzielenie na ostatniej kondygnacji przestrzeni na nieckę i podbasenie oraz uwzględnić ponadstandardowe obciążenie konstrukcji. Zaobserwowano coraz częstsze powstawanie basenów na obwodzie tarasów i dachów z rozwiązaniem *infinity edge*, które popularnie nazwano jako baseny typu *infinity*⁴⁴. Charakteryzują się one co najmniej jedną niewidoczną krawędzią, na skutek czego możliwe jest powstanie iluzji optycznej „niekończącego się lustra wody”. Przykładowym umiejscowienia omawianego rozwiązania jest taras z widokiem na morze, jezioro lub inny

⁴⁴ W języku angielskim określa się je jako *infinity edge pool* lub *infinity pool*. Zważywszy na nowatorskie rozwiązanie basenów typu *infinity*, nie wykształciła się w języku polskim inna nazwa naukowa na określenie basenów wykonanych w tej technologii i w literaturze najczęściej określa się je jako: baseny typu *infinity* lub niecka z ukrytą krawędzią. Zauważono, że inspiracją do powstania tego rozwiązania były naturalne formacje przyrodnicze progów wodnych i jezior górskich (np. kalcytowe baseny wody termalnej w Pamukkale), jak i budowane przez człowieka kaskadowe systemy hydrotechniczne nawadniające uprawy ryżu. Zakłada się, że obecna koncepcja basenów typu *infinity* pochodzi z Francji, w której ogrodach wersalskich w XVII wieku powstała fontanna *Combat d'animaux* z efektem znikającej krawędzi [Kuc, 2013].

zbiornik wodny, co powoduje wrażenie iż oba elementy wodne łączą się w jeden, tak jak w przypadku Hotelu Heron Live (Fot. 10), [Kuc, 2013].

Rys. 14. Schemat powiązań funkcjonalnych w pływalni hotelowej zewnętrznej [oprac. własne na przedruku Kappler, 1977, il. 2-35, str.39].

Planując basen zewnętrzny należy również uwzględnić strony świata i kierunki wiatru. Zakłada się, że basen powinien mieć zapewnione nasłonecznienie, najlepiej o każdej porze dnia. Jest to warunek konieczny w przypadku basenów nieogrzewanych i rozwiązanie to zdecydowanie obniża koszty utrzymania rozwiązań podgrzewanych. Silne wiatry również nie sprzyjają kąpielom i wypoczynkowi na dworze, dlatego wskazane jest aby strefa z niecką była osłonięta od strony głównych kierunków ruchu mas powietrza, występujących na danym terenie. Ochronę wykonuje się za pomocą zróżnicowanych rozwiązań, tj.: kubatura budynków, mury, wiaty, pergole, płoty ochronne, żywopłoty [Kappler, 1977].

Ponieważ teren wokół basenu powinien sprzyjać wypoczynkowi, bardzo istotne jest jego dokładne zagospodarowanie. Przy krawędzi basenu zalecane jest projektowanie chodnika z materiału antypoślizgowego, który jest poprowadzony również do przebieralni, toalet i natrysków. Teren sąsiadujący z basenem powinien być pokryty również powierzchnią biologicznie czynną. Najczęściej stosowane są krótko strzyżone trawniki, czasami część gruntu jest pokryta piaskiem w celu utworzenia sztucznej plaży. Na tak przygotowanym

obszarze są umieszczane ławki i leżaki, które umożliwiają wypoczynek. Spotyka się lokalizowanie również placów zabaw, szczególnie w sąsiedztwie brodzików. Wokoło terenu pożądane byłoby zastosowanie oprawy roślinnej, w postaci drzew, krzewów i kwiatów. Wysoka roślinność, na przykład żywopłot, jest dobrą alternatywą dla ogrodzeń murowanych i płotów, wówczas kiedy istnieje potrzeba wygrózenia strefy basenów zewnętrznych [Kappler, 1977].

Fot. 9. Hotel Monastero Arx Vivendi w Arco, Włochy – basen zewnętrzny [przedruk z: <https://www.archdaily.com/966448/monastero-hotel-noa-star-network-of-architecture>, dostęp z dn. 20.10.2022]

Fot. 10. Heron Live Hotel w Gródek nad Dunajcem - basen zewnętrzny typu infinity [przedruk z: <https://gdziewpolscenaweekend.pl/baseny-infinity-w-polsce/>, dostęp z dn. 22.11.2022]

Baseny zewnętrzne, podobnie jak baseny wewnętrzne, należy wyposażyć w urządzenie do uzdatniania wody, ponadto w reflektory podwodne, drabinki lub schody i urządzenie do podgrzewania wody⁴⁵.

5.3.3. Baseny wirowe

Jest kilka używanych nazw urządzeń, które umożliwiają kąpiele z hydromasażem. Najpopularniejszym określeniem w mowie potocznej jest jacuzzi, które pochodzi od włoskiego nazwiska jego twórcy urządzenia Roya Jacuzzi. Pierwsze jacuzzi zostało wyprodukowane w 1970 roku [Karczewski, 2022]. W literaturze spotyka się również nazwy basen wirowy lub wanna do hydromasażu, a w niniejszej pracy wszystkie nazwy są używane zamiennie [Błądek, 2001]. Baseny wirowe, zdecydowanie bardziej preferowane przez dorosłych użytkowników, umożliwiają odpoczynek i odprężenie. Wielu gości korzysta z nich po wysiłku fizycznym, tj.: jeździe na nartach, wędrownkach górskich, windsurfingu, w celu

⁴⁵ Opcjonalnie, w zależności czy basen jest podgrzewany czy nie [przepis: własny].

regeneracji i rozgrzania organizmu. Woda w jacuzzi powinna być bliska temperaturze ciała człowieka i oscylować pomiędzy 35–36°C [Baseny i Spa, 2022]. Hydromasaż w basenie wirowym polega na równoczesnym masażu skóry przy pomocy powietrza i wody, co powoduje dotlenienie organizmu. Zabieg ma trzy najbardziej popularne rodzaje i są to [Błądek, 2001], [Błądek, 2013]:

- hydromasaż powietrzny – delikatny masaż wykonywany przez sprężone płaszczynowo strumienie powietrza tłoczone przez otwory odpowiednio rozmieszczone na dnie niecki; odpowiedni dla osób dorosłych;
- hydromasaż wodny – intensywny masaż za pomocą strumieni wodnych wydobywających się z odpowiednio rozmieszczonych otworów na dnie i ścianach bocznych;
- hydromasaż wodno-powietrzny – połączenie obu powyższych systemów, uzyskany przez wymieszanie wody i powietrza, które pod regulowanym ciśnieniem kierowane jest na skórę osób korzystających z kąpieli.

Strumienie powietrza i wody stosowane w ramach wspomnianych zabiegów dostają się do wanny lub niecki basenowej za pomocą odpowiednio dopasowanych i rozmieszczonych dysz. Jest kilka rodzajów urządzeń, w których wykorzystuje się te technologie. W tzw. basenach wirowych stosuje się następujące dysze do masażu: peryferyjne na dnie (powietrzne), z wypływem kierunkowym do pleców, z wypływem kierunkowym do stóp, z regulacją kierunku wypływu wody do wybranych części ciała. Natomiast urządzenia jacuzzi są projektowane jako samodzielne jednostki z pełnym oprzyrządowaniem i wyposażeniem, które umożliwiają indywidualne sterowanie pracą pomp, regulowanie temperatury, ciśnienia i kierunku wypływu wody oraz jej zawirowań [Błądek, 2001].

Kształt basenów z hydromasażem jest ściśle związany z ergonomią, antropometrią i ze wskazaniami balneologicznymi. Baseny kąpielowe z układem wirowym mogą być jednoosobowe o kształcie prostokąta (analogicznie do wanny domowej) z odpowiednim wyprofilowaniem niecki. Wówczas zlokalizowane są w indywidualnych gabinetach. Natomiast, systemy wieloosobowe o dowolnych formach geometrycznych, najczęściej prostokątnej, okrągłej, sześć- lub ośmiokątnej, lokalizuje się w hali basenowej. Mając na uwadze specyfikę kąpieli w basenach z hydromasażem, której powinna sprzyjać atmosfera relaksacji i wyciszenia, powinno się je sytuować z dala od ciągów komunikacyjnych i miejsc o zwiększonym natężeniu hałasu. Strefa jacuzzi często wydzielana jest zielenią lub

elementami małej architektury. W zależności od liczby użytkowników, wymiary takiego basenu wahają się od 2,2 m do 2,5 m szerokości i długości. Niecka może być zagłębiona w posadce i wówczas do jacuzzi schodzi się po stopniach w dół. Istnieją również przypadki, że to lustro wody jest wyniesione i wtedy należy zaprojektować stopnie umożliwiające wchodzenie w górę do basenu wirowego. Duże baseny wirowe mają pojemność ponad 1000 litrów, mieszczą od 5 do 10 osób i wymagają indywidualnego systemu uzdatniania wody [Błądek, 2001]. Ich niecka powinna być wyprofilowana tak, aby umożliwiła pozycję siedzącą, w której użytkownik dorosły jest zanurzony w wodzie, co najmniej do wysokości przedramion. Baseny wykonuje się ze stali, aluminium, żelbetu, tworzyw sztucznych, żywic zbrojonych włóknem szklanym, a ich powłoki z akrylu sanitarnego [Baseny i Sauny, 2017] lub mozaiki, która również daje możliwość wyprofilowania siedzisk. W przypadku gdy w jacuzzi używana jest woda słona, należy wykorzystać materiały szczególnie odporne na korozję.

Obserwuje się coraz częstsze projektowanie basenów jacuzzi na zewnątrz budynku, jako część strefy wypoczynkowej spa na powietrzu. Jest to dobra alternatywa dla rozwiązań zewnętrznych, ponieważ ze względu na wyższą temperaturę wody, można wykorzystywać je cały rok (również zimą). W związku z potrzebą wymiany mniejszej ilości wody niż w przypadku basenów kąpielowych, obsługa jest szybsza, a eksploatacja tańsza. W tym przypadku niecka zazwyczaj jest całkowicie wyniesiona ponad powierzchnię ziemi, a dookoła niej mogą znajdować się leżaki [Kappler, 1977].

5.3.4. Rozwiązania architektoniczne wykończenia wnętrza hal basenowych

Hale basenowe powinny być projektowane w taki sposób, aby przede wszystkim były bezpieczne dla użytkowników. W trakcie procesu projektowego bardzo ważne jest aby nie tylko zaplanować odpowiednie szerokości przejść i obrzeży wokół basenów, ale również odpowiednio dobrać materiały wykończeniowe. Posadzka powinna zostać wykonana z materiałów antypoślizgowych, tak aby zapobiegała poślizgnięciu się. Zazwyczaj stosuje się płytki ceramiczne matowe gładkie i lekko porowate lub naturalny kamień. Nie zaleca się stosowania płytek w połysku⁴⁶ [Sobiech, 2014]. Ponadto pomieszczenie, w którym znajduje

⁴⁶ Do określenia antypoślizgowości płytek stosuje się specjalną klasyfikację płytek. Płytki antypoślizgowe oznaczone są od symbolu R9 do R13 dla stopy obutej. Z kolei dla stopy bosej przyjęta została klasyfikacja

się basen jest narażone na dużo większą wilgotność, dlatego ściany i sufit oraz elementy dekoracyjne i meble powinny być również odporne na wilgoć. Przeważnie na ścianach także stosuje się materiały ceramiczne, niekiedy wykorzystywany jest specjalny tynk wodoodporny lub tapety. Bardzo często ściany wykonuje się w systemie szklenia fasadowego. Rozwiązanie to niezwykle uatrakcyjnia halę basenową, do której dociera światło naturalne i umożliwia podziwianie okolicznych krajobrazów z basenu lub leżaka. Innym wykończeniem przegród pionowych może być również ogród wertykalny z żywą lub sztuczną roślinnością. Najczęstszym rozwiązaniem wykończenia sufitu jest tynk malowany lub sufit napinany, który występuje w różnych kolorach (najczęściej stosuje się kolor czarny) i ma różny stopień połysku⁴⁷. Wskazane jest aby wszystkie materiały używane do wykończenia wnętrza hali basenowej były łatwe do czyszczenia. W pomieszczeniach z basenami powinno się unikać wszelakich ostrych form narożnych, które w przypadku poślizgnięcia użytkownika mogłyby spowodować jego kontuzję. Jeśli takie formy występują, należałoby je wyoblić w takim stopniu, aby maksymalnie zmniejszyć ryzyko urazów [Sobiech, 2016].

W większości hal basenowych wzdłuż niecki basenowej znajdują się przesuwne leżaki z możliwością regulacji. Są wykonane z lekkich materiałów, takich jak plastik i rattan, a niekiedy drewno, tak aby użytkownik mógł bez problemu je przemieścić.

5.4. Zespół saun

Historia saun jest bardzo złożona, a na ich obecną architekturę wpłynęło wiele czynników. Początek wykorzystywania kamieni w celach grzewczych, których używa się we współczesnych saunach, datowany jest na okres prehistoryczny. Podczas licznych badań archeologicznych prowadzonych na terenie Irlandii odkryto struktury typu *burnt mound* (pol. kopiec paleniskowy), w których obrębie nagrzewano kamienie. Datuje się je na epokę brązu, szczególnie jej drugą część. Ówczesne paleniska zazwyczaj znajdowały się w zamkniętych pomieszczeniach, które przede wszystkim pełniły rolę schronienia przed niesprzyjającymi warunkami atmosferycznymi, i z początku wykorzystywano do tego jaskinie, szałas oraz ziemianki. Gorące kamienie obsypywano śniegiem lub wodą w celu wytworzenia pary, która powodowała wzmocnienie

oznaczona pierwszymi literami alfabetu A, B, C. W przypadku projektowania hali basenowej należy korzystać z drugiej klasyfikacji. Dodatkowo powinno się ją mierzyć na mokro. W pomieszczeniach gdzie występuje znaczne zachlapanie powierzchni podłogi (korona basenu, murki wokół, niecka basenowa, „nogomyjki”, posadzka pod prysznicami, schody na zjeżdżalnię) stosuje się płytki o klasie C [Sobiech, 2014].

⁴⁷ Ciekawy efekt we wnętrzu daje sufit napinany w wysokim połysku, który odbija powierzchnie podłogi, w tym baseny i powiększa tym samym pomieszczenie [przypis: własny].

nagrzania danej przestrzeni [Wierzbicki, 2011]. To rozwiązanie umożliwiło przetrwanie pierwotnej ludności nawet bardzo mroźnych zim. Wewnątrz pomieszczeń z paleniskami tworzono kuchnie, szpitale i umywalnie, a w tych ostatnich odbywały się najważniejsze uroczystości i rytuały, co w rezultacie uczyniło je bardzo istotnymi w codziennym życiu człowieka [Oviir, 2018]. Koncept współczesnych saun pochodzi z kultury fińskiej, w której stosowano kąpiele parowe przez tysiąclecia i potwierdzono ich zdrowotne właściwości. Stopniowo udoskonalano też system budowania saun i między innymi w miejsce kamiennych ścian zaczęto stosować drewno, celem efektywniejszego chronienia przed wychłodzeniem [Kryniewski, 2022]. Pierwszym oficjalnie znanym rodzajem sauny fińskiej była *savusauna* (*savu* – dym w j. fińskim), ogrzewana otwartym kamiennym paleniskiem *kiua* (pl. pocić się), która nie miała rury kominowej [Glosbe. Słownik fińsko-polski, 2022]. Rozpalony ogień ogrzewał duży stos kamieni i ściany zrobione z bali, a pomieszczenie wypełniało się dymem pokrywającym elementy wewnętrzne warstwą sadzy⁴⁸. Gdy kamienie i ściany były w pełni nagrzane, ogień był gaszony i pozostały popiół był dokładnie sprzątnięty. Następnie rozpryskiwano wodę, usuwając dym oraz opary i tym samym tworząc parę wodną (fin. *löyly*) [Glosbe. Słownik fińsko-polski, 2022]. Ostatnim etapem przygotowania sauny, przed jej użyciem, było dokładne wywietrzenie pomieszczenia. Ta bardzo skomplikowana forma sauny była popularna do XIX wieku, kiedy to za sprawą rozwoju technologicznego, zastąpiły ją rozwiązania z piecami opalanymi drewnem, a później elektrycznymi [Rice, 2017]. Tym samym znacznie zredukowano negatywny wpływ produktów spalania drewna lub węgla na użytkowników.

Wielkość strefy saun, zróżnicowanie typów, forma i rozwiązania architektoniczne są ściśle zależne od powierzchni całej strefy spa i wellness, typu hotelu, standardu obiektu i lokalizacji. Błądek wyróżnia dwa sposoby kształtowania struktury funkcjonalno–przestrzennej i jest to: otwarta, zewnętrzna i zintegrowana, wewnętrzna. W pierwszym przypadku niezależny zespół saun jest w aspekcie powierzchni, różnorodności i wystroju zrównany do zespołu basenów i zespołu odnowy biologicznej. Omawiane strefy łączy się ciągiem komunikacyjnym mokrym i często urządza się współdzielony węzeł sanitarny. Takie rozwiązanie występuje najczęściej w dużych obiektach hotelarskich, gdzie program każdego zespołu jest znacznie rozszerzony i w efekcie powstaje znacząca powierzchnia strefy spa i wellness. W drugim przypadku – struktury zintegrowanej sauny włącza się do zespołu basenów. Nie projektuje się wtedy wydzielonej komunikacji ze strefy szatniowej, ponieważ dostęp do saun odbywa się przez halę basenową. W

⁴⁸ Dym z dodatkiem oparów ziół leczniczych dodawanych do palenisk, który wypełniał pomieszczenia był kiedyś wykorzystywany jako skuteczny środek odkażający [Hebda, 2017].

tym przypadku obie strefy są ze sobą ściśle zintegrowane. Jest to wariant bardziej ekonomiczny, układ skondensowany, niemniej saun jest zwykle mniej niż w przypadku struktury zewnętrznej. Dodatkowo projekt zintegrowany wymaga prawidłowego wyizolowania akustycznego pomiędzy strefami [Błądek, 2013].

Aby prawidłowo zaprojektować zespół saun, należy uwzględnić rytuał kąpieli⁴⁹ [Błądek, 2013]. Główną jego regułą jest wykonanie co najmniej dwóch, a optymalnie trzech cykli składających się z trzech faz: nagrzewania i schładzania ciała oraz odpoczynku. Praktykę poprzedza całościowe mycie wodą z mydłem i wytarcie do sucha. Nakazuje się korzystanie z saun bez odzieży, strojów kąpielowych i innych akcesoriów, szczególnie wykonanych z metalu. Następnym i ostatnim etapem przygotowującym do kąpieli jest ogrzanie nóg w gorącej wodzie⁵⁰. Pierwsza faza, nagrzewania ciała, odbywa się w kabinie sauny i powinna ona trwać maksymalnie 15 minut. We wnętrzu należy umieścić specjalne drewniane ławki, znajdujące się na różnych poziomach, na których użytkownik może usiąść lub położyć się – zawsze na ręczniku⁵¹. W drugiej fazie należy stopniowo ochłodzić organizm po wyjściu z gorącej sauny. Bezpośrednio po opuszczeniu kabiny zaleca się dotlenienie ciała na świeżym powietrzu, a następnie splukanie potu ciepłą wodą. W dalszej kolejności wskazane jest schłodzenie organizmu poprzez wzięcie zimnego prysznica⁵² i następnie skorzystanie z groty lodowej⁵³. Opcjonalnie można raz ogrzać stopy w ciepłej wodzie i ponownie wziąć zimny prysznic. Ostatnią fazą jest odpoczynek w pozycji leżącej, który powinien trwać dokładnie tyle czasu ile okres saunowania. W trakcie relaksu należy uzupełnić płyny w organizmie, najlepiej pijąc wodę. Po zakończeniu całej praktyki zaleca się wydłużyć odpoczynek o minimum 15-20 minut, a następnie umyć całe ciało bez użycia mydła. Po odbyciu pełnej kąpieli saunowej, organizm

⁴⁹ Poprawnie wykonana kąpiel parowa niesie za sobą korzystne rezultaty w aspekcie zdrowia i wykluczy niepożądane skutki. Współcześnie znane zasady korzystania z saun wywodzą się z okresu starożytności, z łaźni rzymskich [Błądek, 2013].

⁵⁰ Gorąca kąpiel nóg przed wejściem do sauny ma na celu wzmocnienie pocenia się organizmu i rozszerzenie naczyń krwionośnych całego systemu skórniego [Sauna, 2013].

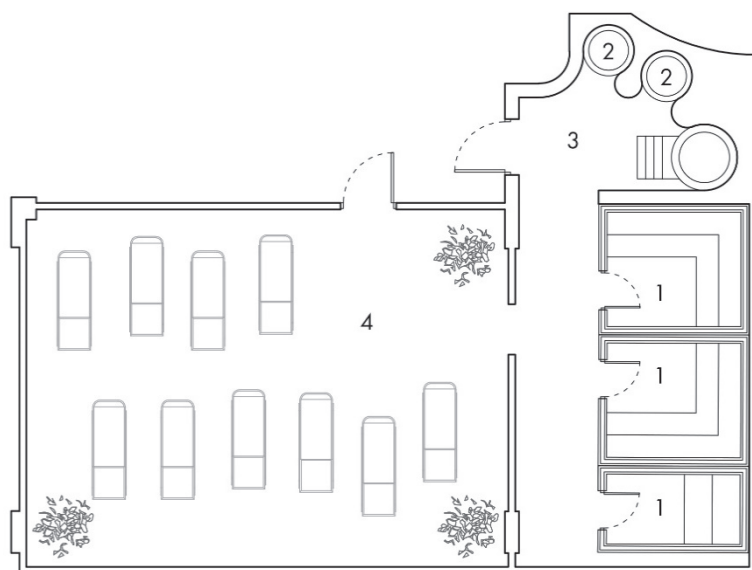
⁵¹ W większych saunach projektuje się siedziska umożliwiające przyjęcie pozycji na różnych poziomach. Jest to związane ze zjawiskiem fizycznym unoszenia się cieplejszego powietrza do góry. W efekcie osoba siedząca wyżej, będzie odczuwała wyższą temperaturę [Saunologia, 2022].

⁵² Dodatkowo w niektórych saunariach prysznice z zimną wodą mogą być wyposażone w wiszące wiadra, do których automatycznie zbierana jest woda. W takich przypadkach schłodzenie ciała może zostać znacznie przyspieszone [przypis: własny].

⁵³ W wielu przypadkach zamiast groty lodowej, projektowane są strefy z kostkarkami do lodu, którym okłada się ciało [przypis: własny].

jest przygotowany do dalszych zabiegów, takich jak masaż suchy o ile istnieje taka potrzeba [Kappler, 1977], [Polskie Towarzystwo Saunowe, 2014], [Bajdalska, 2019].

Układ strefy saun jest projektowany w większości przypadków na podobnym schemacie, wynikającym z opisanych powyżej zasad kąpieli. Poszczególne kabiny mogą być ułożone w sposób centralny – wokół jednego elementu czy funkcji bez wyraźnie wyznaczonej komunikacji (Rys. 15) lub liniowy – szeregowo z komunikacją korytarzową (Rys. 16).

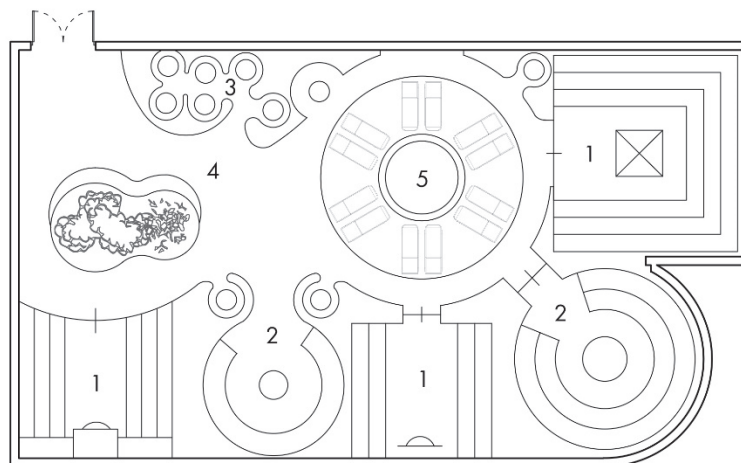

1 – sauna 2 – natryski 3 – strefa przygotowań 4 – strefa wypoczynku

Rys. 15. Plan strefy spa zaprojektowanej w układzie liniowym, Hotel Euro w Poznaniu, projekt: Palladium, Z. Błądek [oprac. własne na przedruku: Błądek, 2013]

Nie mniej ważna jest część służąca odbyciu poszczególnych etapów uzupełniających, zarówno tych początkowych, pośrednich i końcowych. W zależności od wielkości zespołu, w tej strefie lokalizuje się między innymi wieszaki i szafki na kostiumy kąpielowe, biżuterie i wszystkie inne akcesoria, z którymi nie wolno wchodzić do kabiny sauny. Następnie umieszcza się zbiorniki do moczenia nóg, natryski z ciepłą i zimną wodą, balie lub kadzie z zimną wodą, maszyny produkujące lód, ławy i siedziska. W przypadku układu centralnego, omawiane elementy sytuuje się na środku, a dookoła rozmieszczone są kabiny saun. Dużą zaletą tego rozwiązania jest zminimalizowanie komunikacji i jednakowy dostęp do każdej sauny. W układzie liniowym część przygotowawcza znajduje się zazwyczaj na początku (w niektórych przypadkach na końcu) szeregu kabin saunowych. Wśród najczęściej występujących rodzajów

saun w hotelach wyróżnia się: saunę suchą (fińską), saunę mokrą, łaźnię parową⁵⁴, saunę do aromaterapii, łaźnię parowo-ziołową, saunę infrared [Błądek, 2013].

1 – sauna 2 – łaźnia parowa 3 – natryski 4 – strefa wypoczynku 5 – strefa wypoczynku

Rys. 16. Plan strefy spa zaprojektowanej w układzie centralnym, Hotel Baltic SPA w Kołobrzegu, projekt: Palladium, Z. Błądek [oprac. własne na przedruku: Błądek, 2013]

5.4.1. Sauna sucha

Sauna sucha jest pochodną *savusauny* i jest uważana za najbardziej klasyczną. Konstrukcja kabiny wykonana jest z drewna, podobnie jak ściany wewnętrzne i podłoga, które pokryte są panelami o grubości co najmniej 1,2 cm⁵⁵. Pomiędzy konstrukcją, a wykończeniem ścian umieszczana jest warstwa izolacyjna z wełny mineralnej o grubości od 5 do 10 cm. Ściana frontowa i drzwi obecnie najczęściej wykonuje się ze szkła z elementami aluminium, celem optycznego powiększenia kabiny sauny i uniknięcia wystąpienia klaustrofobii. W przypadku gdy urządzenie lokalizuje się przy ścianie zewnętrznej budynku, można zastosować przeszklenie zewnętrzne, umożliwiające obserwowanie krajobrazu i natury z sauny. Rozwiązanie to wygląda niezwykle efektownie, jednak jest bardziej kosztowne, ponieważ okno musi być wykonane ze szkła o bardzo wysokich parametrach termoizolacyjnych.

⁵⁴ W literaturze można znaleźć rozróżnienie pomiędzy sauną mokrą i sauną parową (łaźnią rzymską). W obu przypadkach bazują one na wilgotniejszym powietrzu i niższej temperaturze, aniżeli w saunie suchej. W saunie mokrej temperatura wynosi zazwyczaj 65 °C, wilgotność powietrza maksymalnie 40% i wizualnie przypomina saunę suchą. W saunie mokrej wytwarzana jest znacznie większa para, dzięki czemu powietrze w kabinie ma wilgotność w zakresie od 40% do 100% i temperaturę w granicach 45-55 °C, dlatego jej wnętrze wykończone jest materiałami bardziej odpornymi na wilgoć (płytki ceramiczne, tworzywo sztuczne) [Hotelarz, 2022].

⁵⁵ Ściany kabin budowane są najczęściej z odżywionych gatunków wolno rosnących drzew iglastych, takich jak świerk skandynawski, jodła, sosna bezszęcza lub cedr kanadyjski. Elementy powinny mieć jak najmniejszą ilość sęków i nie zawierać żywicy [Rosłaniec, 2021].

Elementy poza konstrukcyjne takie jak siedziska, oparcia, zagłówki, osłony pieca i oświetlenia również wykonuje się z drewna⁵⁶ [Rosłaniec, 2021]. Najważniejszym elementem wyposażenia sauny jest piec, który nagrzewa pomieszczenie do maksymalnie 110°C. Kamienie, które układa się na urządzeniu, ogrzewane są energią elektryczną o mocy 2-20 kW. W celu wytworzenia pary wodnej i podniesienia stopnia wilgotności skały polewa się wodą. Zalecana wilgotność powietrza w saunie suchej wynosi od 5 do 15 %. Piece wyposażone są w osprzęt kontrolująco-sterujący, który ma na celu utrzymać stałą temperaturę wewnątrz kabiny. Ponieważ w kabinie występują zmienne warunki temperaturowe i wilgotności, należy odpowiednio zaprojektować wentylację pomieszczenia, która umożliwi ciągle odprowadzanie wilgoci na zewnątrz i ograniczy korozję biologiczną [Błądek, 2013].

5.4.2. Łaźnia parowa i sauna mokra

Łaźnia parowa wywodzi się z tradycji rzymskiej oraz tureckiej⁵⁷ i charakteryzuje się bardzo wysoką wilgotnością powietrza od 40 % do 100 % i niższą temperaturą niż w saunie suchej, około 45-55°C. Ze względu na panującą w kabinie wysoką wilgoć, wnętrza kabin saun jest wykończone tworzywem sztucznym lub ceramiką, zazwyczaj mozaiką, która może być użyta na obłych powierzchniach. Konstrukcja ścian jest wykonywana w technologii tradycyjnej murowanej albo lekkiej, z zastosowaniem specjalistycznych płyt odpornych na wodę. Kabina powinna być wyposażona w wentylację, kratkę odpływową w posadzce, zawór z zimną wodą i wężem do splukiwania. Rekomenduje się również zastosowanie ogrzewania podłogi i ław. Dodatkowo należy zaplanować przestrzeń, w której zlokalizowany będzie generator pary i urządzenia sterujące [Błądek, 2013]. Kolejnym rozwiązaniem z omawianej grupy, w którym wykorzystuje się wilgotne powietrze jest sauna mokra⁵⁸. W odróżnieniu od łaźni parowej, w której para wytwarzana jest przez specjalny generator, w saunie mokrej odpowiednia wilgotność jest uzyskiwana w taki sam sposób jak w przypadku sauny suchej, polewając wodą piec z kamieniami. W konsekwencji tego, temperatura w jej wnętrzu jest wyższa i wynosi do 90°C⁵⁹, a wilgotność oscyluje w okolicach 40% [Redtips, 2021]. Sauny mokre i parowe mają łagodniejszy wpływ na organizm, dlatego kąpiel może trwać do 30

⁵⁶ W tym przypadku rekomenduje się wykorzystanie gatunków drzew liściastych, np. osika palona, abachi, które wcześniej zostają poddane obróbce termicznej [Rosłaniec, 2021].

⁵⁷ Odpowiednikiem sauny mokrej w kulturze tureckiej jest *hammam* [przypis: własny].

⁵⁸ Inna popularnie używana nazwa dla jej określenie to biosauna [przypis: własny].

⁵⁹ Preferowana temperatura w saunie mokrej wynosi 65-70°C. [przypis: własny]

minut. Po każdym użyciu stosuje się takie same działania, jak w przypadku sauny fińskiej. W łaźni parowej można zastosować dodatkowo olejki ziołowe, które umieszcza się w specjalnych pojemnikach w urządzeniu, przez które przechodzi para. Taki rodzaj sauny nazywa się łaźnią parowo-ziołową. Kąpiel w niej niesie za sobą duże korzyści zdrowotne, szczególnie w zakresie górnych dróg oddechowych i wpływa bardzo atrakcyjnie na zmysły [Błądek, 2013].

5.4.3. Sauna infrared

W hotelowych strefach spa często projektowane są również sauny infrared, których główne działanie opiera się na promieniach podczerwonych. Kabina, podobnie jak w saunie suchej, jest skonstruowana i wykończona z drewna. Jej cechą charakterystyczną są specjalne emitery energii cieplnej. Utrzymanie odpowiedniej temperatury uzyskuje się za pomocą umieszczonych na ścianach, ceramicznych promienników podczerwieni, które emitują promieniowanie cieplne rozchodzące się w postaci fali elektromagnetycznej. Zostaje ona wchłonięta przez tkanki i zamieniona na energię cieplną, a cały proces jest korzystny dla organizmu. W konsekwencji ciało poci się i wydalą toksyny, tak jak w przypadku sauny fińskiej, natomiast ze względu na zachodzące przemiany energii, spala intensywnie tkankę tłuszczową. Dzięki innowacyjnej technologii, temperatura w kabinach saun infrared wynosi maksymalnie 70°C, jednak zazwyczaj jest to około 40-60°C i wilgotność nie powinna wzrastać powyżej 5%. Zważywszy na warunki, jakie panują w omawianej saunie, korzystanie z niej jest rekomendowane i bezpieczna również dla użytkowników z chorobami sercowo-naczyniowymi. Obciążenie organizmu w saunie opartej na działaniu promieniowania IR jest zdecydowanie mniejsze, dlatego czas przebywania w jej wnętrzu można wydłużać do 30 min [Błądek, 2013], [Proficz, 2020].

5.4.4. Inne sauny

Oferta strefy spa jest często jednym z czynników branych pod uwagę przez potencjalnych klientów w trakcie wyboru potencjalnego hotelu, dlatego współcześnie dba się o konkurencyjność oferowanych usług. W konsekwencji właściciele hoteli proponują swoim klientom coraz nowsze i bardziej innowacyjne koncepty. Unikalnym pomysłem jest sauna

chlebowa, którą można znaleźć coraz częściej w ofertach hoteli spa i wellness⁶⁰. Seanse odbywają się w trakcie pieczenia chleba w piecu, który znajduje się wewnątrz kabiny. Skutkiem tego jest nagrzanie pomieszczenia do temperatury około 45°C, przy wilgotności 40% i uzyskanie niepowtarzalnych zapachów [Hotel Bania, 2022]. Innym popularnym rodzajem jest sauna solna. Podobnie jak fińska jest ona ogrzewana piecem, jednak do wykończenia ścian zamiast drewna wykorzystuje się bloki solne. Pod wpływem temperatury uwalniane są lecznicze mikroelementy, takie jak: jod, brom, wapń, magnez, a poza korzystnymi właściwościami związanymi z nagrzewaniem organizmu, użytkownik poddany jest inhalacjom. W kabinie sauny solnej temperatura powietrza powinna wynosić około 50°C [Supine, 2020]. Rośnie również popularność innych rozwiązań, a są to kolejno:

- sauna Złoto Syberii o temperaturze 40-45°C i wilgotności 60-80 %; z kominkiem parowy z misą owoców rokitnika (roślina prozdrowotna, zawiera, m. in. witaminę E, witaminę C i aminokwasy);
- sauna Różana o temperaturze 65-70°C; z centralnie umieszczonym marmurowym piecem w kabinie, z naczyniem na napary na bazie róży;
- łaźnia Rumiankowa o temperaturze 45-50°C i wilgotności 100%; wydzielane skroplone powietrze wzbogacone jest o wyciąg z rumianku;
- sauna Kamienna (Steinbad) o temperaturze około 60°C i dużej wilgotności; wnętrze kabiny wykończony w kamieniu;
- sauna w sianie (Kraxenofen) o temperaturze około 35°C; wewnątrz nisze z siedziskami wypełnione sianem, przez które przechodzi para wyzwalając zdrowotne substancje i olejki eteryczne [Chmielewski, 2016], [Bielawa, 2011].

Jak wspomniano po saunowaniu użytkownik powinien udać się do wypoczywalni, a wielkość tej strefy powinna być wprost proporcjonalna do rozmiaru całego zespołu i liczby kabin saunowych. W większych kompleksach omawiana strefa jest projektowana jako osobne pomieszczenie, a w mniejszych może ona stanowić część powierzchni komunikacyjnej zespołu. Wówczas akcentuje się ją architektonicznie, np. zmianą typu lub koloru posadzki i ażurowymi panelami czy donicami z roślinnością. Odpoczynek po kąpielach saunowych powinien odbywać się w pozycjach leżącej lub półleżącej, dlatego przeważnie umieszcza się leżaki, z możliwością regulacji. Bardzo ważne jest wyciszenie tej strefy od ciągów komunikacyjnych i basenów. Wypoczywanie służy przede wszystkim regeneracji organizmu,

⁶⁰ Taka usługa jest oferowana między innymi w Hotelu Bania w Białce Tatrzańskiej i hotelu Zamek Ryn [Zamek Ryn, 2022].

ale jak wspomniano jednym z ważnych jego punktów jest odpowiednie nawodnienie. Stąd, w przypadku większych zespołów rekomenduje się zapewnienie łatwego dostępu do baru lub bufetu, a w mniejszych należy zapewnić dystrybutor wody. Uatrakcyjnieniem wypoczyniania jest umożliwienie użytkownikom obserwacji krajobrazu zewnętrznego. W tym celu stosuje się duże przeszklenia, które zazwyczaj wyposażone są w żaluzje regulujące dostęp światła słonecznego [Błądek, 2013].

Specjalistyczną formą wypoczynialni jest grota solna (Fot. 11), w której ściany i sufit pokryte są w całości bryłami mineralnymi. Ma to na celu stworzenie mikroklimatu, który przypomina ten panujący w kopalniach soli, czyli z czystym powietrzem i pierwiastkami wpływającymi korzystnie na stan zdrowia⁶¹. Grota solna może być również używana niezależnie od kąpeli saunowych i traktowana jako rodzaj terapii. Taka kuracja jest nazywana haloterapią, gdzie *halos* po grecku oznacza sól [Zajac i in., 2014]. Inny pomieszczeniem, w którym również można wypocząć po kąpielach, jak i przygotować się do nich, jest tepidarium. Jak wspomniano, w termach rzymskich było to ciepłe miejsce, ogrzewane za pomocą *hypocaustum* – ceglanego pieca znajdującego się pod podłogą, które służyło wypoczynkowi [Imperium Romanum, 2018]. Współcześnie projektuje się je jako kabinę lub pokój z nieruchomymi podgrzewanymi leżakami wykonanymi na przykład z monolitycznego betonu i wykończonymi płytkami ceramicznymi, w których zamontowano instalacje grzewcze (Fot. 12). W pomieszczeniu występuje stosunkowo niska wilgotność i temperatura około 30 stopni Celsjusza.

Fot. 11. Grota solna w hotelu Molo Resort w Osieku [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 12. Tepidarium w Centrum Sportu w Błoniu [przedruk z: <https://cs-blonie.pl/obiekty/saunarium/%20tepidarium>, dostęp z dn. 12.10.2022]

⁶¹ Między innymi jest to: jod, potas, sód, magnez, żelazo [Bulek, 2021].

5.4.5. Rozwiązania architektoniczne wykończenia wnętrz saun

Bardzo ważnym aspektem projektowania strefy saunowej jest zbudowanie odpowiedniej atmosfery, w rozumieniu stworzenia korzystnego nastroju. Kąpiele saunowe mają na celu rozluźnienie, poprawienie samopoczucia i uspokojenie. Wspomniany nastrój jest odczuwany przez wszystkie zmysły człowieka, które w przypadku projektowania spa powinny być równorzędnie rozpatrywane. Wrażenia dotykowe są odbierane głównie przez zmianę parametrów powietrza, czyli wilgoci i temperatury i przez zastosowane we wnętrzu materiały. Każdy rodzaj sauny różni się parametrami lub wykonaniem i jest to pierwszy element zauważany przez użytkowników. Sauny parowe realizuje się z wykorzystaniem płytek ceramicznych, które wywołują inne wrażenia zmysłowe, od tych powstających w saunie fińskiej, suchej – tradycyjnie wykonywanej z drewna.

Nie mniej istotne jest wrażenie wzrokowe, na które przede wszystkim wpływa czystość elementów architektonicznych, ich kolor i tekstura. Brak higieny, np. pojawienie się pleśni na elementach czy zauważalne zabrudzenia, są sygnałem, że z obiektu nie powinno się korzystać. Odpowiednie oświetlenie w strefie saunowej jest też bardzo istotne. Uwzględniając fakt użytkowania omawianych pomieszczeń nago, preferuje się projektowanie niskiej intensywności światła sztucznego, a w przypadku dużych przeszkleń zewnętrznych stosuje się elementy regulujące dopływ promieni słonecznych, tj.: żaluzje, rolety. W saunach niekiedy występuje oświetlenie pełniące dodatkowo funkcję dekoracyjną, np. w postaci małych mrugających punktów ledowych umieszczonych na suficie (jako metafora gwiazd na niebie) lub w postaci listw ledowych oświetlających płaszczyznę ściany. W kabinach, w strefie przygotowań i wypoczywalni projektuje się światło w różnych barwach, przy czym rekomenduje się wykorzystywanie oświetlenia o temperaturze neutralnej lub ciepłej. Zauważa się coraz częstsze stosowanie dużych przeszkleń zewnętrznych, szczególnie w saunach suchych, które umożliwiają osobom zażywającym kąpeli obserwację krajobrazu.

W kabinach tematycznych takich jak wyżej wymienione: ziołowo-parowe, różane czy rumiankowe, dodatkowo występuje wrażenie węchowe spowodowane aromatem uwalnianym do powietrza. Celem uzyskania pożądaných zapachów wykorzystuje się olejki eteryczne. Odpowiednio dobrane wonie poprawiają samopoczucie użytkownika, a doskonała – co jest charakterystyczne dla człowieka – pamięć węchowa spowoduje, że wizyta będzie dobrze i długo wspomniana. I w tym aspekcie zapamiętany zapach wilgoci czy pleśni będzie działał negatywnie, w przypadku rozważania kolejnej wizyty w hotelu spa i wellness.

W rozwiązaniach architektonicznych należy też uwzględnić bardzo ważne wrażenia słuchowe potencjalnego użytkownika. Przede wszystkim zespół saun powinien być odpowiednio wyciszony od innych stref, które są głośnie, tj. hala basenowa. Co więcej cisza obowiązuje również w obrębie omawianego kompleksu. Zarówno w strefach wypoczynalni, jak i kabinach należy zachowywać się dyskretnie i nie powinno się rozmawiać. Dla pobudzenia zmysłu słuchu w całym zespole (włącznie z kabinami) umieszcza się wbudowane głośniki, sufitowe lub ściennie, z których wydobywają się dźwięki natury lub muzyka relaksująca o niewielkim poziomie natężenia dźwięku [Bajdalska, 2014].

5.4.6. Seanse saunowe

Szczególnym rodzajem kąpieli powietrznej w saunie jest seans przygotowany przez saunę mistrza, nazywany ceremonią saunową. W trakcie rytuału prowadzący polewa gorące kamienie wodą w celu wytworzenia pary. Czasami wykorzystuje się do tego również lód, który wcześniej jest uformowany w kule z dodatkiem odpowiednich olejków eterycznych. W celu zwiększenia efektywności mistrz ceremonii rozprowadza powstałą parę za pomocą wachlarza, ręcznika lub innego specjalistycznego narzędzia. W trakcie rytuału z ukrytych głośników w kabinie odtwarzana jest muzyka, którą uzupełniają niekiedy iluminacje lub zabiegi świetlne. Te wszystkie elementy, z których składa się ceremonia powodują, że jest to wyjątkowy spektakl wzmacniający wrażenia zmysłowe użytkowników [Górski, 2018], [Nycz, 2016].

5.5. Zespół odnowy biologicznej z programem fizykoterapeutycznym

Program tej strefy jest ściśle związany z poprawą samopoczucia i witalności klienta. Oferta w omawianym zakresie może być bardzo szeroka i wyspecjalizowana w zależności od głównych założeń hotelarzy. Jest również ściśle związana z trendami dotyczącymi zabiegów (profilaktycznych, upiększających i relaksujących) i postępu technologicznego oraz nowych odkryć w medycynie. Zespół gabinetów odnowy biologicznej to zazwyczaj wydzielona część, niezależna od strefy zespołów basenów i saun, jednakże obie strefy powinny być ze sobą dobrze skomunikowane. W przypadku bezpośrednio sąsiedzowania preferuje się zaplanowanie jednego wspólnego węzła sanitarno-szatniowego i recepcji. Jeśli strefa gabinetów ma rozszerzony program funkcjonalny, rekomenduje się jej projektowanie w sposób całkowicie niezależny od zespołu basenów i saun. Wówczas zawierają się w niej poniższe pomieszczenia:

- recepcja i poczekalnia z minibarem (aneks bufetowy z napojami),

- szatnia z natryskami i WC⁶²,
- gabinety zabiegowe⁶³,
- zaplecze magazynowe,
- pomieszczenie porządkowe,
- zaplecze socjalne dla pracowników [Błądek, 2013].

Zaobserwowano, że wielkość i różnorodność programu odnowy biologicznej jest ściśle zależna od wielkości hotelu. Im większy obiekt, tym bardziej rozbudowana jest strefa zabiegowa. W mniejszych hotelach oferowane są zazwyczaj podstawowe zabiegi na ciało i twarz (masaże, peelingi) i drobne usługi kosmetyczne (manicure, pedicure). Z kolei w większych placówkach przewiduje się często usługi rehabilitacyjne, na przykład krioterapią, i laseroterapią, które wcześniej dominowały głównie w programie ośrodków sanatoryjnych. Natomiast ze względu na przepisy prawne, hotelarze preferują ograniczenie powyższych zabiegów, do takich które nie wymagają obsługi medycznej lekarza. Niemniej w wybranych placówkach organizuje się, m. in. chirurgię plastyczną, zabiegi z zakresu medycyny estetycznej, jednak wówczas należy według prawa kwalifikować je do ośrodków medycznych, a nie wyłącznie pobytowych. Na podstawie przeanalizowanych ofert hoteli można wyróżnić trzy główne grupy zabiegów w odniesieniu do rozwiązań architektonicznych gabinetów:

- zabiegi suche – zalicza się wszelkie masaże części i całego ciała, okłady, peelingi, zabiegi na twarz, zabiegi na ciało z wykorzystaniem specjalistycznego sprzętu (endermologia LPG, zabiegi z użyciem laseru),
- zabiegi mokre – zalicza się masaże podwodne, kąpiele aromatyczne,
- zabiegi specjalistyczne – zalicza się wszystkie zabiegi, które nie zostały określone powyżej i ze względu na swój specjalistyczny charakter wymagają indywidualnego rozwiązania gabinetu.

Zabiegi odnowy biologicznej wpisują się w idee wellness, która staje się coraz popularniejsza w branży hotelarskiej. Usługa wellness powinna być świadczona kompleksowo. Bajdalska przedstawia program wellness jako kompletną ofertę, w której skład wchodzi: wspomniane wyżej zabiegi, usługa gastronomi, program organizowanych specjalistycznych zajęć sportowych i kulturowych oraz odpowiednio przygotowany personel [Bajdalska, 2013]. Ponadto bardzo

⁶² W strefie wellness najczęściej szatnie ograniczane są do pomieszczenia koedukacyjnego z szafkami na ubrania [przypis: własny].

⁶³ Większość wyposażona we własne zaplecze sanitarne i natryski [przypis: własny].

ważnym aspektem jest również budowanie atmosfery poprzez odpowiednie rozwiązania wizualne, co zostało już omówione w rozdziale czwartym niniejszej pracy. Wszystkie powyższe elementy, składające się na ofertę wellness w hotelu, powinna cechować dobra jakość i innowacyjność.

5.5.1. Recepcja i poczekalnia

W sytuacji gdy zespół odnowy biologicznej funkcjonuje niezależnie od strefy basenów i saun w strukturze budynku, należy zaprojektować odrębną recepcję, która służyć będzie osobom chętnym na zapisanie się na zabiegi. Jej wyposażenie jest analogiczne do tego, które zostało omówione w punkcie 5.1.

5.5.2. Szatnie z natryskami i WC

W niektórych przypadkach, szczególnie jeśli nie ma bezpośredniego dostępu do szatni basenów lub zespół jest bardzo duży, projektuje się odrębne szatnie przeznaczone wyłącznie dla klientów zespołu odnowy biologicznej. Preferuje się je planować w formie ograniczonej, jako jedno pomieszczenie z zamykanymi szafkami i małymi sanitariatami podzielonymi według płci. Jeżeli gabinety wyposażone są we własne łazienki, rezygnuje się z natrysków w szatniach i projektuje się wyłącznie toalety.

5.5.3. Gabinety do zabiegów suchych⁶⁴

Najczęstszym zabiegiem, który występuje niemal w każdej ofercie wellness, są masaże tradycyjne, wykonywane na dedykowanych stołach⁶⁵. To jakie wymiary i kształt ma gabinet masażu jest ściśle związane z wielkością łóżek i ich liczbą⁶⁶ oraz innymi specjalistycznymi elementami wyposażenia. Najczęstsze wymiary stołów do masażu mieszczą się w zakresie od 70 do 80 cm na szerokość i od 180 do 200 cm na długość. Standardowa wysokość stołu wynosi od 60 do 90 cm, przy czym zazwyczaj nie jest ona stała i większość mechanizmów łóżek umożliwia jej regulację. Masażysta w zależności od rodzaju przeprowadzanego zabiegu

⁶⁴ Do zabiegów suchych zalicza się masaże ciała i części ciała, peelingi, zabiegi na twarz, zabiegi z wykorzystaniem specjalistycznego sprzętu.

⁶⁵ Na podstawie przeanalizowanych 25 ofert hoteli spa i wellness na Dolnym Śląsku [przypis: własny].

⁶⁶ W niektórych centrach odnowy biologicznej oferuje się masaże dla par, które wymagają dwóch oddzielnych stołów do masażu w jednym gabinecie [przypis własny].

wykonuje go na stojąco lub siedząco. Stółek pozwala terapeutę siedzieć komfortowo i dzięki zastosowaniu kółek w podstawie, jak w przypadku krzeseł biurowych, umożliwia mobilność [Salvo, 2016]. Rekomenduje się pozostawienie wokół łóżka co najmniej 90 cm od innych elementów wyposażenia i ścian, co umożliwi płynne oraz wygodne poruszanie się masażysty. Wyjątkiem są specjalistyczne urządzenia elektroniczne, między innymi do endermologii, zabiegów laserowych, fal uderzeniowych. Wówczas maszyna ta znajduje się przy stole do masażu i należy ją umiejscowić tak, aby była dostępna dla personelu z każdej strony. W gabinecie powinien znajdować się również blat ze zlewem i wystarczająca liczba szafek do przechowywania wyposażenia i akcesoriów. W zamykanych meblach magazynuje się bieliznę jednorazową, czyste ręczniki, koce, prześcieradła, specjalistyczny sprzęt stosowany w trakcie masażu. Ponadto osobno przechowywane są podręczne kosmetyki, balsamy i olejki. Niekiedy część z wyżej wymienionych przedmiotów, które nie są używane systematycznie, magazynuje się w specjalnie do tego przeznaczonym pomieszczeniu poza gabinetem, w obrębie zespołu odnowy biologicznej. W gabinecie zaleca się umieszczenie dodatkowo krzesła i wieszaka, na którym klient może pozostawić swój szlafrok na czas zabiegu. Przy pomieszczeniu projektuje się bezpośrednio dostępną łazienkę, w której zawsze znajduje się ubikacja i umywalka oraz zestaw świeżych ręczników. W przypadku gdy wszystkie gabinety są skumulowane w jednym miejscu, istnieje możliwość zaprojektowania jednej dzielonej łazienki. W pokojach, w których odbywają się specjalistyczne masaże połączone z peelingiem lub maską, należy również projektować natryski [SF Gate Contributor, 2021]. Reasumując gabinet bez łazienki powinien mieć minimum 13 m² powierzchni, przy czym zaleca się, jeśli jest taka możliwość, aby pomieszczenie to było większe [Aubrey, 2017]. Bardzo ważna jest również sprawna wentylacja i możliwość regulacji temperatury. Wywiewów i nawiewów powyższych instalacji nie powinno projektować się nad stołem do masażu, ani w jego sąsiedztwie, które jest strefą pracy masażysty.

5.5.4. Gabinety do zabiegów mokrych⁶⁷

Zasadniczym elementem różniącym gabinety do zabiegów mokrych od gabinetów do zabiegów suchych jest umiejscowienie wanny, najczęściej wolnostojącej, w której odbywają się różnego rodzaju kąpiele. W tym przypadku zazwyczaj rezygnuje się całkowicie ze stołu do masażu. Istnieją jednak przypadki, gdy hotel oferuje autorską usługę polegającą na

⁶⁷ Do zabiegów mokrych zalicza się masaże podwodne, kąpiele [przypis: własny].

połączeniu zabiegu masażu i kąpieli. Wówczas w gabinecie lokalizuje się zarówno wannę, jak i łóżko do masażu. Przykładem jest gabinet zabiegowy w hotelu Nosalowy Park w Zakopanem, w którym wykonuje się usługę dla par. W pomieszczeniu mieści się wanna wolnostojąca, dwa stoły do masażu i małych rozmiarów kabina sauny suchej (Fot. 14). Pozostałe elementy wyposażenia nie różnią się znacząco od tych projektowanych w gabinetach do zabiegów suchych. Głównym czynnikiem, który decyduje o powierzchni gabinetu do zabiegów mokrych jest wielkość i umiejscowienie wanny. Gabinety odnowy biologicznej najczęściej zapewniają usługi kąpieli klasycznej lub perełkowej i masażu podwodnych. W zależności od zabiegu stosuje się konkretny typ wanny. Kąpiele klasyczne wymagają urządzeń tradycyjnych, czyli bez dysz w niecce. Wykorzystywana jest woda o odpowiedniej temperaturze i zazwyczaj dodaje się do niej naturalne olejki eteryczne. Choć, występują różne rozmiary wanien, jednak najbardziej popularne są te jednoosobowe. Istnieje możliwość wykorzystania ich przez dwie osoby jednocześnie, co zastosowano w omawianym wcześniej przykładzie hotelu Nosalowy Park. Wanny lokalizuje się przy ścianie lub na środku pomieszczenia. Z kolei kąpiele perełkowe przeprowadzane są w wannach, wyposażonych w specjalne dysze, którymi wtłaczane są pęcherzyki powietrza pod ciśnieniem wody. Omawiane urządzenia są zazwyczaj większe od klasycznych, gdyż wyposażone są w butlę z tlenem lub kompresorem. Zabiegi wykonuje się w wodzie zwykłej o temperaturze od 35 do 37 stopni Celsjusza i trwają one od 10 do 20 minut [Więckiewicz, 2018]. Wanny do kąpieli perełkowych zazwyczaj lokalizowane są w centrum pomieszczenia.

Kolejna grupa zabiegów to masaże podwodne, do których używa się wody gorącej, zimnej lub o zmiennej temperaturze. Wykonywane są w specjalnych wannach z dyszami, z których wypływają strumienie wody o różnej intensywności. Dno niecek jest specjalnie wyprofilowane w sposób uwzględniający wygodę w pozycji leżącej na plecach, na brzuchu lub bokiem. Podobnie jak wanny przeznaczone do kąpieli perełkowych, omawiane urządzenia lokalizowane są w części środkowej pomieszczenia, z dostępem ze wszystkich stron. Warto dodać, że zarówno kąpiele perełkowe, jak i masaże podwodne przeznaczone są dla jednej osoby. Odpowiednikami powyższych sprzętów dla kilku osób są baseny wirowe, które występują zazwyczaj przy zespole basenów. Opisanie one zostały szczegółowo w podrozdziale: 5.3.3.

Konkludując, powierzchnia gabinetów do zabiegów mokrych nie odbiega od wymiarów gabinetów do zabiegów suchych, szczególnie w przypadku wanien tradycyjnych. W sytuacji

zastosowania urządzeń wyposażonych w dysze, podane wcześniej wymiary pomieszczenia należy nieznacznie powiększyć.

Fot. 13. Gabinet do zabiegów suchych jednoosobowy w hotelu Nosalowy Park w Zakopanem [przedruk z: <https://www.nosalowypark.pl/nabe-spa-wellness/nabe-spa>, dostęp z dn. 12.10.2022]

Fot. 14. Gabinet do zabiegów dla par z wanną, łózkami do masażu i sauną w hotelu Nosalowy Park w Zakopanem [przedruk z: <https://www.nosalowypark.pl/nabe-spa-wellness/nabe-spa>, dostęp z dn. 12.10.2022]

5.5.5. Gabinety do zabiegów specjalistycznych

Niektóre hotele oferują klientom bardzo wyspecjalizowane zabiegi, które wykonuje się za pomocą większych urządzeń elektrycznych. Zazwyczaj są to profesjonalne kapsuły, które mogą pełnić różnorodne funkcje. Ponieważ kapsuły mają co najmniej 2 metry długości i ponad 1,2 m szerokości, rekomenduje się aby gabinety, w których planuje się ich wykorzystanie, miały większe wymiary, aniżeli gabinety do zabiegów suchych i mokrych. Kapsuła umożliwia przeprowadzenie licznych zabiegów m. in.: hydroterapii, koloroterapii, muzykoterapii, saun parowych, masaży. Oferta z wykorzystaniem tego urządzenia stanowią zatem zarówno zabiegi suche, jak i mokre z użyciem wody [iMeso, 2017]. Użytkownik w kapsule przyjmuje pozycję leżącą. Górna część kabiny jest otwierana do góry co umożliwia łatwe wejście i wyjście korzystającej osoby. W przypadku lokalizacji kapsuły w gabinecie należy zwrócić uwagę na odległość od ściany. Powinno się zachować odpowiedni dystans, który umożliwi bezkolizyjne otwarcie górnej pokrywy.

5.5.6. Zaplecza magazynowe i socjalne, pomieszczenie porządkowe

Wszelkie zaplecza powinny być projektowane w bliskiej odległości od każdego z zespołów. Jeśli zlokalizowane są one obok siebie, można zaprojektować jedną dużą strefę

magazynowo-socjalną. W przypadku zespołu odnowy biologicznej omawiane pomieszczenia są szczególnie ważne. Jak już wspomniano w tym rozdziale, masażyści i kosmetolodzy pracują w oparciu o liczne kosmetyki, które częściowo przechowywane są w gabinetach, a pozostałe w specjalistycznych pomieszczeniach. Ponadto w trakcie zabiegów zużywa się licznych ręczników i szlafroków, dlatego należy przewidzieć miejsce na przechowywanie tekstyliów zarówno czystych, jak i brudnych.

5.5.7. Rozwiązania architektoniczne wykończenia wnętrz zespołu odnowy biologicznej

Bardzo ważnym elementem projektowania gabinetów zabiegowych jest wystrój wnętrz, który również wpływa na osiągnięte efekty zdrowotne, relaks i wyciszenie. Odpowiednia aranżacja pomieszczenia może wzmocnić, odczuwane wrażenia pozytywne wynikające z zabiegu, albo wpłynąć negatywnie na emocje użytkowników. W całej strefie spa zazwyczaj dominują jasne kolory w barwie ciepłej: złamane biele, brązy, beże. Zdarzają się przypadki, gdzie cała lub część strefy spa jest celowo urządzone w ciemnych kolorach, w celu nadania zdecydowanego charakteru tej przestrzeni. Stosuje się również kolory bardziej wyraziste, jak granat i zieleń, rzadziej czerwień i żółty, jednakże są one stosowane przede wszystkim w formie akcentów, na niewielkich powierzchniach⁶⁸. Takie pomieszczenia są zazwyczaj pozbawione nadmiernej liczby dekoracji, szczególnie w intensywnych barwach czy bogatych w strukturze. Zamiast nich stosuje się roślinność dekoracyjną w postaci naturalnych lub sztucznych ścian zielonych czy roślin doniczkowych. Inną formą zdobniczą mogą być naturalne faktury kamienia i drewna, zastosowane jako okleiny ścienne. Zasadniczo w całej omawianej strefie preferuje się wykorzystywanie naturalnych materiałów, rzadko stosuje się ich imitacje (złej jakości tapety czy fototapety mogą być postrzegane jak kicz). Poza wspomnianym drewnem i kamieniem, zaobserwowano również użycie tkaniny, wikliny i innych pochodnych drewna. Zdecydowanie unika się metalu i wszystkich tworzyw sztucznych [Australian Institute of Fitness, 2020]. Ze względu na funkcję gabinetów rekomenduje się wykończenie posadzki bardziej odpornymi materiałami, które są łatwe do czyszczenia, na przykład płytki ceramiczne. Ważne jest aby materiał ten był antypoślizgowy

⁶⁸ Znaczna większość kolorów w odcieniach niebieskiego i zielonego wpływa uspokajająco, więc nawet ich użycie w większej proporcji nie wpłynie znacząco na zaburzenia relaksu [przypis: własny].

i jego wykończenie nie było w pełni matowe⁶⁹. W przypadku wykończenia ścian obserwuje się wykorzystanie zarówno: tapet (dobrej jakości), płytek ceramicznych, płytek kamiennych, paneli naściennych, jak i podstawowego wykończenia w pomalowanym tynku. Ściany w bezpośrednim sąsiedztwie zlewu lub narażone na wodę powinny być wykończone z materiałów wodoodpornych.

W gabinetach należy projektować oświetlenie sztuczne o jasnej barwie światła składające się z wielu punktów świetlnych, co umożliwi regulację jasności w pomieszczeniu. Rekomenduje się również zastosowanie oświetlenia dekoracyjnego na przykład w formie listw ledowych podświetlających płaszczyzny ściany, sufitu i reflektorów punktowych. Co więcej gabinety należy projektować z dostępem do światła naturalnego, ale z możliwością dostosowania ilości wpadających promieni słonecznych, na przykład za pomocą rolet lub żaluzji. Rekomenduje się aby okna były otwierane w celu przewietrzenia gabinetu.

Zespół odnowy biologicznej powinien być odpowiednio wyizolowany akustycznie od innych stref hotelu. Co więcej gabinety zabiegowe należy projektować tak, aby nie dochodziły do ich wewnątrz dźwięki i odgłosy z pozostałych pomieszczeń zespołu. W świetle § 323. Pkt. 2, podpunkt 4, ważne jest również zastosowanie wewnętrznych rozwiązań zmniejszających hałas pogłosowy we wnętrzu i stosowanie cichych urządzeń zabiegowych [Rozporządzenie Ministra..., Dz. U. z 2002 r. Nr 75, poz. 690]. Wśród popularnych rozwiązań znajdują się ściennie i sufitowe panele wygłuszające, również o dekoracyjnych formach, kotary, a także elastyczne lub dywanowe wykończenia posadzek. Coraz częściej zarówno w recepcjach, jak i gabinetach wzmacnia się doświadczenia zmysłowe słuchu użytkowników za pomocą odtwarzanych dźwięków natury lub muzyki relaksacyjnej.

W zespole odnowy biologicznej, tak jak w pozostałych zespołach strefy spa i wellness, należy utrzymywać odpowiednią higienę. Bardzo ważnym aspektem jest również zapach, który nie powinien być drażniący dla użytkownika. Czasami wykorzystuje się wbudowane w część instalacji wentylacyjnych aromatyzatory, które mają za zadanie rozproszyć w pomieszczeniu konkretny zapach. Powinien on być stonowany, neutralny i bezpieczny dla zdrowia.

⁶⁹ Jest to związane z używaniem tłustych olejków, które na podłodze matowej zostawiają plamy. Informacja ta została pozyskana w trakcie badań terenowych od pracowników hoteli spa i wellness [przypis: własny].

5.6. Inne elementy programowe przy zespołach spa i wellness

Bardzo często program hoteli spa i wellness jest poszerzany o inne, niewymienione powyżej usługi związane z rekreacją i czynnym wypoczynkiem. Mają one, podobnie jak zespół basenowy, saun i odnowy biologicznej, na celu poprawienie kondycji zdrowotnej. Projektowane są zazwyczaj jako wyodrębnione pomieszczenia wewnątrz budynku z dobrym dostępem do pozostałych zespołów spa i wellness lub jako miejsce poza budynkiem, na przykład w formie boisk i ścieżek. Błądek wyróżnia trzy grupy wewnętrznych elementów programowych przy zespołach spa i wellness: fitness, siłownia, joga [Błądek, 2013].

Osobno zostały sklasyfikowane funkcje związane z rekreacją i czynnym wypoczynkiem: squash, tenis stołowy, bowling, bilard stołowy, urządzenia do gier zręcznościowych, korty tenisowe, boisko do siatkówki, boiska do koszykówki czy kometki, ścieżki zdrowia lub sprawności, nordic walking, minigolf, pole golfowe, zespoły zabawowe dla dzieci i młodzieży. Z uwagi na temat pracy dotyczący przede wszystkim strefy spa i wellness postanowiono ograniczyć powyższą klasyfikację do dwóch grup: zespołu wewnętrznego i zespołu zewnętrznego.

5.6.1. Zespół wewnętrzny

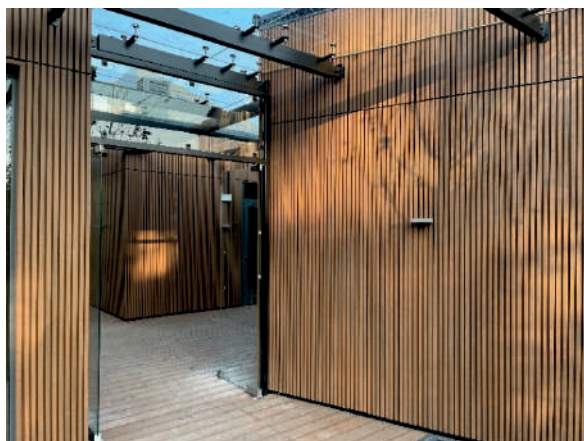
Najczęściej występującą funkcją przy zespole spa i wellness jest siłownia⁷⁰. Zazwyczaj lokalizowana jest przy zespole basenowym z możliwością przeszklenia na halę basenową. W przypadku innej lokalizacji siłowni, projektanci dążą do uatrakcyjnienia ćwiczeń za pomocą dużych przeszkleń z widokiem na zewnętrzny krajobraz. Jeśli w pomieszczeniu nie ma dostępu do światła dziennego (na przykład w kondygnacji podziemnej), stosuje się lustra jako wykończenie ścian. Użytkownicy siłowni powinni mieć bezpośrednie wejście do szatni, niemniej dopuszczalne jest jej współdzielenie z zespołem spa i wellness. Sposób w jaki zostaną zagospodarowane powyższe pomieszczenia w hotelu jest ściśle związany z grupą docelową, ograniczeniami przestrzennym i dostępnym budżetem. W przypadku gdy hotel dysponuje małą powierzchnią, preferuje się utworzenie wyłącznie strefy cardio i z jednym wielofunkcyjnym urządzeniem do ćwiczeń siłowych. W strefie cardio powinny znaleźć się bieżnie, eliptyki, rowerki poziome i pionowe, steppery, schody oraz wiosła. Największym zainteresowaniem cieszą się bieżnie, dlatego ich liczba w siłowni powinna być większa.

⁷⁰ Na podstawie przeanalizowanych 25 ofert hoteli spa i wellness na Dolnym Śląsku [przypis: własny].

Zajmują one stosunkowo najwięcej miejsca ze wszystkich urządzeń, dlatego należy precyzyjnie rozplanować ułożenie sprzętu w pomieszczeniu, tak aby użytkownicy ćwiczący obok siebie, nie przeszkadzali sobie nawzajem. Z kolei gdy dostępny jest większy metraż, warto poszerzyć ofertę o dużą strefę treningu siłowego lub strefę zajęć grupowych, co istotnie przyczyni się do większego zainteresowania przez użytkowników. W siłowniach hotelowych najczęściej stosuje się stacjonarne maszyny do ćwiczeń na wyizolowane partie ciała, m in.: mięśnie grzbietu, klatki piersiowej, mięśnie prostowniki i zginacze kończyn dolnych, mięśnie brzucha. Czasami, szczególnie gdy metraż siłowni jest znaczący, decyduje się na umieszczenie w niej sztang, hantli i ławeczek, tzw. wolnych ciężarów, które umożliwiają wykonanie bardziej dopracowanego i profesjonalnego treningu siłowego. W każdej siłowni i sali fitness nie powinno zabraknąć takich akcesoriów jak: maty, rollery, piłki, tubingi [Bajdańska, 2015]. Podłoga w pomieszczeniu powinna być wykończona z wytrzymałego materiału, lekko elastycznego, który wygłuszy hałas podczas ćwiczeń [Błądek, 2013].

Inną funkcją, coraz częściej występującą w hotelach jest sala przeznaczona do jogi. Jej systematyczne praktykowanie wzmacnia organizm i zmniejsza stres. W zależności od ćwiczeń, może być wykonywana przez dzieci, osoby starsze i kobiety w ciąży, dzięki czemu jest bardzo uniwersalna. Joga prowadzona jest w grupach, której przewodniczy jeden wyspecjalizowany trener. Ze względu na taki sposób organizacji zajęć, odbywają się one w określonych godzinach, a w efekcie mogą być organizowane w wielofunkcyjnej sali. Istnieją również realizacje, gdzie projektowane jest pomieszczenie dedykowane wyłącznie omawianym zajęciom. Przykładem jest hotel Radisson Blu w Sopotcie, w którym sala do jogi mieści się w zewnętrznym pawilonie w ogrodzie (Fot. 15, Fot. 16). Ćwiczenia wykonuje się na zwijanych antypoślizgowych matach. Czasami stosuje się dodatkowe akcesoria, jak wałek czy drewniane klocki. Z tej przyczyny bezpośrednio z sali powinny być dostępne meble do przechowywania lub wejście do wydzielenie małego pomieszczenia gospodarczego [Błądek, 2013].

W większych hotelach często projektuje się dodatkowe pomieszczenia, w których znajdują się tory do gry w kręgle, stoły do tenisa, bilardu czy urządzenia do gier zręcznościowych. Czasami projektowane są również korty do squasha. Celem tak różnorodnych programów rozrywkowych w dużych hotelach jest zapewnienie użytkownikowi tak wielu atrakcji aby nie musiał opuszczać hotelu.

Fot. 15. Zabudowa pawilonowa w ogrodach –hotel Radisson Blu w Sopotcie [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 16. Pawilon Jogi – hotel Radisson Blu w Sopotcie [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

5.6.2. Zespół zewnętrzny

W przypadku gdy obiekt znajduje się w miejscowości turystycznej o charakterze rekreacyjnym, poszerza się jego program również o atrakcje zewnętrzne. Użytkownicy bardzo często mają do dyspozycji prywatne hotelowe ogrody, w których wytyczane są liczne ścieżki sprawnościowe, ścieżki zdrowia i place zabaw. Projektowane są również pola golfowe lub minigolf (jeśli istnieją ograniczenia związane z powierzchnią działki). Innymi udogodnieniami przewidzianymi w hotelach, a które pozwalają uprawiać sport, są: zewnętrzne korty tenisowe (zazwyczaj od 1 do 2), boisko do siatkówki, boisko do koszykówki [Błądek, 2013].

6. Typologie stref spa i wellness w hotelach

Zaobserwowano, że istotnym czynnikiem kształtowania hotelu typu spa i wellness jest funkcja i forma pionu rekreacyjnego. W zależności od założeń, występuje on w różnych korelacjach z innymi pionami: gastronomicznym, pobytowym, konferencyjnym. Układ przestrzenny strefy spa i wellness, jej lokalizacja, program i wielkość oraz stylistyka mają znaczący wpływ na pozostałe funkcje w obiekcie. Tym bardziej, że piony rekreacyjne kształtowane są w sposób różnorodny i wytyczne w polskim prawie nie regulują sposobu ich projektowania. Jednakże, odwołując się do Jabłońskiej [Jabłońska, 2018], brak jednoznacznych wytycznych w tym przypadku nie musi być rozumiany w sposób pejoratywny. Pozostawia to bowiem projektantom i inwestorom dużą swobodę działania. Zważywszy na powyższe, założono cel stworzenia aktualnych typologii strefy spa i wellness w hotelach, która umożliwiłaby ich opisanie, co stanowi wkład teoretyczny w rozwój dyscypliny naukowej architektura i urbanistyka, a dodatkowo ułatwi komunikację między projektantami a inwestorami. Tego rodzaju uporządkowanie pozwoli też na określenie i uporządkowanie obecnego stanu wiedzy dotyczącego omawianego zakresu. Zbiór przedstawionych typologii powstał na podstawie analizy przestrzenno - funkcjonalnej przedstawionej w rozdziale piątym niniejszej pracy i opisów obiektów dostępnych w literaturze: [ArchDaily, 2009], [Arczyńska, 2019], [Sam i Ott-Reinisch, 2007], [Pintos, 2022], [González, 2020], [Pintos, 2021], [Adamska-Idzikowska, 2022], [ArchDaily, 2014], [Pintos, 2014], [PropertyDesign.pl, 2021], [Szczelina, 2022], [ArchDaily, 2011], [ArchDaily, 2014a], [Classetouriste, 2023], [Architektura-Murator, 2023] i z badań własnych: [Gronostajska-Kadecka, z dnia 28.08.2022], [Gronostajska-Kadecka, z dnia 29.04.2022], [Gronostajska-Kadecka, z dnia 10.11.2022], [Gronostajska-Kadecka, z dnia 15.08.2022], [Gronostajska-Kadecka, z dnia 16.08.2022], [Gronostajska-Kadecka, z dnia 08.11.2022].

W toku badań łącznie uzyskano **sześć typologii**, ze względu na określone cechy struktury i architektury stref spa i wellness:

1. **Struktura strefy spa i wellness,**
2. **Układ przestrzenny względem bryły,**
3. **Program funkcjonalny strefy spa i wellness,**
4. **Rozmieszczenie strefy spa i wellness,**
5. **Sposób powstania budynku strefy spa i wellness,**
6. **Stylistyka wnętrza strefy spa i wellness.**

Aby dokładnie scharakteryzować powyższe typologie w opisie każdej z nich przedstawiono odpowiednie przykłady strefy spa i wellness we współczesnych obiektach hotelarskich – łącznie 11 obiektów znajdujących się w Polsce i 10 obiektów znajdujące się w innych krajach europejskich.

Prezentowane sześć typologii zostało sporządzonych na podstawie obiektów hotelowych na terenie Europy. Ważnymi czynnikami kształtowania architektonicznego takich budynków są warunki klimatyczne⁷¹ i kontekst kulturowy⁷². W znacznej części Europy występuje klimat umiarkowany, a w południowej części kontynentu klimat śródziemnomorski, które stanowią o występowaniu czterech pór roku. To znacząco wpływa na kształtowanie budynków, szczególnie obiektów hotelowych ze strefą spa i wellness. Drugim czynnikiem jest kontekst kulturowy, na który składają się aspekty religijne i historyczne. W starożytności na terenie Europy miał miejsce największy rozwój kultury łaźni, z kolei w okresie średniowiecza w północnej części kontynentu dużą popularność zyskały kąpiele saunowe.

Przedstawione typologie posłużyły w dalszym etapie badań przygotowaniu analiz szczegółowych dla wybranych hoteli na Dolnym Śląsku, celem określenia metod kształtowania stref spa i wellness oraz ich najważniejszych cech architektonicznych. Kolejno na podstawie analiz i porównań określono dalsze kierunki rozwoju tych obiektów w regionie.

6.1. Struktura strefy spa i wellness

W toku badań nad architekturą hoteli spa i wellness, stwierdza się, że istnieją dwa typy układów przestrzennych spa i wellness: zwarty i rozbity (Rys. 17). W przypadku pierwszego całość strefy spa i wellness ściśle ze sobą sąsiadują na jednej kondygnacji, a ich program funkcjonalny nie jest zbyt skomplikowany. Jest to zwykle bardziej ekonomiczne rozwiązanie, ponieważ umożliwia zaprojektowanie jednego większego zespołu szatniowo-sanitarnego i wspólnej recepcji. Układ zwarty najczęściej występuje w budynkach

⁷¹ Temperatura, wilgotność, wiatr i inne parametry pogodowe muszą zostać uwzględnione podczas projektowania. Klimat w rejonie inwestycji wpływa bezpośrednio na sposób kształtowania wszelkiej architektury, zarówno w rozwiązaniach technicznych, jak i funkcjonalnych [przypis: własny].

⁷² Na sposób użytkowania stref spa i wellness wpływają zwyczaje i tradycję wynikające z kultury danego społeczeństwa [Bajdalska, 2016].

nowopowstałych i znajduje się na poziomie parteru lub kondygnacji podziemnej, w rzadkich przypadkach na ostatnich kondygnacjach nadziemnych⁷³.

Rys. 17. Typologia względem struktury strefy spa i wellness [oprac. własne]

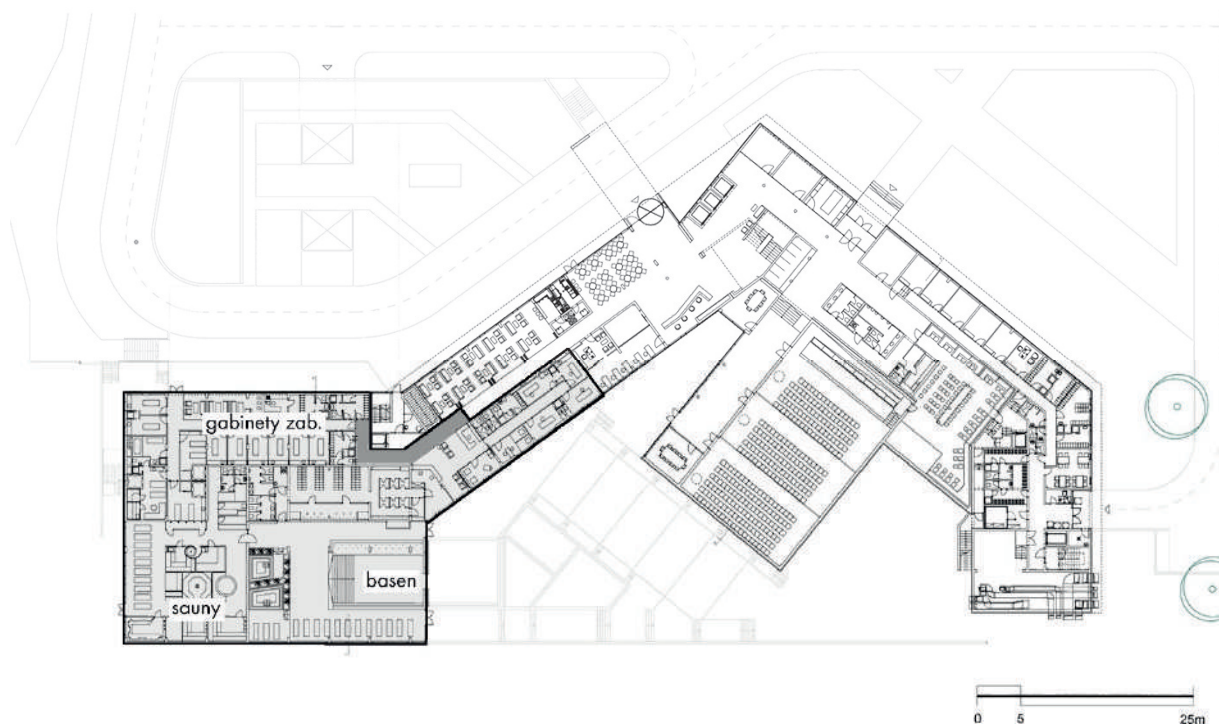
Występują dwa typy układów **zwartych** – **korytarzowy** i **centralny**. Pierwszy z nich charakteryzuje się występowaniem wyraźnie wyznaczonej **komunikacji korytarzowej**, która łączy wszystkie zespoły spa i wellness w hotelu. Przykładem obiektu, w którym występuje taki układ jest hotel Terme Sveti Martin⁷⁴ znajdujący się w Chorwacji i zaprojektowany przez Studio Sangrad. Strefa spa i wellness jest zlokalizowana na kondygnacji parteru i głównego wejścia do budynku. Składa się ona z: zespołu szatni, basenów, saun oraz zespołu odnowy biologicznej podzielonego na dwie części. Na rzucie kondygnacji parteru wyraźnie widoczny jest korytarz, który umożliwia komunikację pomiędzy odpowiednimi zespołami. W przypadku tego projektu niektóre zespoły, takie jak basenów i saun, nie są dostępne bezpośrednio z komunikacji korytarzowej, a ze strefy szatni, co wynika z ergonomii projektowania. Nie wyklucza to jednak zakwalifikowania poniższego układu (Rys. 18) do układu zwartego korytarzowego, ponieważ główną komunikacją jest wyraźnie zaznaczony ciąg korytarzy [ArchDaily, 2009].

Układ zwarty centralny charakteryzuje się występowaniem centralnego holu, który łączy wszystkie zespoły spa i wellness. W tym przypadku często lokalizuje się w nim wspólną recepcję obsługującą zarówno część basenową, jak i odnowy biologicznej. Dzięki większej przestronności od wąskich korytarzy ma mocniejszy charakter reprezentacyjny i może pełnić również funkcje wypoczynkowe. Przykładem omawianego układu jest hotel Notera w Borach

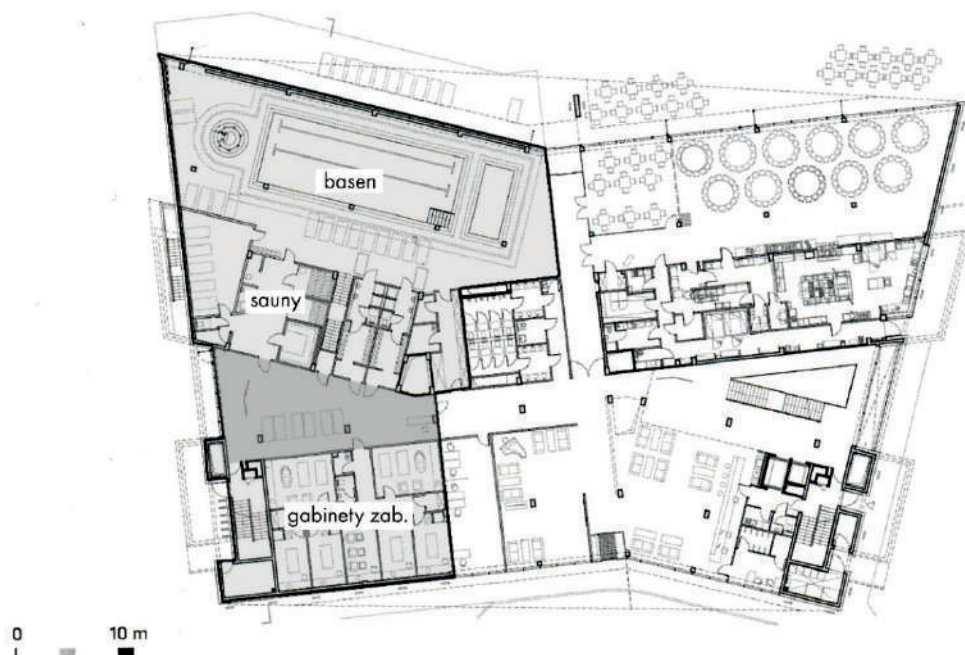
⁷³ Lokalizowanie strefy spa i wellness na ostatniej kondygnacji, szczególnie w hotelach miejskich jest coraz częściej spotykane. Użytkownik podczas korzystania z zabiegów i basenów ma możliwość podziwiania atrakcyjnych widoków na otaczający krajobraz [przypis: własny].

⁷⁴ Wcześniejsza nazwa hotelu to Spa Golfer Hotel [przypis: własny].

Tucholskich (Rys. 19), otwarty w 2018 roku, w którym cała strefa spa mieści się na parterze. Składa się ona z zespołu basenowo-saunowego wraz z szatniowo-sanitarnym i zespołu odnowy biologicznej. Pomędzy nimi zlokalizowany został przestronny hol, w którym znajduje się recepcja spa i wellness oraz wypoczywalnia. W strefie kąpielowej zaprojektowano pełnej długości basen pływacki, mniejszą niekę dla niepływających i jacuzzi oraz sauny. Zespół odnowy biologicznej składa się z licznych gabinetów do zabiegów specjalistycznych. Rozwiązanie układu pomieszczenia w sposób zwarty i utworzenie jednej wspólnej recepcji oraz zespołu szatniowo-sanitarnego charakteryzuje się ergonomicznym wykorzystaniem powierzchni. Znaczącą wadą ukształtowania przestrzeni w hotelu Notera jest długie dojście od wind i klatki schodowej do strefy spa i wellness (Rys. 19). Użytkownik spa i wellness, który zazwyczaj porusza się w obiekcie w szlafroku i ręczniku, musi przejść przez reprezentacyjne lobby hotelu [Arczyńska, 2019].

Rys. 18. Plan poziomy parteru hotelu Terme Sveti Martin w Chorwacji – struktura zwarta korytarzowa [oprac. własne na przedruku z: <https://www.archdaily.com/40560/spa-golfer-hotel-studio-sangrad>, dostęp z dn. 28.08.2022]

Rys. 19. Plan poziomu parteru hotelu Notera w Borach Tucholskich – struktura zwarta centralnie [oprac. własne na przedruku z: Arczyńska, 2019, str. 50-56]

Drugą kategorią, która jest przeciwieństwem struktury zwartej, jest typ rozproszony (Rys. 17). Charakteryzuje się on pofragmentowaniem strefy spa i wellness. Występują trzy możliwości rozbicia omawianej strefy:

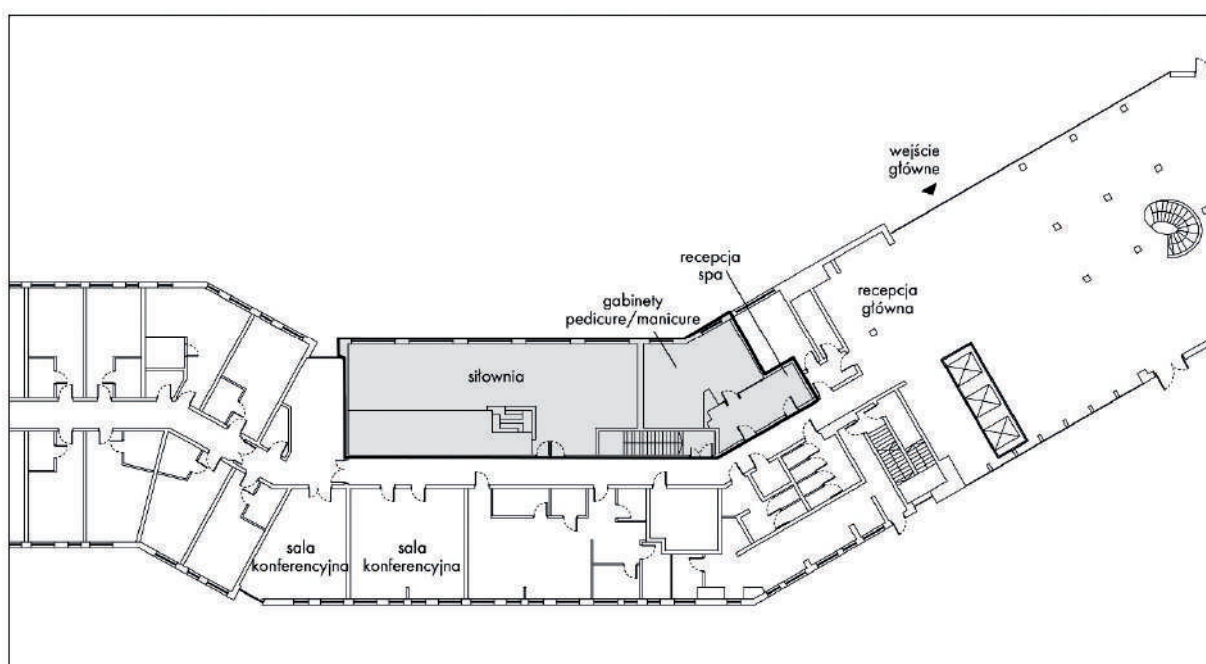
- Wertykalnie – między kondygnacjami;
- Horyzontalnie – na jednej kondygnacji;
- Wertykalno-horyzontalnie – zarówno między kondygnacjami, jak i przynajmniej na jednej z kondygnacji.

Dzielenie przestrzenne stref rekreacyjnych na dwie lub więcej części, ma kilka przyczyn. Najbardziej popularną jest wyodrębnianie poszczególnych zespołów: basenowych, saunowych, odnowy biologicznej, ale niemniej istotne jest wydzielenie dostępu dla osób z zewnątrz i klientów hotelu. Niekiedy rozbicie następuje niezależnie od powyższych kryteriów, według uznania inwestora i projektanta. W przeciwieństwie do struktury zwartej, rozbitą stosuje się zazwyczaj gdy program strefy spa i wellness jest wyraźnie złożony.

Zaobserwowano, że rozbicie strefy spa i wellness często wiąże się z podzieleniem oferowanych usług na dwie grupy, w tym części dostępnej wyłącznie dla klientów hotelu i strefy dla użytkowników spoza hotelu, w której znajdują się usługi podstawowe, takie jak: fryzjer, manicure i pedicure oraz drobne zabiegi kosmetyczne. Ich lokalizacja najczęściej jest planowana przy recepcji lub w pobliżu wejścia głównego w przypadku gdy są dostępne również z zewnątrz budynku. Przykładem obiektu, w którym istnieje takie rozwiązanie jest hotel Radisson Blu

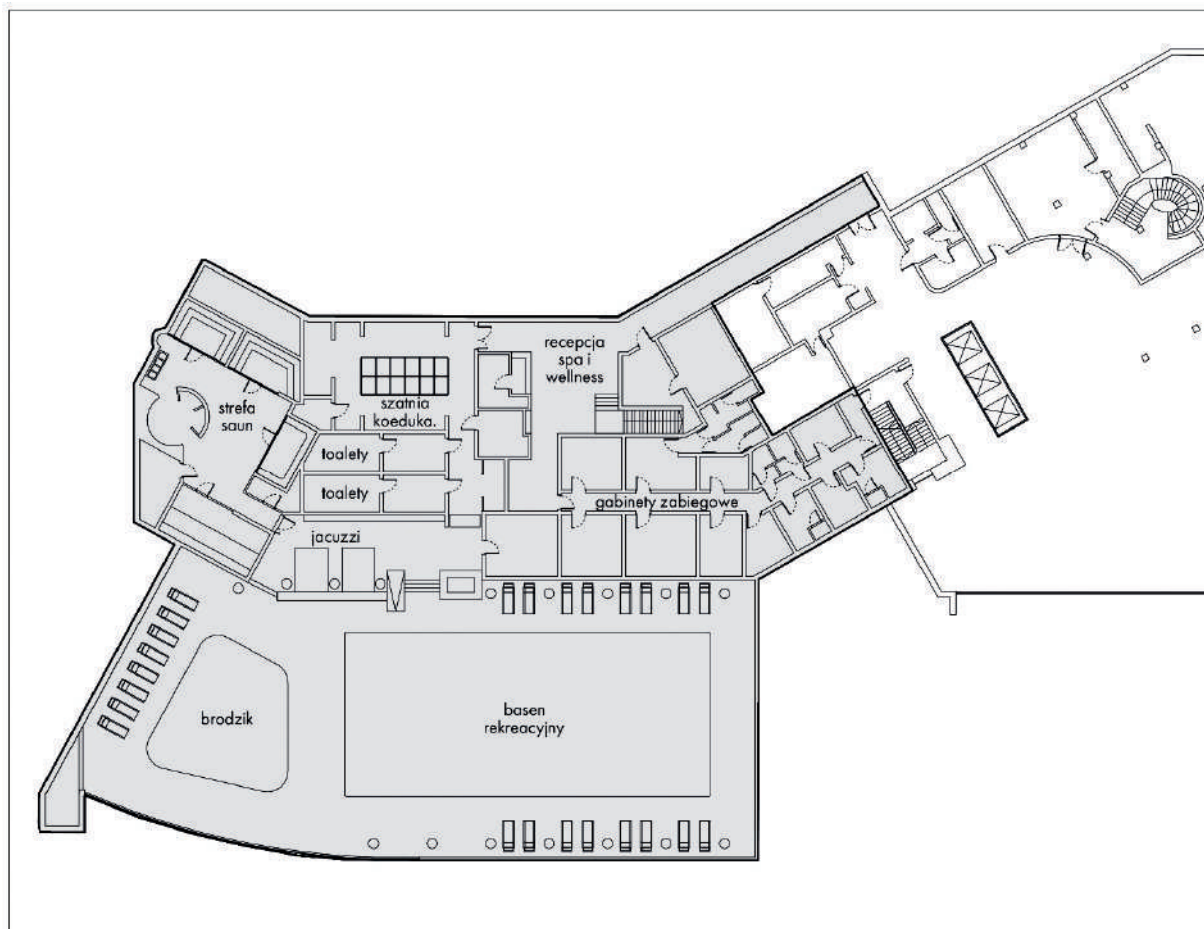
w Sopotcie, otwarty w 2020 roku. W pobliżu holu głównego hotelu usytuowana została recepcja spa z funkcją sklepu, którą przeznaczono dla nowo przyjezdnych klientów hotelu i użytkowników z zewnątrz (Rys. 20). Taki układ umożliwia zapisanie się na zabiegi odnowy biologicznej, które odbywają się na poziomie -1. Ponadto część ta jest połączona z gabinetem oferującym podstawowe usługi kosmetyczne. W sąsiedztwie do owych pomieszczeń zlokalizowano również siłownię. Łatwy dostęp do niższego poziomu, gdzie znajduje się druga część strefy spa i wellness, umożliwiają odrębnie zaprojektowane schody [Gronostajska-Kadecka, z dnia 28.08.2022].

Na poziomie -1 znajduje się druga recepcja spa i wellness z poczekalnią, zespół odnowy biologicznej i zespół basenowo-saunowy (Rys. 21). Pomimo bliskiej lokalizacji obu zespołów, każdy z nich ma osobne wejście z recepcji spa i wellness oraz wydzielone szatnie z sanitariatami. Zlokalizowanie gabinetów zabiegowych i basenów na poziomie -1 zapobiega krzyżowaniu się ścieżek gości z nich korzystających i nowo przyjezdnych użytkowników⁷⁵. Układ omawianej strefy w hotelu Radisson Blu w Sopotcie określa się jako **strukturę rozproszoną wertykalnie**.

Rys. 20. Fragment planu poziomu parteru hotelu Radisson Blu w Sopotcie – struktura rozproszona wertykalnie [oprac. własne]

⁷⁵ Temat ten został szerzej opisany w rozdziale 5. Program strefy spa i wellness. Jednym z najczęściej powtarzających się problemów w hotelach spa i wellness jest krzyżowanie się drogi gości, którzy meldują się w recepcji lub korzystają z gastronomii i gości korzystających ze spa, zazwyczaj ubranych w szlafroki i ręczniki [przypis: własny].

Rys. 21. Fragment planu poziomu -1 hotelu Radisson Blu w Sopocie – struktura rozproszona wertykalnie [oprac. własne]

Innym przykładem hotelu, w którym strefa spa i wellness została **rozproszona wertykalnie** jest Loiseum Hotel w Langenlois (Austria) projektu Stevena HOLA. Strefa znajduje się na trzech kondygnacjach: podziemnej, parteru i poziomie 1, w jednym pionie i obsługiwana jest przez jedną specjalnie przeznaczoną windę i klatkę schodową. Dźwig umożliwia zjechać gościom hotelowym z kondygnacji pobytowej (Rys. 25) bezpośrednio do strefy spa. Dzięki temu rozwiązaniu goście zameldowani nie przecinają ścieżek z nowoprzyjezdnymi użytkownikami. Goście hotelowi mogą bez ograniczeń przemieścić się do strefy spa i wellness ubrani w samych szlafrokach i strojach kąpielowych. Z holu głównego, w którym znajduje się recepcja główna, jest możliwość dostępu do omawianej strefy spa i wellness za pomocą pochylni (Rys. 22). Na parterze znajduje się recepcja spa i wellness, gabinety zabiegowe, sala fitness, pomieszczenie wypoczynkowe z leżakami i wyjście na basen zewnętrzny. Na kondygnacja wyżej, która jest zaprojektowana w formie antresoli z duszą, również znajdują się gabinety zabiegowe i pomieszczenie z leżakami (Rys. 24). W kondygnacji podziemnej zlokalizowano strefę saun z prysznicami i salę fitness (Rys. 23) [Sam i Ott-Reinisch, 2007].

Rys. 22. Plan parteru Loisium Hotel w Langenlois – struktura rozproszona wertykalnie [oprac. własne na przedruku: Sam i Ott-Reinisch, 2007, str. 221]

Rys. 23. Plan poziomu -1 Loisium Hotel w Langenlois – struktura rozproszona wertykalnie [oprac. własne na przedruku: Sam i Ott-Reinisch, 2007, str. 221]

Rys. 24. Plan poziomu 1 Loisium Hotel w Langenlois – struktura rozproszona wertykalnie [oprac. własne na przedruku: Sam i Ott-Reinisch, 2007, str. 221]

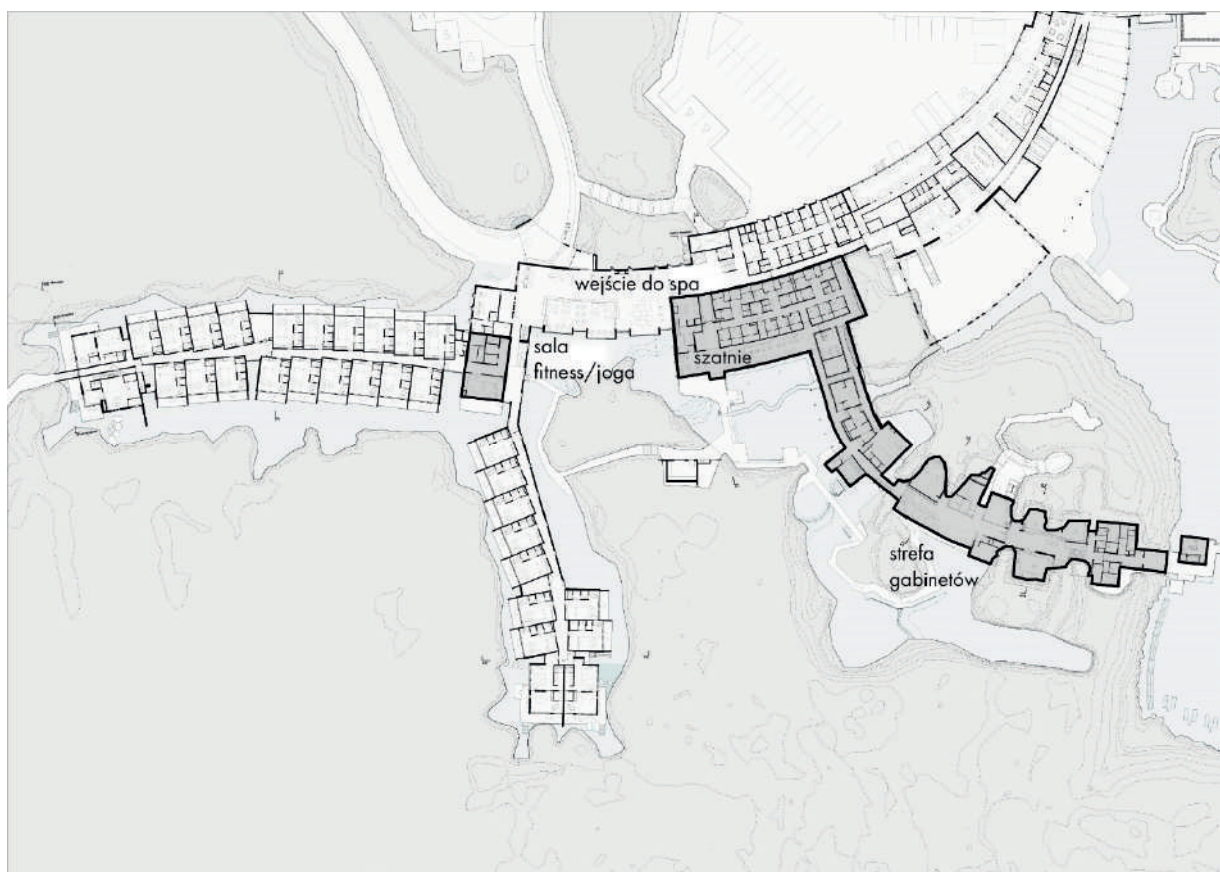
Rys. 25. Plan poziomu 2 Loisium Hotel w Langenlois – struktura rozproszona wertykalnie [oprac. własne na przedruku: Sam i Ott-Reinisch, 2007, str. 221]

Coraz częściej powstają hotele, w których basen lub zespół kąpielowy jest lokalizowany na ostatnim piętrze. Takie rozwiązanie umożliwia ekspozycję atrakcyjnych widoków z wyższych kondygnacji. W tym przypadku pozostałe elementy programowe strefy spa i wellness mogą zostać zlokalizowane na niższych poziomach⁷⁶. Jest to kolejny przypadek typu struktury

⁷⁶ Najczęściej jest to kondygnacja parteru lub podziemia [przypis: własny].

rozproszonej wertykalnie, który wynika z potrzeby uatrakcyjnienia użytkownikowi kąpeli w basenie.

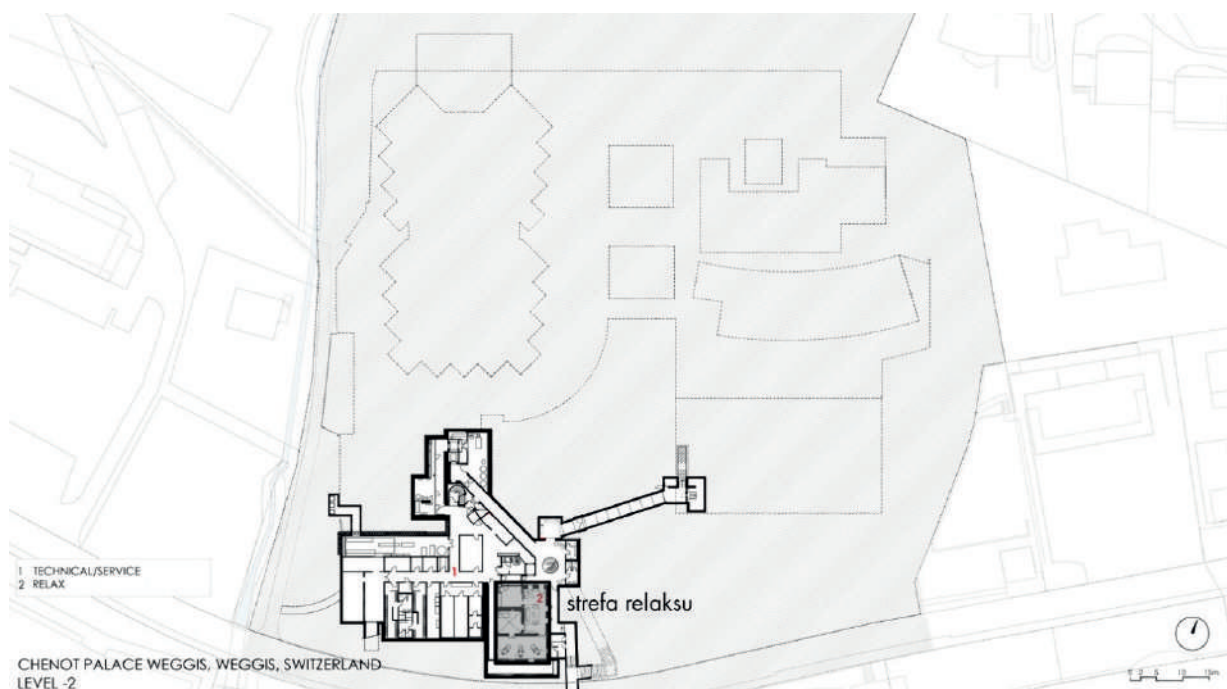
Powtarzającym się rozwiązaniem architektonicznym jest również dzielenie strefy spa i wellness na kilka grup zgodnie z funkcją. W przypadku hotelu The Retreat at Blue Lagoon Iceland (Rys. 26) w Islandii, pomieszczenia do ćwiczeń i jogi zostały zaprojektowane koło lobby, a zespół odnowy biologicznej zlokalizowano na tej samej kondygnacji w jednym z odgałęzień budynku, przy naturalnym zbiorniku wód termalnych. W sąsiedztwie do gabinetów znajduje się zespół szatniowo-sanitarny, który służy użytkownikom korzystającym z zabiegów, jak i tym, którzy chcą zażyć kąpeli w gorących źródłach termalnych. Struktura, kiedy strefa spa i wellness jest sfragmentyzowana na jednej kondygnacji, jest klasyfikowana jako **rozproszona horyzontalnie** [Pintos, 2022].

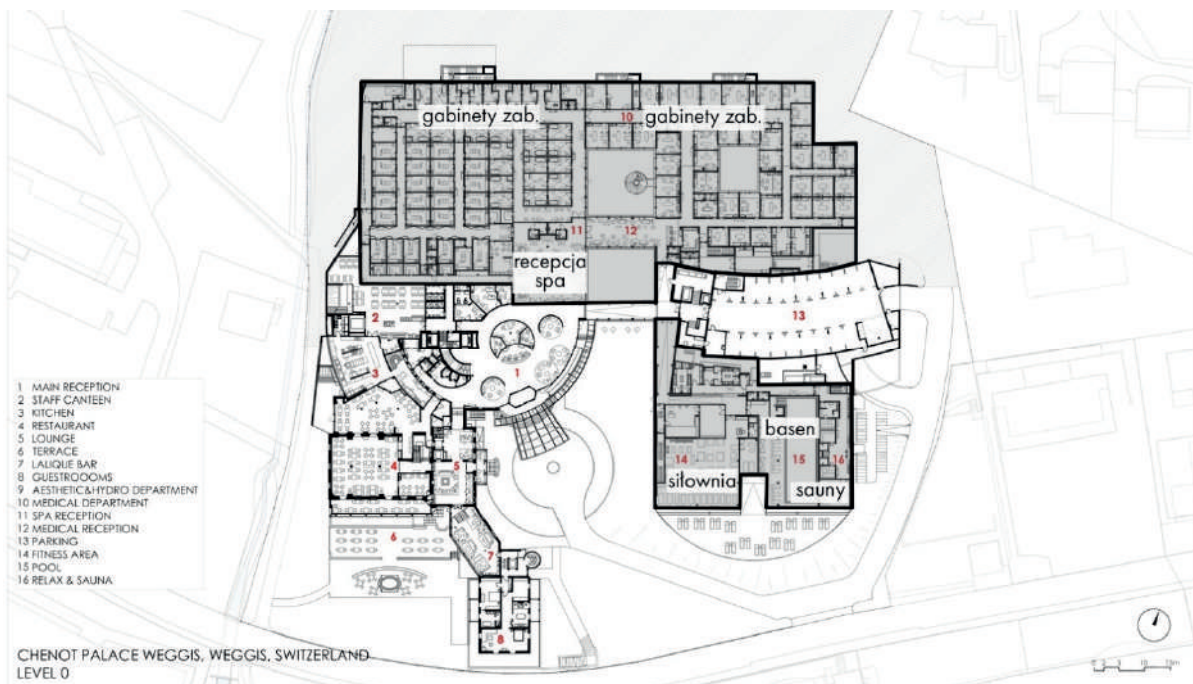
Rys. 26. Plan parteru hotelu The Retreat at Blue Lagoon na Islandii – struktura rozproszona horyzontalnie [oprac. własne na przedruku: <https://www.archdaily.com/985770/the-retreat-at-blue-lagoon-iceland-basalt-architects>, dostęp z dn. 07.12.2022].

Typ rozproszony często występuje również w hotelach, które powstały we wcześniej istniejącym budynku, np. w zabytku lub z innego względu wartościowym obiekcie, który nie został wyburzony. Wówczas lokalizację pomieszczeń strefy spa i wellness dostosowuje się do

dotychczasowych rzutów, w sposób jak najbardziej optymalny dla układu przestrzennego całego budynku. Niekiedy rozbudowuje się istniejący budynek o nową kubaturę, jak w przypadku hotelu Chenot Palace Weggis w Szwajcarii (Rys. 27, Rys. 28). Historyczny hotel został rozbudowany w 2020 roku o dodatkowe pion pobytowy i znaczących rozmiarów pion rekreacyjny. Na kondygnacji parteru, gdzie znajduje się główne wejście do budynku, zlokalizowano dwie odrębne części strefy spa i wellness, połączone ze sobą komunikacją korytarzową. W jednej z nich mieści się basen z zespołami saun i fitness. Druga, zdecydowanie większa część składa się z kompleksu odnowy biologicznej i kliniki medycznej z dwoma odrębnymi recepcjami. Ze względu na rozdzielenie strefy gabinetów zabiegowych i strefy basenowo-saunowej i fitness, w obu częściach zostały zaprojektowane odrębne pomieszczenia sanitarne, szatnie dla użytkowników oraz zaplecza dla pracowników. Ponadto na kondygnacji - 2 w obrębie kubatury budynku istniejącego umieszczono dodatkową, niewielkich rozmiarów przestrzeń relaksacyjną [González, 2020]. Struktura strefy spa i wellness w hotelu Chenot Palace Weggis określa się zatem jako typ **rozproszony wertykalno-horyzontalnie**.

Rys. 27. Plan poziomym -2 hotelu Chenot Palace Weggis w Szwajcarii – struktura rozproszona wertykalno-horyzontalnie [przedruk z: <https://www.archdaily.com/946818/chenot-palace-weggis-health-wellness-hotel-davide-macullo-architects>, dostęp z dn. 20.10.2022]

Rys. 28. Plan parteru hotelu Chenot Palace Weggis w Szwajcarii - struktura rozproszona wertykalno-horyzontalnie [przedruk z: <https://www.archdaily.com/946818/chenot-palace-weggis-health-wellness-hotel-davide-macullo-architects>, dostęp z dn. 20.10.2022]

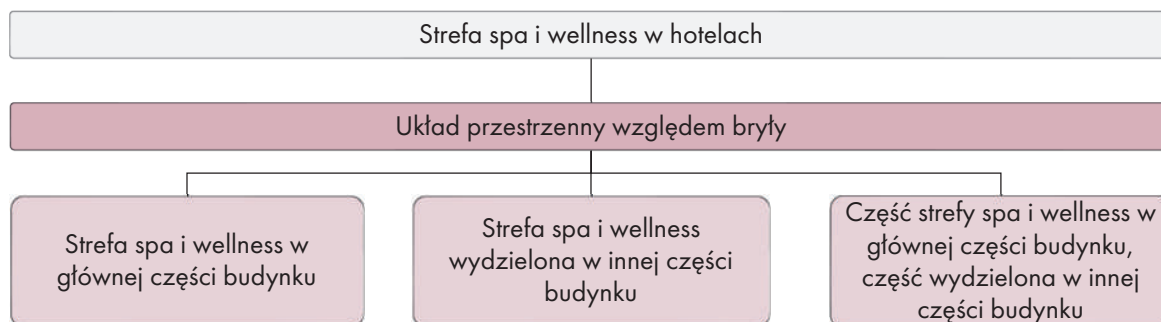
6.2. Układ przestrzenny w relacji do bryły budynku hotelowego

Drugą typologią, która posłużyła w określeniu cech stref spa i wellness w hotelach, jest układ przestrzenny omawianego zespołu w relacji do bryły budynku hotelowego. Wyróżniono trzy występujące typy (Rys. 29):

- Strefa spa i wellness w głównym budynku;
- Strefa spa i wellness wydzielona w innym budynku;
- Część strefy spa i wellness umieszczona w głównym budynku, część w innym budynku (mieszany).

Lokalizacja strefy spa i wellness w głównej części budynku ułatwia znalezienie tej strefy przez użytkowników, którzy nie znają hotelu – przede wszystkim nowo przyjezdnych gości hotelu i użytkowników spoza hotelu⁷⁷. Najczęściej jest ona skomunikowana bardzo dobrze z holem głównym – klatką schodową i windą, jeśli znajduje się na innej kondygnacji lub korytarzem, jeśli znajduje się na tej samej kondygnacji.

⁷⁷ W przypadku, gdy strefa spa i wellness otwarta jest również dla klientów spoza hotelu [przypis: własny].

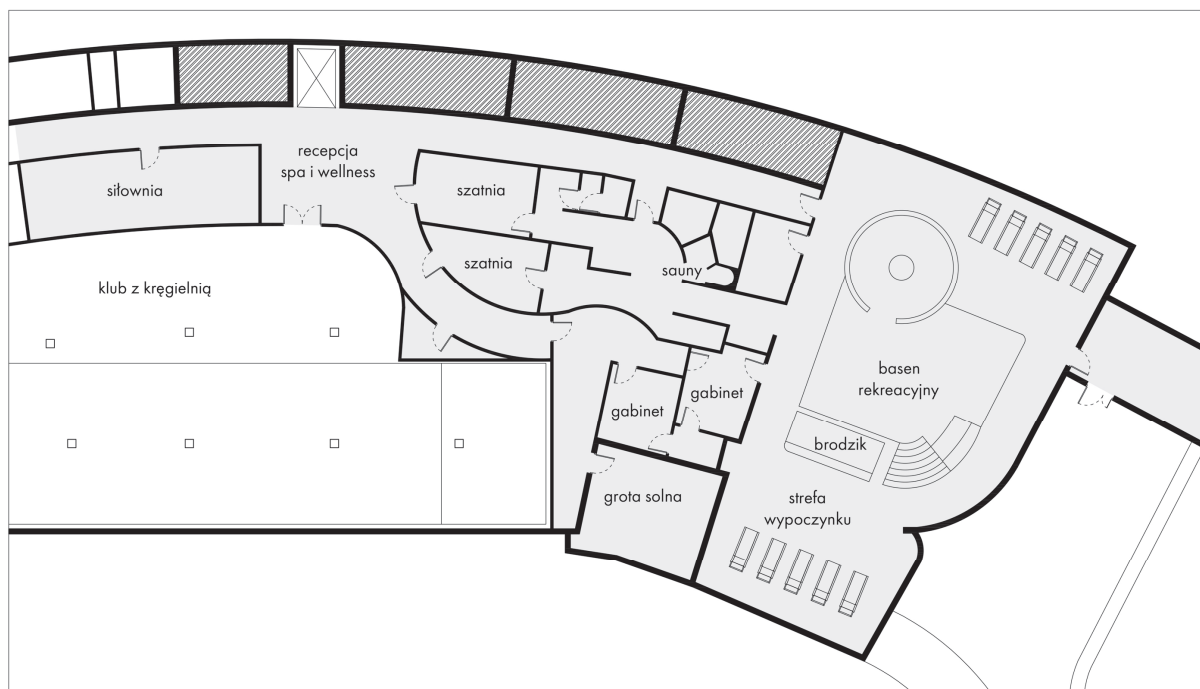

Rys. 29. Typologia „Układ przestrzenny względem bryły” [oprac. własne]

W hotelu Molo Resort w Osieku (Rys. 30)⁷⁸ strefa spa i wellness mieści się na kondygnacji -1 w głównym budynku. Hol wejściowy, w którym znajduje się recepcja hotelu jest połączony z recepcją spa i wellness za pomocą klatki schodowej i windy. Dostęp do zespołu basenowo-saunowego jest możliwy przez szatnie damską i męską. W hali basenowej zaprojektowany został basen z wydzieloną tak zwaną „rwącą rzeką”, jacuzzi, basen typu brodzik i strefa do wypoczynku. Niewielki zespół saun, który składa się z sauny suchej i mokrej jest dostępny z szatni. Recepcja spa i wellness, która znajduje się w holu pełniącym również funkcję wypoczynkową skomunikowana jest z zespołem odnowy biologicznej za pomocą korytarza. W omawianej strefie zaprojektowano dwa wyspecjalizowane gabinety zabiegowe i grotę solną. Na kondygnacji -1 została zaprojektowana również siłownia. Dodatkowo w bezpośrednim sąsiedztwie na tej samej kondygnacji zlokalizowany jest klub z kręgielnią, który uatrakcyjnia ofertę hotelu.

Powyższa strefa należy do pierwszego typu klasyfikacji przyjętego w grupie układ przestrzenny w relacji do bryły budynku hotelowego. Takie rozwiązanie jest najbardziej opłacalne pod względem ergonomicznym i ekonomicznym. Zazwyczaj, jeśli nie istnieją inne czynniki, które wpływają na lokalizację strefy spa w obrębie obiektu, to układ ten jest preferowanym [Gronostajska-Kadecka, z dnia 29.04.2022].

⁷⁸ Hotel Molo Resort jest częścią resortu turystycznego, w którego skład wchodzi również odrębny budynek restauracji i pole namiotowe [przypis: własny].

Rys. 30. Schemat strefy spa i wellness w hotelu Molo Resort w Osieku – strefa spa i wellness w głównej części budynku [oprac. własne]

Występowanie strefy spa i wellness wydzielonej w innym budynku najczęściej wynika z ograniczeń związanych z istniejącą wcześniej zabudową, tj. adaptacją budynku na obiekt hotelowy, planem miejscowym lub rozwiniętym, autorskim programem strefy spa i wellness. Te kilka czynników przyczynia się do powstawania coraz większej liczby hoteli o układzie w omawianym typie. Niemniej rozwiązanie to najczęściej powstaje w wyniku rozbudowy o usługę spa i wellness hoteli, w których takiej oferty wcześniej nie było. Wówczas w wielu przypadkach projektuje się osobny budynek, nie połączony fizycznie z istniejącą zabudową, w której bez zmian pozostawiane są pionory pobytowy i gastronomiczny. Przykładem realizacji z wydzieloną strefą spa i wellness w innym budynku jest hotel Monastero Arx Vivendi, zlokalizowany w Arco, nad jeziorem Garda we Włoszech⁷⁹ (Fot. 17). Obiekt powstał na terenie XVII-wiecznego klasztoru, w którego historycznych budynkach zaprojektowano główną recepcję, ogólnodostępne przestrzenie, restaurację i pokoje hotelowe. W odrębnym parterowym budynku o formie przypominającej przeszklony pawilon zaprojektowano funkcję spa i wellness. Nadano mu formę siedmiu prostopadłościów o różnych wymiarach połączonych ze sobą korytarzem, który pełni główną komunikację w budynku. Otacza go ogród sprzyjający

⁷⁹ Innym przykładem, gdzie strefa spa i wellness została zaprojektowana w odrębnym budynku względem hotelu jest kompleks hotelowy w szwajcarskiej miejscowości Vals. Składa się on z dwóch budynków. W pierwszym istnieje hotel i był on pierwotnie wybudowany w 1960 roku, a następnie był wielokrotnie odnawiany. W drugim zlokalizowano spa, a projekt powierzono wspomnianemu już Peterowi Zumthorowi [Zumthor i in., 2007].

medytacji, uzupełniony o basen zewnętrzny. Dzięki temu, że znaczna część ścian pawilonu kąpielowego jest przeszklona, użytkownik znajdujący się wewnątrz ma bezpośredni kontakt wzrokowy z otaczającą go zielenią [Pintos, 2021].

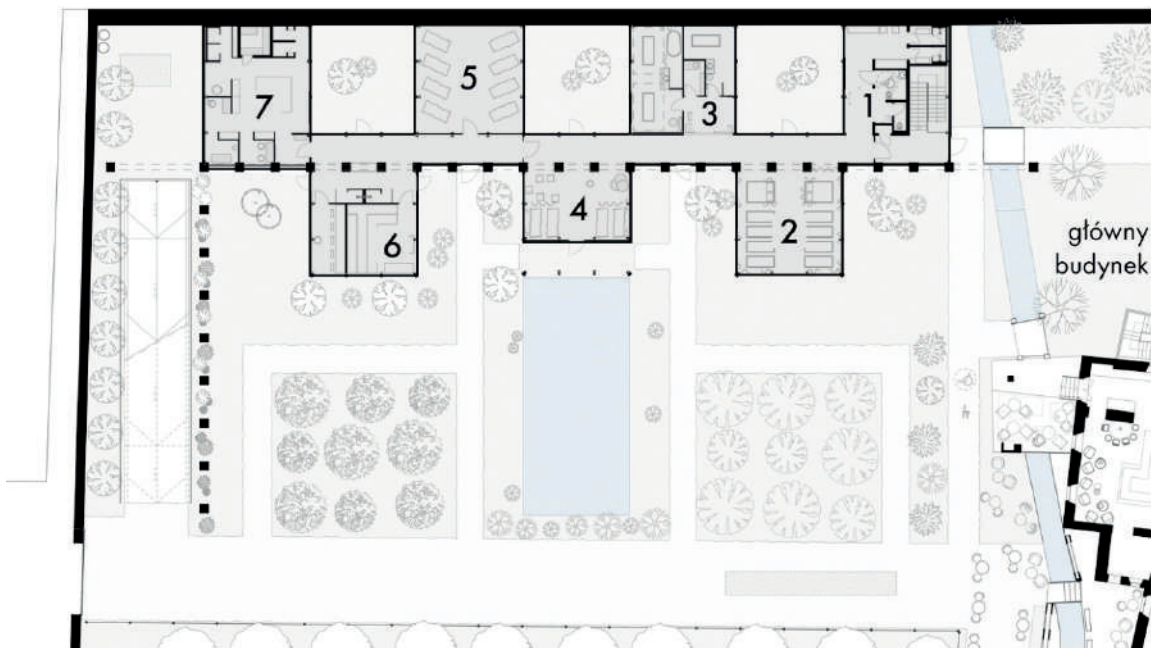
Wnętrza obiektu zaprojektowano, tak aby każdemu z równoległościanów przypisać konkretną funkcję. Na zamieszczonym pod tekstem schemacie rzutu oznaczono cyframi kolejne funkcje (Rys. 31). W pobliżu wejścia głównego do budynku spa, znajduje się szatnia koedukacyjna i sanitariaty dla użytkowników (oznaczono nr 1). Następnie została zaprojektowana wypoczynialnia z widokiem na ogród (oznaczona nr 2). W kolejnym pomieszczeniu, tj. numer 3, zlokalizowane zostały dwa gabinety zabiegowe. Natomiast wnętrze numer 4, umieszczone naprzeciw basenu zewnętrznego, przeznaczone jest na wypoczynek i ma bezpośrednie wyjście na zewnątrz. Numerem 5 oznaczono kolejną przestrzeń służącą do relaksu. Jego lokalizacja sprzyja bardziej kameralnemu odpoczynkowi, niż w pomieszczeniach numer 2 i 4, gdyż przylega ono do wysokiego zabytkowego muru, otaczającego całą działkę. W grupie pomieszczeń oznaczonych na rzucie numerem 6 znajdują się dwie kabiny saunowe z przeszklonymi ścianami umożliwiającymi podziwianie ogrodu, prysznic i bezpośrednie wyjścia na zewnątrz. Na końcu korytarza mieści się łaźnia turecka, czyli hammam (oznaczona nr 7). Kompleks ma wyłącznie basen zewnętrzny, co jest uzasadnione sprzyjającymi warunkami atmosferycznymi⁸⁰.

Zlokalizowanie spa w osobnym budynku sprzyja odwiedzinom użytkowników spoza hotelu. Niezależny obiekt jest projektowany, tak aby był samowystarczalny i miał wszystkie potrzebne zaplecza i magazyny. Często wykorzystuje się w tym celu kondygnację podziemną, w której znajdują się również pomieszczenia techniczne związane z podbaseniem. Takie rozwiązanie jest jednak niekorzystne dla gości hotelowych, w przypadku, gdy pion pobytowy nie jest połączony w żaden sposób ze strefą spa i wellness. Wówczas użytkownicy, aby dostać się do basenów i gabinetów zabiegowych, są zmuszeni do wyjścia na zewnątrz. Wiąże się to z koniecznością przebrania się w szlafrok w strefie spa i wellness (szczególnie w miesiącach zimowych), a nie w pokojach, jak praktykuje się w hotelach, gdzie baseny i gabinety zlokalizowane są w jednym budynku.

⁸⁰ Odwołując się do wcześniejszych założeń dotyczących selekcji hoteli ze względu na podobne warunki panujące w Europie, należy zaznaczyć, że różnica temperatur na terenie całego kontynentu nie jest drastycznie znacząca. W tym przypadku jednak, temperatury panujące w Arco we Włoszech sprzyjają kąpieli w wodzie na zewnątrz przez dłuższy okres w ciągu roku w porównaniu do temperatur panujących w Polsce [przypis: własny].

Fot. 17. Widok z góry na hotel Monastero Arx Vivendi w Arco, Włochy – strefa spa i wellness wydzielona w innym budynku [przedruk z: <https://www.archdaily.com/966448/monastero-hotel-noa-star-network-of-architecture>, dostęp z dn. 20.10.2022]

1 – szatnie 2 – wypoczywalnia 3 – gabinety zabiegowe 4 – wypoczywalnia z wyjściem na zewnątrz 5 – pomieszczenie do relaksu 6 – sauny 7 – łaźnia turecka

Rys. 31. Schemat parteru hotelu Monastero Arx Vivendi w Arco, Włochy – strefa spa i wellness wydzielona w innym budynku [oprac. własne na przedruku z: <https://www.archdaily.com/966448/monastero-hotel-noa-star-network-of-architecture>, dostęp z dn. 20.10.2022]

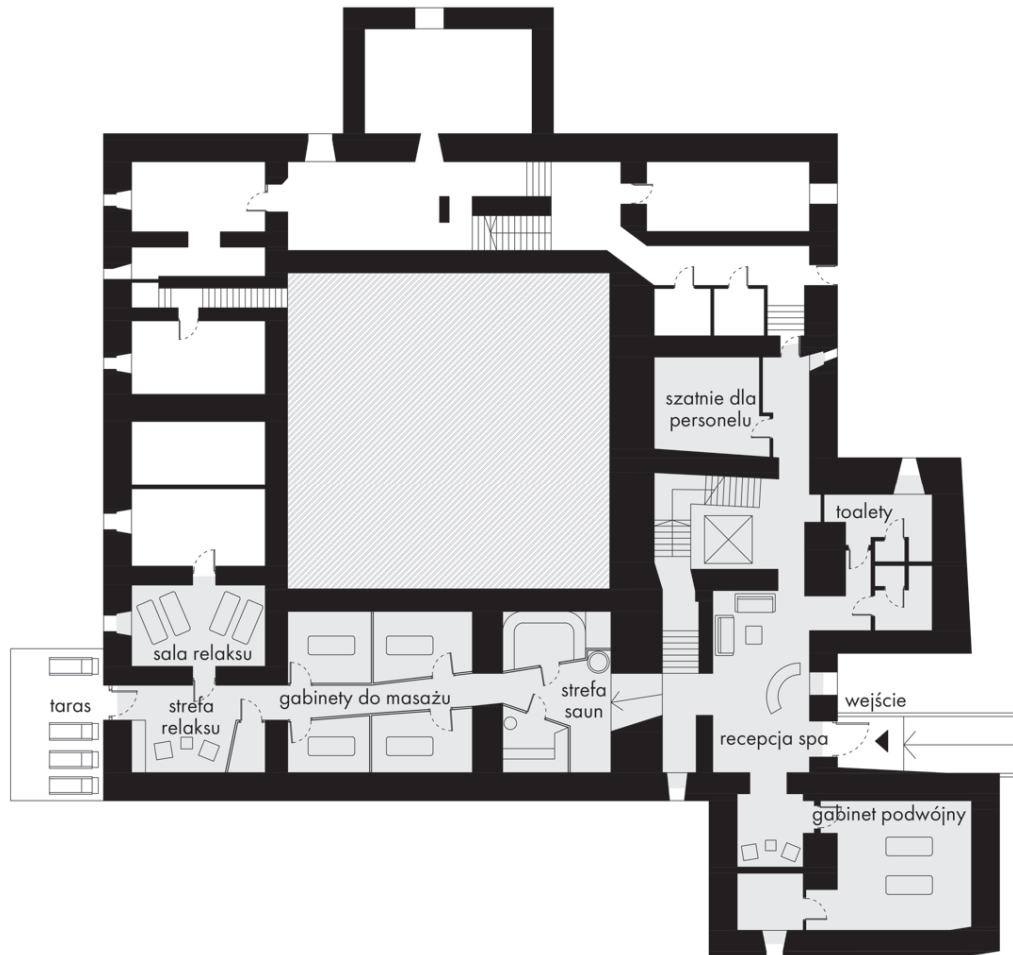
Wyróżniono jeszcze jeden **typ układu strefy spa i wellness, który określono jako mieszany**. W tym przypadku omawiana strefa zlokalizowana jest zarówno w budynku głównym, jak i w obiekcie towarzyszącym. Typ ten jest spotykany najrzadziej i najczęściej wynika on

z czynników zewnętrznych, a nie bezpośrednio z koncepcji projektowej i zamierzenia budowlanego. Najczęściej to rozwiązanie występuje w przypadkach adaptacji obiektu istniejącego na hotel spa i wellness⁸¹. Przykładem jest Hotel Uroczysko Siedmiu Stawów w Goli Dzierżoniowskiej, który został zaprojektowany na terenie historycznych zabudowań warownych i mieszkalnych z XVI wieku. Współcześnie kompleks hotelowy składa się z trzech historycznych przebudowanych obiektów: zamku, oficyny, stajni. Ostatnie dwa budynki zostały poszerzone o dodatkową kubaturę w celu poprawienia ergonomii pomieszczeń. W zamku mieści się: główna recepcja z holem, sale bankietowe i wielofunkcyjne, restauracja, część pobytowa (Rys. 32). Na kondygnacji przyziemia jest zlokalizowany zespół odnowy biologicznej połączony z kompleksem saun. Do tego poziomu można się dostać bezpośrednio z zewnątrz przez rampę lub z poziomu recepcji poprzez wewnętrzną komunikację pionową. Na tym piętrze zlokalizowano: recepcję spa, gabinety zabiegowe pojedyncze, gabinet zabiegowy podwójny, sauny fińską i parową, strefę relaksu, z której istnieje możliwość wyjścia na zewnętrzny taras, pomieszczenia: sanitarne, zaplecza dla pracowników, techniczne oraz gospodarcze. Strefa spa ma układ amfiladowy wynikający z konstrukcji istniejącego zamku. Aby ułatwić komunikację w każdym pomieszczeniu wydzielono ścieżki, którymi może poruszać się użytkownik.

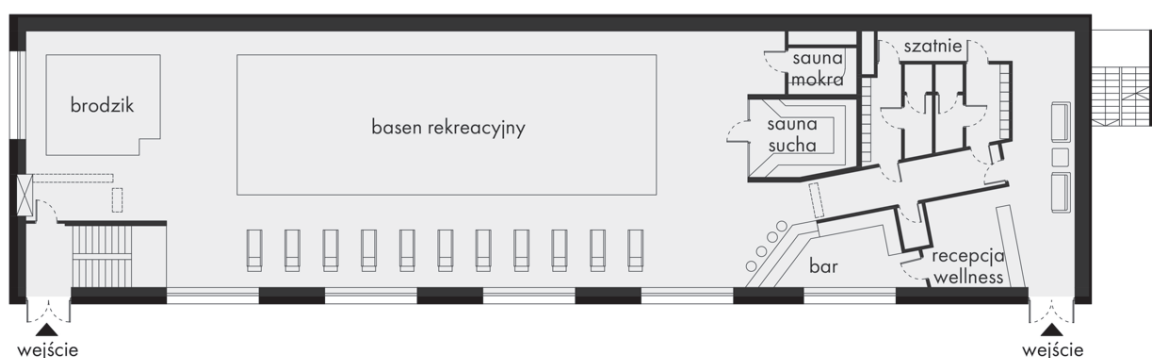
Oficyna, która znajduje się obok zamku, została zaadaptowana na halę basenową z antresolą (Rys. 33, Rys. 34). Budynek ma dwa wejścia na poziomie parteru i jedno na poziomie antresoli, do którego prowadzą zewnętrzne schody. Na parterze oficyny mieści się: recepcja, hol, szatnie damska i męska, strefa wejściowa na basen, drink-bar, dwie kabiny saunowe – mokra i sucha, dwa baseny – duży o wymiarach 18 metrów długości 6 metrów szerokości i brodzik. Wzdłuż większej niecki umieszczono leżaki. Warty uwagi elementem jest dostępny bezpośrednio z hali basenowej punkt gastronomiczny w formie baru. W większości przypadków użytkownicy strefy spa i wellness są zmuszeni do korzystania z głównych punktów gastronomicznych w hotelu, które znajdują się poza tą strefą. Antresolę zlokalizowano nad recepcją, holem, pomieszczeniami sanitarnymi, barem, saunami i częściowo powyżej hali basenowej. Umieszczono na niej strefę fitness, składającą się z: salki fitness, siłowni, pomieszczeń sanitarnych, socjalnych i magazynu. W oficynie zaprojektowano również kondygnację podziemną, w której znajdują się pomieszczenia techniczne związane z obsługą basenu (podbasenie). Należy zauważyć, że rozbiecie strefy spa i wellness w hotelu Uroczysko Siedmiu Stawów jest zgodne ze sposobem użytkowania. Strefa znajdująca się w zamku jest

⁸¹ Odwołując się do poprzedniej omawianej typologii „układ przestrzenny strefy spa i wellness”, opisane rozwiązanie mieszane należy do typu rozproszonego [przypis: własny].

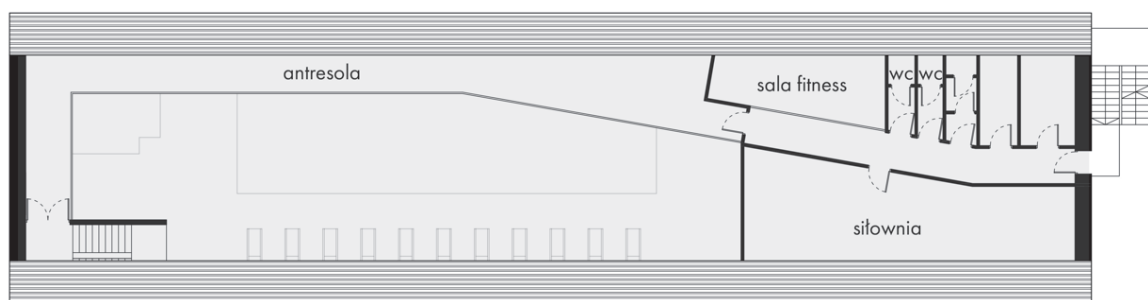
miejszem, które ma umożliwić użytkownikowi relaksację i wyciszenie. Z kolei ta zlokalizowana w oficynie jest przeznaczona dla użytkowników, którzy pragną spędzić czas aktywnie [Adamska-Idzikowska, 2022].

Rys. 32. Schemat planu kondygnacji przyziemia zamku w kompleksie Uroczysko Siedmiu Stawów – mieszany układ strefy spa i wellness [oprac. własne na podstawie planów archiwalnych]

Rys. 33. Schemat planu parteru oficyny (hali basenowej) w kompleksie Uroczysko Siedmiu Stawów - mieszany układ strefy spa i wellness [oprac. własne na podstawie planów archiwalnych]

Rys. 34. Schemat planu antresoli oficyny (hali basenowej) w kompleksie Uroczysko Siedmiu Stawów - mieszany układ strefy spa i wellness [oprac. własne na podstawie planów archiwalnych]

6.3. Program funkcjonalny strefy spa i wellness

Kolejną cechą, która określa strefę spa i wellness jest zakres programowy. Różnorodność oferty wpływa na powierzchnię omawianej strefy i sposób jej formowania, który został opisany w poprzednich akapitach tego rozdziału. W tej kategorii wyróżniono trzy typy (Rys. 35):

- Strefa spa i wellness o podstawowym programie funkcjonalnym;
- Strefa spa i wellness o średnim programie funkcjonalnym;
- Strefa spa i wellness o rozszerzonym programie funkcjonalnym.

Program i charakterystyka funkcjonalna każdej z nich zostały szczegółowo opisane w następujących akapitach.

Rys. 35. Typologia względem programu funkcjonalnego strefy spa i wellness [oprac. własne]

Klasyfikacja danego programu funkcjonalnego spa i wellness do powyższych kategorii przebiega za pomocą autorskiej tabeli ewaluacyjnej (Tab. 5). W celu jej stworzenia do każdego jednostkowego elementu programu przypisano wartość jednego punktu⁸². Każdy analizowany w oparciu o wspomnianą wyżej tabelę program funkcjonalny jest określany przez liczbę, która

⁸² W przypadku występowania danego elementu wielokrotnie w programie, liczba punktów (1) jest mnożona razy tą wielokrotność [przypis: własny].

jest sumą omówionych punktów. Przyjęto następujące zakresy wyników, charakteryzujące każdy z trzech omówionych typów:

- dla programu podstawowego: 1–14 punktów
- dla programu średniego: 15–25 punktów
- dla programu rozszerzonego: powyżej 25 punktów

Podsumowując, przedstawiona metoda umożliwi obliczanie sumy punktów charakterystycznej dla każdego z programów funkcjonalnych.

Założono, że minimalnym warunkiem aby zakwalifikować program strefy spa i wellness do typu podstawowego jest oferta składająca się co najmniej z jednego gabinetu zabiegowego z zapleczem dla użytkowników i pracowników, w tym pomieszczenia sanitarne i szatnie⁸³. Nie jest wymagana osobna recepcja dedykowana tej strefie, jednakże podkreśla się, że jest to znacznie wygodniejsze rozwiązanie zarówno dla pracowników, jak i użytkowników. W programie podstawowym opcjonalnie projektuje się zespół saunowy, małe baseny kąpielowe lub wirowe (jacuzzi) i sale fitness. Strefa spa i wellness o podstawowym programie funkcjonalnym najczęściej stosowana jest w mniejszych hotelach, w których ze względu na lokalizację występują ograniczenia związane z powierzchnią. W Polsce są to zasadniczo głównie miejskie hotele luksusowe, których kwalifikacja do kategorii hoteli trzy-, cztero- lub pięciogwiazdkowych musi spełnić wymagania dotyczące oferty pionu rekreacyjnego⁸⁴.

Tab. 5. Punktacja do klasyfikacji programu funkcjonalnego strefy spa i wellness [oprac. własne]

Zespół	Element programu	Punktacja (na 1 szt.)
Recepcja spa i wellness	Recepcja spa	1
	Recepcja wellness	1
	Recepcja spa i wellness (wspólna)	1
Zespół szatni	Szatnia damska	1
	Szatnia męska	1
	Szatnia koedukacyjna	1

⁸³ Założono, że hotele, które oferują w swoim programie wyłącznie saunę lub basen nie są hotelami spa i wellness. Strefa spa i wellness oferuje usługi, na które przede wszystkim składają się zabiegi [przypis: własny].

⁸⁴ Kategoryzacja i związane z nią wymogi w omawianym zakresie zostały opisane szczegółowo w rozdziale: 7. Współczesne hotele z funkcją rekreacyjną spa i wellness w Polsce – wybrane zagadnienia [przyp. własny].

Zespół basenów	Basen wewnętrzny rekreacyjny dla osób pływających/basen pływacki	1
	Basen wewnętrzny rekreacyjny dla osób niepływających	1
	Basen wewnętrzny dla dzieci/brodzik	1
	Basen wewnętrzny wirowy/jacuzzi	1
	Basen zewnętrzny rekreacyjny dla osób pływających/basen pływacki	1
	Basen zewnętrzny rekreacyjny dla osób niepływających	1
	Basen zewnętrzny dla dzieci/brodzik	1
	Basen zewnętrzny wirowy/jacuzzi	1
Zespół saun	Wypoczywalnia	1
	Sauna sucha/fińska	1
	Łażnia parowa/sauna mokra	1
	Sauna infrared	1
	Sauna zewnętrzna (zazwyczaj sucha)	1
	Inna specjalistyczna sauna	1
	Inne specjalistyczne elementy w zespole saun (np. basen floating, grota solna, tepidarium)	1
Zespół odnowy biologicznej	Wypoczywalnia	1
	Toaleta i szatnia	1
	Gabinet do zabiegów suchych	1
	Gabinet do zabiegów mokrych	1
	Gabinet do zabiegów specjalistycznych	1
	Gabinet do zabiegów podwójny	1
Inne elementy programowe	Element wewnętrzny (np. siłownia, pomieszczenia do jogi, pomieszczenie do medytacji)	1
	Element zewnętrzny (np. boisko do tenisa, boisko do koszykówki)	1

Przykładem obiektu ze **strefą spa i wellness o podstawowym programie** jest hotel z sieci Puro w Warszawie, zaprojektowany przez pracownię Jems (Rys. 36). Znajduje się on w ścisłym centrum miasta w zabudowie plombowej. Budynek został zaprojektowany w bardzo ergonomiczny sposób. Na parterze zlokalizowano recepcję, restaurację i przestrzeń ogólnodostępną. Na wyższych kondygnacjach usytuowano część noclegową, a na ostatnim piętrze bar i taras widokowy. Strefa spa mieści się na kondygnacji -1, na którą można się dostać za pomocą windy lub schodów. Jest zarządzana przez firmę zewnętrzną, która obsługuje recepcję spa. Omawiana strefa składa się z (Tab. 6):

- siłowni,
- zespołu saun,
- dwóch gabinetów zabiegowych,
- koedukacyjnej szatni z prysznicami,
- toalet damskich i męskich.

Nie zaplanowano w niej dodatkowych przestrzeni magazynowych, które przeznaczone byłyby tylko dla obsługi strefy spa.

Rys. 36. Schemat planu poziomemu -1 hotelu Puro w Warszawie – program podstawowy strefy spa i wellness [oprac. własne]

Tab. 6. Punktacja do klasyfikacji programu funkcjonalnego strefy spa i wellness Hotel Puro w Warszawie [oprac. własne]

Zespół	Element programu	Punktacja (na 1 szt.)
Zespół szatni	Szatnia koedukacyjna	1
Zespół saun	Wypoczywalnia	1
	Sauna sucha/fińska	1
	Łażnia parowa/sauna mokra	1
Zespół odnowy biologicznej	Wypoczywalnia	1
	Gabinet do zabiegów suchych	1
	Gabinet do zabiegów suchych	1

Inne elementy program.	Siłownia	1
łącznie		8

W skład zespołu saun hotelu Puro wchodzi łaźnia parowa, sauna sucha, prysznic i mały pokój do relaksu. Zespół odnowy biologicznej składa się z dwóch gabinetów. Oba pomieszczenia mają powierzchnię poniżej przyjętych minimalnych rekomendowanych wymiarów omawianych w rozdziale o programie strefy spa i wellness. Wymiary gabinetów zabiegowych wynoszą około 3,4 m długości i 2,5 m szerokości. W pomieszczeniu mieści się wyłącznie łóżko do masażu i mały mebel do przechowywania ze zlewem. Średnia odległość między stołem do masażu, a ścianą jest mniejsza niż rekomendowane 90 cm i wynosi około 80 cm. Całość strefy spa i wellness zajmuje około 28 procent powierzchni kondygnacji -1⁸⁵. W przypadku hoteli miejskich strefa spa zajmuje zdecydowanie mniej powierzchni całego obiektu, aniżeli w przypadku hoteli pozamiejskich [Gronostajska-Kadecka, z dnia 10.11.2022].

Średni program funkcjonalny charakteryzuje się znacznie większą różnorodnością usług, niż w programie podstawowym. Często w skład takiego programu wchodzi co najmniej jeden basen pływacki, basen wirowy lub inna atrakcja wodna i zespoły: saun, szatniowo-sanitarny, rozbudowany zespół odnowy biologicznej z zapleczem i fitness. Przy strefie spa i wellness o średnim programie funkcjonalnym często lokalizuje się inne elementy programowe, tj. kręgielnie, sale do bilardu, squasha, tenisa stołowego. Strefa spa i wellness, w tym przypadku, może zostać poszerzona o dodatkową część zewnętrzną w postaci basenu zewnętrznego, basenów wirowych, saun zewnętrznych lub strefy wypoczynkowej. Niekiedy również projektowane są dodatkowe rekreacyjne zespoły zewnętrzne, np. boiska.

Obiektem, w którym występuje **średni program funkcjonalny strefy spa i wellness**, jest hotel Dom Zdrojowy Jastarnia (Rys. 37). Omawiana strefa mieści się na kondygnacji parteru. Główny holi i recepcja hotelu jest połączona za pomocą krótkiego korytarza komunikacyjnego z recepcją spa, z której można się dostać do zespołów odnowy biologicznej i basenowo-saunowego.

⁸⁵ Powierzchnia każdej z 11 kondygnacji budynku hotelu jest przybliżona. Można więc przyjąć, że strefa spa i wellness zajmuje 2,5 % całej powierzchni budynku, uwzględniając również powierzchnie parkingu podziemnego [przypis: własny].

Strefa spa i wellness w hotelu Dom Zdrojowy Jastarnia składa się z poniższych elementów (Tab. 7):

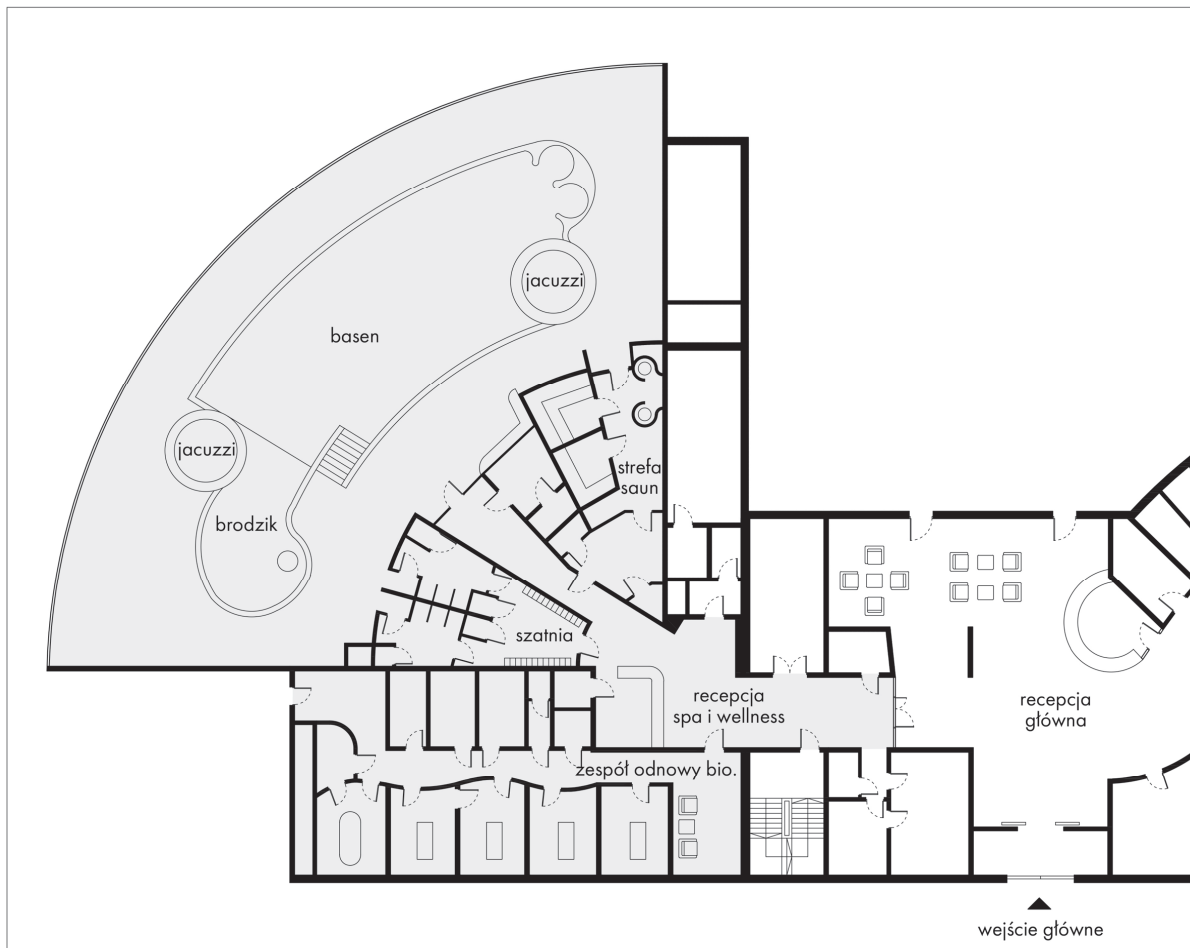
- recepcji spa i wellness,
- szatni koedukacyjnej,
- zespołu basenowego,
- zespołu saun,
- zespołu odnowy biologicznej.

Tab. 7. Punkcja do klasyfikacji programu funkcjonalnego strefy spa i wellness dla hotelu Dom Zdrojowy Jastarnia
[oprac. własne]

Zespół	Element programu	Punktacja (na 1 szt.)
Recepcja spa i wellness	Wspólna recepcja spa i wellness	1
Zespół szatni	Szatnia koedukacyjna	1
Zespół basenów	Basen wewnętrzny rekreacyjny	1
	Basen wewnętrzny dla dzieci/brodzik	1
	Basen wewnętrzny wirowy/jacuzzi (2 szt.)	2
Zespół saun	Sauna sucha/fińska	1
	Łażnia parowa/sauna mokra	1
Zespół odnowy biologicznej	Wypoczywalnia	1
	Gabinety do zabiegów suchych (4 szt.)	4
	Gabinet do zabiegów z łaźnią	1
	Gabinety do zabiegów mokrych (2 szt.)	2
Inne elementy program.	Siłownia	1
łącznie		17

W przeszklonej hali basenowej zlokalizowany jest: basen, szatnie koedukacyjne, kabiny saunowe, pomieszczenia ratownika i pomocnicze. W sąsiedztwie zlokalizowano zespół odnowy biologicznej, który ma strukturę korytarzową. Składa się on łącznie z 7 gabinetów, małej wypoczywalni, pomieszczeń socjalnych i technicznych. W średnich programach strefy spa

i wellness wielokrotnie występują specjalistyczne pomieszczenia służące poszerzeniu i zwiększeniu atrakcyjności oferty. W przypadku hotelu Dom Zdrojowy w Jastarni są to m.in. gabinety do zabiegów mokrych. W innych obiektach zaobserwowano również wyróżniające się rozwiązania, jak specjalistyczne kabiny saunowe⁸⁶ i gabinety [Gronostajska-Kadecka, z dnia 15.08.2022].

Rys. 37. Schemat parteru hotelu Dom Zdrojowy w Jastarni - program rozszerzony strefy spa i wellness [oprac. własne]

W rozszerzonym programie funkcjonalnym nie ma ograniczeń pod względem kształtowania i różnorodności strefy spa i wellness. Na podstawie przeprowadzonych analiz obiektów istniejących, założono, że rozszerzony program funkcjonalny to taki, który składa się przynajmniej z: holu z recepcją spa, zespołu szatniowo-sanitarnego, zespołu odnowy biologicznej, w którym wykonywane są różnorodne wyspecjalizowane zabiegi, zarówno mokre i suche, zespołu basenowego z przynajmniej dwoma basenami, zespołu saun.

⁸⁶ Specjalistyczne sauny zostały opisane w podrozdziale 5.4. Zespół saun [przyp. własny].

Bardzo często strefa ta jest podzielona na dwie znaczących rozmiarów części - wewnętrzną i zewnętrzną. Hotele z takim programem występują przeważnie w miejscach bardzo atrakcyjnych turystycznie, np. nad morzem, w górach, nad jeziorem. Wiele takich obiektów lokalizowanych jest w miejscu występowania wód termalnych, które wykorzystywane są w basenach zewnętrznych, jak w przypadku hotelu Bania w Białce Tatrzańskiej.

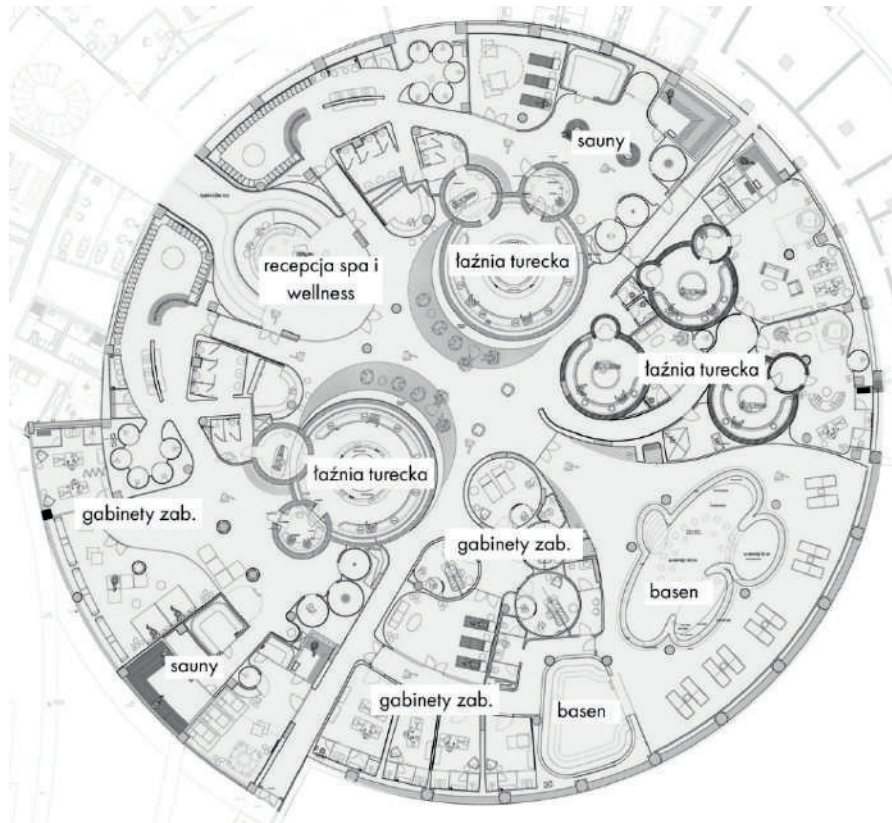
W hotelu TASİGO Eskişehir, strefa spa i wellness, która ma rozszerzony program (Tab. 8), mieści się w centralnej części budynku na poziomie parteru i zajmuje znaczącą powierzchnię kondygnacji. Cała strefa przyjmuje formę okręgu i większość pomieszczeń jest zaprojektowana na planie obłych kształtów (Rys. 38). Układ pomieszczeń jest symetryczny, podobnie jak w założeniach term rzymskich. W holu wejściowym do strefy, który leży na głównej osi, zaprojektowano dużą półokrągłą ladę recepcyjną i siedziska dla użytkowników. Ze względu na znaczącą powierzchnię opływowych ścian, zrezygnowano z typowej komunikacji w formie korytarza i zastąpiono ją otwartymi przestrzeniami pomiędzy poszczególnymi pomieszczeniami, w których dodatkowo usytuowano meble wypoczynkowe. Po obu stronach holu, zaprojektowano dwie duże szatnie z szafkami i zespół pomieszczeń sanitarnych. Największym pomieszczeniem w strefie, zlokalizowanym naprzeciwko holu wejściowego, jest hala basenowa. Zaplanowano w niej dwa baseny – pierwszy o różnych głębokościach służący do rekreacji i drugi z prysznicami strumieniowymi. W rzucie wyróżniają się dwa pomieszczenia, symetrycznie położone względem głównej osi i są to łaźnie tureckie *hammam*. Mają one okrągły kształt, co wynika z tradycyjnego kształtowania łaźni tego typu. Ponadto w omawianej strefie znajdują się liczne gabinety, w których odbywają się zabiegi: suche, mokre i inne specjalistyczne. Każdy z gabinetów jest wyposażony we własne pomieszczenie z toaletą i prysznicem lub w sam prysznic. Jest to niezwykle ważne w przypadku rozszerzonego programu funkcjonalnego. Korzystanie z jednego zespołu sanitarnego zlokalizowanego przy szatniach w tak dużym obiekcie, znacząco utrudnia użytkowanie. Symetrycznie do zespołu gabinetów zlokalizowany jest zespół saunowy, w którego skład wchodzi mniejsze łaźnie tureckie i innego rodzaju sauny, m. in. sucha.

Charakterystyczną cechą tego projektu jest podzielenie wnętrza na wiele mniejszych stref i utworzenie tak zwanych zakamarków, zapewniające poczucie intymności i prywatności. Dostarczenie takich odczuć w spa jest ważne, ponieważ w dużej mierze wpływają one na pozytywne doświadczenia użytkownika korzystającego z łaźni, najczęściej nago. W przypadku dużych obiektów należy dochować w tym zakresie staranności i zdecydowanie powinno się ograniczyć projektowanie dużych, otwartych przestrzeni, szczególnie w zespole gabinetów

i saun. Warto zauważyć również, że potrzebna jest znaczna liczba przestrzeni do wypoczywania dla użytkowników. W hotelu Tasigo w Eskisehir, oprócz części wewnętrznej pionu rekreacyjnego, została zaplanowana część zewnętrzna. Ma ona formę tarasów z przestrzenią do wypoczynku i basenem zewnętrznym, z którego można podziwiać panoramę miasta [ArchDaily, 2014].

Tab. 8. Punktacja do klasyfikacji programu funkcjonalnego strefy spa i wellness dla hotelu TASİGO Eskişehir w Turcji
[oprac. własne]

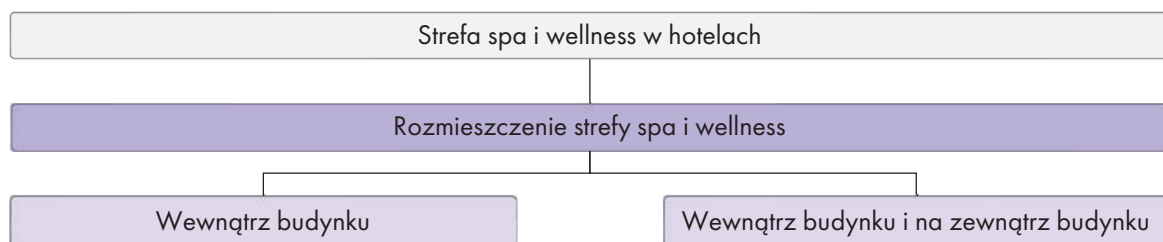
Zespół	Element programu	Punktacja (na 1 szt.)
Recepcja spa i wellness	Wspólna recepcja spa i wellness	1
Zespół szatni	Szatnia damska	1
	Szatnia męska	1
Zespół basenów	Basen wewnętrzny rekreacyjny	1
	Duży basen wewnętrzny wirowy	1
	Basen zewnętrzny rekreacyjny	1
Zespół saun	Duża łaźnia turecka hamman (2 szt.)	2
	Sauna mokra (2 szt.)	2
	Sauna sucha (2 szt.)	2
	Wypoczywalnia (2 szt.)	2
	Mała łaźnia turecka hamman (3 szt.)	3
	Sauna sucha (2 szt.)	1
	Wypoczywalnia (4 szt.)	3
	Sauna parowa (1 szt.)	1
Zespół odnowy biologicznej	Wypoczywalnia	1
	Gabinety do zabiegów suchych (2 szt.)	2
	Gabinet do zabiegów specjalistycznych	1
	Gabinety podwójny do zabiegów suchych (2 szt.)	2
	Gabinety do zabiegów mokrych (3 szt.)	3
Inne elementy program.	Siłownia	1
łącznie		32

Rys. 38. Schemat rzutu strefy spa i wellness w hotelu TASİGO Eskisehir w Turcji – rozszerzony program strefy spa i wellness [oprac. własne na przedruku z: <https://www.archdaily.com/523257/eskisehir-hotel-and-spa-gad-architecture>, dostęp z dn. 13.10.2022]

6.4. Rozmieszczenie strefy spa i wellness

Kolejną typologią, która służy do scharakteryzowania strefy spa i wellness w hotelach pod kątem architektonicznym jest jej rozmieszczenie całkowicie wewnątrz budynku lub częściowo wewnątrz i na zewnątrz budynku (Rys. 39). W przypadku pierwszego typu wszystkie zespoły spa i wellness znajdują się w budynku, z kolei drugi rodzaj charakteryzuje rozwiązania, w których część zorganizowano w formie zewnętrznej, np. baseny zewnętrzne. W europejskich warunkach klimatycznych, nie projektuje się stref spa i wellness znajdujących się wyłącznie na zewnątrz, ponieważ recepcja i szatnie wymagają lokalizacji wewnętrznej.

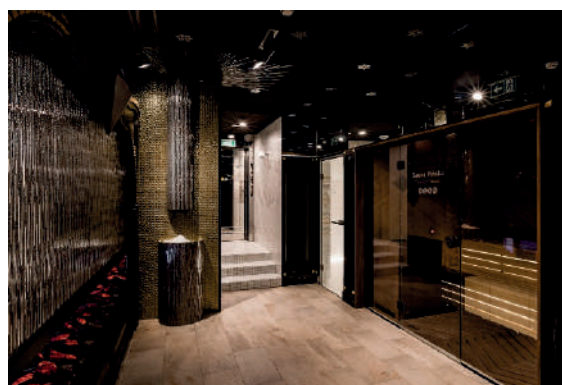

Rys. 39. Typologia względem rozmieszczenia strefy spa i wellness [oprac. własne]

Przykładem hotelu, w którym wszystkie zespoły zlokalizowane są **wewnątrz budynku** i tym samym należy do typu pierwszego, jest Hotel Bachleda w Zakopanem (Fot. 18, Fot. 19). Niewielka strefa spa i wellness zaprojektowana w obiekcie składa się z zespołów: szatni, basenowo-saunowego, odnowy biologicznej i siłowni. Brak części zewnętrznej może wynikać w tym przypadku z niewielkiej działki, co w konsekwencji prowadzi do gęstej zabudowy. Brakuje terenu pod basen zewnętrzny, a warunki klimatyczne w regionie nie sprzyjają kąpielom zewnętrznym przez większą część roku [Pintos, 2014].

Fot. 18. Basen wewnętrzny rekreacyjny w Hotelu Bachleda w Zakopanem [przedruk z: <https://bachledaresort.pl/spa-wellness>, dostęp z dn. 25.05.2023]

Fot. 19. Zespół saun wewnętrznych w Hotelu Bachleda w Zakopanem [przedruk z: <https://bachledaresort.pl/spa-wellness>, dostęp z dn. 25.05.2023]

Strefa spa i wellness z zewnętrzną częścią jest częściej projektowana w lokalizacjach, w których warunki klimatyczne są bardziej sprzyjające. W ostatnich latach zaobserwowano wzrost liczby takich realizacji nie tylko w południowej części Europy, ale również w Polsce, gdzie okres późno wiosenny i wczesno jesienny również sprzyja już odpoczynkowi na zewnątrz. W części zewnętrznej strefy spa najczęściej znajdują się: baseny zewnętrzne – rekreacyjne i wirowe (jacuzzi), sauny zewnętrzne, przestrzeń wypoczynkowa z leżakami, rzadziej: strefy do zabiegów typu masaże. W niektórych przypadkach strefa zewnętrzna spa i wellness jest realizowana jako kolejny etap rozbudowy obiektu. Przykładem takiego rozwiązania jest Hotel Bryza Resort & Spa w Juracie (Fot. 20, Fot. 21) [Gronostajska-Kadecka, z dnia 16.08.2022].

Fot. 20. Basen zewnętrzny rekreacyjny w Hotel Bryza Resort & Spa w Juracie [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

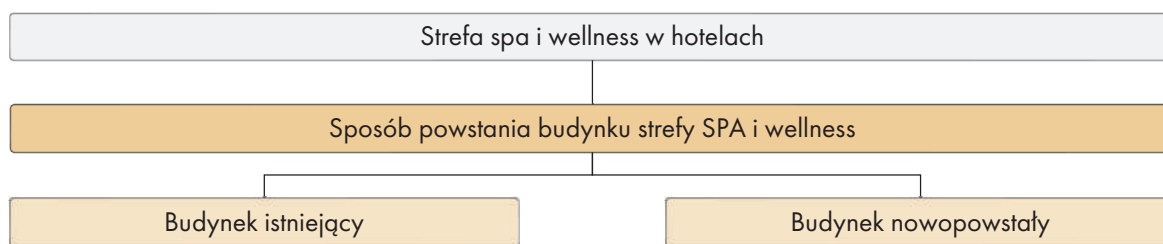
Fot. 21. Elementy dekoracyjne zewnętrzne w Hotel Bryza Resort & Spa w Juracie [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

6.5. Sposób powstania budynku strefy spa i wellness

Obserwuje się, że coraz częściej w celach turystycznych wykorzystywane są obiekty istniejące, zazwyczaj wpisane do ewidencji lub rejestru. Omawiane obiekty mają dużą wartość kulturową lub pełniły już wcześniej funkcję turystyczną. Do pierwszej grupy należą przede wszystkim liczne zabudowania pałacowe i zamkowe, które po wykupieniu przez prywatnego inwestora, zostają zaadaptowane na hotele, najczęściej o rozbudowanych usługach rekreacyjnych w tym strefy spa i wellness. Dostosowanie budynków o dużej wartości kulturowej, które nie są wpisane do rejestru ani ewidencji zabytków, na obiekty turystyczne jest znikoma. Powodem jest wyspecjalizowana i wyróżniająca się struktura hoteli, która z trudnością dopasowywana jest do struktury obiektów pełniących wcześniej inne funkcje [Adamska-Idzikowska, 2022]. Zatem jeśli budynek nie ma statusu chronionego, a jego przeznaczenie było całkowicie inne, preferuje się wyburzenie obiektu. Innym przypadkiem jest sytuacja, w której adaptowany budynek pełnił wcześniej funkcję chociażby zamieszkania zbiorowego, dzięki czemu układ funkcjonalno-przestrzenny przypomina ten w hotelach. Przykładem takiej realizacji jest hotel Aries w Zakopanem, który powstał w budynku byłego schroniska PTTK. Należy jednak zaznaczyć, że strefa spa i wellness może, ale nie musi być zaprojektowana w budynku istniejącym. Obserwuje się bowiem przykłady, w których pion hotelowy zostaje zlokalizowany w części istniejącej (jako adaptacja), a część spa i wellness w budynku nowoprojektowanym. Ostatnią możliwością jest budowa całkowicie nowego obiektu lub obiektów, w którym mieszczą

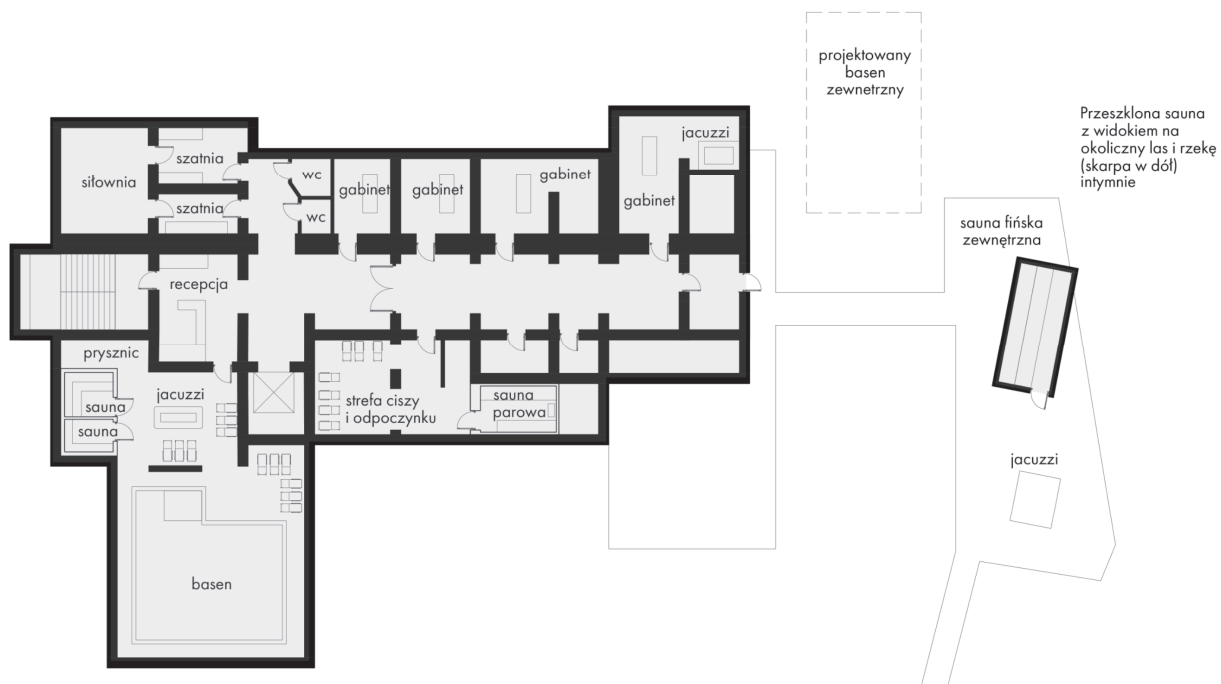
się wszystkie części funkcjonalne hotelu pobykowa, gastronomiczna, konferencyjna i rekreacyjna (spa i wellness). W oparciu o powyższe rozważania opracowano typologię, która określa genezę budynku mieszczącym strefę spa i wellness (Rys. 40).

Lokalizacja strefy spa i wellness w budynku nowopowstałym lub istniejącym wpływa bezpośrednio na jej układ przestrzenno-funkcjonalny. Specjalistyczne pomieszczenia zespołu odnowy biologicznej, basenów i saun powinny spełniać konkretne kryteria, w tym mieć odpowiednie wymiary pomieszczeń. W przypadku nowego budynku, projektuje się go zgodnie z tymi wytycznymi i rekomendacjami. Z kolei w sytuacji przystosowania istniejącego budynku do tej funkcji, mogą nastąpić pewne ograniczenia w kształtowaniu przestrzeni. W zamkach, pałacach i innych budynkach podlegających ochronie na strefę spa i wellness najczęściej przeznaczają się podziemie budynku.

Rys. 40. Typologia względem genezy budynku strefy spa i wellness [oprac. własne]

Dla pionu rekreacyjnego, w przeciwieństwie do pobykowego, nie ma tak ścisłych wymagań prawnych związanych z nasłonecznieniem, dlatego może być lokalizowany na kondygnacjach poniżej poziomu terenu. W hotelu Niemcza Wino & SPA (Rys. 41), strefa spa i wellness została zlokalizowana na kondygnacji częściowo zagłębionej w gruncie. Większość pomieszczeń została oświetlona wyłącznie światłem sztucznym. Niektóre z nich mają dostęp do światła naturalnego przez niewielkie okna znajdujące się nad poziomem gruntu. Wyjątkiem jest część basenowa, w której ściana od strony dziedzińca ma wysokie okna witrynowe [Gronostajska-Kadecka, z dnia 08.11.2022].

Rys. 41. Schemat rzutu strefy spa i wellness w hotelu Niemcza Wino & SPA – budynek istniejący [oprac. własne]

Innym istotnym problemem, który występuje przy **adaptacji budynku istniejącego** na funkcję spa, jest powierzchnia pomieszczeń ograniczona niewyburzalnymi ścianami istniejącymi. Obserwuje się go w wielu tego typu obiektach, i jednym z nich jest analizowany wcześniej hotel Uroczysko Siedmiu Stawów w Goli Dzierżoniowskiej⁸⁷. W pionie rekreacyjnym znajdującym się w budynku zamku, nie wydzielono czytelnego korytarza komunikacyjnego. Było to niemożliwe ze względu na amfiladowy układ i niewielką powierzchnię lokali. Ostatecznie zdecydowano się na przeprowadzenie komunikacji przez kolejne pomieszczenia i zaznaczenie jej wizualnie za pomocą rozwiązań wykończenia wewnątrz.

W przypadku projektowania rekreacji w **nowym budynku** możliwość aranżacji jest zdecydowanie większa. Wówczas zespoły basenowe lokalizowane są w pomieszczeniach z dużym dostępem do światła słonecznego. Jest to zazwyczaj uzyskiwane przeszkleniem jednej ze ścian całkowicie lub częściowo (ściany fasadowe). Co więcej to rozwiązanie pozwala na zapewnienie dodatkowych walorów realizacji. Z wnętrza, z basenu lub leżaka klienci mogą podziwiać krajobraz, a właściwie zlokalizowane tafle szkła pozwalają na pasywny lub aktywny zysk ciepła. W nowych budynkach komunikacja jest projektowana zgodnie z wymaganiami zawartymi w warunkach technicznych i prawie budowlanym. Powinna być ona klarowna, logiczna i ułatwiać orientację w budynku.

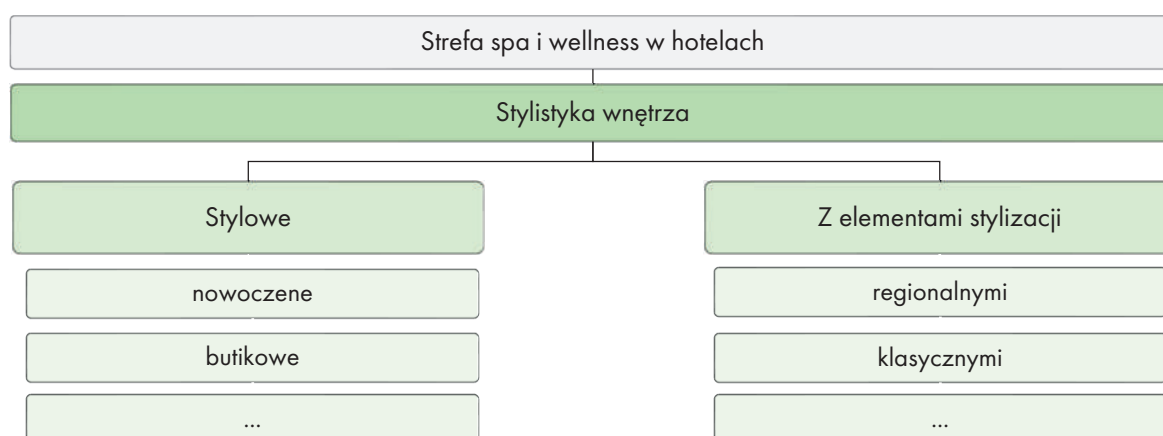
⁸⁷ Opis strefy spa i wellness w hotelu Uroczysko Siedmiu Stawów został przedstawiony w podrozdziale 6.2. Układ przestrzenny w relacji do bryły budynku hotelowego [przypis: własny].

6.6. Stylistyka strefy spa i wellness

Kolejną i ostatnią, jednak niemniej ważną typologią, jest klasyfikacja strefy spa i wellness względem stylistyki. Na podstawie przeanalizowanych przypadków ustalono dwie grupy aranżacji wnętrz (Rys. 42):

- Wnętrza stylowe
- Wnętrza z elementami stylizacji

Do pierwszego typu klasyfikowany jest wystrój wnętrz, który całościowo i konsekwentnie zrealizowany jest w jednym stylu. Podczas analiz stwierdzono również wnętrza bardzo różnorodne i w niektórych sytuacjach trudno jest jednoznacznie określić rodzaj ich wzornictwa. Dlatego ustalono drugą grupę wnętrz, które określone zostały jako stylistyka z elementami stylizacji. W obu typach mogą zostać wyróżnione podtypy, np. stylowe – regionalne (Fot. 22), butikowe (Fot. 23), minimalistyczne (Fot. 24), futurystyczne (Fot. 25) i z elementami stylizacji futurystycznej (Fot. 26), klasycznej (Fot. 27). Nie zostały one jednak wyróżnione w typologii, ponieważ style w architekturze są szeroko rozumiane⁸⁸ i ich liczba nie została sprecyzowana. Reasumując wnętrza strefy spa i wellness określamy jako stylowe lub z elementami stylizacji, a w celu lepszego ich nazwania mogą zostać przypisane do konkretnych podtypów. Przykładowo, jeśli we wnętrzu dominują detale i rozwiązania regionalne, aranżacja strefy spa i wellness jest określana jako styl z elementami regionalnymi.

Rys. 42. Typologia względem stylistyki wnętrza [oprac. własne]

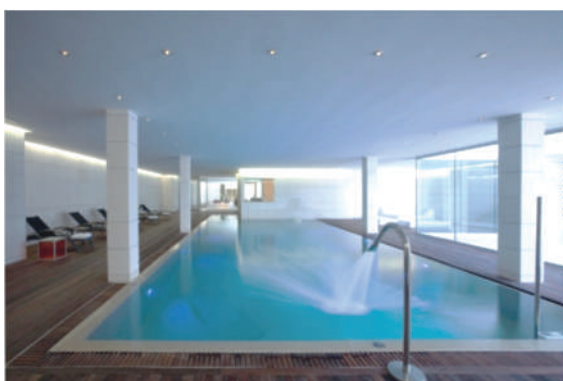
⁸⁸ Kwestia wystroju wnętrz i określenia stylistyki jest płynna, rozwijająca się z dynamicznym następowaniem zmian [przyp. własny].

Fot. 22. Hotel Aries w Zakopanem – wnętrze stylowe regionalne [przedruk z: <https://www.hotelaries.pl/pakiety-spa>, dostęp z dn. 20.05.2023]

Fot. 23. Hotel Cukrownia Żnin – wnętrze stylowe butikowe [przedruk z: <https://www.cukrowniaznin.pl/atracje/park-wodny-i-strefa-wellness-arche-cukrownia-znin>, dostęp z dn. 20.05.2023]

Fot. 24. Hotel Finca Prats Hotel Golf & Spa w Hiszpanii – wnętrze stylowe minimalistyczne [przedruk z: <https://www.archdaily.com/130588/finca-prats-hotel-golf-spa-pampols-arquitecte-slp>, dostęp z dn. 20.05.2023]

Fot. 25. Exedra Nice Hotel Spa w Nicei, we Francji – wnętrze stylowe futurystyczne [przedruk z: <https://www.archdaily.com/479016/exedra-nice-hotel-simone-micheli>, dostęp z dn. 20.05.2023]

Fot. 26. ESPA Life at Corinthia – wnętrze z elementami stylizacji futurystycznej [przedruk z: <https://www.classetouriste.be/fit-for-the-olympics/>, dostęp z dn. 20.05.2023]

Fot. 27. Heron Live Hotel – wnętrze z elementami stylizacji klasycznej [przedruk z: <https://heron-hotel.com/spa>, dostęp z dn. 20.05.2023]

7. Współczesne hotele z funkcją rekreacyjną spa i wellness w Polsce – wybrane zagadnienia

7.1. Placówki

W Polsce zaobserwowany wyraźny przyrost powstawania hoteli z poszerzoną usługą spa po roku 2006 [Grobelna i Marciszewska, 2013]. Określenie dokładnej liczby obecnie istniejących i czynnych hoteli spa oraz wellness w Polsce jest utrudnione. Jedno ze źródeł stanowi oficjalny rejestr CWOH (Centralny Wykaz Obiektów Hotelarskich), gdzie zarejestrowano 149 hoteli, które w nazwie zawierają słowo spa⁸⁹. Najwięcej takich placówek znajduje się w województwie małopolskim (30), dolnośląskim (29) i zachodnio-pomorskim (21) [Ministerstwo sportu i turystyki, 2022]. Jednakże, w polskim prawie nazwa spa nie jest zastrzeżona wyłącznie dla certyfikowanych obiektów [Galacka, 2009]. Wielu właścicieli placówek wykorzystuje omawiany termin w nazwie, jako narzędzie marketingowe nawet w przypadku, gdy oferują tylko pojedyncze usługi z tego zakresu. Nie można wówczas rozważać ich jako hotele ze strefą spa i wellness. Istnieją również placówki, które spełniają wymagania dotyczące zespołu rekreacyjno-kąpielowego, jednak brak informacji na ten temat w ich nazwie⁹⁰. To powoduje, że przyjęta i jedyna możliwa weryfikacja⁹¹ w systemie CWOH traci na wiarygodności. Ponadto niewłaściwe wykorzystywanie słów spa i wellness lub ich brak w nazwie hotelu z omawianą strefą może wprowadzać przyszłych klientów w błąd. Innym sposobem oceny ilości takich obiektów jest wykorzystanie portali internetowych, służących do rezerwacji pobytu i wystawienia oceny placówkom. Znalaziono 555 obiektów na stronie booking.com, które spełniają kryterium wyposażenia w strefę spa w kategorii 3-,4- i 5- gwiazdkowej [Booking, 2023] oraz 454 obiekty, na portalu tripadvisor.com, które również spełniają warunek występowania zespołu rekreacyjno-kąpielowego w kategorii 3-, 4- i 5- gwiazdkowej⁹² [Tripadvisor, 2023]. Trzeba jednak przyjąć, że są to przybliżone kalkulacje i w rzeczywistości może być ich znacznie więcej. Po przeanalizowaniu dostępnych źródeł, stwierdza się brak ewidencji hoteli spa i wellness w Polsce, która umożliwiłaby podanie dokładnej liczby takich obiektów.

⁸⁹ Posłużono się kryterium wyszukiwania po nazwie obiektu ze względu na brak możliwości selekcji w wyszukiwarce CWOH oferty spa i wellness, dane na 10.08.2022 [przypis: własny].

⁹⁰ Najczęściej spotyka się takie zjawisko w przypadku hoteli mieszczących się w adaptowanych budynkach, np. Uroczysko Siedmiu Stawów, Pałac Brunów [przypis: własny].

⁹¹ W systemie brakuje innej możliwej opcji selekcji obiektów, które pełnią usługi spa i wellness [przypis: własny].

⁹² Dane na 01.08.2022 [przypis: własny].

Drugim problemem, który prawdopodobnie przyczynia się również do wyżej opisanego zjawiska jest brak oficjalnej certyfikacji hoteli spa i wellness w Polsce. Jedynymi formalnymi standardami oceny usług hotelarskich jest klasyfikacja gwiazdkowa ujęta w Rozporządzeniu Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 19 sierpnia 2004 r [Rozporządzenie Ministra..., Dz.U. 2017 poz. 2166]. W samym dokumencie nie ma zdefiniowanego pojęcia hotelu spa i wellness, brakuje również wytycznych dotyczących projektowania takich stref rekreacyjnych. Usługa spa i wellness jest jedynie wykazana w „wymaganiach co do wyposażania oraz zakresu świadczonych usług (...) dla hoteli i moteli” i określona jako „zespół odnowy biologicznej: pływalnia, sauna, siłownia, solarium, masaże i inne usługi rekreacyjne”. Z rozporządzenia wynika, że aby hotel uzyskał kategorię 4**** lub 5***** gwiazdek musi oferować co najmniej dwa rodzaje z powyższych usług. Nie jest to jednak jednoznaczne ze stwierdzeniem, że każdy hotel, który posiada strefę spa i wellness jest oceniany w kategorii powyżej 3*** gwiazdek, ponieważ musi on spełnić również inne zasadnicze wymagania opisane w rozporządzeniu. Konkludując poprawnym założeniem jest twierdzenie, że każdy hotel w polskiej kategorii 4**** i 5**** gwiazdkowej ma w swojej ofercie strefę spa i wellness składającą się z co najmniej dwóch usług.

Podsumowując, w polskim prawie brakuje regulacji, w których jednoznacznie zdefiniowano pojęcie hotel spa i wellness, a w efekcie nie ma możliwości sporządzenia kompletnego spisu takich budynków. Wielu właścicieli hoteli szuka alternatywnego sposobu na certyfikację swoich obiektów wśród zagranicznych stowarzyszeń spa i wellness. Przykładem tego są hotele z sieci dr Irena Eris, które uzyskały certyfikat Premium Quality przyznawany przez Niemieckie Stowarzyszenie Wellness (*The German Wellness Association*) [Galacka, 2009]. W procesie nadawania powyższej certyfikacji ocenianych jest siedem czynników: jakość informacji i usług, orientacja na klienta i profesjonalna wiedza, udogodnienia i oferta, funkcjonalność i jakość, pielęgnacja i czystość, ochrona zdrowia i środowiska, oczekiwania i ich spełnienie [Deutscher Wellness Verband, 2023].

7.2. Normy projektowe według polskiego prawa

W polskim prawie brakuje jednej specjalistycznej ustawy lub aktu prawnego, który dotyczyłby obiektów hotelarskich pełniących dodatkową funkcję spa i wellness. W związku z tym, w przypadku projektowania takiego obiektu należy odwołać się do kilku źródeł. Wiele z nich stosuje się osobno do funkcji noclegowej (hotel) i osobno do odnowy biologicznej (spa i wellness).

Najpierw przedstawia się najważniejsze źródła prawa dotyczące obiektów turystycznych typu hotelarskiego:

- Prawo budowlane,
- rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz. U. z 2002 r. Nr 75, poz. 690 z późn. zm.),
- obwieszczenie Ministra Gospodarki z dnia 24 stycznia 2006 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Gospodarki i Pracy w sprawie obiektów hotelarskich i innych obiektów, w których są świadczone usługi hotelarskie (Dz. U. z 2006 r. Nr 22, poz. 169 z późn. zm.),
- rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 19 sierpnia 2004 r. (tekst jedn. Dz. U. z 2006 r. Nr 22, poz. 169, z późn. zm.). Wymagania co do wyposażenia, kwalifikacji personelu oraz zakresu świadczonych usług, w tym usług gastronomicznych dla hoteli.

Ważnym dokumentem odnoszącym się do hoteli jest rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy, w którym określa się między innymi:

- wymagania dla poszczególnych rodzajów i kategorii obiektów hotelarskich dotyczące wyposażenia oraz zakresu świadczonych usług,
- szczegółowe zasady i tryb zaliczania obiektów hotelarskich do poszczególnych rodzajów i kategorii,
- tryb sprawowania kontroli nad przestrzeganiem w poszczególnych obiektach, wymagań dotyczących wyposażenia i świadczonych usług odpowiadających rodzajowi i kategorii obiektu,
- sposób prowadzenia ewidencji obiektów hotelarskich oraz innych obiektów, w których są świadczone usługi hotelarskie [Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 19 sierpnia 2004 r.].

Pierwszym załącznikiem do rozporządzenia Ministra Gospodarki i Pracy (z dnia 19 sierpnia 2004 r.) w sprawie obiektów hotelarskich i innych obiektów jest tabela wymagań co do wyposażenia oraz zakresu świadczonych usług dla ogólnie przyjętej kategoryzacji gwiazdkowej⁹³. Według standardów hotel (ale też motel) może być sklasyfikowany jako obiekt 4- lub 5- gwiazdkowy, wyłącznie wtedy jeżeli został wyposażony w zespół odnowy biologicznej,

⁹³ W tym zostało zawarte wyróżnienie na motele i hotele [Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 19 sierpnia 2004 r.].

tj.: basen kąpielowy, sauna, siłownia, solarium, masaże i inne usługi rekreacyjne – co najmniej dwa rodzaje⁹⁴. Oczywiście hotel, w którego ofercie zaplanowano usługi spa i wellness, może być sklasyfikowany w kategorii niższej, jeżeli nie zostaną spełnione inne warunki z rozporządzenia Ministra Gospodarki i Pracy.

Aktualnie nie istnieje potrzeba składania oddzielnych zezwoleń, licencji i koncesji w celu otwarcia strefy spa i wellness w hotelu. Istotne jest dostosowanie pomieszczeń strefy do wymagań budowlanych określonych w prawie budowlanym i warunkach technicznych. Warty uwagi jest fakt, że obecnie nie ma aktu prawnego, który regulowałby w sposób szczegółowy wymagania sanitarne obowiązujące w omawianych strefach spa i wellness. Jedynym istniejącym dokumentem, w którym określono wymagania sanitarne jakie powinny obowiązywać m.in. w obiektach spa, jest nieaktualne już rozporządzenie ministra zdrowia z 17 lutego 2004 r. w sprawie szczegółowych wymagań sanitarnych, jakim powinny odpowiadać zakłady fryzjerskie, kosmetyczne, tatuażu i odnowy biologicznej⁹⁵ [Strubel-Kraus, 2018].

Obiekty odnowy biologicznej, w których programie oferuje się rehabilitacje i zabiegi o charakterze medycznym podlega regulacji ustawy z 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz.U. 2021, poz. 711, 1773 i 2120) oraz rozporządzeniu ministra zdrowia z 26 marca 2019 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia i urządzenia podmiotu wykonującego działalność leczniczą (tekst jedn. Dz.U. 2022, poz. 402), które zostało wydane na podstawie art. 22 ust. 3 ustawy o działalności leczniczej. Rozporządzenie w sprawie warunków sanitarnych zastępuje wcześniejsze akty prawne, tj. rozporządzenie ministra zdrowia z 17 lutego 2004 r. w sprawie szczegółowych wymagań sanitarnych jakimi powinny odpowiadać zakłady fryzjerskie, kosmetyczne, tatuażu i odnowy biologicznej [Sadłowska, 2022].

Podsumowując, w celu zaprojektowania hotelu ze strefą spa i wellness należy odwołać się do wielu aktów prawnych i dokumentów formalnych. Jest to uciążliwe, szczególnie dlatego, że ich liczba zależy od skomplikowania oferty spa i wellness. Jedyny akt, który w bezpośrednim stopniu odnosił się do usługi gabinetów odnowy biologicznej stracił ważność 11 lat temu i do dnia dzisiejszego nie powstał dokument zmieniający to rozporządzenie.

⁹⁴ Jest to jedno z 52 wymagań zawartej w tabeli [przypis: własny].

⁹⁵ Akt został uchylony 1 stycznia 2012 roku [Strubel-Kraus, 2018].

7.3. Hotele ze strefą spa i wellness na Dolnym Śląsku

Na podstawie rozważań przedstawionych w punktach 7.1 i 7.2 oraz analizy dostępnych źródeł wymienionych w pkt. 7.1. przygotowano autorskie zestawienie hoteli ze strefą spa i wellness, które zlokalizowane są w rejonie Dolnego Śląska i przedstawiono je w formie tabelarycznej (Tab. 9). Łącznie zidentyfikowano 89 obiektów i zaprezentowano ich: nazwę, położenie, rodzaj lokalizacji, miejscowość, rok powstania, a także kategorię gwiazdkową.

Tab. 9. Hotele ze strefą spa i wellness na Dolnym Śląsku [oprac. własne]

NR	NAZWA HOTELU	WOJEWÓDZTWO	LOKALIZACJA	MIEJSCOWOŚĆ	ROK POWSTANIA	KLAS. WG POLSKIEGO PRAWA (*)
1	AC Hotel by Marriott Wrocław	dolnośląskie	miasto	Wrocław	2017	4
2	Alpejski Boutique Hotel	dolnośląskie	góry	Karpacz	2008	4
3	Aqua Zdrój	dolnośląskie	miasto	Wałbrzych	2013	3
4	Aroma Stone Hotel Spa	dolnośląskie	n.z.	Syców	2012	3
5	Boutique Eco Hotel Sasanka	dolnośląskie	góry	Szklarska Poręba	2012 (odnowienie)	3
6	Boutique Hotel Sudetia - Medical & SPA	dolnośląskie	uzdrowisko/góry	Świeradów-Zdrój	2015	3
7	Bukowy Park Hotel Medical SPA	dolnośląskie	uzdrowisko/góry	Polanica Zdrój	2011	4
8	Cottonina Hotel & Mineral SPA Resort	dolnośląskie	uzdrowisko/góry	Świeradów-Zdrój	2013	3
9	DoubleTree by Hilton Wrocław	dolnośląskie	miasto	Wrocław	2016	5
10	Dziki Potok Konferencje Grill & Prestige SPA	dolnośląskie	góry	Karpacz	2008	3
11	Elements Hotel&Spa	dolnośląskie	uzdrowisko/góry	Świeradów-Zdrój	2022	5
12	Green Mountain 5* Hotel	dolnośląskie	góry	Karpacz	2018	5
13	Greno Hotel & Spa	dolnośląskie	góry	Karpacz	2012	3
14	Holimo Hotel	dolnośląskie	góry	Stara Morawa	2013	3
15	Hotel & Medi-Spa Biały Kamień	dolnośląskie	uzdrowisko/góry	Świeradów-Zdrój	2009 (rozbudowa 2010)	4
16	Hotel Adam & Spa	dolnośląskie	uzdrowisko/góry	Kudowa Zdrój	2009	3
17	Hotel Alhambra	dolnośląskie	uzdrowisko	Lądek-Zdrój	2015	4
18	Hotel Alpejski	dolnośląskie	uzdrowisko/góry	Polanica Zdrój	2012	3
19	Hotel Altus Palace	dolnośląskie	miasto	Wrocław	2022	5
20	Hotel Ambasada Bolesławiec	dolnośląskie	miasto	Bolesławiec	brak danych	2
21	Hotel Astone Conference & Spa	dolnośląskie	miasto	Lubin	2014	4
22	Hotel Bardo	dolnośląskie	góry	Bardo	2015	3
23	Hotel Buczyński**** Medical&SPA	dolnośląskie	uzdrowisko/góry	Świeradów-Zdrój	2016	4
24	Hotel Cieplice MEDI & SPA	dolnośląskie	uzdrowisko/miasto	Jelenia Góra	brak danych	3

25	Hotel Dębowy Biowellness & SPA	dolnośląskie	n.z.	Bielawa	2009	4
26	Hotel Era	dolnośląskie	uzdrowisko/góry	Świeradów-Zdrój	brak danych	3
27	Hotel Fado Spa & Restaurant	dolnośląskie	miasto	Świdnica	2012	3
28	Hotel Fenix	dolnośląskie	miasto	Jelenia Góra	2006	3
29	Hotel Fryderyk	dolnośląskie	uzdrowisko	Duszniki Zdrój	2009	3
30	Hotel Gołębiowski Karpacz	dolnośląskie	góry	Karpacz	2010	4
31	Hotel Grey Spa	dolnośląskie	góry	Szklarska Poręba	2020	3
32	Hotel Gwarna	dolnośląskie	miasto	Legnica	2011	4
33	Hotel Jakuszyce Sport & Spa	dolnośląskie	góry	Szklarska Poręba	2015	3
34	Hotel Jakuszyce Sport & Spa	dolnośląskie	góry	Szklarska Poręba	2015	3
35	Hotel Konradówka Wellness & SPA	dolnośląskie	góry	Karpacz	2011	3
36	Hotel Kryształ Conference & Spa	dolnośląskie	góry	Szklarska Poręba	2010	4
37	Hotel Kudowa Manufaktura Relaksu	dolnośląskie	uzdrowisko/góry	Kudowa Zdrój	2008	4
38	Hotel Las Piechowice	dolnośląskie	góry	Szklarska Poręba	2011	3
39	Hotel Mir-Jan SPA	dolnośląskie	uzdrowisko	Lądek Zdrój	2014 (odnowienie i rozbudowa, w tym strefa spa)	3
40	Hotel Monopol	dolnośląskie	miasto	Wrocław	2009	5
41	Hotel Na Skarpie	dolnośląskie	góry	Szklarska Poręba	2015	3
42	Hotel Narcyz	dolnośląskie	uzdrowisko/góry	Świeradów-Zdrój	1998	1
43	Hotel Niemcza Wino & Spa	dolnośląskie	n.z.	Niemcza	2011	3
44	Hotel Pałac Jugowice	dolnośląskie	n.z.	Wałbrzych	2012	4
45	Hotel Pałac Krotoszyce Basen&Spa	dolnośląskie	n.z.	Krotoszyce	2011	3
46	Hotel Piotr Spa&Wellness	dolnośląskie	n.z.	Boguszów-Gorce	2014 (budowa strefy SPA)	3
47	Hotel Polanica Resort & Spa	dolnośląskie	uzdrowisko	Polanica Zdrój	2015 (odnowienie)	3
48	Hotel Promyk Wellness & Spa	dolnośląskie	góry	Karpacz	2014	3
49	Hotel Relaks Wellness & SPA	dolnośląskie	góry	Karpacz	2011	3
50	Hotel Rezydencja	dolnośląskie	góry	Karpacz	2008	3
51	Hotel Seidorf	dolnośląskie	góry/jezioro	Sosnówka k/ Karpacza	2018	5
52	Hotel SPA Dr Irena Eris Polanica Zdrój	dolnośląskie	uzdrowisko/góry	Polanica Zdrój	2014	5
53	Hotel Srebrna Góra	dolnośląskie	góry	Sebrna Góra	2012	3
54	Hotel Stary Zdrój	dolnośląskie	góry	Świeradów-Zdrój	brak danych	3
55	Hotel Śląsk	dolnośląskie	miasto	Wrocław	2012	3
56	Hotel Świeradów	dolnośląskie	uzdrowisko/góry	Świeradów-Zdrój	2013	3
57	Hotel Trojan	dolnośląskie	uzdrowisko	Lądek Zdrój	2013	2
58	Hotel Verde Montana Wellness & Spa	dolnośląskie	uzdrowisko/góry	Kudowa Zdrój	2008	4
59	Hotel Verde Montana Wellness & Spa	dolnośląskie	uzdrowisko	Kudowa Zdrój	2008	4
60	Hotel Villa Romantica	dolnośląskie	góry	Szklarska Poręba	2010	3

61	Interferie Aquapark Sport Hotel Malachit	dolnośląskie	uzdrowisko/góry	Świeradów-Zdrój	lata 90. - budowa hotelu Malachit. 2012 - otwarcie aquaparku	3
62	Jelenia Struga MEDICAL SPA Hotel dla dorosłych	dolnośląskie	n.z.	Kowary	brak danych	4
63	Krasicki Hotel Resort & Spa	dolnośląskie	uzdrowisko/góry	Świeradów-Zdrój	2017	3
64	Lake Hill Resort & Spa	dolnośląskie	góry/jezioro	Sosnówka k/ Karpacza	2019	4
65	Malachit Medical SPA Hotel	dolnośląskie	góry	Karpacz	2007	3
66	Malinowy Dwór Hotel Medical SPA	dolnośląskie	uzdrowisko/góry	Świeradów-Zdrój	przebudowa w 1992, później w 2013	4
67	Mercure Karpacz Skalny	dolnośląskie	góry	Karpacz	2009 (rok powstania: 1976 r.)	3
68	Mercure Szklarska Poreba	dolnośląskie	góry	Szklarska Poręba	2022	4
69	Mercure Wrocław Centrum	dolnośląskie	miasto	Wrocław	2009 (2001 - wybudowany jako Raddison)	4
70	Nowa - Ski SPA Hotel	dolnośląskie	góry	Karpacz	2009	3
71	Orient Palace	dolnośląskie	n.z.	Bielany Wrocławskie	2015	3
72	Pałac Brunów	dolnośląskie	n.z.	Brunów	brak danych	3
73	Pałac Pakoszów	dolnośląskie	n.z.	Jelenia Góra	2012 (odbudowa i adaptacja)	5
74	Park Hotel Kur & Spa	dolnośląskie	uzdrowisko/góry	Świeradów-Zdrój	2011	4
75	Platinum Mountain Hotel & Spa	dolnośląskie	góry	Szklarska Poręba	2019	5
76	Platinum Palace Boutique Hotel & SPA	dolnośląskie	miasto	Wrocław	2010	5
77	Qubus Hotel Głogów	dolnośląskie	miasto	Głogów	2001, 2014 (odnowienie)	3
78	Qubus Hotel Wrocław	dolnośląskie	miasto	Wrocław	2001	4
79	Radisson Blu Hotel Wrocław	dolnośląskie	miasto	Wrocław	2002	5
80	Radisson Hotel Szklarska Poreba	dolnośląskie	góry	Szklarska Poręba	2020	4
81	Sky Business Hotel	dolnośląskie	miasto	Legnica	brak danych	3
82	SkyHotelGwarna	dolnośląskie	miasto	Legnica	2011	4
83	Spa Medical Dwór Elizy	dolnośląskie	góry	Długopole-Zdrój	2010	3
84	The Bridge Wrocław MGallery	dolnośląskie	miasto	Wrocław	2019	5
85	Versant Hotel & Spa	dolnośląskie	n.z.	Dzierżoniów	2013	4
86	Villa Wernera Hotel & Spa	dolnośląskie	góry	Szklarska Poręba	2012	3
87	Wyndham Wrocław Old Town	dolnośląskie	miasto	Wrocław	2009	5
88	Zamek na Skale	dolnośląskie	n.z.	Trzebieszowice	2006	4
89	Zamek Topacz	dolnośląskie	n.z.	Ślęza	2011	4

n.z. - nie zdefiniowano

Powyższe zestawienie pozwoliło na wybór obiektów do badań szczegółowych, który wykonano na podstawie określonych w pracy kategorii i założeń. Całość opisano w kolejnym rozdziale 8.

8. Hotele spa i wellness na Dolnym Śląsku – studia przypadków

W celu rozpoznania najczęściej występujących rozwiązań architektonicznych w strefach spa i wellness w hotelach na Dolnym Śląsku wybrano 10 spośród 89 takich obiektów znajdujących się w województwie. Ich selekcja odbyła się na podstawie poniższych kryteriów:

- **najnowsze realizacje obiektów typu hotel z funkcją spa i wellness**
 - uzasadnienie: przedmiotem pracy są rozwiązania współczesne, a jednym z celów rozprawy jest przedstawienie najnowszych kierunków kształtowania stref spa i wellness;
- **eliminacja obiektów, w których strefa spa i wellness była realizowana w późniejszym etapie inwestycji**
 - uzasadnienie: w pracy autor skupia się na obiektach całościowo realizowanych jako hotele spa i wellness (kompletne rozwiązanie od początku inwestycji), ze względu na przejrzystość analiz dotyczących kształtowania rozwiązań przestrzenno-funkcjonalnych i związanych z programowaniem obiektów;
- **realizacje po 2016 roku**
 - uzasadnienie: po przeanalizowaniu tabeli zbiorczej ze wszystkimi obiektami typu hotel spa i wellness na Dolnym Śląsku, okazało się, że najwięcej takich inwestycji zostało zrealizowanych w 2011, a następnie nastąpił spadek ich liczby aż do 2017 kiedy to odnotowano wzrost ich powstawania⁹⁶ (Rys. 43). Inną ważną obserwacją jest fakt powstawania przed 2017 rokiem głównie hoteli klasyfikowanych jako dwu- lub trzygwiazdkowe⁹⁷. Po 2017 roku większość omawianych obiektów jest klasyfikowana jako cztero- i pięciogwiazdkowe⁹⁸ (Rys. 44).

Obiekty, które spełniają powyższe kryteria zostały przedstawione poniżej (Tab. 10) z uszczegółowionymi informacjami dotyczącymi lokalizacji, roku powstania i klasyfikacji gwiazdkowej wg polskich norm. Dla każdego przypadku wykonano kartę obiektu⁹⁹, która jest jednym z głównych narzędzi badawczych w pracy i służy do sumarycznego opisu badanych

⁹⁶ W 2020 i 2021 roku również odnotowano minimalny spadek, ale jest to spowodowane pandemią koronawirusa i wprowadzonymi wówczas restrykcjami, które utrudniły rozwój branży hotelarskiej [przypis własny].

⁹⁷ Według polskiej klasyfikacji [przypis: własny].

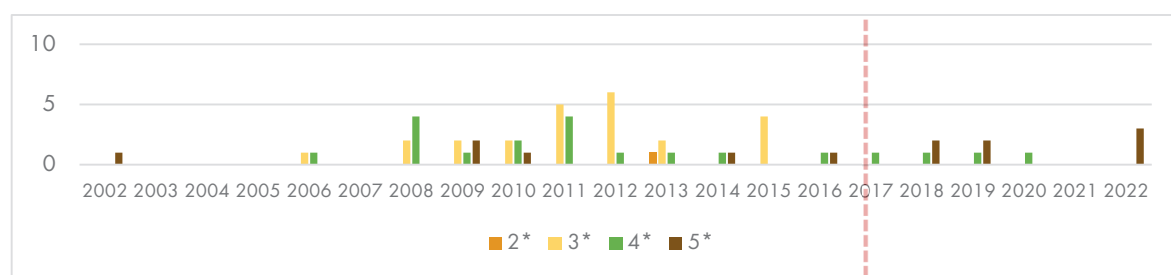
⁹⁸ Według polskiej klasyfikacji, obiekty cztero- i pięciogwiazdkowe muszą spełniać wymóg posiadania w ofercie usługi spa i wellness [Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 19 sierpnia 2004 r.].

⁹⁹ Szablon karty obiektu został przedstawiony i opisany w rozdziale dotyczącym metodologii i narzędzi badawczych [przypis: własny].

przypadków oraz analizy porównawczej. Wszystkie karty obiektów zostały dołączone do pracy w formie aneksu.

Rys. 43. Wykres „Hotele z funkcją spa i wellness na Dolnym Śląsku – ogólna liczba realizacji w latach 2002-2022” [oprac. własne]

Rys. 44. Wykres „Hotele z funkcją spa i wellness na Dolnym Śląsku – liczba realizacji w latach 2002-2022 względem klasyfikacji gwiazdkowej” [oprac. własne]

Tab. 10. Lista hoteli wybranych do analizy uwzględniając przyjęte kryteria [oprac. własne]

LP.	Nazwa	Województwo	Typ lokalizacji	Miasto	Rok powstania	Liczba gwiazdek
1	Hotel Altus Palace	dolnośląskie	miasto	Wrocław	2022	5
2	Elements Hotel&Spa	dolnośląskie	uzdrowisko/góry	Świeradów-Zdrój	2022	5
3	Mercure Szklarska Poreba	dolnośląskie	góry	Szklarska Poreba	2022	5
4	Radisson Hotel Szklarska Poreba	dolnośląskie	góry	Szklarska Poreba	2020	4
5	The Bridge Wrocław MGallery	dolnośląskie	miasto	Wrocław	2019	5
6	Platinum Mountain Hotel & Spa	dolnośląskie	góry	Szklarska Poreba	2019	5
7	Lake Hill Resort & Spa	dolnośląskie	góry/jezioro	Sosnówka k/ Karpacza	2019	4
8	Green Mountain 5* Hotel	dolnośląskie	góry	Karpacz	2018	5

9	Hotel Seidorf	dolnośląskie	góry/jezioro	Sosnówka k/ Karpacza	2018	5
10	AC Hotel by Marriott Wrocław	dolnośląskie	miasto	Wrocław	2017	4

8.1. AC Hotel by Marriott Wrocław

Hotel sieci Marriott został otwarty w 2017 roku i znajduje się w centrum Wrocławia, w budynku plombowym po dawnym banku (Fot. 28). Według polskich norm prawnych zakwalifikowany jest jako czterogwiazdkowy(****). W obiekcie mieści się 91 pokoi. **Strefa spa i wellness zlokalizowana jest w budynku głównym** na poziomie -1, a jej układ przestrzenny określa się jako **zwarty centralny** (Rys. 45). AC Hotel by Marriott Wrocław jest hotelem miejskim w budynku adaptowanym, stąd zrealizowano w nim **podstawowy program strefy spa i wellness**. Składa się on z następujących elementów:

- recepcji spa i wellness,
- szatni koedukacyjnej,
- hali basenowej wewnętrznej z: basenem rekreacyjnym i jednym basenem wirowym (jacuzzi),
- zespołu saun: sauny suchej i parowej,
- zespołu odnowy biologicznej z jednym gabinetem do zabiegów suchych,
- siłowni [Gronostajska-Kadecka, z dnia 02.05.2023].

Wykończenie i wystrój wnętrza każdego z powyższych pomieszczeń zostało szczegółowo opisane w karcie obiektu nr 01, która znajduje się w aneksie do pracy. Na tej podstawie określono styl całej strefy spa i wellness jako **wnętrze z elementami stylizacji**. Dominują ciepłe neutralne barwy: beże, brązy, szarości [Gronostajska-Kadecka, z dnia 02.05.2023].

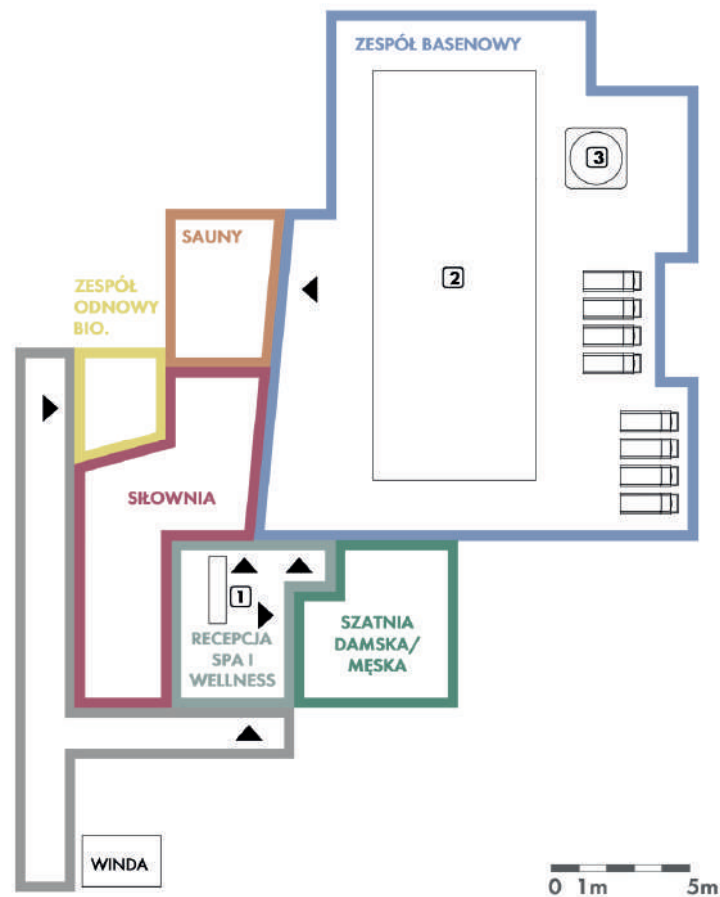
Bezpośredni dostęp do hali basenowej, szatni i siłowni wyłącznie z pomieszczenia recepcji (Fot. 30), wymusza na użytkownikach przejście przez nią za każdym razem, gdy chcą znaleźć się w innym zespole. W tym przypadku nie jest zachowany tradycyjny ciąg projektowania spa i wellness, w którym kolejność projektowanych pomieszczeń winna być następująca: recepcja – szatnie – basen¹⁰⁰. W recepcji ściany wykończono beżowo-szarą tapetą, a podłogę – drewnianymi dębowymi panelami. Lada recepcyjna wykonana została z płyty meblowej

¹⁰⁰ Tego typu rozwiązanie powoduje, że nie ma kolizji komunikacyjnej pomiędzy użytkownikami ubranymi w odzież wierzchnią i przebranymi w stroje lub szlafroki [przypis: własny].

w kolorze czarnym. Pomieszczenie oświetlono za pomocą listw ledowych znajdujących się w suficie nad wejściami do odpowiednich zespołów (siłowni, hali basenowej, szatni) i dwóch czarnych lamp wiszących nad ladą recepcyjną. W pomieszczeniu recepcji znajduje się biała komoda z czystymi ręcznikami dla gości spa i kosze na brudne tkaniny. Hala basenowa (Fot. 29) jest jednym podłużnym pomieszczeniem, w którym mieści się basen rekreacyjny i jacuzzi. Zastosowanie różnych materiałów na ścianach, w tym płytek ceramicznych imitujących drewno i łupkę kamienny oraz w kolorze grafitowym przyczyniły się do urozmaicenia wnętrza. Za pomocą tych produktów wydzielono optycznie strefy wypoczynkową z leżakami i jacuzzi. Posadzka została wykończona w matowych antypoślizgowych płytkach ceramicznych imitujących kamień. Obrzeże basenowe wykonano z szarej płytki ceramicznej z dodatkowym frezowaniem antypoślizgowym. Ze względu na lokalizację strefy spa i wellness w podziemiach budynku, pomieszczenie to jest oświetlone wyłącznie światłem sztucznym, w postaci: listw ledowych oświetlających ściany, kinkietów rozmieszczonych na różnych wysokościach i punktów ledowych na suficie. Wszelkie zastosowane źródła światła mają niskie natężenie. Wzdłuż basenu znajduje się strefa z regulowanymi leżakami. Elementami dekoracyjnymi są wysokie czarne donice ze sztuczną roślinnością. W omawianym zespole zaprojektowano też dwie sauny: suchą i moką, które są dostępne wyłącznie z hali basenowej. Ich wykończenie jest typowe dla takich pomieszczeń. W saunie suchej zastosowano deski drewniane, z kolei w parowej mozaikę ceramiczną w kolorach: bordowym, beżowym i grafitowym. Gabinet zabiegowy (Fot. 31) znajduje się w odrębnej części strefy spa i wellness¹⁰¹. Wystrój wnętrza tego pomieszczenia został zaprojektowany analogicznie do recepcji spa i wellness. Ściany wykończono beżowo-szarą tapetą, a podłogę dębową deską drewnianą. Na środku gabinetu usytuowano stół do masażu z możliwością regulacji, a przy ścianie regał do przechowywania ręczników i kosmetyków oraz szafkę z umywalką. Pomieszczenie zostało oświetlone przez listwy ledowe sufitowe i punkty świetlne (światło rozproszone) wpuszczone w sufit podwieszany. Ciekawym elementem wystroju są stare drzwi do skarbcza, które pozostawiono po wcześniejszej funkcji budynku. Siłownia (Fot. 32, Fot. 33) jest dostępna bezpośrednio z recepcji spa i wellness i zlokalizowana przy hali basenowej. Z tego względu jedną ze ścian zrealizowano jako szklaną fasadową, co umożliwi osobom ćwiczącym obserwację hali basenowej. Pozostałe przegrody pionowe wykończono lustrem, betonem i panelami winylowymi imitującymi drewno,

¹⁰¹ Dostęp do gabinetu możliwy jest osobnym korytarzem zewnętrznym. Jest to jedyny element zespołu, który nie jest zlokalizowany w bezpośrednim sąsiedztwie recepcji wellness i spa, z której jest dostęp do pozostałych zespołów strefy. W związku z tym zdecydowano się na scharakteryzowanie układu przestrzennego omawianej strefy jako zwarty centralny [przypis: własny].

które również zastosowano na podłodze. Siłownia została wyposażona w nowoczesny sprzęt specjalistyczny, m. in.: bieżnię, rowerek, ławeczkę do podnoszenia ciężarów¹⁰² [Gronostajska-Kadecka, z dnia 02.05.2023].

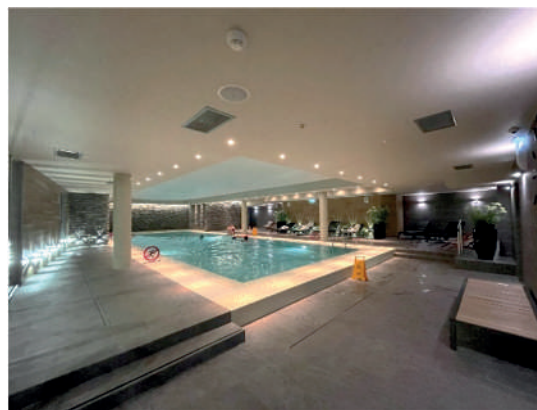
1 – recepcja spa i wellness 2 - basen rekreacyjny 3 – jacuzzi

Rys. 45. Hotel AC Hotel by Marriott Wrocław – plan strefy spa i wellness [oprac. własne]

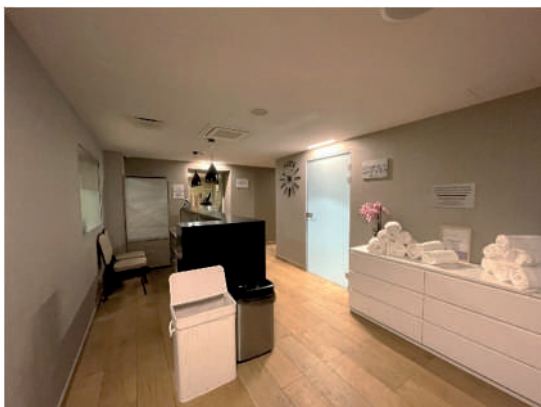
¹⁰² Brak informacji na temat wystroju wewnątrz i układu przestrzennego zespołu szatni jest spowodowany brakiem dostępu do tejże części strefy spa i wellness [Gronostajska-Kadecka, z dnia 02.05.2023].

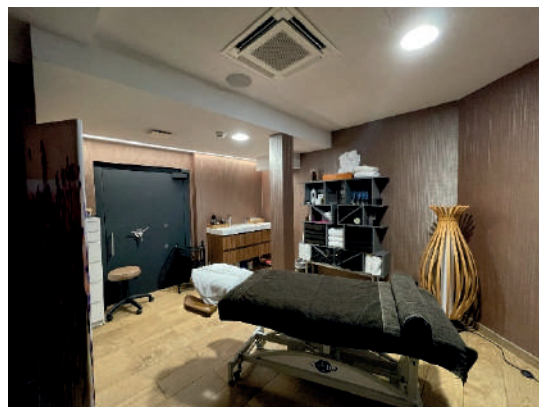
Fot. 28. Hotel AC Hotel by Marriott Wrocław – widok z zewnątrz [autor: Gronostajska-Kadecka]

Fot. 29. Hotel AC Hotel by Marriott Wrocław – hala basenowa [autor: Gronostajska-Kadecka]

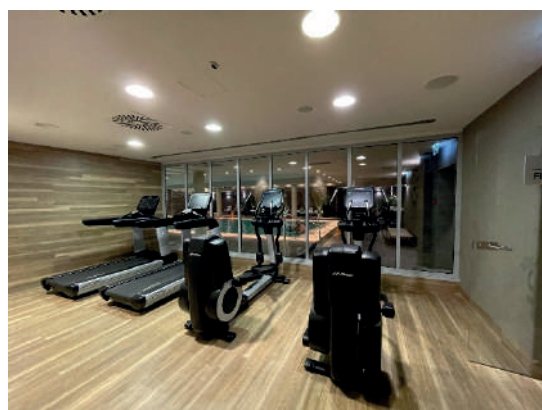
Fot. 30. Hotel AC Hotel by Marriott Wrocław – recepcja spa i wellness [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 31. Hotel AC Hotel by Marriott Wrocław – gabinet zabiegowy [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 32. Hotel AC Hotel by Marriott Wrocław – siłownia [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 33. Hotel AC Hotel by Marriott Wrocław – siłownia [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

8.2. Elements Hotel & Spa

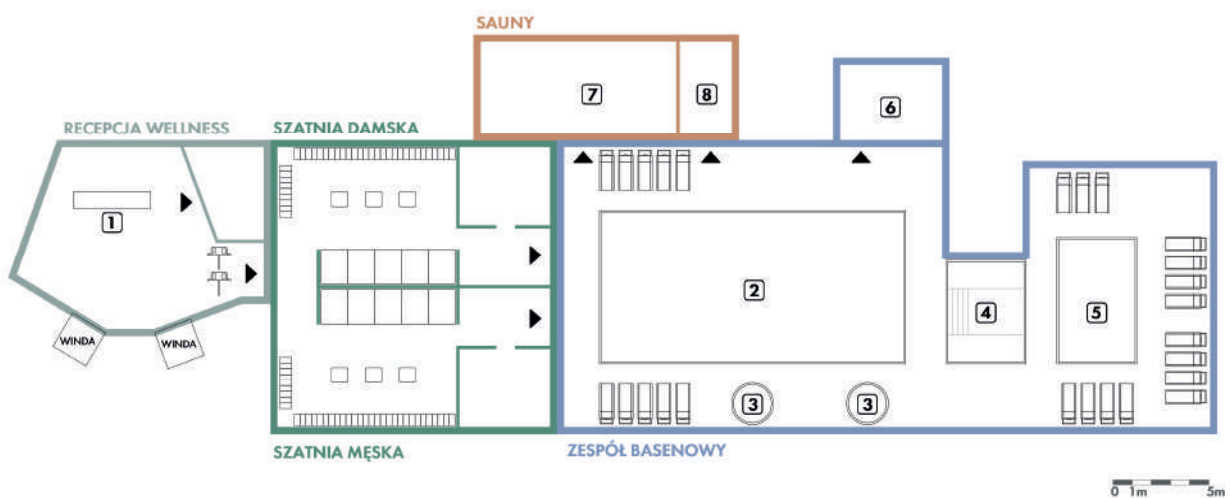
Pięciogwiazdkowy hotel został otwarty w 2022 roku w Świeradowie Zdrój i w ofercie ma 291 pokoi i apartamentów. Budynek (Fot. 34) został zaprojektowany przez wrocławską pracownię projektową Q2Studio. Zlokalizowano go na pochyłym terenie, dlatego numeracja kondygnacji jest niestandardowa. Wejście główne (Fot. 35) i recepcja znajdują się na poziomie oznaczonym jako „2”, a piętro niżej restauracja i zespół odnowy biologicznej. Na najniższej kondygnacji określonej jako „0” umieszczono zespół basenów i saun. Siłownia znajduje się na kondygnacji oznaczonej jako „5”. Z tej przyczyny struktura strefy spa i wellness jest scharakteryzowana jako **rozproszona wertykalno-horyzontalnie** (Rys. 46). Hotel składa się z jednego budynku, wobec tego wszystkie omawiane części zostały zlokalizowane **w głównym budynku**. W hotelu zaplanowano również **zewnętrzną część spa i wellness** w postaci basenu rekreacyjnego ze zjeżdżalnią otwartego sezonowo, który nie jest bezpośrednio dostępny z hali basenowej wewnętrznej. Program funkcjonalny został sklasyfikowany jako **rozszerzony** według przyjętych kryteriów w pracy i składa się z:

- recepcji wellness,
- zespołu szatni: damskiej i męskiej,
- hali basenowej wewnętrznej z: basenem rekreacyjnym, dwoma basenami typu jacuzzi, brodzika z dyszami i basenu do hydromasażu oraz pokoju ratownika,
- zewnętrznego basenu rekreacyjnego ze zjeżdżalnią,
- zespołu saun: recepcji spa, wypoczywalni, sauny suchej, sauny parowej z aromaterapią, biosauny, sauny infrared, dużej rodzinnej sauny suchej,
- zespołu odnowy biologicznej: szatni i toalety, czterech gabinetów zabiegowych z prysznicem do masażu, gabinetu zabiegowego bez łazienki, gabinetu konsultacyjnego, dwóch gabinetów zabiegowych na twarz, gabinetu do pedicure,
- siłowni [Gronostajska-Kadecka, z dnia 26.03.2023].

Wykończenie i wystrój wnętrza każdego z powyższych pomieszczeń zostało szczegółowo opisane w karcie obiektu nr 02, która znajduje się w aneksie do pracy. Na tej podstawie określono styl całej strefy spa i wellness jako **wnętrze z elementami stylizacji**. W każdym z zespołów dominują ciepłe barwy [Gronostajska-Kadecka, z dnia 26.03.2023].

Ze względu na rozbitcie strefy spa i wellness na zespoły: basenowo-saunowy, odnowy biologicznej i siłownię, przewidziano dwie odrębne recepcje. Pierwsza z nich znajduje się na kondygnacji 0 i przeznaczona jest dla użytkowników basenu i saun. Sąsiaduje bezpośrednio

z szatnią damską i męską z dostępem do hali basenowej. Wejście do przebieralni jest kontrolowane za pomocą bramek elektronicznych (Fot. 37). W centralnej części pomieszczenia znajduje się lada, wykończona czarną ceramiczną płytą imitującą kamień i złotym metalem. Ściana frontowa, za ladą, wykończona jest w tej samej płycie, a na pozostałych ścianach położono tapety w kolorze szarym. Sufit w pomieszczeniu pomalowano na czarno, a podłogi pokryto panelami w jasnym kolorze. Szatnie zostały wyposażone w zamykane szafki, ławki, lustra i suszarki (Fot. 38). Wewnętrzną halę basenową podzielono optycznie przez zróżnicowanie materiałów i kolorów na dwie strefy: duży basen rekreacyjny oraz płytkie baseny, w tym brodzik dla dzieci (Fot. 39). W pierwszej w tych dwóch stref wykorzystano płytki ceramiczne imitujące drewno w kolorze ciemnego brązu na posadzce i ścianach oraz czarny sufit napinany. Niecka basenowa wykonana została z ciemno granatowej mozaiki (Fot. 40). Ta strefa jest zdecydowanie ciemniejsza w odbiorze, aniżeli strefa z brodzikiem, gdzie zastosowano białe i jasno-szare płytki, kolorową mozaikę i biały sufit. W zespole saun nawiązano stylistyką do strefy z dużym basenem. W tych pomieszczeniach również dominują ciemne kolory, tj. brązowa mozaika ceramiczna na ścianach i drewnopodobne płytki ceramiczne na posadzce. Ponadto przestrzeń ta jest zdecydowanie mniej oświetlona. Zarówno w hali basenowej, jak i zespole saunowym nie ma dostępu do światła słonecznego. Natomiast, w zespole odnowy biologicznej ściany zostały wykończone drewnianymi panelami w kolorze brązowym, które wykorzystano też do pokrycia drzwi do gabinetów (Fot. 42). W kontraście do koloru brązowego zastosowano biel w formie płytek ceramicznych na posadzce, koloru sufitu i lady recepcyjnej (Fot. 41) [Gronostajska-Kadecka, z dnia 26.03.2023].

- 1 – recepcja wellness 2 - basen rekreacyjny 3 – jacuzzi 4 – basen z hydromasażem 5 – brodzik 6 – pokój ratownika
7 – sauny strefa dla dorosłych 8 – sauna rodzinna

Rys. 46. Hotel Elements Hotel & Spa – plan zespołu basenowo-saunowego [oprac. własne]

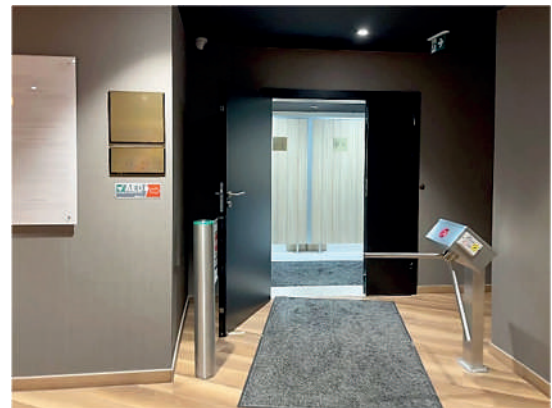
Fot. 34. Hotel Elements Resort & Spa w Świeradowie-Zdrój – widok z zewnątrz [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 35. Hotel Elements Resort & Spa w Świeradowie-Zdrój – wejście główne [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

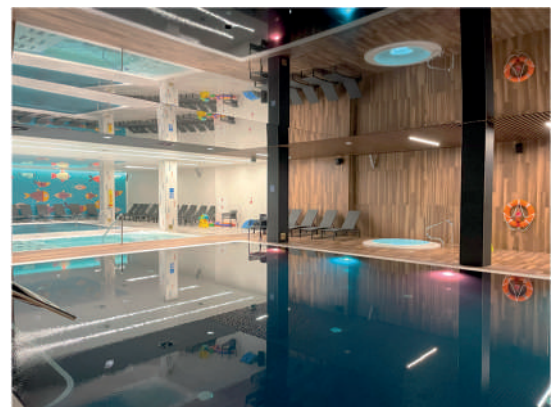
Fot. 36. Hotel Elements Resort & Spa w Świeradowie-Zdrój – recepcja wellness przy zespole basenowym [autor: Gronostajska-Kadecka]

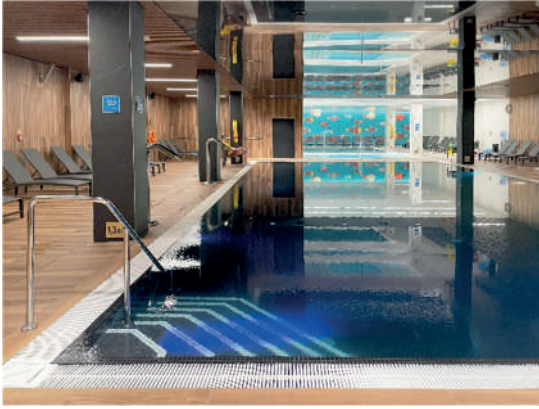
Fot. 37. Hotel Elements Resort & Spa w Świeradowie-Zdrój – wejście do szatni [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 38. Hotel Elements Resort & Spa w Świeradowie-Zdrój – szatnia [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

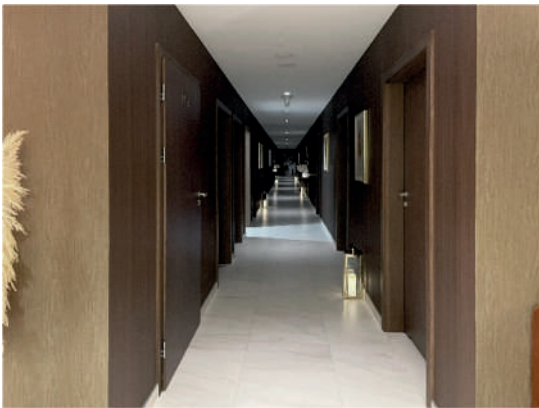
Fot. 39. Hotel Elements Resort & Spa w Świeradowie-Zdrój – hala basenowa [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 40. Hotel Elements Resort & Spa w Świeradowie-Zdrój – basen rekreacyjny głęboki [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 41. Hotel Elements Resort & Spa w Świeradowie-Zdrój – recepcja przy gabinetach zespołu odnowy biologicznej [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 42. Hotel Elements Resort & Spa w Świeradowie-Zdrój – wejście do gabinetów [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 43. Hotel Elements Resort & Spa w Świeradowie-Zdrój – wypoczwalnia przy gabinetach zespołu odnowy biologicznej [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

8.3. Hotel Altus Palace

Pięciogwiazdkowy hotel miejski mieści się w istniejącym budynku pałacu Leipziga, wybudowanym w latach 1872-1874 we Wrocławiu (Fot. 44). Obiekt przeszedł renowację i został **zaadaptowany** na potrzeby usługi hotelarskiej. Otwarcie hotelu, w którym mieści się 81 pokoi i apartamentów, nastąpiło w 2022 roku. Za renowację wnętrza obiektu odpowiedzialne było biuro Archikon Anna Kościuk. Hotel mieści się w jednym budynku, stąd strefa spa i wellness znajduje się w **głównym budynku** na kondygnacji -2. Poszczególne zespoły spa i wellness są ze sobą połączone korytarzem, a układ ten scharakteryzowano jako **zwarty korytarzowy** (Rys. 47). W obiekcie nie rozwiązano części zewnętrznej omawianej strefy. Program funkcjonalny strefy spa i wellness w hotelu Altus Palace został sklasyfikowany jako **podstawowy** według przyjętych kryteriów w pracy i składa się z:

- recepcji spa i wellness,
- szatni koedukacyjnej,
- hali basenowej wewnętrznej z małym basenem,
- zespołu saun: sauny suchej, sauny parowej, wypoczywalni,
- zespołu odnowy biologicznej: jednego gabinetu do zabiegów,
- siłowni [Gronostajska-Kadecka, z dnia 02.05.2023].

Wykończenie i wystrój wnętrza każdego z powyższych pomieszczeń zostało szczegółowo opisane w karcie obiektu nr 03, która znajduje się w aneksie do pracy. Wnętrze strefy spa i wellness w hotelu Altus Palace określono jako **wnętrze stylowe** według przyjętych wcześniej klasyfikacji. Wystrój każdego z zespołów i strefy komunikacji utrzymany jest w stylistyce art-deco. Świadczy o tym zastosowanie przez architektów licznych ornamentów, w tym nawiązujących do orientalnej roślinności, zestawienie różnorodnych kolorów i wykorzystanie materiałów takich jak metal i kamień szlachetny [Gronostajska-Kadecka, z dnia 02.05.2023].

W strefie spa i wellness znajduje się jedna wspólna recepcja dla omawianych usług. Zlokalizowano ją naprzeciwko reprezentacyjnych schodów (Fot. 46) i połączono bezpośrednio z głównym korytarzem komunikacyjnym strefy. W celu wykończenia ścian zostały wykorzystane takie materiały jak: cegła, tapeta z motywem palmy i płyty kamienne w kolorze pomarańczowo-miedzianym. Płytki ceramiczne imitujące *terazzo* w kolorze szarości zostały wykorzystane jako posadzka podłogi. W części recepcyjnej usytuowano ladę recepcyjną, orzechową komodę, pomarańczowe siedzisko i egzotyczną roślinność w donicach (Fot. 47). Podobna stylistyka wnętrza została zastosowana w części basenowej, którą podzielono na dwie części. W pierwszej został zaprojektowany mały basen o prostokątnej zaoblonej formie z hydromasażem i siedziskiem (Fot. 51), a w drugiej zaplanowano przestrzeń wypoczynkową z leżakami (Fot. 53). Cechą wyróżniającą pomieszczenie basenu i wypoczywalni jest zastosowanie niskiej intensywności światła. Efekt ten osiągnięto za pomocą listw ledowych, oświetlających głównie sufit i ściany. Mniejsze natężenie światła wprowadza w pomieszczeniach bardziej prywatną atmosferę i wpływa na niższe przebudźcowanie użytkownika, tym samym służąc lepszemu wypoczynkowi. Również w tej przestrzeni wykorzystano takie materiały jak cegły i tapetę z motywem palmy na ścianach oraz płytki ceramiczne imitujące *terazzo*, które ułożono na podłodze. Dostęp do zespołu saun jest możliwy wyłącznie z zespołu basenowego. Zaprojektowano dwie sauny – suchą i parową (Fot. 52). Pierwsza z nich wykończona jest w sposób tradycyjny za pomocą desek drewnianych. Natomiast

w saunie parowej zastosowano ornamentykę pojawiającą się w innych pomieszczeniach, w tym motyw palmy na ściennych płytkach ceramicznych. Wejście do zespołu odnowy biologicznej jest zlokalizowane bezpośrednio przy recepcji spa i wellness, a składa się on z jednego gabinetu zabiegowego do masażu i zaplecza. Również przy recepcji umiejscowiono siłownię, której drzwi przeszklono (Fot. 50). Ściany zostały wykończone cegłą i zastosowano wysoki cokół wykonany z kamienia o rdzawym kolorze. Elementem dekoracyjnym i skupiającym uwagę użytkownika są ciemne lamele zastosowane na suficie, pomiędzy którymi zamontowano listwy ledowe. Siłownia jest wyposażona w nowoczesny sprzęt specjalistyczny do ćwiczeń i zabudowę meblową w kolorze czarnym. Zamiast ściany wykończonej standardowo jedną taflą zwierciadła¹⁰³, na jednej z ceglanych powierzchni zawieszono okrągłe lustro w czarnej ramie [Gronostajska-Kadecka, z dnia 02.05.2023].

1 – recepcja spa i wellness 2 – basen z hydromasażem 3 – część wypoczynkowa z leżakami

Rys. 47. Altus Palace Hotel - plan strefy spa i wellness [oprac. własne]

¹⁰³ Jest to często rozwiązanie w siłowniach [przypis: własny].

Fot. 44. Altus Palace Hotel – widok z zewnątrz
[autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 45. Altus Palace Hotel – zabytkowe schody
[autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 46. Altus Palace Hotel – wejście do strefy spa i wellness [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 47. Altus Palace Hotel – recepcja spa i wellness [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 48. Altus Palace Hotel – korytarz [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

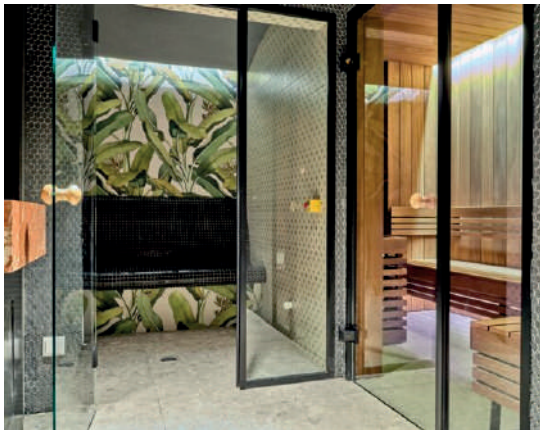
Fot. 49. Altus Palace Hotel – korytarz [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 50. Altus Palace Hotel – siłownia [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 51. Altus Palace Hotel – basen [przedruk z: <https://www.hotelaltuspalace.pl/spa>, dostęp z dn. 02.05.2023]

Fot. 52. Altus Palace Hotel – zespół saun [przedruk z: <https://www.hotelaltuspalace.pl/spa>, dostęp z dn. 02.05.2023]

Fot. 53. Altus Palace Hotel – część wypoczynkowa przy basenie [przedruk z: <https://www.hotelaltuspalace.pl/spa>, dostęp z dn. 02.05.2023]

8.4. Hotel Green Mountain

Hotel został otwarty w 2018 roku w Karpaczu i stanowi część kompleksu Green Mountain Hotel & Apartments, który składa się łącznie z siedmiu budynków¹⁰⁴. W pięciogwiazdkowym obiekcie oferuje się 137 pokoi. Budynek (Fot. 54) został zaprojektowany przez warszawską pracownię M&K Architekci prowadzoną przez Marcina Jadcza i Krzysztofa Olszewskiego. W hotelu znajduje się centrum odnowy biologicznej pod patronatem Dr Ireny Eris i znacząco rozwinięty zespół saun i basenów. Ponadto w budynku została zaprojektowana część konferencyjna z pięcioma salami oraz restauracja i kawiarnia na poziomie parteru. Hotel składa się z jednej bryły o formie litery U, a strefa spa i wellness znajduje się w **głównym budynku**,

¹⁰⁴ W pozostałych budynkach zaprojektowano 131 apartamentów [przypis: własny].

na kondygnacji -1¹⁰⁵. Strukturę analizowanej strefy określa się jako **zwartą centralną** (Rys. 48). Oznacza to, że wszystkie zespoły sąsiadują ze sobą bezpośrednio i połączone są centralnym holem. Znacząca większość oferowanych elementów programowych strefy spa i wellness znajduje się wewnątrz budynku. Na terenie kompleksu zaprojektowano **basen zewnętrzny** (Fot. 63) otwarty w sezonie letnim. Wokół jego niecki została zaplanowana część wypoczynkowa z leżakami. Całkowity program funkcjonalny spa i wellness klasyfikuje się jako **rozszerzony** według przyjętych kryteriów w pracy i składa się z:

- recepcji wellness,
- szatni koedukacyjnej z przebieralniami i osobnymi prysznicami,
- hali basenowej wewnętrznej z: basenem rekreacyjnym głębokim, basenem rekreacyjnym płytkim, brodzikiem, trzema basenami typu jacuzzi oraz pokoju ratownika,
- zewnętrznego basenu rekreacyjnego ze zmienną głębokością niecki z małymi deszczownicami,
- zespołu saun: wypoczywalni z prysznicami i lodospadem, dwóch saun suchych, łaźni parowej z aromaterapią, kabina z małym basenem floating, sauny infrared,
- zespołu odnowy biologicznej: recepcji spa, szatni i toalety, czterech gabinetów zabiegowych suchych do masażu, dwóch gabinetów zabiegowych specjalistycznych na twarz, gabinetu do pedicure, gabinetu zabiegowego podwójnego z wanną,
- siłowni [Gronostajska-Kadecka, z dnia 25.03.2023].

Wykończenie i wystrój wnętrza każdego z powyższych pomieszczeń zostało szczegółowo opisane w karcie obiektu nr 04, która znajduje się w aneksie do pracy. Na tej podstawie określono styl całej strefy spa i wellness jako **wnętrze z elementami stylizacji** [Gronostajska-Kadecka, z dnia 25.03.2023].

Ze względu na rozszerzony program funkcjonalny, spa i wellness zostały zaprojektowane jako oddzielne podzespoły połączone wspólnym holem. W efekcie w obiekcie zaplanowano dwie odrębne recepcje do zespołu basenowo-saunowego i do zespołu odnowy biologicznej. Pierwsza z recepcji zlokalizowana została w bezpośrednim sąsiedztwie siłowni i szatni, z których jest dostęp do basenów i saun. W holu recepcyjnym, przy siłowni, wydzielono przestrzeń z ławkami i zamykanymi szafkami, które użytkownikom służą do pozostawienia odzieży zewnętrznej i obuwia (Fot. 56). W części recepcyjnej (Fot. 55) dominują ciepłe odcienie beżu i szarości. Ściany głównie wykończono tynkiem, a elementami dekoracyjnym są dwie fototapety

¹⁰⁵ Recepcja znajduje się na poziomie 0 [przypis: własny].

przedstawiające regionalną roślinność. Na posadzce ułożono płytki ceramiczne imitujące szary kamień. Najważniejszym elementem w pomieszczeniu jest długa lada recepcyjna wykonana z drewna i białej płyty meblowej. Niemniej istotne jest zastosowanie bramek wejściowych przed wejściem do szatni, w celu regulacji dostępu użytkowników. Rozwiązanie to zazwyczaj stosuje się w większych obiektach basenowych, w których wymagana jest lepsza kontrola wchodzących i wychodzących użytkowników. Przy bramkach usytuowane są kosze na brudne ręczniki i szlafroki. W wewnętrznej hali basenowej znajdują się cztery rodzaje basenów (Fot. 58). Basen rekreacyjny głęboki służy przede wszystkim osobom umiejącym pływać. Ma prostokątną formę i dostęp do niego zrealizowano za pomocą drabinek basenowych. Basen rekreacyjny płytki przeznaczony jest dla osób niepływających lub uczących się pływać. Ze względu na niewielką głębokość, dostęp do niego umożliwiono za pomocą schodów. Basen ten został wyposażony w dysze do masażu i deszczownicę, co dodatkowo urozmaica ofertę kąpielową. Zespół basenów wyposażono również w trzy systemowe okrągłe jacuzzi przeznaczone dla 6 osób, a wzdłuż krawędzi niecek ustawiono leżaki z możliwością regulacji. Przestrzeń dla dzieci z brodzikiem została wydzielona z głównej hali za pomocą szklanej ściany fasadowej. Wszystkie powyższe baseny mają niecki wykończone ceramiczną mozaiką w kolorze niebieskim. W hali dominują ciemne kolory: ściany zostały wykończone płytkami ceramicznymi w kolorze grafitowym, imitujących kamień. W przeważającej części sufit pomalowano na biało. Nad basenami został zastosowany czarny sufit napinany w połysku. Zespół basenów znajduje się w kondygnacjach podziemnych i nie ma dostępu do światła naturalnego. Oświetlenie sztuczne zrealizowano w postaci kinkietów i lamp punktowych sufitowych. Zespół saun (Fot. 59) został zaprojektowany jako odrębne pomieszczenie, dostępne z holu łączącego szatnie i halę basenową (Fot. 57). Ta część dostępna jest wyłącznie dla osób pełnoletnich. Nadano jej układ liniowy, zaplanowany wzdłuż korytarza. Zaprojektowano tu kolejno 6 kabin: dwie sauny suche, saunę infrared, łaźnię parową z aromaterapią, pomieszczenie z małym basenem floating¹⁰⁶, kabinę z prysznicami i lodospadem. Na końcu korytarza zlokalizowano wypoczywalnię. Wystrój zespołu saun jest utrzymany w ciemnej kolorystyce z oświetleniem o bardzo niskiej intensywności. Kabinę saunową zostały wykończone w sposób standardowy dla każdego rodzaju: w saunach suchych i infrared zastosowano drewno, w łaźni parowej odporną na wilgoć mozaikę ceramiczną. Zespół odnowy biologicznej należy do sieci dr Irena Eris i został zaprojektowany zgodnie z jej wytycznymi. Stąd wystrój wnętrza tej części obiektu zdecydowanie odbiega od stylu, w jakim został wykończony zespół basenowo-saunowy. W recepcji spa (Fot. 60) i gabinetach

¹⁰⁶ Basen z wodą o bardzo wysokim zasoleniu [przypis: własny].

zabiegowych dominują jasne kolory, przede wszystkim beże. Zespół składa się łącznie z ośmiu gabinetów, w tym czterech pojedynczych do zabiegów suchych jednego podwójnego, dwóch specjalistycznych do zabiegów na twarz i jednego do pedicure. Wszystkie gabinety wykończono w tym samym stylu, z dominacją koloru białego. W zależności od przeznaczenia zostały wyposażone w: stół do masażu, wannę, łazienkę, fotel do zabiegów, stolik pomocniczy, komodę [Gronostajska-Kadecka, z dnia 25.03.2023].

1 – recepcja wellness 2 – płytki basen rekreacyjny 3 – brodzik 4 – głęboki basen rekreacyjny 5 – sauna sucha 6 – sauna parowa 7 – sauna infrared 8 – prysznic 9 – kabina z basenem floating 10 – wypoczywalnia 12 – recepcja spa 13 – poczekalnia 14 – szatnia 15 – gabinet zabiegowy pojedynczy 16 – gabinet zabiegowy podwójny 16 - wypoczywalnia

Rys. 48. Hotel Green Mountain – plan strefy spa i wellness [oprac. własne]

Fot. 54. Hotel Green Mountain w Karpaczu – widok z zewnątrz [autor: Gronostajska-Kadecka]

Fot. 55. Hotel Green Mountain w Karpaczu – recepcja przy zespole basenowym [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

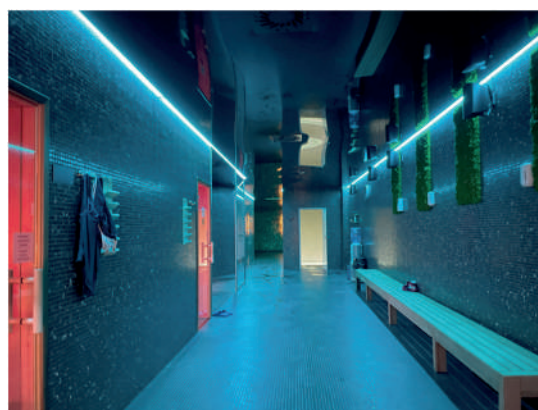
Fot. 56. Hotel Green Mountain w Karpaczu – wejście do siłowni [autor: Gronostajska-Kadecka]

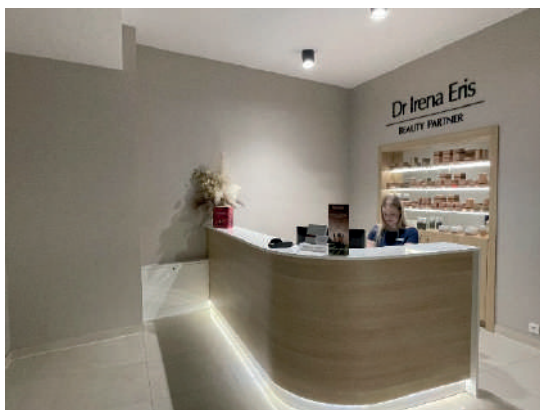
Fot. 57. Hotel Green Mountain w Karpaczu – wejście na basen i do strefy saun [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 58. Hotel Green Mountain w Karpaczu – basen rekreacyjny głęboki i płytki [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

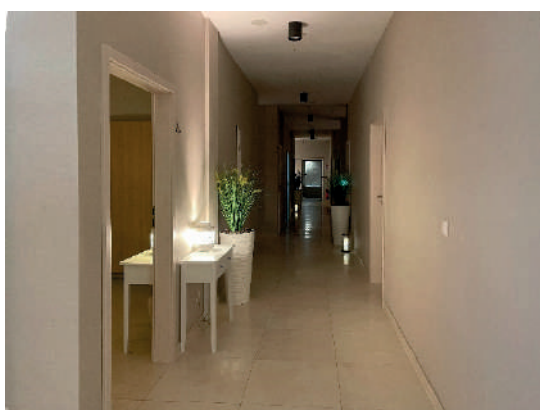
Fot. 59. Hotel Green Mountain w Karpaczu – strefa saun [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 60. Hotel Green Mountain w Karpaczu – recepcja przy gabinetach odnowy biologicznej [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 61. Hotel Green Mountain w Karpaczu – wypoczynalnia przy gabinetach odnowy biologicznej [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 62. Hotel Green Mountain w Karpaczu – wejście do gabinetów [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 63. Hotel Green Mountain w Karpaczu – basen zewnętrzny [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

8.5. Hotel Seidorf

Luksusowy Hotel Seidorf (Fot. 64) został otwarty w 2018 roku w Sosnówce koło Karpacza i jest **adaptacją** istniejącego budynku przedwojennego ośrodka wypoczynkowego. Mieści się w nim 27 pokoi, restauracja, bar, strefa spa i wellness, *bilard room* i biblioteczka. Na terenie ośrodka znajdują się również korty tenisowe i boiska rekreacyjne. W sąsiedztwie wzniesiono budynek, w którym zaprojektowano apartamenty na wynajem [Gronostajska-Kadecka, z dnia 25.03.2023].

Strefa spa i wellness znajduje się w historycznych podziemiach **głównego budynku**. Dostęp do niej zaprojektowano z głównego holu wejściowego (Fot. 65), co umożliwi użytkownikom z zewnątrz wejście bezpośrednio, omijając tym samym inne strefy hotelowe. Zaplanowano również **zewnętrzną część strefy spa i wellness** w postaci tarasu wypoczynkowo-widokowego,

basenu i dwóch jacuzzi. Wewnętrzna część omawianej strefy ma strukturę **zwartą centralną** (Rys. 49). Wynika to z faktu, że każdy z zespołów jest dostępny ze wspólnego holu, który w tym przypadku pełni również funkcje wypoczynkowe. Program funkcjonalny strefy spa i wellness w Hotelu Seidorf został sklasyfikowany jako **rozszerzony** według przyjętych kryteriów w pracy i składa się z:

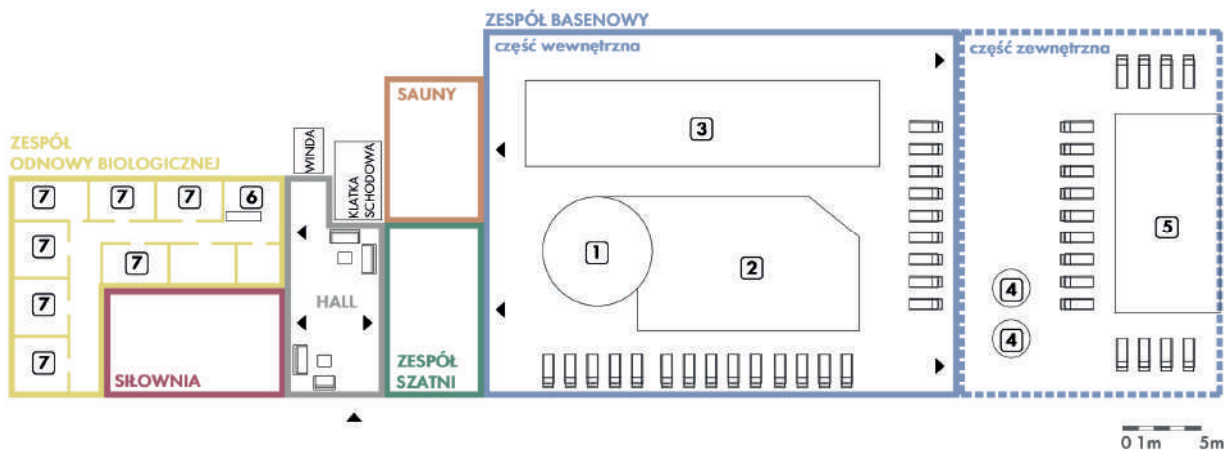
- szatni koedukacyjnej,
- hali basenowej wewnętrznej z: basenem wewnętrznym rekreacyjnym, basenem wewnętrznym pływackim, brodzikiem wewnętrznym,
- zewnętrznego basenu rekreacyjnego i zewnętrznym jacuzzi,
- zespołu saun: wypoczywalni z prysznicami i lodospadem, sauny suchej, sauny parowej, sauny infrared, groty solnej,
- zespołu odnowy biologicznej: recepcji spa, szatni i toalety, gabinetem do zabiegów mokrych z kapsułą i gabinetów: czterech do zabiegów suchych, podwójnego z małym basenem wirowym oraz specjalistycznego,
- siłowni,
- kortów tenisowych,
- boisk rekreacyjnych [Gronostajska-Kadecka, z dnia 25.03.2023].

Wykończenie i wystrój wnętrza każdego z powyższych pomieszczeń zostały szczegółowo opisane w karcie obiektu nr 05, która znajduje się w aneksie do pracy. Na tej podstawie określono styl całej strefy spa i wellness jako **wnętrze stylowe**. Zarówno w części noclegowej, jak i strefie spa i wellness, wystrój został zaprojektowany w stylu glamour. We wnętrzu dominują ciemne kolory i kontrastujące elementy metalowe. Ściany i podłogi zostały wykończone w naturalnym kamieniu lub materiale go imitującym [Gronostajska-Kadecka, z dnia 25.03.2023].

Główny hol strefy spa i wellness (Fot. 66) łączy komunikacyjnie zespoły odnowy biologicznej, basenowy z szatniami i saunami oraz siłownię. Hol został zaprojektowany w taki sposób aby pełnił również funkcję wypoczynkową dla klientów korzystających z zabiegów odnowy biologicznej. Umieszczono w nim dwie duże narożne kanapy wykonane z aksamitu i szklane stoliki pomocnicze. Do wykończenia podłogi zostały wykorzystane duże płytki ceramiczne imitujące biały marmur, a na ścianach zastosowano prostokątne płytki imitujące łupek. Charakterystycznym elementem w tym wnętrzu są masywne opaski drzwiowe wykonane z czarnego marmuru. W zespole odnowy biologicznej zaprojektowano małą recepcję dla obsługi zabiegów (Fot. 68). Wystrój tej części strefy spa i wellness zaprojektowano w jasnej kolorystyce.

Dominującym materiałem wykończeniowym, zastosowanym zarówno na podłodze i ścianach, jest płyta kamienna z trawertynu. Głównym źródłem światła są pasy ledowe biegnące wzdłuż korytarza, które optycznie go poszerzają (Fot. 69). W hali basenowej zaprojektowano trzy baseny: rekreacyjny z dyszami i natryskami (Fot. 70), płytki brodzik o okrągłej formie (Fot. 71) oraz trzytorowy pełnowymiarowy¹⁰⁷ basen pływacki. Omawiana strefa znajduje się na kondygnacji nadziemnej, dzięki czemu jedną ze ścian można było przeszkląć. Zamierzenie to zrealizowano w systemie fasadowym z podziałem nawiązującym do elewacji istniejącego budynku historycznego. Wnętrze hali basenowej utrzymano w ciemniejszej kolorystyce, w stosunku do pozostałych pomieszczeń. Do wykończenia pomieszczenia użyto materiałów z naturalnego kamienia lub go imitujących, są to m. in. szaro-beżowe płytki ceramiczne o fakturze skały, które zastosowano na ścianach. Wystrój ten urozmaica powierzchnia jednej z przegród pionowych pokryta czarno-białą mozaiką ceramiczną, przedstawiająca krajobraz Karkonoszy. Bezpośrednio przy basenach wewnętrznych został zaprojektowany taras wypoczynkowy z basenem zewnętrznym (Fot. 72) i nieckami jacuzzi. Całość uzupełniono o zespół saun, który jest dostępny z wewnętrznej hali basenowej. W jego skład wchodzi wypoczywalnia, trzy kabiny saunowe (Fot. 73) (fińska, infrared, łaźnia parowa) i grotta solna (Fot. 74). Uzupełniającymi elementami w tej części są „prysznic wrażeń” i lodospad. Ten pierwszy element stanowią trzy kabiny wydzielone ścianami o organicznych formach, które wykończono mozaiką ceramiczną w kolorze brązowym. Znajdują się w nich dwa prysznice z ciepłą i zimną wodą, odpowiednio oświetlone na czerwony i niebieski kolor oraz wiadro. Drugie rozwiązanie to monolityczny zbiornik zespolony ze ścianą do którego, za pomocą ukrytych instalacji dostaje się lód. Ze względu na historyczne pochodzenie budynku hotelu, w kabinach saunowych występują zabytkowe elementy konstrukcyjne z cegły i są to słupy oraz sklepienia. Kolejnym elementem opisywanej strefy jest siłownia, w której dominuje kolor czarny. Barwą tą pomalowano wszystkie ściany w pomieszczeniu, oprócz tej, na której znajduje się lustro. Ponadto na terenie obiektu zlokalizowano po dwa korty tenisowe ziemne i boiska do rekreacji [Gronostajska-Kadecka, z dnia 25.03.2023].

¹⁰⁷ Basen o długości 25 metrów [przypis: własny].

1 – brodzik 2 – basen rekreacyjny 3 – basen pływacki 4 – jacuzzi zew. 5 – basen zew. 6 – recepcja spa 7 – gabinety zabiegowe

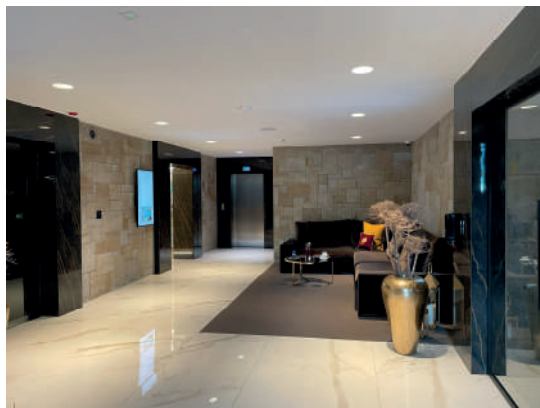
Rys. 49. Hotel Seidorf – plan strefy spa i wellness [oprac. własne]

Fot. 64. Hotel Seidorf w Sosnowce – wejście główne [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 65. Hotel Seidorf w Sosnowce – wejście do strefy spa i wellness [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 66. Hotel Seidorf w Sosnowce – hol strefy spa i wellness [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 67. Hotel Seidorf w Sosnowce – wejście do zespołu basenów [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 68. Hotel Seidorf w Sosnówce – recepcja spa
[autor: Gronostajska-Kadecka J.]

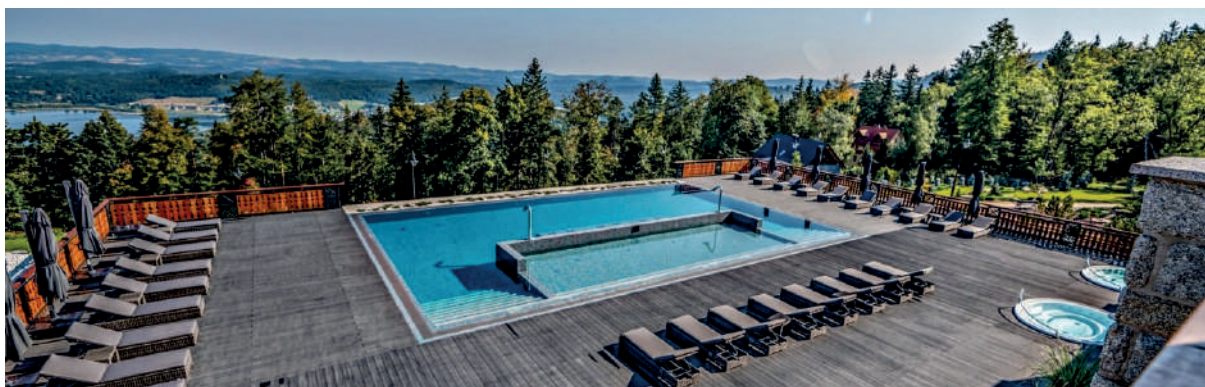
Fot. 69. Hotel Seidorf w Sosnówce – zespół
odnowy biologicznej [autor: Gronostajska-
Kadecka J.]

Fot. 70. Hotel Seidorf w Sosnówce – basen rekreacyjny
wewnętrzny [przedruk z: <https://www.seidorf.pl/spa-wellness/poznaj-wellness>, dostęp z dn. 25.03.2023]

Fot. 71. Hotel Seidorf w Sosnówce – brodzik
wewnętrzny [przedruk z:
<https://www.seidorf.pl/spa-wellness/poznaj-wellness>, dostęp z dn. 25.03.2023]

Fot. 72. Hotel Seidorf w Sosnówce – basen rekreacyjny zewnętrzny [przedruk z: <https://www.seidorf.pl/spa-wellness/poznaj-wellness>, dostęp z dn. 25.03.2023]

Fot. 73. Hotel Seidorf w Sosnówce – sauna fińska
[przedruk z: <https://www.seidorf.pl/spa-wellness/poznaj-wellness>, dostęp z dn. 25.03.2023]

Fot. 74. Hotel Seidorf w Sosnówce – grota solna
[przedruk z: <https://www.booking.com/hotel/pl/seidorf-mountain-resort.pl.html>, dostęp z dn. 25.03.2023]

8.6. Hotel The Bridge Wrocław

Hotel The Bridge (Fot. 75) jest pięciogwiazdkowym hotelem, który powstał w 2019 roku na terenie Ostrowa Tumskiego we Wrocławiu. Pomimo zabytkowego charakteru sąsiedztwa Ostrowia Tumskiego, hotel powstał w **budynku nowowybudowanym**. Obiekt został zaprojektowany przez biuro Forum Architekci, a za wystój wnętrza jest odpowiedzialna pracownia Medusa Group. W hotelu mieści się 184 pokoi noclegowych, restauracja, część konferencyjna i strefa spa oraz wellness, która zlokalizowana jest na ostatniej kondygnacji budynku¹⁰⁸. Znajduje się ona całkowicie **wewnątrz hotelu** i jej struktura określa się jako **zwartą korytarzową** (Rys. 50), co oznacza, że poszczególne zespoły są ze sobą skomunikowane za pomocą korytarza. Program funkcjonalny strefy spa i wellness w Hotelu The Bridge Wrocław został sklasyfikowany jako **podstawowy** według przyjętych kryteriów w pracy i składa się z:

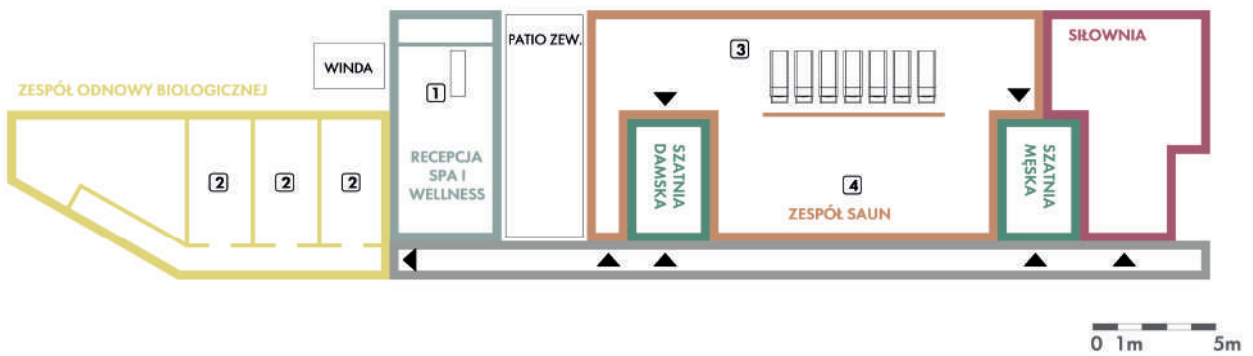
- recepcji spa i wellness,
- szatni damskiej i szatni męskiej,
- zespołu saun z: wypoczynkownią, sauną suchą, biosauną, sauną parową,
- zespołu odnowy biologicznej z trzema gabinetami zabiegowymi do masażu,
- siłowni [Gronostajska-Kadecka, z dnia 28.04.2023].

Wykończenie i wystrój wnętrza każdego z powyższych pomieszczeń zostało szczegółowo opisane w karcie obiektu nr 06, która znajduje się w aneksie do pracy. Na tej podstawie określono styl całej strefy spa i wellness jako **wnętrze stylowe**. Wystrój całego hotelu, włącznie ze strefą

¹⁰⁸ Według typologii ” Układ przestrzenny strefy spa i wellness względem bryły” strefa spa i wellness znajduje się w głównej części budynku [przypis: własny].

spa i wellness, został zaprojektowany w stylu industrialnym. Wskazują na to m.in. użyte materiały (metal drewno), rozwiązania architektoniczne (widoczne instalacje podwieszane przy suficie) i detale (oświetlenie). Dostęp do spa i wellness, oprócz klatki schodowej prowadzącej z głównego holu, jest możliwy za pomocą windy [Gronostajska-Kadecka, z dnia 28.04.2023].

W holu strefy spa i wellness znajduje się recepcja (Fot. 77), meble wypoczynkowe i wyjście na taras zewnętrzny (Fot. 78). Ściany tego pomieszczenia wykończono surowym betonem, a sufit (włącznie z instalacjami) pomalowano na czarno. Podłoga została pokryta ciemną wykładziną. Ladę recepcyjną wykonano z drewna, a dominującym w pomieszczeniu elementem dekoracyjnym jest napis neonowy z logo spa zlokalizowany na ścianie. Oferta obiektu obejmuje podstawowy program spa i wellness, a w omawianej strefie zdecydowano się zrezygnować z zespołu basenowego. Rozwiązano natomiast strefę saun, która składa się z wypoczynalni, prysznicu i trzech rodzajów saun: suchej, biosauny i parowej. Przy zespole zaprojektowano dwie osobne szatnie: damską i męską. Duża wypoczynalnia (Fot. 80) jest atrakcyjna ze względu na znacznych rozmiarów przeszklenie, umożliwiające podziwianie miejskiego krajobrazu Wrocławia. Odpowiednie nasłonecznienie umożliwiło zaprojektowanie ściany z zieloną roślinnością, która kontrastuje z industrialnym wystrojem wnętrza. Pozostałe przegrody pionowe zostały wykończone betonem lub białą płytą ceramiczną. Na podłodze zastosowano drewniane deski. Elementem dekoracyjnym jest oświetlenie w postaci zwisających żarówek. Wypoczynalnia została wyposażona w drewniane wolnostojące leżaki. W sąsiedztwie omawianej strefy zaprojektowano siłownię (Fot. 82, Fot. 83), w której również znajduje się przeszklona ściana umożliwiająca podziwianie widoków. Ściany i sufit (wraz z instalacjami) w tym pomieszczeniu zostały pomalowane w kolorze czarnym, a na podłodze ułożono drewniane panele. Siłownia została wyposażona w zabudowę meblową i specjalistyczny sprzęt (bieżnia, trener, ławeczka do ćwiczeń, stacjonarny rowerek do treningów). Nieduży zespół odnowy biologicznej składa się z trzech gabinetów zabiegowych (Fot. 84). Każdy z nich wyposażono w łóżko do masażu. Na jednej ze ścian, którą pokryto zieloną płytką ceramiczną, zaprojektowano zabudowę meblową z umywalką i kabinę prysznicową. Pozostałe przegrody pionowe zostały pomalowane na biało lub pozostawione w surowym betonie. Elementem dekoracyjnym jest zawieszona na suficie sztuczna roślinność. Podłoga została wykończona drewnianymi panelami [Gronostajska-Kadecka, z dnia 28.04.2023].

1 – recepcja spa i wellness 2 – gabinety zabiegowe 3 – wypoczywalnia 4 – kabiny saunowe

Rys. 50. Hotel The Bridge Wrocław – plan strefy spa i wellness [oprac. własne]

Fot. 75. Hotel The Bridge Wrocław – widok z zewnątrz [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 76. Hotel The Bridge Wrocław – recepcja główna [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 77. Hotel The Bridge Wrocław – recepcja spa i wellness [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 78. Hotel The Bridge Wrocław – wyjście na taras zewnętrzny [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 79. Hotel The Bridge Wrocław – korytarz komunikacyjny w strefie spa i wellness [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 80. Hotel The Bridge Wrocław – wypoczywalnia [przedruk z: <https://www.czasnaspa.pl/hotele-spa/the-bridge-spa-wroclaw-at-mgallery-hotel/>, dostęp z dn. 28.04.2023]

Fot. 81. Hotel The Bridge Wrocław – sauna sucha [przedruk z: <https://www.czasnaspa.pl/hotele-spa/the-bridge-spa-wroclaw-at-mgallery-hotel/>, dostęp z dn. 28.04.2023]

Fot. 82. Hotel The Bridge Wrocław – siłownia [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 83. Hotel The Bridge Wrocław – siłownia [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 84. Hotel The Bridge Wrocław – gabinet zabiegowy [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

8.7. Lake Hill Resort & Spa

Czterogwiazdkowy hotel (Fot. 85, Fot. 86) powstał w 2019 roku nad sztucznym zbiornikiem wodnym w Sosnówce koło Karpacza. Za projekt budynku odpowiedzialna jest pracownia M&K Architekci s.c., z kolei wnętrza zostały zaprojektowane przez biuro Ideograf. W hotelu znajduje się 171 pokoi, restauracja, bar i część konferencyjna. Strefę spa i wellness zlokalizowano na kondygnacji -1, w **głównej części budynku**. Wszystkie zespoły zostały zaprojektowane obok siebie i połączono je korytarzem, zatem struktura omawianej strefy spa i wellness jest **zwarta korytarzowa** (Rys. 51). Poza częścią wewnętrzną, został również zaprojektowany **zewnętrzny taras wypoczynkowy z basenem** z podgrzewaną wodą i dwoma jacuzzi. Program funkcjonalny strefy spa i wellness w hotelu Lake Hill Resort & Spa klasyfikuje się jako **średni** według przyjętych kryteriów w pracy i składa się z:

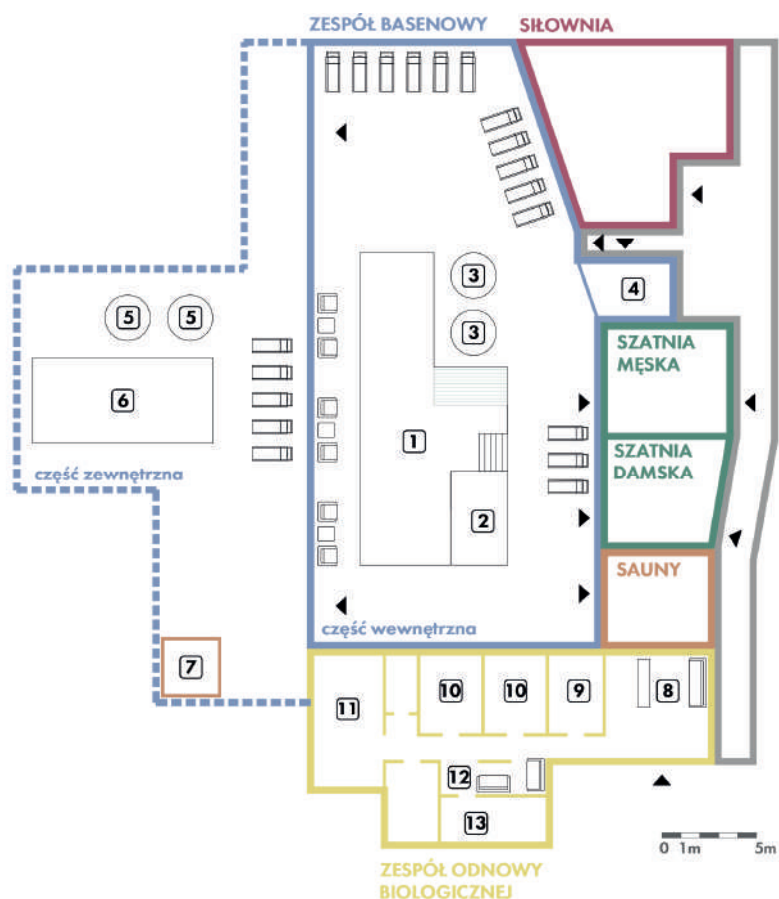
- szatni damskiej i męskiej,
- zespołu basenów wewnętrznych z: basenem rekreacyjnym, brodzikiem wewnętrznym, dwoma basenami jacuzzi,
- zespołu basenów zewnętrznych z: basenem rekreacyjnym, dwoma basenami jacuzzi,
- zespołu saun z: sauną fińską, sauną parową i zewnętrzną sauną suchą
- zespołu odnowy biologicznej z: gabinetami do masażu, gabinetem zabiegowym podwójnym, gabinetem zabiegowym specjalistycznym,
- siłowni.

Wykończenie i wystrój wnętrza każdego z powyższych pomieszczeń szczegółowo opisano w karcie obiektu nr 07, która znajduje się w aneksie do pracy. Wystój wszystkich przestrzeni w hotelu jest jednolity i utrzymany w stylu industrialnym. W związku z tym strefa spa i wellness została sklasyfikowana jako **wnętrze stylowe**. Wskazuje na to użycie takich materiałów jak: metal, szkło, beton i drewno oraz zastosowanie adekwatnych do stylu detali i dekoracji (metalowe kule w hali basenowej, oświetlenie w formie reflektorów) [Gronostajska-Kadecka, z dnia 24.03.2023].

Hotel Lake Hill Resort & Spa położony jest na terenie pochyłym, dlatego też strefa spa i wellness, którą zlokalizowano na poziomie -1 względem recepcji głównej, ma dostęp do światła dziennego. W hali basenowej (Fot. 87) zaprojektowano długą szklaną ścianę fasadową, która oprócz naturalnego doświetlenia pomieszczenia, umożliwia użytkownikom podziwianie okolicznych widoków na zbiornik wodny w Sosnówce. W hotelu nie zaprojektowano recepcji przy zespole basenów. Funkcja wymiany ręczników lub zdawania kluczyków do szafek jest

pełniona przez ratownika, który przebywa w pomieszczeniu specjalnie dla niego przeznaczonym. Na halę basenową można się dostać przez szatnie: damską i męską. Zespół basenów wewnętrznych składa się z basenu rekreacyjnego z dyszami i natryskami, brodzika z deszczownicą i dwóch sześciuosobowych systemowych jacuzzi (Fot. 88). Wzdłuż basenów rozmieszczono leżaki do wypoczynku z możliwością regulacji. Ściany i podłoga wewnątrz hali zostały wykończone w większości płytką ceramiczną imitującą drewno (ściany) i kamień (podłoga). Elementem dekoracyjnym są dwie zielone ściany ze sztuczną roślinnością. Biały półodbijający sufit został wykonany w metodzie podwieszanej napinanej. Zespół saun jest dostępny bezpośrednio z hali basenowej i składa się z saun suchej, parowej i prysznic. Przy zespole basenów wewnętrznych zaplanowano drewniany taras zewnętrzny z całorocznym basenem i dwoma jacuzzi (Fot. 90, Fot. 91). Dodatkowo przy tarasie jest zlokalizowana systemowa¹⁰⁹ sauna zewnętrzna sucha (Fot. 92). Sąsiadująco w stosunku do zespołu kąpielowego znajduje się siłownia (Fot. 89), w której przegrodę z halą basenową wykonano ze szkła. W pomieszczeniu dominują kolory beżowe i brązowe. Podłoga została wykończona w odpornych na użytkowanie panelach winylowych. Siłownię wyposażono w standardowe specjalistyczne przyrządy do ćwiczeń, takie jak: rowerki stacjonarne, bieżnie, wioślarza, stojak z ciężarami, drabinkę zamontowaną do ściany. W zespole odnowy biologicznej zaprojektowano recepcję spa (Fot. 93, Fot. 94), gabinety zabiegowe i część wypoczynkową. W skład tego zespołu wchodzi łącznie pięć gabinetów zabiegowych: do masażu bez łaźienki, do masażu z dzieloną łaźienką, z fotelem z dzieloną łaźienką, podwójny, specjalistyczny do medycyny estetycznej. Są one rozmieszczone kolejno wzdłuż korytarza. Gabinet podwójny (Fot. 96) znajduje się na końcu ciągu i jako jedyny ma okna i drzwi zewnętrzne, które umożliwiają wyjście na zewnątrz. Stylistyka pomieszczeń jest jednorodna, a wykorzystano materiały takie jak: beton, tynk i drewniane lamele na ścianach oraz szare płytki imitujące kamień na podłodze. Każdy z gabinetów został wyposażony w zabudowę meblową z umywalką, łóżko do masażu bądź fotel i mobilny regał pomocniczy. W przypadku gabinetu podwójnego, oprócz dwóch łóżek do masażu, znajduje się tam również balia do kąpieli. W gabinecie do zabiegów medycyny estetycznej natomiast dodatkowo zostało ustawione biurko z dwoma fotelami. W zespole została wydzielona również mała przestrzeń, która pełni funkcję wypoczynkową (Fot. 95). Znajdują się w niej dwie kanapy, stolik pomocniczy i minibarek z herbatą [Gronostajska-Kadecka, z dnia 24.03.2023].

¹⁰⁹ Producent Asenso [przypis: własny].

1 – basen rekreacyjny 2 – brodzik 3 – jacuzzi 4 – pokój ratownika 5 – jacuzzi zew. 6 – basen rekreacyjny zew. 7 – sauna sucha zew. 8 – recepcja spa 9 – gabinet do pedicure 10 – gabinet do zabiegów suchych 11 – gabinet podwójny 12 – wypoczwalnia 13 – gabinet specjalistyczny do zabiegów med. estetycznej

Rys. 51. Lake Hill Resort & Spa – plan strefy spa i wellness [oprac. własne]

Fot. 85 Hotel Lake Hill Resort & Spa – wejście główne
[autor: Gronostajska-Kadecka J.]

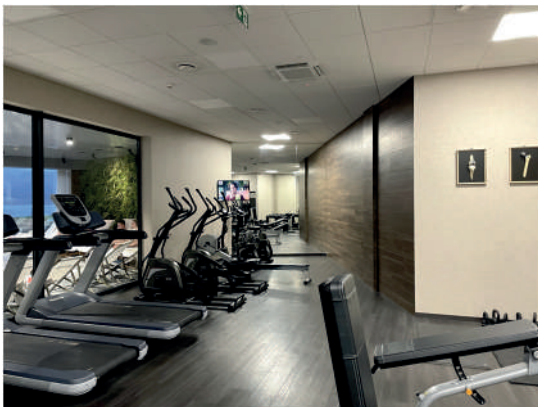
Fot. 86. Hotel Lake Hill Resort & Spa – widok na budynek od strony zbiornika wodnego [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 87. Hotel Lake Hill Resort & Spa – basen wewnętrzny [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 88. Hotel Lake Hill Resort & Spa – basen wewnętrzny [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 89. Hotel Lake Hill Resort & Spa – siłownia [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

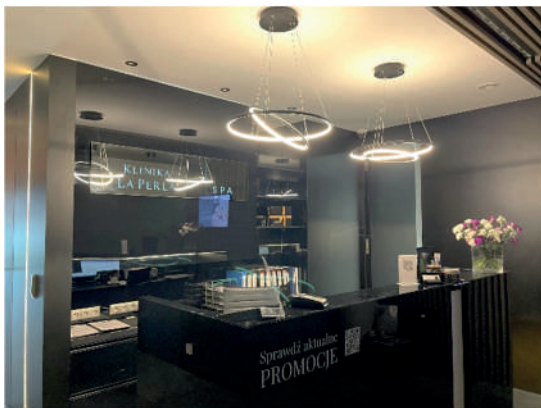
Fot. 90. Hotel Lake Hill Resort & Spa – taras zewnętrzny [źródło: własne, data: 24.03.2023]

Fot. 91. Hotel Lake Hill Resort & Spa – basen zewnętrzny [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 92. Hotel Lake Hill Resort & Spa – sauna zewnętrzna [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 93. Hotel Lake Hill Resort & Spa – recepcja spa
[autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 94. Hotel Lake Hill Resort & Spa – recepcja spa [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 95. Hotel Lake Hill Resort & Spa – wypoczywalnia
[autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 96. Hotel Lake Hill Resort & Spa – podwójny gabinet zabiegowy [autor: Gronostajska-Kadecka]

8.8. Mercure Szklarska Poręba

Hotel (Fot. 97) został wybudowany w Szklarskiej Porębie i jego otwarcie miało miejsce w 2022 roku. Mieści się w nim 140 pokoi i apartamentów, restauracja, sale konferencyjne oraz strefa spa i wellness. Mercure Szklarska Poręba jest sklasyfikowany jako pięciogwiazdkowy hotel według prawa polskiego. Architektura budynku nawiązuje do tradycyjnej regionalnej zabudowy, z kolei wnętrza, zaprojektowane przez pracownię Tremend, są zdecydowanie bardziej zróżnicowane i nowoczesne. Wszystkie zespoły strefy spa i wellness znajdują się na jednej kondygnacji w **głównym budynku** hotelu i są połączone ze sobą korytarzem, dlatego jej struktura została określona jako **zwarta korytarzowa** (Rys. 52). Przy części wewnętrznej spa i wellness zaprojektowano **taras zewnętrzny z basenem wirowym**. Program funkcjonalny

strefy spa i wellness w hotelu Mercure Szklarska Poręba został sklasyfikowany jako **średni** według przyjętych kryteriów w pracy i składa się z:

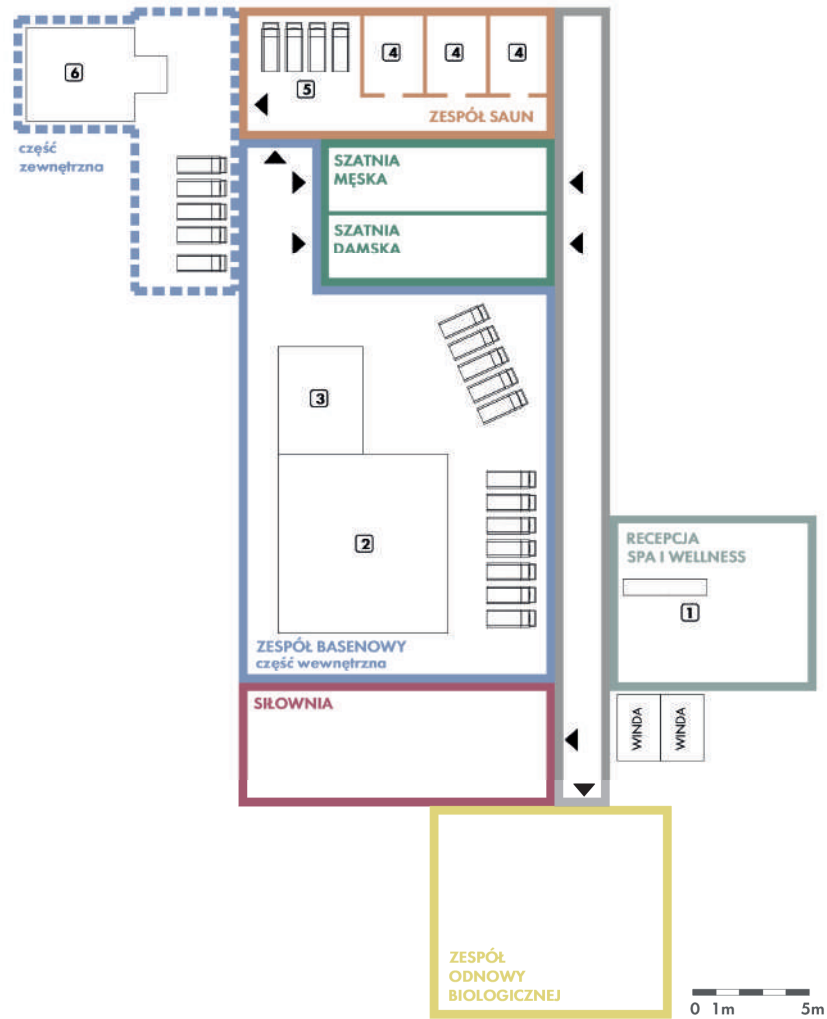
- wspólnej recepcji spa i wellness,
- szatni damskiej i męskiej,
- zespołu basenów wewnętrznych: basenu z dyszą do masażu, brodziku z deszczownicą,
- basenu zewnętrznego wirowego,
- zespołu saun z: wypoczywalnią, sauną suchą, sauną parową, sauną infrared,
- zespołu odnowy biologicznej z: wypoczywalnią, gabinetami do zabiegów suchych, gabinetem podwójnym,
- siłowni [Gronostajska-Kadecka, z dnia 05.03.2023].

Wykończenie i wystrój wnętrza każdego z powyższych pomieszczeń zostało szczegółowo opisane w karcie obiektu nr 08, która znajduje się w aneksie do pracy. Na tej podstawie określono styl całej strefy spa i wellness jako **wnętrze z elementami stylizacji**. Wynika to z wykorzystania w projekcie wielu rozwiązań architektonicznych, materiałów i detali, które nie charakteryzują konkretnie jednego nurtu [Gronostajska-Kadecka, z dnia 05.03.2023].

Podobnie jak w hotelu Lake Hill Resort & Spa, omawiany obiekt położony jest na nierównym terenie. W związku z tym strefa spa i wellness, pomimo tego, że została zlokalizowana na kondygnacji -3 względem wejścia głównego, ma dostęp do światła dziennego. W tej części zaprojektowano jedną recepcję obsługującą zarówno zespół basenowy, jak i odnowy biologicznej (Fot. 99). Jest ona zlokalizowana w centralnej części omawianej strefy spa i połączona z pozostałymi zespołami korytarzem, w którym jedna ze ścian jest całkowicie przeszklona, co zapewnia widok na basen i siłownię. W recepcji zaprojektowano ladę recepcyjną wykonaną z płyt ceramicznych imitujących kamień, nad którą zainstalowano trzy lampy wiszące. Jedna ze ścian przy ladzie recepcyjnej została wykończona tapetą w odcieniach brązu, której następnie użyto do pokrycia ściany korytarza. W strefie zostały zaprojektowane dwie szatnie damska i męska (Fot. 100), przez które wchodzi się do zespołu basenów i saun. W hali basenowej (Fot. 101) trzy ściany¹¹⁰ są wykonane w technologii fasadowej szklanej. Pionowe przegrody pełne pokryto płytkami ceramicznymi i lamelami drewnianymi, a sufit został wykończony tynkiem pomalowanym na biało. Zespół basenów składa się z prostokątnego basenu z dyszą do masażu ze schodami i prostokątnego małego brodzika z deszczownicą, wzdłuż

¹¹⁰ Ściany dzielące halę z: siłownią, korytarzem i zewnętrzem [przypis: własny].

których ustawione zostały leżaki oraz roślinność w donicach. Do wykończenia niecek obu basenów wykorzystano niebieską ceramiczną mozaikę. Przejście wzdłuż basenów zapewniono wyłącznie po jednej stronie. Zespół saun obejmuje kabiny: suchą, parową i infrared oraz przestrzeń do wypoczynku, a dostęp do niego jest możliwy bezpośrednio z hali basenowej. W sąsiedztwie zespołów basenowego i saunowego wykonano taras zewnętrzny z basenem całorocznym z hydromasażem (Fot. 102). Kolejnym pomieszczeniem należącym do omawianej strefy jest siłownia (Fot. 103), która została zlokalizowana bezpośrednio przy hali basenowej, co umożliwiło przeszklenie wspólnej ściany pomiędzy oba pomieszczeniami. Co więcej, ściana zewnętrzna w siłowni jest również transparentna, co zapewnia doświetlenie wnętrza światłem naturalnym. Do pokrycia pozostałych ścian zastosowano tynk malowany na czarno i tafle lustrzane. W celu wykończenia podłogi zostały wykorzystane winylowe panele imitujące drewno. Jak w przypadku innych hotelowych siłowni, omawiane wnętrze wyposażono w standardowy specjalistyczny sprzęt, w szczególności do ćwiczeń typu cardio. Na końcu głównego korytarza w strefie spa i wellness znajduje się zespół odnowy biologicznej, który składa się z trzech gabinetów do zabiegów suchych (Fot. 104), jednego podwójnego, wypoczywalni i toalety. Wystrój wewnątrz tej części strefy został utrzymany w jasnych kolorach i odcieniach beżu, a wśród wyposażenia gabinetów znalazły się: stół do masażu, krzesło dla masażysty, komoda do przechowywania z płyty meblowej imitującej drewno dębowe. Wybranim pomieszczeniom zaprojektowano dodatkowo łazienki [Gronostajska-Kadecka, z dnia 05.03.2023].

1 – recepcja spa i wellness 2 – basen rekreacyjny 3 – brodzik 4 – kabiny saunowe 5 – wypoczywalnia 6 – basen zew.

Rys. 52. Mercure Szklarska Poręba – plan strefy spa i wellness [oprac. własne]

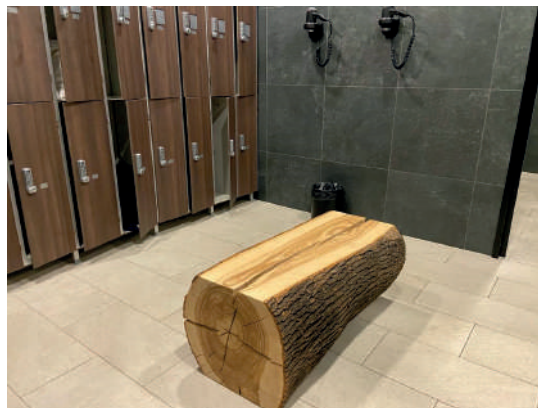
Fot. 97. Hotel Mercure Szklarska Poręba – widok na budynek z zewnątrz [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 98. Hotel Mercure Szklarska Poręba – hol główny [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 99. Hotel Mercure Szklarska Poręba – recepcja wellness & spa [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 100. Hotel Mercure Szklarska Poręba – szatnia damska [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 101. Hotel Mercure Szklarska Poręba – basen wewnętrzny [przedruk z: <https://all.accor.com/hotel/B844/index.pl.shtml>, dostęp z dn. 10.03.2023]

Fot. 102. Hotel Mercure Szklarska Poręba – basen zewnętrzny [przedruk z: <https://all.accor.com/hotel/B844/index.pl.shtml>, dostęp z dn. 10.03.2023]

Fot. 103. Hotel Mercure Szklarska Poręba – siłownia [przedruk z: <https://all.accor.com/hotel/B844/index.pl.shtml>, dostęp z dn. 10.03.2023]

Fot. 104. Hotel Mercure Szklarska Poręba – gabinet zabiegowy jednosobowy [przedruk z: <https://all.accor.com/hotel/B844/index.pl.shtml>, dostęp z dn. 10.03.2023]

8.9. Platinum Mountain Hotel & SPA

W 2019 roku został otwarty pięciogwiazdkowy kompleks Platinum Mountain Hotel & SPA w Szklarskiej Porębie (Fot. 105), który składa się z budynków: hotelu z 147 pokojami i apartamentowca. Za projekt jest odpowiedzialna warszawska pracownia m&k Architekci. **W głównym obiekcie** mieści się cała strefa spa i wellness, restauracja, kawiarnia, sale konferencyjne oraz bankietowe. Struktura strefy spa i wellness jest **rozproszona wertrykalnie** (Rys. 53, Rys. 54). Oznacza to, że pojedyncze zespoły lub ich grupy znajdują się na różnych kondygnacjach w jednym pionie. Na terenie kompleksu został zaprojektowany również **basen zewnętrzny** w postaci kąpieliska letniego. Program funkcjonalny strefy spa i wellness w hotelu Platinum Mountain Hotel & SPA klasyfikuje się jako **rozszerzony** według przyjętych kryteriów w pracy i składa się z:

- recepcji wellness,
- szatni damskiej i męskiej,
- zespołu basenów wewnętrznych: basenu rekreacyjnego, basenu pływackiego, brodzika, basenów wirowych,
- zespołu saun z: wypoczywalnią, sauną suchą, sauną parową, sauną infrared, biosauną, kabiną z basenem floating,
- zespołu odnowy biologicznej z: szatnią i toaletą, wypoczywalnią, gabinetami do zabiegów suchych, gabinetem do zabiegów specjalistycznych – pedicure/manicure, gabinetami zabiegowymi w stylu orientalnym,
- siłowni [Gronostajska-Kadecka, z dnia 25.03.2023].

Wykończenie i wystrój wnętrza każdego z powyższych pomieszczeń zostało szczegółowo opisane w karcie obiektu nr 09, która znajduje się w aneksie do pracy. Na tej podstawie określono styl całej strefy spa i wellness jako **wnętrze z elementami stylizacji** [Gronostajska-Kadecka, z dnia 25.03.2023].

Zespół odnowy biologicznej mieści się na poziomie -1 i podobnie, jak w przypadku hotelu Green Mountain, należy do sieci dr Irena Eris, został zaprojektowany zgodnie z wytycznymi sieci. W recepcji spa i gabinetach zabiegowych dominują kolory beżowe i szare. Na ścianach zastosowano tapety lub tynk, a na podłodze płytki ceramiczne. W recepcji została zaprojektowana lada recepcyjna (Fot. 112) w kolorze szarym i długi regał eksponujący kosmetyki do sprzedaży (Fot. 113). Zespół składa się łącznie z dwunastu gabinetów, w tym dziewięciu pojedynczych do zabiegów suchych, jednego podwójnego i dwóch zabiegowych

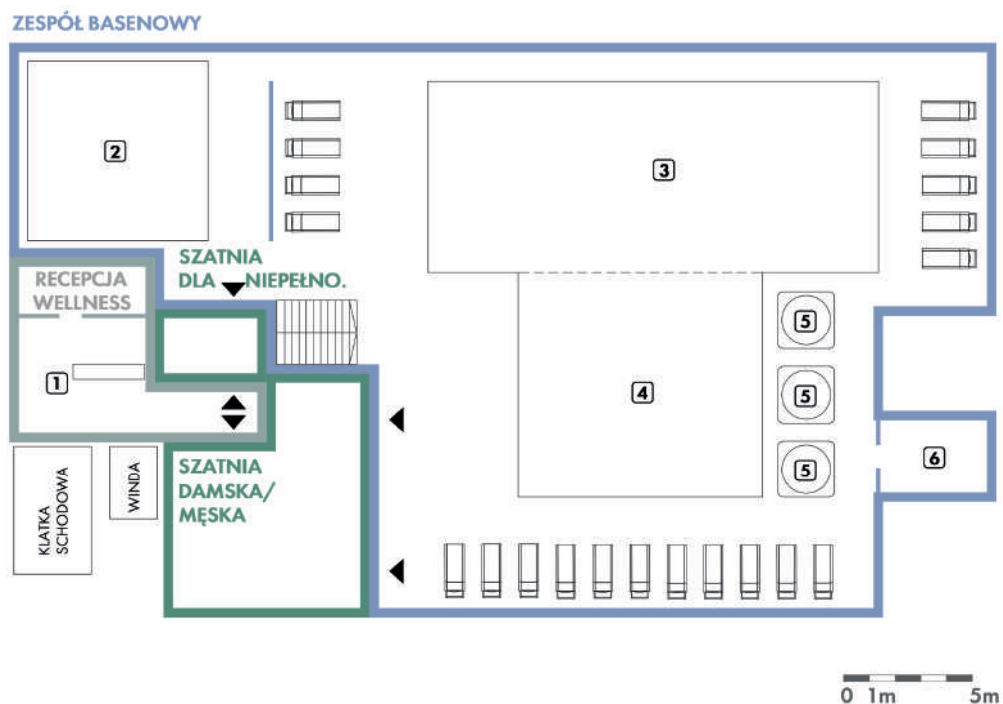
wykończonych w stylu orientalnym¹¹¹. Pozostałe gabinety zostały wykończone jednorodnie i z dominacją koloru białego. Pomieszczenia w zależności od przeznaczenia wyposażono w: stół do masażu, wannę, łazienkę, fotel do zabiegów, stolik pomocniczy, komodę. W zespole odnowy biologicznej zaprojektowano również przestronną przestrzeń wypoczynkową (Fot. 115), w której umieszczono sofy i fotele w kolorze białym i beżowym, stoliki pomocnicze oraz barek z napojami. Pomieszczenie oświetlono za pomocą trzech lamp stojących. Recepcja wellness i hala basenowa zostały zlokalizowane na poziomie -2 (poniżej zespołu odnowy biologicznej). W recepcji (Fot. 106) tej strefy zaprojektowano ladę i mebel z płyt meblowych imitujących teksturę drewna. Ściany tego pomieszczenia wykończono tapetą i tynkiem pomalowanym na szaro. Podłoga została wyłożona płytkami ceramicznymi w kolorze jasnego beżu. Natomiast, zespół basenów wewnętrznych składa się z niecek: rekreacyjnej (Fot. 108) o wymiarach 9,5 m x 9,5 m i głębokości 1,2 m, pływackiej (Fot. 109) o wymiarach 17,5 m x 7,45 m i głębokości 1,4 m, brodzika (Fot. 110) o wymiarach 7,6 m x 7,5 m i głębokości 0,5 m, trzech jacuzzi o kwadratowej formie. W hali basenowej ściany zostały wykończone płytkami ceramicznymi imitującymi drewno i kamieniem. Pomieszczenie jest doświetlone światłem sztucznymi za pomocą opraw punktowych wpuszczanych w sufit i zlokalizowanych w planie wzdłuż rzutów basenów, a także światłem naturalnym za pomocą okien na wysokości około 2,4 m. Na podłodze zastosowano płytki ceramicznie imitujące beton, a sufit nad nieckami basenowymi wykonano w technice napinanej. Wzdłuż basenów rozstawiono rattanowe leżaki rozkładane. W hali basenowej znajdują się schody, które prowadzą do znajdującego się kondygnację niżej zespołu saun (Fot. 111). Jest to strefa wyłącznie przeznaczona dla osób pełnoletnich. Łącznie do dyspozycji gości są cztery rodzaje saun (sucha, parowa, biosauna, infrared)

i pomieszczenie z basenem floating¹¹². W strefie zaprojektowano miejsce wypoczynku, w którym znajdują się leżaki z regulacją, lodospad i prysznice. Wystrój wnętrza tego pomieszczenia jest utrzymany w ciemnej kolorystyce. Na ścianach została wykorzystana mozaika ceramiczna, cegły kamienne z onyxu przepuszczające światło i zaprojektowana sztuczna zielona ściana. Pomieszczenie jest oświetlone za pomocą pasów ledowych o niskim natężeniu. Siłownia (Fot. 116) zlokalizowana jest na parterze nad pozostałymi zespołami strefy spa i wellness. Trzy ściany zewnętrzne w tym pomieszczeniu przeszklono, a pozostałe zostały

¹¹¹ Wykonywane są w nich zabiegi tajskie i balijskie [przypis: własny].

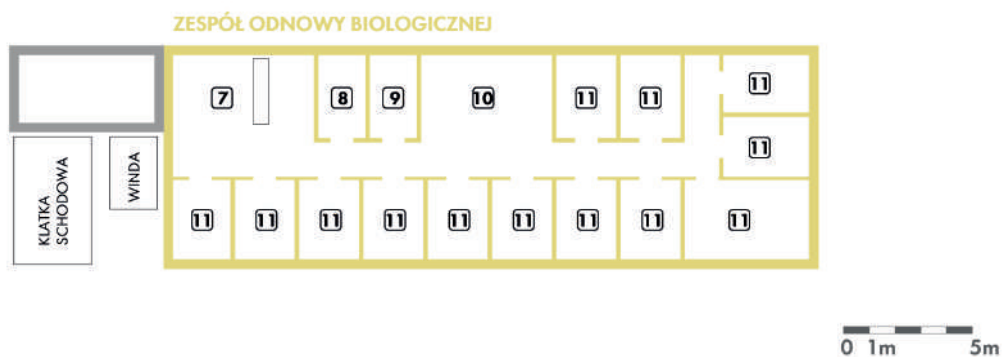
¹¹² Basen wypełnionym bardzo słoną wodą o temperaturze zbliżonej do temperatury ciała, dzięki czemu osoba korzystająca z zabiegu unosi się na wodzie [przypis: własny].

pomalowane lub umieszczono na nich lustra. Do wykończenia podłóg wykorzystano winylowe panele imitujące drewno o kolorze ciemnego brązu. Siłownię wyposażono w specjalistyczny sprzęt, m. in. rowerek, stojak z ciężarami, bieżnię. Na terenie obiektu zaprojektowano basen zewnętrzny w postaci kąpieliska sezonowego z tarasem [Gronostajska-Kadecka, z dnia 25.03.2023].

1 – recepcja wellness 2 – brodzik 3 – basen pływacki 4 – basen rekreacyjny 5 – jacuzzi 6 – pokój ratownika

Rys. 53. Platinum Mountain Hotel & SPA – plan zespołu basenowo-saunowego [oprac. własne]

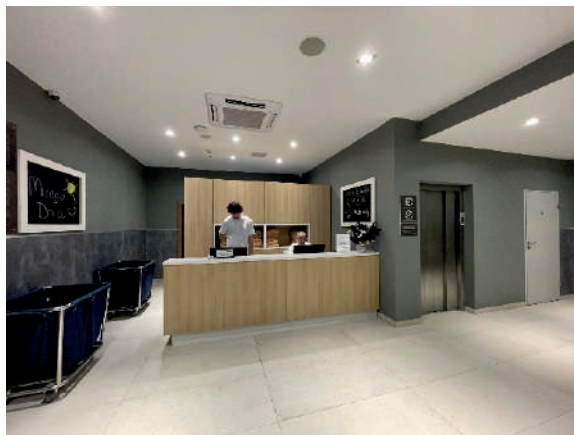

7 – recepcja spa 8 – toaleta 9 – szatnie 10 – wypoczywalnia 11 – gabinety zabiegowe

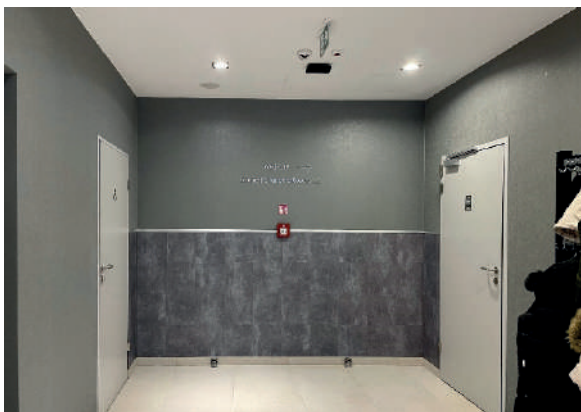
Rys. 54. Platinum Mountain Hotel & SPA – plan zespołu odnowy biologicznej [oprac. własne]

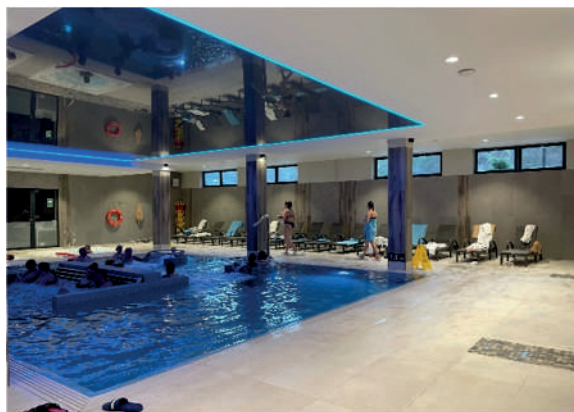
Fot. 105. Platinum Mountain Hotel & SPA – wejście główne [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 106. Platinum Mountain Hotel & SPA – recepcja przy zespole basenowym [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 107. Platinum Mountain Hotel & SPA – wejście do szatni [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 108. Platinum Mountain Hotel & SPA – basen rekreacyjny [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 109. Platinum Mountain Hotel & SPA – basen pływacki [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 110. Platinum Mountain Hotel & SPA – brodzik [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 111. Platinum Mountain Hotel & SPA – wejście do strefy saun [autor: Gronostajska-Kadecka]

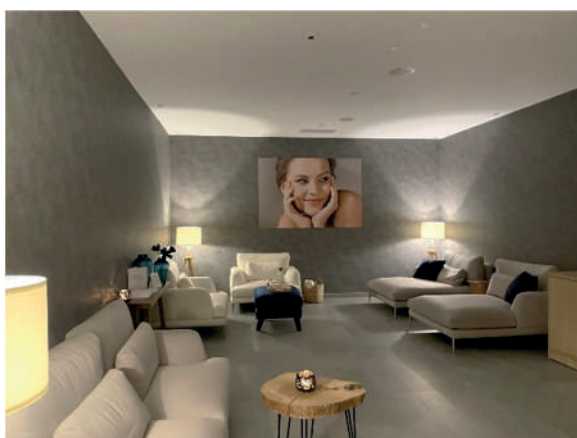
Fot. 112. Platinum Mountain Hotel & SPA – recepcja spa [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

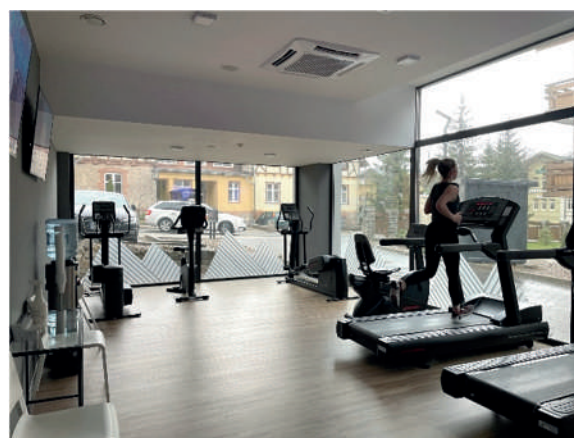
Fot. 113. Platinum Mountain Hotel & SPA – recepcja spa [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 114. Platinum Mountain Hotel & SPA – recepcja spa [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 115. Platinum Mountain Hotel & SPA – część wypoczynkowa w spa [autor: Gronostajska-Kadecka]

Fot. 116. Platinum Mountain Hotel & SPA – siłownia [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

8.10. Radisson Hotel Szklarska Poręba

Czterogwiazdkowy hotel (Fot. 117) został otwarty w Szklarskiej Porębie w 2020 roku. Za projekt **nowego budynku** odpowiedzialni są wewnątrzni architekci sieci hoteli Zdrojowa Invest, w którego skład wchodzi Radisson Hotel Szklarska Poręba. W obiekcie mieszczą się 104 pokoje, dwie restauracje, lobby bar, zaplecze konferencyjne i strefa spa oraz wellness o autorskiej nazwie Forest Spa & Wellness [Radisson Hotel Group, 2023]. Hotel składa się z jednego prostopadłościennego budynku o nowoczesnym charakterze. Omawiany zespół został podzielony na dwie kondygnacje, z czego siłownia znajduje się na parterze, a pozostała część strefy na kondygnacji niższej. Zespoły nie są zlokalizowane w jednym pionie, dlatego struktura strefy charakteryzuje się jako **rozproszona wertykalno-horyzontalnie** (Rys. 55). Oprócz części wewnętrznej strefy spa i wellness, przy zespole basenów, zaprojektowano **taras zewnętrzny z jacuzzi**. Program funkcjonalny strefy spa i wellness w hotelu Radisson Szklarska Poręba został sklasyfikowany jako **średni** według przyjętych kryteriów w pracy i składa się z:

- recepcji spa i wellness,
- szatni damskiej i męskiej,
- zespołu basenów: basenu sportowego, basenu z hydromasażem, zjeżdżalni, jacuzzi zewnętrznym,
- zespołu saun z: wypoczynkownią, sauną suchą, sauną parową, sauną infrared,
- zespołu odnowy biologicznej z: szatnią i toaletą, pojedynczymi gabinetami i podwójnym gabinetem zabiegowym,
- siłowni.

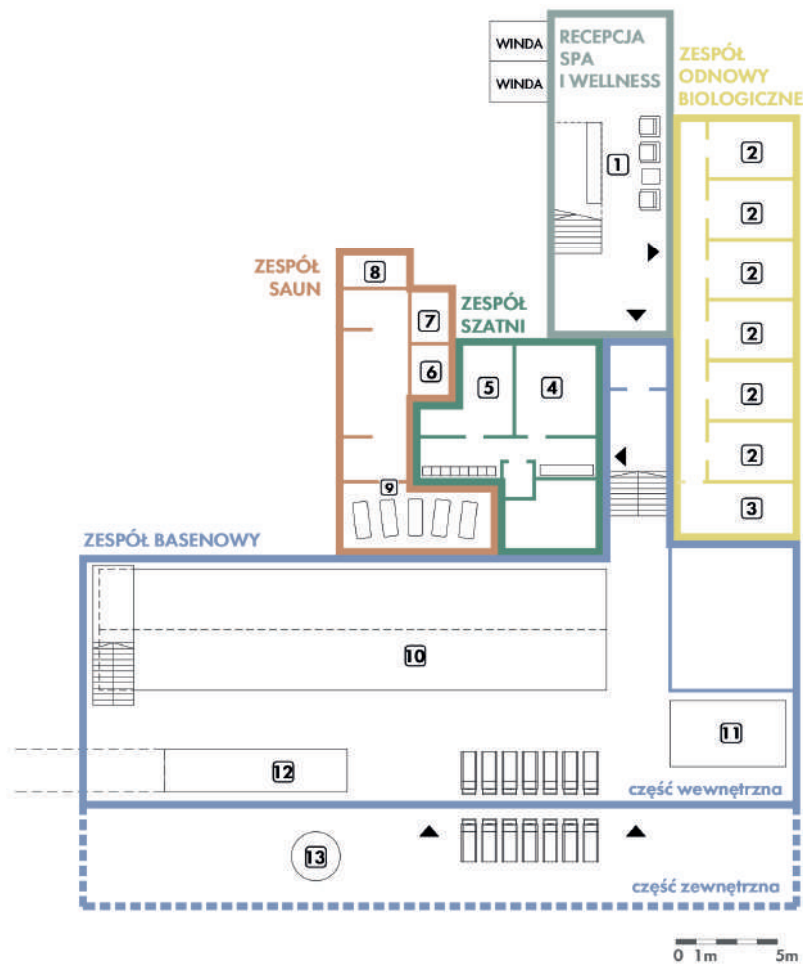
Wykończenie i wystrój wewnątrz każdego z powyższych pomieszczeń zostało szczegółowo opisane w karcie obiektu nr 10, która znajduje się w aneksie do pracy. W całej strefie spa i wellness nie ma jednego wiodącego stylu, w jakim wykończono wnętrze. Widać jednak wyraźnie nawiązanie do regionalizmu – zwłaszcza w wyborze materiałów wykończeniowych i ornamentów. Na tej podstawie określono styl całej strefy spa i wellness jako **wnętrze z elementami stylizacji**.

Strefa spa i wellness znajduje się na poziomie -1 względem kondygnacji, na której znajduje się wejście główne, jednak obiekt zlokalizowany jest na terenie pochyłym, dlatego nie jest to kondygnacja podziemna. Do holu spa i wellness (Fot. 118) można się dostać z holu głównego za pomocą reprezentacyjnych schodów lub windy. W strefie zaprojektowano jedną wspólną recepcję obsługującą zespoły basenowy i odnowy biologicznej (Fot. 119, Fot. 120). Wystrój

wnętrza tego pomieszczenia utrzymany jest w kolorystyce beżowej i brązowej. Ściany zostały wykończone drewnianymi listwami i tapetą, a na podłodze zastosowano posadzkę wylewaną w kolorze złamanej bieli. W przestrzeni recepcji znajduje się lada wykonana z kamienia i drewna oraz meble wypoczynkowe. Bezpośrednio z holem recepcyjnym połączono zespoły odnowy biologicznej i basenowo-saunowy, w którym znajdują się szatnie dla użytkowników. Pierwsza z wymienionych stref składa się z sześciu gabinetów zabiegowych pojedynczych (Fot. 123) i jednego podwójnego (Fot. 124). Każde z pomieszczeń wyposażono w łóżko do masażu¹¹³, stołek pomocniczy dla masażysty i zabudowę meblową z umywalką – całość w kolorze białym – umożliwiającą magazynowanie produktów kosmetycznych. Na ścianach została zastosowana beżowa tapeta z delikatnym dekokiem. W celu wykończenia podłogi wykorzystano płytki ceramiczne o jasnym kolorze beżowym. Zespół basenowy wewnętrzny składa się z basenu rekreacyjno-sportowego o długości 25 m¹¹⁴ (Fot. 121) i mniejszej niecki z hydromasażem. W hotelu została zaprojektowana również zjeżdżalnia wodna (Fot. 122), która jest rzadko występującym elementem programu stref spa i wellness. Wystrój hali basenowej jest minimalistyczny. Trzy zewnętrzne ściany zostały przeszklone, dzięki czemu użytkownicy mogą podziwiać okoliczne krajobrazy. Ściany wewnętrzne wykończono łupkiem i płytkami ceramicznymi imitującymi drewno, a w celu wykończenia podłogi zostały wykorzystane beżowe płytki ceramiczne. Niecka w obu basenach wewnętrznych jest wykonana z metalu. Dostęp do saun jest możliwy przez zespół szatni, w którym zaprojektowano szatnie damską i męską. W strefie spa i wellness zaprojektowano trzy rodzaje saun: suchą, infrared i parową. Ponadto w zespole znajdują się prysznic i pomieszczenie do wypoczynku z leżakami, które jest przeszklone na halę basenową. Kompleks saun, podobnie jak hala basenowa utrzymany jest w minimalistycznej stylistyce z przeważającym zastosowaniem koloru beżowego. Bezpośrednio przy hali basenowej został zaprojektowany taras wypoczynkowy z jacuzzi zewnętrznym i leżakami (Fot. 126). Siłownia (Fot. 125) zlokalizowana jest na kondygnacji parteru, przy recepcji. Wystrój wnętrza tego pomieszczenia zdecydowanie odbiega od stylu pozostałych pomieszczeń strefy spa i wellness. W siłowni dominuje kolor czarny, na który został pomalowany, m. in. sufit. Do wykończenia ścian wykorzystano czarno-białą fototapetę i lustra, a na podłodze wyłożono izolującą akustycznie czarną matę piankową. Siłownie wyposażono w specjalistyczny sprzęt sportowy m.in. bieżnię, rowerek, ławeczkę do podnoszenia ciężarów [Gronostajska-Kadecka, z dnia 05.03.2023].

¹¹³ W przypadku gabinetu podwójnego, w dwa łóżka do masażu [przypis: własny].

¹¹⁴ Wartość odpowiadająca pełnej długości basenów sportowych [przypis: własny].

- 1 – recepcja spa i wellness 2 – gabinet zabiegowy 3 – gabinet zabiegowy podwójny 4 – szatnia męska 5 – szatnia damska 6 – sauna sucha 7 – sauna infrared 8 – łaźnia parowa 9 – wypoczynkownia 10 – basen sportowy 11 – basen z hydromasażem 12 – zjeżdżalnia 13 – jacuzzi zewnętrzne

Rys. 55. Radisson Hotel Szklarska Poręba – schemat planu zespołu odnowy biologicznej [oprac. własne].

Fot. 117. Radisson Hotel Szklarska Poręba – widok z zewnątrz [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 118. Radisson Hotel Szklarska Poręba – hol w strefie spa i wellness [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 119. Radisson Hotel Szklarska Poręba – recepcja spa i wellness [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

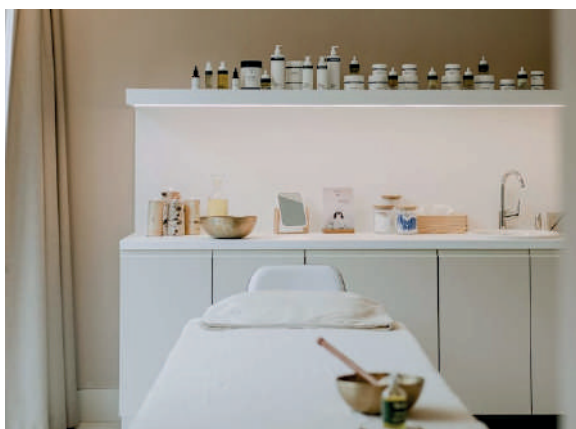
Fot. 120. Radisson Hotel Szklarska Poręba – recepcja spa i wellness [przedruk z: <https://www.radissonhotels.com/pl-pl/hotele/radisson-resort-szklarska-poreba/spa>, dostęp z dn. 05.03.2023]

Fot. 121. Radisson Hotel Szklarska Poręba – basen pływacki [przedruk z: <https://www.radissonhotels.com/pl-pl/hotele/radisson-resort-szklarska-poreba/spa>, dostęp z dn. 05.03.2023]

Fot. 122. Radisson Hotel Szklarska Poręba – zjeżdżalnia zewnętrzna [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 123. Radisson Hotel Szklarska Poręba – gabinet zabiegowy pojedynczy [przedruk z: <https://www.radissonhotels.com/pl-pl/hotele/radisson-resort-szklarska-poreba/spa>, dostęp z dn. 05.03.2023]

Fot. 124. Radisson Hotel Szklarska Poręba – gabinet zabiegowy podwójny [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

Fot. 125. Radisson Hotel Szklarska Poręba – siłownia
[przedruk z: <https://www.radissonhotels.com/pl-pl/hotele/radisson-resort-szklarska-poreba/spa>,
dostęp z dn. 05.03.2023]

Fot. 126. Radisson Hotel Szklarska Poręba – taras
zewnątrzny z jacuzzi [autor: Gronostajska-Kadecka J.]

9. Wnioski z badań

Niniejszy rozdział został poświęcony syntezy wniosków z wykonanych analiz programów funkcjonalnych i sposobu kształtowania stref spa i wellness. Jest to ostatni etap pracy, który ma w zamyśle określenie kierunków rozwoju stref spa i wellness w hotelach na Dolnym Śląsku. Powyższy cel jest ostatnim celem pracy (czwartym) i jest główną wynikową pozostałych trzech celów: przedstawienia najczęściej występujących rozwiązań architektonicznych w strefach spa i wellness, określenia typologii stref spa i wellness, opisu i zestawienia najnowszych zrealizowanych stref spa i wellness w hotelach na Dolnym Śląsku. Wnioski z badań zostały podzielone na dwie grupy:

- wnioski ogólne – przedstawiające kierunki rozwoju w odniesieniu do autorskich typologii;
- wnioski szczegółowe – przedstawiające kierunki rozwoju w odniesieniu do najczęściej występujących rozwiązań.

9.1. Wnioski ogólne

We wnioskach ogólnych przedstawia się tendencje rozwoju strefy spa i wellness na podstawie przeanalizowanych w pracy autorskich typologii. W związku z tym wykazano sześć najczęściej występujących cech charakterystycznych omawianych stref. Poniższa tabela przedstawia podsumowanie rezultatów z analizy dziesięciu badanych obiektów (Tab. 11).

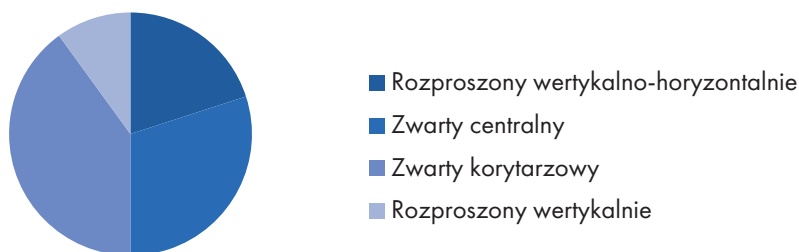
Tab. 11. Tabela przedstawia zestawienie dziesięciu analizowanych obiektów na Dolnym Śląsku i ich cechy charakterystyczne [oprac. własne].

Lp.	Nazwa hotelu	Struktura strefy spa i wellness	Układ przestrzenny strefy spa i wellness względem bryły	Program funkcjonalny	Rozmieszczenie strefy spa i wellness	Sposób powstania budynku	Projekt wnętrz
1.	AC Hotel by Marriott Wrocław	Zwarta centralna	W głównej części budynku	Podstawowy program	Wewnątrz	Budynek istniejący (adaptacja)	Wnętrze z elementami stylizacji
2.	Elements Hotel & Spa	Rozproszona wertykalno-horyzontalnie	W głównej części budynku	Rozszerzony program	Wewnątrz z częścią zewnętrzną	Budynek nowopowstały	Wnętrze z elementami stylizacji
3.	Hotel Altus Palace	Zwarta korytarzowa	W głównej części budynku	Podstawowy program	Wewnątrz	Budynek istniejący (adaptacja)	Wnętrze stylowe

4.	Hotel Green Mountain	Zwarta centralna	W głównej części budynku	Rozszerzony program	Wewnątrz z częścią zewnętrzną	Budynek nowopowstały	Wnętrze z elementami stylizacji
5.	Hotel Seidorf	Zwarta centralna	W głównej części budynku	Rozszerzony program	Wewnątrz z częścią zewnętrzną	Budynek istniejący (adaptacja)	Wnętrze stylowe
6.	Hotel The Bridge Wrocław	Zwarta korytarzowa	W głównej części budynku	Podstawowy program	Wewnątrz	Budynek nowopowstały	Wnętrze stylowe
7.	Lake Hill Resort & Spa	Zwarta korytarzowa	W głównej części budynku	Średni program	Wewnątrz z częścią zewnętrzną	Budynek nowopowstały	Wnętrze stylowe
8.	Mercure Szklarska Poręba	Zwarta korytarzowa	W głównej części budynku	Średni program	Wewnątrz z częścią zewnętrzną	Budynek nowopowstały	Wnętrze z elementami stylizacji
9.	Platinum Mountain Hotel & SPA	Rozproszona wertykalnie	W głównej części budynku	Rozszerzony program	Wewnątrz z częścią zewnętrzną	Budynek nowopowstały	Wnętrze z elementami stylizacji
10.	Radisson Hotel Szklarska Poręba	Rozproszona wertykalno-horyzontalnie	W głównej części budynku	Średni program	Wewnątrz z częścią zewnętrzną	Budynek nowopowstały	Wnętrze z elementami stylizacji

9.1.1. Struktura strefy spa i wellness

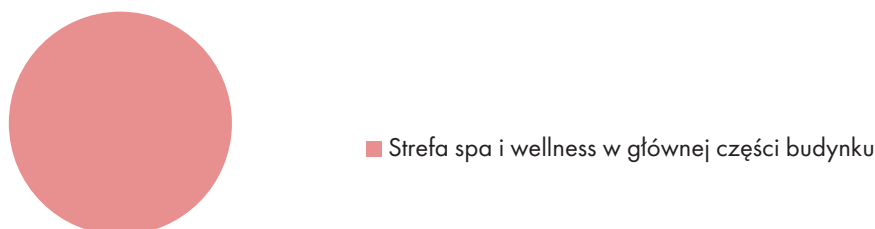
Współczesne strefy spa i wellness w hotelach mają najczęściej strukturę zwartą korytarzową i zwartą centralną (Rys. 56). Jest to zdecydowanie bardziej ergonomiczny i łatwiejszy w użytkowaniu sposób kształtowania, niż w przypadku układów rozbitych. Najczęstszym rozwiązaniem projektowym jest typ zwarty korytarzowy, który wystąpił wśród czterech analizowanych przypadków. Następnie planuje się układ zwarty centralny, który zaobserwowano w trzech obiektach. Typ rozproszony występuje w trzech na dziesięć analizowanych obiektów (wertykalny w Platinum Mountain Hotel & SPA, wertykalno-horyzontalny w Radisson Hotel Szklarska Poręba i Elements Hotel & Spa). We wszystkich przypadkach strefa spa i wellness została podzielona według zespołów funkcjonalnych. Zazwyczaj na innych kondygnacjach względem zespołu basenowo-saunowego zlokalizowana jest siłownia i zespół odnowy biologicznej. W żadnym z analizowanych przypadków nie stwierdzono struktury rozbitej horyzontalnie, tj. rozłożenia zespołów lub ich części na jednej kondygnacji niesąsiadująco.

Rys. 56. Diagram „Struktura strefy spa i wellness” [oprac. własne]

9.1.2. Układ przestrzenny strefy spa i wellness względem bryły

We wszystkich analizowanych przykładach strefa spa i wellness została zlokalizowana w głównym budynku hotelu (Rys. 57), w którym mieszczą się inne funkcje, jak: recepcja, gastronomia, pokoje noclegowe. Takie rozwiązanie zdecydowanie ułatwia gościom hotelu korzystanie ze strefy spa i wellness, do której mają bezpośredni dostęp z pokoi hotelowych. W okresie późnej jesieni, zimy i wczesnej wiosny, ze względu na niesprzyjające warunki atmosferyczne, komunikacja zewnętrzna pomiędzy dwoma budynkami może być znacznie utrudniona. Warto podkreślić, że większość analizowanych hoteli zlokalizowanych jest w całorocznych kurortach turystycznych, które są najintensywniej użytkowane w terminach zimowych ze względu na położenie w sąsiedztwie gór.

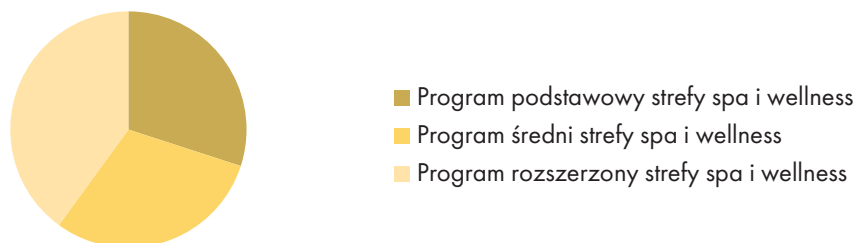

Rys. 57. Diagram „Układ przestrzenny strefy spa i wellness względem bryły” [oprac. własne]

9.1.3. Program funkcjonalny strefy spa i wellness

Wśród rodzajów programów funkcjonalnych (podstawowy, średni, rozszerzony) w przebadanych obiektach nie dominuje zdecydowanie żaden z trzech przyjętych (Rys. 58). Zaobserwowano jednak, że we wszystkich hotelach miejskich analizowanych w trakcie badań występował program podstawowy (AC Hotel by Marriott Wrocław, Hotel Altus Palace, Hotel The Bridge Wrocław), a w hotelach znajdujących się w kurortach dominował program średni i rozszerzony. Wynika to z profilu użytkownika obu grup hoteli – klienci

hotele miejskich wizytują w obiekcie nie tylko w ramach wypoczynkowych, ale również biznesowych i turystycznych, dlatego mniej czasu spędzają w strefie spa i wellness, niż klienci hoteli w kurortach, w których właściciele przede wszystkim mają na celu zaoferowanie najlepszego wypoczynku swoim gościom.

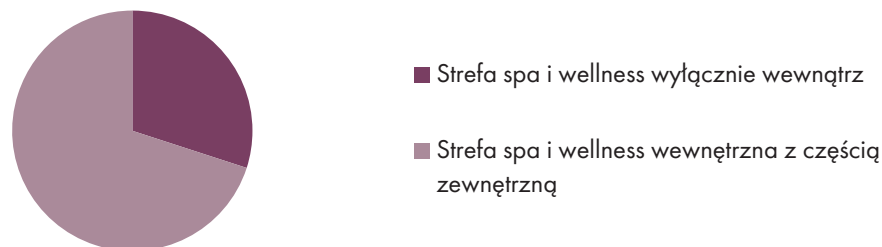

Rys. 58. Diagram „Program funkcjonalny strefy spa i wellness” [oprac. własne]

9.1.4. Rozmieszczenie strefy spa i wellness

Siedem na dziesięć analizowanych obiektów ma część zewnętrzną strefy spa i wellness (Rys. 59). W sześciu przypadkach zaprojektowane zostały baseny zewnętrzne i jacuzzi oraz tarasy wypoczynkowe. Ponadto w hotelu Lake Hill Resort & SPA zaplanowano saunę zewnętrzną. Najmniejszą strefę ogrodową proponuje się gościom Radisson Hotel Szklarska Poręba, w którym zlokalizowano wyłącznie jacuzzi. Hotele, które nie mają w ofercie części zewnętrznej, zaprojektowane są w dużym mieście (Wrocław). Powodem tego jest między innymi ograniczony metraż działki, a także funkcja, która nie jest jedynie wypoczynkowa, ale również biznesowa.

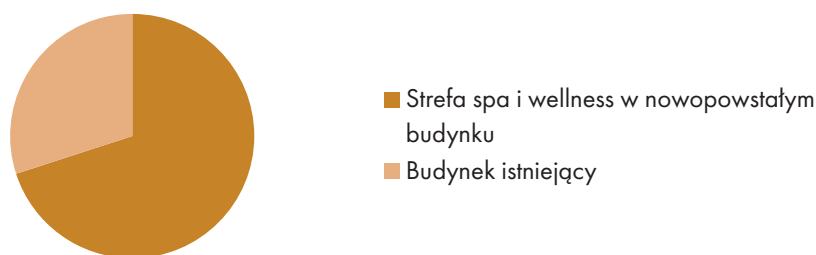
Ostatnimi laty obserwuje się zdecydowanie większą tendencję projektowania basenów zewnętrznych w hotelach w Polsce, ze względu na zmieniający się klimat w regionie i coraz cieplejszą wiosnę i jesień.

Rys. 59. Diagram „Rozmieszczenie strefy spa i wellness” [oprac. własne]

9.1.5. Sposób powstania budynku strefy spa i wellness

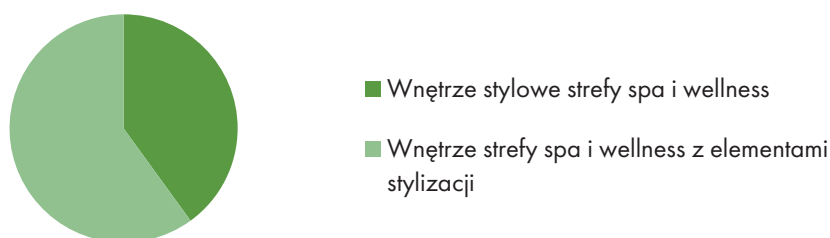
Wśród dziesięciu analizowanych obiektów, w siedmiu strefa spa i wellness została zaprojektowana w budynku nowopowstałym (Rys. 60). Trzy hotele spa i wellness (Hotel Altus Palace, Hotel Seidorf, AC Hotel by Marriott Wrocław) zostały zlokalizowane w zabytkowych budynkach istniejących. W każdym z nich strefa spa i wellness została rozwiązana w kondygnacjach podziemnych. Wynika to z faktu, że zmiana struktury budynku istniejącego jest często niemożliwa lub mocno ograniczona. Kondygnacje podziemne, w których mieściły się piwnice były zazwyczaj przestrzeniami otwartymi łatwiejszymi do zaaranżowania pod strefę spa i wellness.

Rys. 60. Diagram „Strefa spa i wellness w budynku istniejącym/ nowoprojektowany” [oprac. własne]

9.1.6. Stylistyka wnętrza strefy spa i wellness

W czterech z dziesięciu analizowanych przypadków wystrój strefy spa i wellness w hotelach na Dolnym Śląsku jest całościowo i konsekwentnie zrealizowany w jednym stylu (Rys. 61). W powyższych obiektach zastosowano styl: eklektyczny (Hotel Altus Palace), industrialny (Hotel The Bridge Wrocław, Lake Hill Resort & Spa), glamour (Hotel Seidorf). W pozostałych sześciu obiektach pojedyncze zespoły zostały zaprojektowane w różnych stylach lub nie wyróżniono jednego konkretnego.

Rys. 61. Diagram „Stylistyka wnętrza strefy spa i wellness” [oprac. własne]

9.2. Wnioski szczegółowe

W tym podrozdziale zostały opisane dokładniej najczęściej występujące rozwiązania architektoniczne¹¹⁵, które nie podlegają typologii. Wnioski szczegółowe zostały podzielone na odpowiednie zespoły strefy spa i wellness.

9.2.1. Recepcja i zespół szatni

W większości analizowanych stref spa i wellness została zaprojektowana recepcja, w której dominowała funkcja rejestracji na zabiegi, wymiany ręczników przez obsługę i zdawanie kluczyków do szafek basenowych. **Najczęstszym rozwiązaniem przestrzennym jest połączenie dwóch zespołów w ramach jednej lady – basenowego i odnowy biologicznej.** Rozwiązanie to jest bardziej ekonomiczne, ponieważ wymaga zatrudnienia mniejszej liczby osób obsługujących w hotelu, jednak wówczas wszystkie strefy spa i wellness muszą znajdować się obok siebie w rzucie budynku. W dwóch analizowanych hotelach nie została zaprojektowana recepcja przy zespole basenowym (Lake Hill Resort & Spa, Hotel Seidorf). Szatnie i usługa wymiany ręczników jest wówczas samoobsługowa lub kontrolowana przez ratownika.

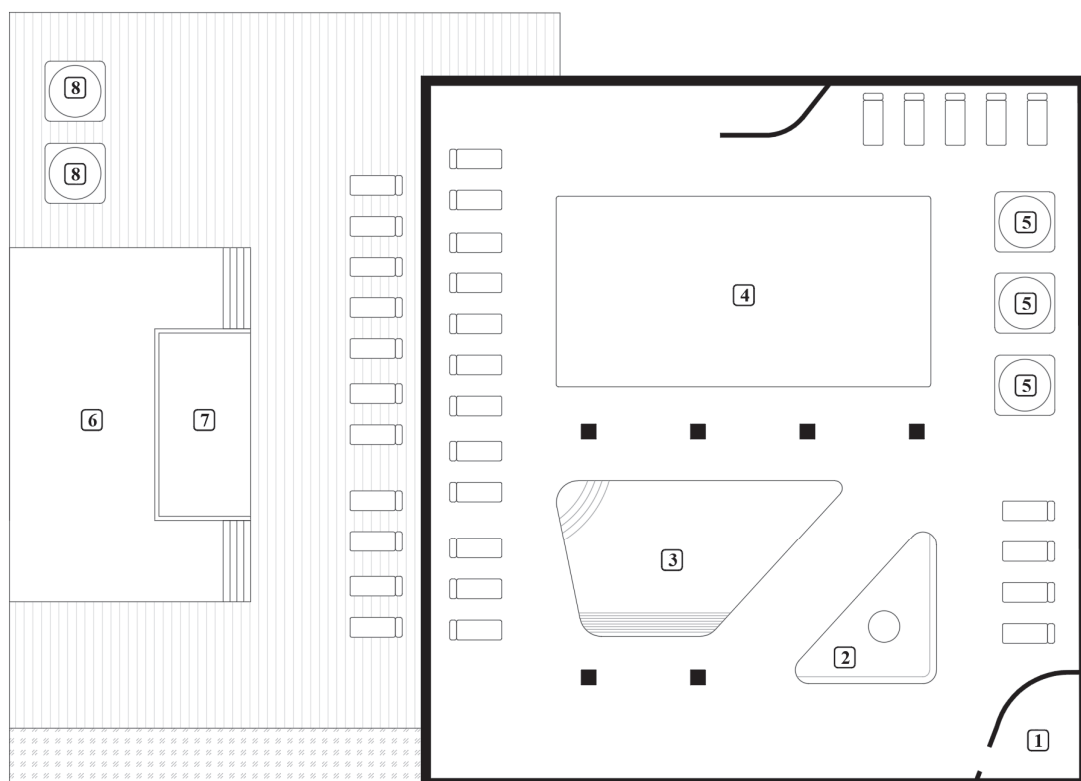
W przypadku większych basenów, przy wejściu do szatni stosuje się również bramki magnetyczne (Elements Hotel & Spa, Platinum Mountain Hotel & SPA), które umożliwiają ścisłą kontrolę wstępu, szczególnie gdy strefa jest również przeznaczona dla gości spoza hotelu. Zaobserwowano, że wielkość analizowanych obszarów ma też wpływ na sposób kształtowania szatni. W mniejszych zespołach są projektowane szatnie koedukacyjne z przebieralniami, z kolei w większych – osobne szatnie damskie i męskie, a niekiedy odrębne przebieralnie dla niepełnosprawnych.

9.2.2. Zespół basenowy

W sytuacji gdy hala basenowa zlokalizowana jest na kondygnacji naziemnej, często stosuje się szklenie fasadowe, które umożliwia użytkownikom podziwianie okolicznych krajobrazów (Lake Hill Resort & Spa, Hotel Seidorf, Radisson Hotel Szklarska Poręba,

¹¹⁵ Na podstawie dziesięciu analizowanych przykładów z Dolnego Śląska [przypis: własny].¹¹⁶ Przy każdym internetowym źródle informacji i wersji elektronicznej tekstu podano ostatnią datę korzystania ze strony internetowej [przypis: własny].

Mercure Szklarska Poręba). Wówczas przy zespole basenowym wewnętrznym projektuje się część zewnętrzną, w tym tarasy wypoczynkowe i dostępne całorocznie baseny zewnętrzne. Jeżeli hala basenowa jest w podziemiu, pomieszczenie oświetla się światłem sztucznym i nie ma możliwości zaprojektowania części zewnętrznej strefy spa i wellness w bezpośrednim sąsiedztwie strefy wewnętrznej. Na terenie trzech analizowanych obiektów, w których obszar spa i wellness mieści się poniżej poziomu gruntu (Elements Hotel & Spa, Platinum Mountain Hotel & SPA, Green Mountain Hotel) zostały zaprojektowane niezależne baseny zewnętrzne, które są dostępne do użytku wyłącznie w sezonie letnim. Poniżej przedstawiono przykładowy schemat funkcjonalny zespołu basenowego wraz z tarasem zewnętrznym (Rys. 62).

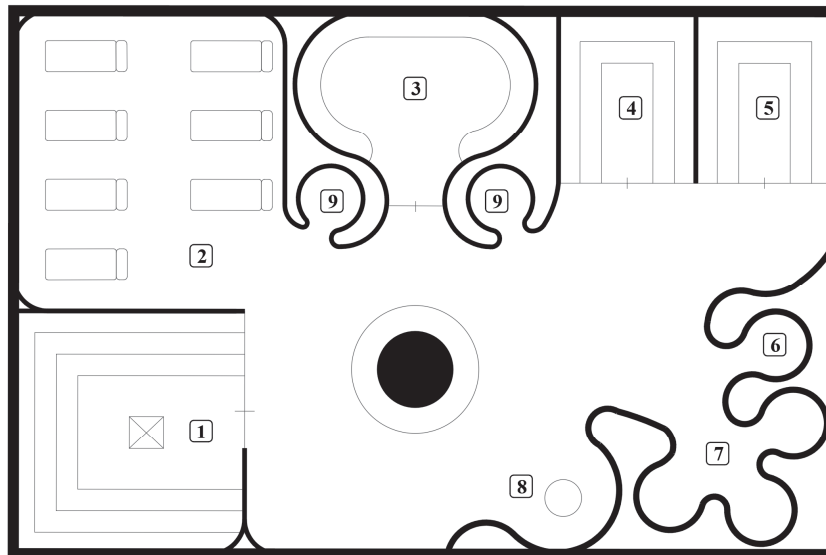
- 1 – pomieszczenie ratownika 2 – brodzik 3 – basen dla niepływających 4 – basen dla pływających 5 – jacuzzi wewnętrzne 6 – basen rekreacyjny zewnętrzny 7 – brodzik zewnętrzny 8 – jacuzzi zewnętrzne

Rys. 62. Projekt koncepcyjny organizacji przestrzennej zespołu basenowego [oprac. własne].

9.2.3. Zespół saunowy

W hotelach, w których występują zespoły basenowe, zespoły saunowe są bezpośrednio dostępne z hali basenowej. W większości przypadków składają się one z co najmniej dwóch rodzajów saun (suchej i parowej), prysznic i miejsca wypoczynkowego

z leżakami. **Wnętrze omawianych zespołów jest projektowane w sposób kameralny** z niskim natężeniem światła dziennego i sztucznego, wykorzystując materiały naturalne lub ich imitacje. W wykończeniu podłóg i ścian dominują płytki ceramiczne, zazwyczaj mozaika, w ciemnych odcieniach beżu, brązu, bordo i grafitu. Poniżej przedstawiony został przykładowy schemat funkcjonalny zespołu saunowego o układzie centralnym (Rys. 63).

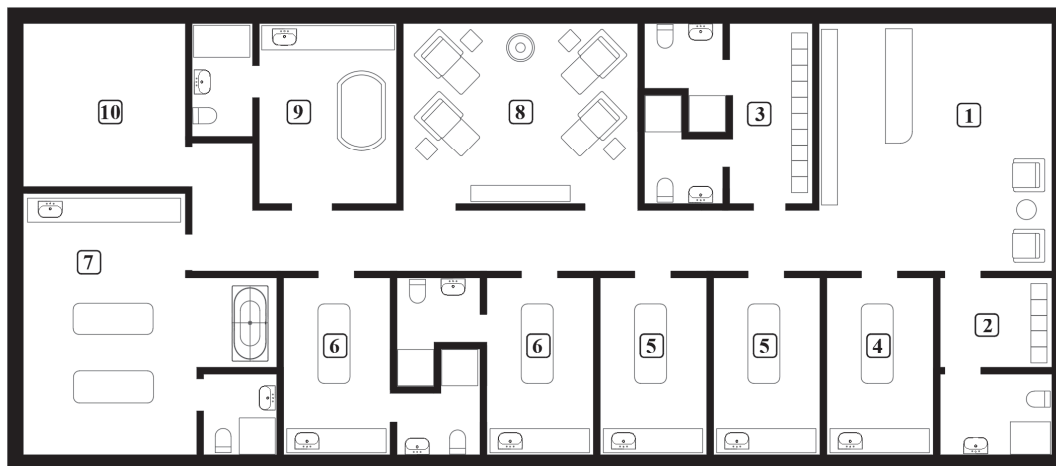

1 – sauna sucha 2 – tepidarium 3 – łaźnia parowa 4 – sauna infrared 5 – sauna aromatyczna 6 – prysznic z wiadrem 7 – prysznice 8 – lodospad 9 – prysznic

Rys. 63. Projekt koncepcyjny organizacji przestrzennej zespołu saunowego [oprac. własne].

9.2.4. Zespół odnowy biologicznej

We wszystkich analizowanych hotelach zespół odnowy biologicznej był obsługiwany przez recepcję spa, której klient może umówić się na zabieg i uzyskać o nim odpowiednie informacje. **Gabinety zabiegowe zostały typowo zaprojektowane w jednym ciągu korytarzowym.** W większych kompleksach odnowy biologicznej wydzielono dodatkowe przestrzenie, które umożliwiają wypoczynek pomiędzy zabiegami. Najczęściej występującymi typami gabinetów są pokoje pojedyncze do zabiegów suchych. W niektórych hotelach zespół odnowy biologicznej jest zarządzany przez firmę zewnętrzną (Lake Hill Resort & Spa) lub funkcjonuje jako franczyza i podlega wybranej marce narzucającej własne standardy (Platinum Mountain Hotel & SPA, Green Mountain Hotel). Wówczas jego wystrój może odbiegać od stylistyki pozostałej części strefy spa i wellness, a być zgodny z wymogami danej firmy. Poniżej przedstawiony został przykładowy schemat funkcjonalny zespołu odnowy biologicznej (Rys. 64).

1 – recepcja spa 2 – pom. socjalne 3 – szatnia 4 – gabinet zabiegowy do pedicure/manicure 5 – gabinet zabiegowy 6 – gabinet zabiegowy z łazienką 7 – gabinet zabiegowy dwuosobowy z wanną 8 – pomieszczenie do wypoczynku 9 – gabinet zabiegowy ze specjalistycznym sprzętem 10 – magazyn

Rys. 64. Projekt koncepcyjny organizacji przestrzennej zespołu odnowy biologicznej [oprac. własne]

9.2.5. Siłownia i inne elementy programowe

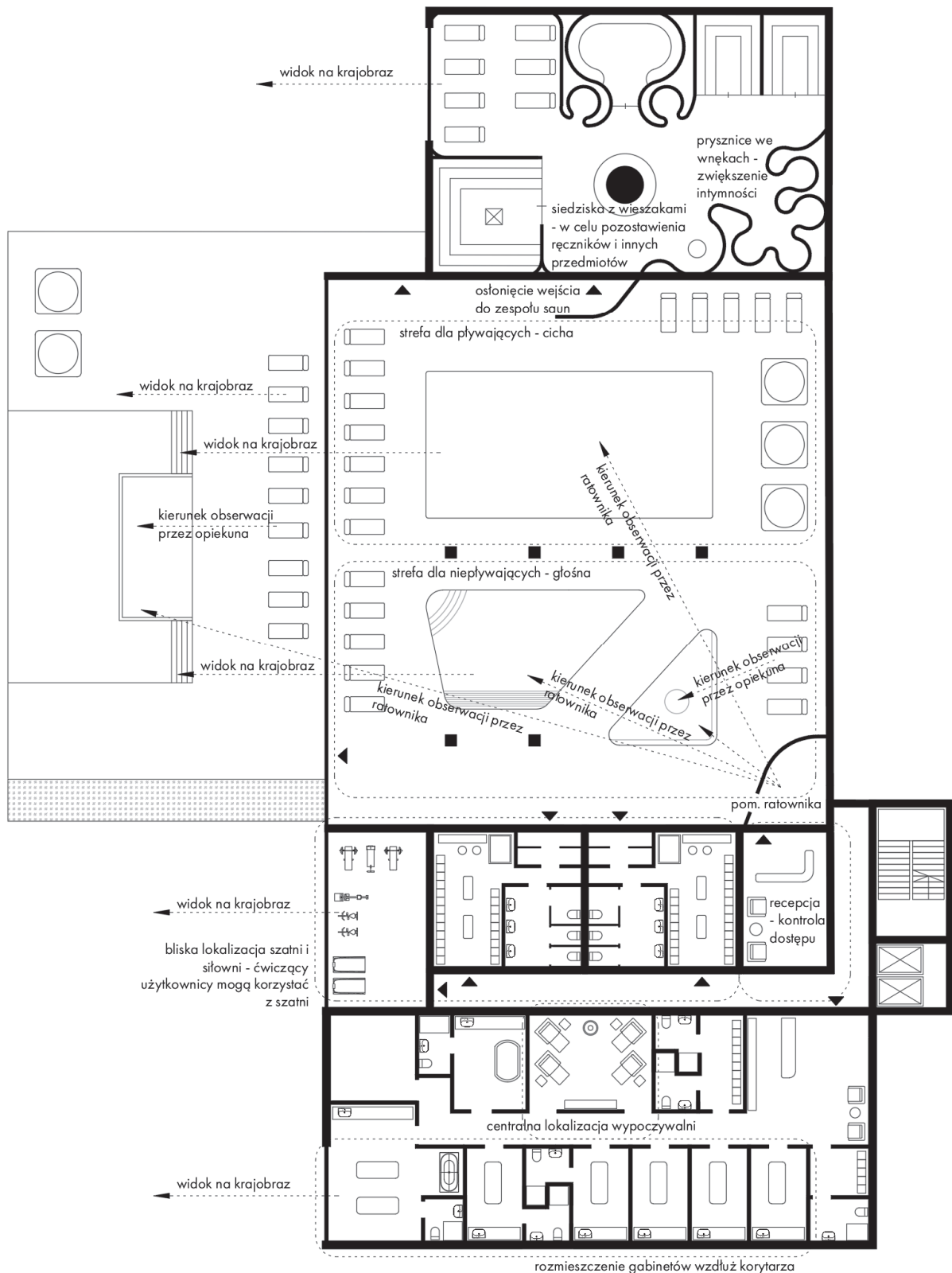
We wszystkich analizowanych obiektach do dyspozycji gości jest siłownia. Jest ona lokalizowana najczęściej przy zespole basenowym. Takie rozwiązanie umożliwia przeszklenie ściany pomiędzy basenem a siłownią (Lake Hill Resort & Spa, AC Hotel by Marriott Wrocław, Mercure Szklarska Poręba). Inne elementy programowe w postaci boisk zewnętrznych i terenów rekreacyjnych zostały zaprojektowane wyłącznie w jednym z analizowanych hoteli – Hotelu Seidorf. Na terenie ośrodka zaplanowano dwa korty tenisowe i dwa boiska rekreacyjne.

9.3. Podsumowanie wniosków

Na podstawie wniosków przedstawionych w niniejszym rozdziale i opisu elementów programowych (rozdział 5), stworzono przykładowy schemat funkcjonalny strefy spa i wellness w hotelach (Rys. 65). W trakcie jego opracowania uwzględniono: zależności funkcjonalne pomiędzy zespołami, kierunek obserwacji użytkowników, rozchodzenie się dźwięku, oświetlenie naturalne.

Struktura przedstawionego układu strefy spa i wellness jest zwarta korytarzowa i w jej skład wchodzi wszystkie zespoły opisane w pracy. Jej program jest rozszerzony, ponieważ zamierzeniem było przedstawienie jak największej liczby rozwiązań architektonicznych. Przerywanymi liniami ze strzałkami zostały oznaczone kierunki widzenia użytkowników.

Modelowa strefa spa i wellness ma strukturę zwartą korytarzową, ponieważ została ona najczęściej zaobserwowana wśród analizowanych przykładów z Dolnego Śląska. Wzdłuż ciągu komunikacyjnego rozmieszczono recepcję wellness, szatnię damską i męską, siłownię oraz zespół odnowy biologicznej. Wejście do zespołu basenów, składających się z hali basenowej wewnętrznej i tarasu zewnętrznego, jest możliwe przez szatnie. Z kolei dostęp do saun mają użytkownicy znajdujący się w hali basenowej. Lokalizacja recepcji wellness przy windach i klatce schodowej umożliwia kontrolę użytkowników korzystających z basenów, saun i siłowni. Z recepcji zaplanowano bezpośredni dostęp do pokoju ratownika, który pełni również funkcję pomocniczą (jako zaplecze recepcji). Układ zespołu odnowy biologicznej jest korytarzowy. To znaczy, że wzdłuż korytarza rozmieszczone są kolejno gabinety zabiegowe, szatnie i toalety. Jest to najczęściej występujące, a zarazem najbardziej ergonomiczne rozwiązanie. W przykładowym zespole odnowy biologicznej została zaprojektowana recepcja spa, pomieszczenie socjalne, szatnia, gabinet zabiegowy do pedicure i manicure, gabinety zabiegowe z i bez łazienki, gabinet zabiegowy dwuosobowy z wanną, pomieszczenie wypoczynku, gabinet zabiegowy ze specjalistycznym sprzętem oraz magazyn. Z uwagi na fakt sąsiedniej lokalizacji recepcji wellness i zespołu odnowy biologicznej, istnieje możliwość rezygnacji z recepcji spa i stworzenia jednej wspólnej recepcji dla całej strefy. Takie rozwiązanie pozwoli na zaoszczędzenie dodatkowej powierzchni. Siłownia jest zlokalizowana bezpośrednio przy zespole szatni, dzięki czemu ćwiczący użytkownicy mają możliwość przebrania się w strój sportowy. W zespole basenowym zaplanowano cztery rodzaje basenów: dla niepływających, brodzik, dla pływających i jacuzzi. Ich lokalizacja wynika ze sposobu użytkowania. Basen dla dzieci i dla niepływających znajduje się bliżej pokoju ratownika i przy wejściach do szatni, ponieważ jest to strefa zdecydowanie głośniejsza i powinna być lepiej nadzorowana ze względu na gorsze umiejętności pływackie użytkowników. Z kolei basen dla pływających i jacuzzi znajdują się w dalszej odległości od pomieszczenia ratownika (jednak nadal w zasięgu jego wzroku) i przy wejściu do zespołu saun, w którym panuje atmosfera ciszy. Zespół saun składa się z: dużej sauny suchej, sauny aromatycznej, sauny infrared, łaźni parowej, pomieszczenia wypoczynkowego z widokiem na zewnętrzny krajobraz, prysznic. Jego struktura jest centralna – pośrodku znajduje się siedzisko z wieszakami. Dla komfortu użytkowników, którzy korzystają z saun bez strojów, prysznice zostały zaplanowane we wnękach. Zespół został zaplanowany zgodnie z rytuałem saunowym i rozplanowane w nim elementy programowe umożliwiają poprawne odbycie kąpieli parowych.

Rys. 65. Projekt koncepcyjny organizacji przestrzennej strefy spa i wellness – struktura zwarta korytarzowa [oprac. własne]

Tym samym udowodniono hipotezę pracy: „**Na przestrzeni XXI wieku rozwinęły się nowe kierunki w kształtowaniu architektury hoteli ze strefą spa na Dolnym Śląsku.**” **Wśród najważniejszych kierunków w kształtowaniu architektury hoteli ze strefą spa na Dolnym Śląsku wymienia się:**

- kształtowanie struktury strefy spa i wellness w sposób zwarty,
- lokalizację strefy spa i wellness w głównym budynku hotelu,
- projektowanie części zewnętrznej spa i wellness,
- lokalizowanie strefy spa i wellness w budynku nowoprojektowanym,
- wśród najnowszych inwestycji tak samo często występują hotele o podstawowym, średnim i rozszerzonym programie strefy spa i wellness,
- wnętrza stref spa i wellness aranżowane są z wykorzystaniem różnych elementów stylizacji,
- planowanie jednej recepcji spa i wellness obsługującej zespół basenowy i zespół odnowy biologicznej,
- projektowanie przeszkleń fasadowych w halach basenowych wewnętrznych,
- bezpośredni dostęp do saun z hali basenowej,
- lokalizowanie gabinetów zabiegowych w ciągu korytarzowym,
- planowanie części wypoczynkowej w zespole odnowy biologicznej,
- siłownię jako nieodłączny element strefy spa i wellness z widokiem na basen lub zewnątrz.

Podsumowując, współczesne, architektoniczne kształtowanie strefy spa i wellness w hotelach na Dolnym Śląsku sprzyja regeneracji, odnowie biologicznej i psychicznej użytkowników, tym samym dobrze wpisując się w aktualne trendy dbałości o zdrowie i dobrą kondycję fizyczną, panujące wśród gości hotelowych. Stwierdza się, że rozwiązania przestrzenne, programowe, funkcjonalne i wnętrzarskie stanowią ważny element omawianych inwestycji. Dzięki temu rodzime, regionalne przedsiębiorstwa z branży hotelarskiej mogą stawać się konkurencyjne wobec innych, np. zagranicznych placówek. Sprzyja to rozwojowi gospodarstwu i turystycznemu Dolnego Śląska, a tendencja ta ma szanse znacząco się rozwijać w najbliższych latach. W związku z tym, warto również w przyszłości podejmować dalsze badania dotyczące stref spa i wellness w rodzimym hotelarstwie zarówno w zakresie zarządzania i organizacji przedsiębiorstw, jak i w szczególności w dyscyplinie architektura i urbanistyka.

10. Streszczenie pracy w języku polskim

Przedmiotem badań w niniejszej pracy jest architektura stref spa i wellness w hotelach. Dysertacja traktuje o zagadnieniach związanych z historią kształtowania i rozwoju wspomnianych stref, ich programami funkcjonalnymi, rozwiązaniami architektonicznymi i wykończeniem wnętrz. Głównym założeniem pracy jest przedstawienie wyników z badań nad współczesnymi kierunkami kształtowania się stref spa i wellness na Dolnym Śląsku. W ostatnich latach w Polsce obserwuje się zwiększenie ilości inwestycji hoteli spa i wellness, a w m.in. województwie dolnośląskim powstaje najwięcej takich obiektów w skali kraju. Jednym z głównych powodów jest atrakcyjne turystycznie położenie regionu.

W pracy wyróżniono cztery cele badawcze, a ich kolejność jest zgodna z chronologią prowadzenia studiów (etapów pracy). W efekcie realizacji pierwszego celu przedstawiono najczęściej występujące rozwiązania architektoniczne w strefach spa i wellness. Następnie przygotowano autorskie typologie stref spa i wellness w hotelach. W ramach realizacji celu trzeciego powstał opis i zestawienie najnowszych zrealizowanych stref spa i wellness w hotelach w województwie dolnośląskim. Ostatni cel został sformułowany aby zsyntezować rezultaty studiów w ramach trzech pozostałych, a w jego ramach określono kierunki rozwoju architektury strefy spa i wellness w hotelach na Dolnym Śląsku. Dzięki opracowaniu wyników z przedstawionych badań udowodniono, że: „Na przestrzeni XXI wieku rozwinęły się nowe kierunki

w kształtowaniu architektury obiektów hotelowych hoteli ze strefą SPA na Dolnym Śląsku”. Najważniejsze tendencje w projektowaniu stref spa to między innymi:

- kształtowanie struktury strefy spa i wellness w sposób zwarty,
- projektowanie strefy zewnętrznej spa i wellness,
- lokalizację strefy spa i wellness w głównym budynku hotelu.

Struktura pracy została podzielona na cztery główne części, które odpowiadają powyższemu celom. Pozwoliło to na zbadanie tematu od ogólnych do szczegółowych zagadnień. Część pierwsza składa się z rozdziału 1, 2, 3, 4 i 5. W tym etapie pracy skupiono się na rozpoznaniu tematyki badań, problematyki z nią związaną i zdefiniowaniu pojęć. W rozdziale 1 został dogłębnie omówiony przedmiot i stan badań, struktura pracy i przyjęta metodologia w pracy. Rozdział 2 poświęcony jest poszukiwaniom pochodzenia współczesnych stref spa i wellness. Odwołano się między innymi do łaźni rzymskich, term w Budapeszcie i uzdrowisk. W rozdziale 3 skupiono się na współczesnej architekturze oferującej usługi z zakresu spa i wellness.

Przedstawiona została autorska definicja pojęcia architektura spa i wellness. Przedostatni rozdział tej części rozwija znaczenie pojęcia hotel spa i wellness: przedstawia główne cechy takich obiektów, sposób użytkowania i profil użytkowników. W rozdziale 5 opisane zostały wszystkie elementy programowe, które mogą występować w omawianych strefach. Opis przedstawiony we wszystkich powyższych rozdziałach służy celowi pierwszemu niniejszej pracy. Część druga składa się z rozdziału 6, w którym na podstawie badań i analiz z części pierwszej oraz badań literaturowych przedstawiono sześć typologii służących do scharakteryzowania stref spa i wellness. Tym samym rozdział ten odpowiada celowi drugiemu pracy. Rozdziały 7 i 8 tworzą część trzecią, która poświęcona jest badaniom nad strefami spa i wellness w polskich hotelach. Dogłębnej analizie zostało poddanych dziesięć wyselekcjonowanych przykładów z województwa dolnośląskiego. Została ona przeprowadzona w oparciu o stworzonych w poprzedniej części autorskich typologii stref spa i wellness. Ostatnią częścią pracy są wnioski z badań przedstawione w rozdziale 9, który odpowiada finalnemu celowi pracy. Składa się on z trzech podrozdziałów: wnioski ogólne, wnioski szczegółowe i podsumowanie wniosków. We wnioskach ogólnych przedstawione zostały najczęściej występujące rozwiązania kształtowania stref spa i wellness na podstawie przedstawionych w niniejszej pracy typologii. Sposób projektowania pojedynczych zespołów został omówiony dokładniej we wnioskach szczegółowych. Na tej podstawie w ostatnim podrozdziale (tj. 9.3.) przedstawiony został przykładowy modelowy schemat funkcjonalny strefy spa i wellness.

W wyniku przeprowadzonych badań, dokładnie przedstawiono zagadnienia związane ze strefą spa i wellness: zdefiniowano pojęcia, jej cechy i współczesne tendencje w jej kształtowaniu. Finalnym rezultatem jest modelowy schemat funkcjonalny strefy spa i wellness, który przedstawia realizację hipotezy pracy. Prezentuje on nowe kierunki w kształtowaniu architektury hoteli ze strefą spa i wellness na Dolnym Śląsku i ma charakter zarówno naukowy – wypełnia lukę wiedzy w teorii w dyscyplinie w Architektura i Urbanistyka, jak i praktyczny, ponieważ może posłużyć architektom i inwestorom w procesie projektowym oraz inwestycyjnym.

11. Streszczenie pracy w języku angielskim

The subject of research is the architecture of spa and wellness zones in hotels. The dissertation deals with issues related to the history of shaping and development of the mentioned zones, their functional programs, architectural solutions and interior finishing. The main assumption of the work is to present the results of research on contemporary trends in the development of spa and wellness zones in Lower Silesia. In recent years, there has been an increase in the number of investments in spa and wellness hotels in Poland, including: The Lower Silesian Voivodeship has the largest number of such accommodations in the country. One of the main reasons is the attractive location of the region for tourists.

The work distinguishes four research objectives, and their order is consistent with the chronology of studies (stages of work). As a result of achieving the first goal, the most common architectural solutions in spa and wellness zones were presented. Thereafter original typologies of discussed objects were prepared. As part of the implementation of the third objective, a description and list of the latest spa and wellness zones in hotels in the Lower Silesian Voivodeship were created. The last objective was formulated to synthesize the results of studies within the three remaining ones, and within it, the directions of development of the architecture of the spa and wellness zone in hotels in Lower Silesia were defined. Thanks to the results of the presented research, it was proven that: "Over the 21st century, new directions have been developed in shaping the architecture of hotel facilities, hotels with SPA zones in Lower Silesia." The most important observed trends in the design of spa zones include:

- shaping the structure of the spa and wellness zone in a compact way,
- design of the outdoor spa and wellness area,
- location of the spa and wellness area in the main hotel building.

The structure of the work is divided into four main parts that correspond to the above objectives. This allowed the topic to be explored from general to specific issues. The first part consists of chapters 1–5. At this stage of the work, the focus was on identifying the research topic, related issues and defining concepts. Chapter 1 discusses in depth the subject and state of research, the structure of the work and the methodology adopted in the work. Chapter 2 is devoted to the search for the origins of modern spa and wellness zones. Reference was made, among others, to Roman baths, thermal baths in Budapest and health resorts. Chapter 3 focuses on contemporary architecture offering spa and wellness services. The author's

definition of the concept of spa and wellness architecture was presented. The penultimate chapter of this part develops the meaning of the concept of spa and wellness hotel: it presents the main features of such facilities, method of use and user profile. Chapter 5 describes all program elements that may appear in the discussed zones. The description presented in all the above chapters serves the first purpose of this work. The second part consists of chapter 6, which presents six typologies used to characterize spa and wellness zones, based on the research and analyzes from the first part and literature research. Therefore, this chapter corresponds to the second aim of the work. Chapters 7 and 8 form the third part, which is devoted to research on spa and wellness zones in Polish hotels. Ten selected examples from the Lower Silesian Voivodeship were subjected to in-depth analysis. It was carried out based on the author's typologies of spa and wellness zones created in the previous part. The last part of the work are the research conclusions presented in Chapter 9, which corresponds to the final goal of the work. It consists of three subchapters: general conclusions, specific conclusions and a summary of conclusions. The general conclusions present the most common solutions for shaping spa and wellness zones based on the typologies presented in this work. The method of designing individual assemblies is discussed in more detail in the detailed conclusions. On this basis, the last subsection (i.e. 9.3.) presents an exemplary model functional diagram of the spa and wellness zone – own elaboration.

As a result of the research, issues related to the spa and wellness zone were presented in detail: concepts, its features and contemporary trends in its development were defined. The final result is a model functional diagram of the spa and wellness zone, which presents the implementation of the work hypothesis. It presents new directions in shaping the architecture of hotels with spa and wellness zones in Lower Silesia and is both scientific – it fills the knowledge gap in theory in the discipline of Architecture and Urban Planning – and practical, because it can be used by architects and investors in the design and investment process.

12. Literatura

12.1. Książki i artykuły

1. Abram, M., Kosińska A., 2020. *Problemy związane z typologią obiektów spa i wellness na świecie i w Polsce*, w: „Zeszyty Naukowe - Wyższa Szkoła Turystyki i Ekologii w Suchej Beskidzkiej”, t: 17, nr 1/2020.
2. Adam, H., 2007. *Strategies and Typologies in Hotel Design*, w: „Detail”, nr 3, s. 172-179.
3. Adamczyk B., 2012. *Kryteria doboru wyposażenia i kosmetyków do koncepcji SPA*, „Hotelarz. Raport z rynku hotelarskiego w Polsce 2012”, s. 58–61.
4. Adamska-Idzikowska, A., 2022. *Adaptacje zabytkowych zamków i pałaców województwa dolnośląskiego na współczesne hotele*, Wrocław.
5. Andersson, I., Arwidson B., 2005. *Sauna. Domowe SPA*, Arkady, Warszawa.
6. Arczyńska, M., 2019. *Hotel Notera w Borach Tucholskich*, w: „Architektura – Murator” nr 296, 05/2019, s. 50-56.
7. Ashenburg, K., 2009. *Historia brudu*, Bellona, Warszawa.
8. Bajdalska A., 2023. *Podsumowanie roku 2023 w hotelowych SPA*, w: „Hotelarz”, nr 12/2023.
9. Bajdalska, A. 2021. *Planowanie przestrzeni w hotelowych SPA*, w: „Hotelarz” nr 01/2021.
10. Bajdalska, A., 2011. *Najczęstsze błędy w projektowaniu obiektów SPA*, w: „Hotelarz”, nr 06/2011.
11. Bajdalska, A., 2011. *Recepcja SPA – centrum zysków*, w: „Hotelarz”, nr 09/2011.
12. Bajdalska, A., 2013. *Co to znaczy dobry program wellness*, w: „Hotelarz” nr 03/2013.
13. Bajdalska, A., 2014. *Atmosferę wellness buduje się przez wszystkie zmysły*, w: „Hotelarz” nr 04/2014.
14. Bajdalska, A., 2015. *Raport SPA & Wellness*, w: „Hotelarz”, nr 03/2015.
15. Bajdalska, A., 2016. *O czym inwestor SPA wiedzieć powinien*, w: „Hotelarz”, nr 05/2016.
16. Bajdalska, A., 2016. *Różnice kulturowe podczas zabiegów w hotelach*, w: „Hotelarz”, nr 07/2016.
17. Bajdalska, A., 2018. *Budujemy hotelowe SPA*, w: „Hotelarz”, nr 07/2018.
18. Bajdalska, A., 2019. *Kultura saunowania w hotelowych SPA*, w: „Hotelarz” nr 05/2019.
19. Bajdalska, A., 2020. *Doznania zmysłowe w strefach SPA & wellness – wszystkich zmysłów*, w: „Hotelarz”, nr 01/2020.
20. Bajdalska, A., 2021. *Najczęstsze błędy inwestorów SPA*, w: „Hotelarz”, nr 03/2021.
21. Bajdalska, A., 2023. *Renowacja hotelowych SPA*, w: „Hotelarz”, nr 06/2023.
22. Bajgier-Kowalska, M., 2015. *Funkcjonowanie ośrodków spa i wellness w Polsce na przykładzie obiektów komercyjnych i sanatoryjnych w Krynicy-Zdroju*, w: „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis Studia Geographica”, t. 9, s. 9-23.
23. Bielawa, R., 2011. *Sauna niejedno ma imię*, w: „Hotelarz” nr 04/2011.
24. Błądek, Z., (red.), 2013. *Nowoczesne hotelarstwo*, Palladium, Warszawa.
25. Błądek, Z., 2001. *Hotele. Programowanie, projektowanie, wyposażenie*, Palladium, Warszawa.
26. Bowen Ward, R., 1992. *Women In Roman Baths*, w: „Harvard Theological Review” nr 85, s. 125-147.
27. Brzaković, M., Nikolić, M., Milojković, A., 2022. *Architecture of contemporary spa hospitality – current tendencies in designing spa hotels*, w: „Facta universitatis - series Architecture and Civil Engineering”, t. 20, nr. 2, s. 177-192.

28. Chmielewski, A., 2016. *Innowacyjne sauny w przestrzeni hotelowego SPA*, w: „Hotelarz” nr 05/2016.
29. Chmielewski, A., 2016. *Innowacyjne sauny w przestrzeni hotelowego SPA*, w: „Hotelarz”, nr 05/2016.
30. Chmielewski, A., 2018. *W jakim kierunku będzie rozwijał się rynek hoteli SPA?*, w: „Hotelarza”, nr 03/2018.
31. Cichocka, I., Krupa, J., 2016. *Standardy jakości obsługi oraz oferta spa i wellness w obiekcie hotelarskim a oczekiwania potencjalnych klientów*, w: „Zeszyty Naukowe. Turystyka i Rekreacja”, nr 17, s. 69-87, s. 63-75.
32. Dawidowski, A., 2012. *Jaki jest polski rynek SPA?*, w: „Hotelarz” nr 12/2012.
33. Dawidowski, A., 2015. *Projekt zaczyna się od menu SPA*, w: „Hotelarz”, nr 05/2015.
34. Dawidowski, A., 2022. *Zaczęła się nowa era wellness dla hoteli*, w: „Hotelarz” nr 5/2022.
35. Dragoń, W., Granecka-Wrzosek, B., 2013. *Podstawy hotelarstwa i usługi dodatkowe*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa.
36. Dryglas, D., 2006. *Kształtowanie produktu turystycznego uzdrowisk w Polsce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
37. Dryglas, D., 2010. *Kształtowanie obiektu spa jako innowacyjnego uzdrowiskowego produktu turystycznego w Polsce*, w: Szromek, A. R. (red.), „Uzdrowiska i ich znaczenie w gospodarce turystycznej”, Proksenia, Kraków.
38. Dudkiewicz D. (red.), 2009. *Marketing usług turystycznych*, ALMAMER Wyższa Szkoła Ekonomiczna, Warszawa.
39. Dwucet, K., Śnieszko, Z., 2014. *Przyczynek do badań profilu polskiego klienta hoteli SPA*, w: „Journal of Health Sciences” 4(11), s: 71-78.
40. Fadzillah N. A., 2018. *Study on spa typologies, spatial organisation and social interaction in accordance with Islamic built environment attributes*, w: „Journal of Architecture, Planning and Construction Management”, t. 8, nr. 2, s. 43-49.
41. Firliej, K., Spsychalska, B., 2015. *Wybrane uwarunkowania rozwoju branży hotelarskiej w Polsce*, w: „Roczniki Ekonomiczne Kujawsko-Pomorskiej Szkoły Wyższej w Bydgoszczy”, nr 8, s. 202-221.
42. Frost, W., Laing, J., 2017. *History of spa tourism*, w: “The Routledge Handbook of Health Tourism” s. 9-18, Routledge, Nowy Jork.
43. Galacka, I., 2009. *O potrzebie certyfikacji hoteli SPA & Wellness*, w: „Hotelarz” nr 5/2009.
44. Galacka, I., 2011. *Akty prawne rynku Wellness & SPA*, w: „Hotelarz” nr 5/2011.
45. Georgiev, G., Trifonova Vasileva, M., 2010. *Conceptualization and classification of balneo, spa and wellness establishments in Bulgaria*, w: „UTMS Journal of Economics”, t. 1 nr. 2, s. 37-44.
46. Granops, J., 2011. *Basen dla zaawansowanych czyli jak uniknąć narzekania na zapach chloru*, w: „Hotelarz”, nr 12/2011.
47. Grobelna, A., Marciszewska B., 2013. *Rola usług Spa & Wellness w kreowaniu pozytywnych doświadczeń konsumentów na przykładzie produktów hotelowych*, w: „Polityki Europejskie, Finanse i Marketing” 9(58), s. 184-195.
48. Hussain, J., Cohen M., 2018. *Clinical Effects of Regular Dry Sauna Bathing: A Systematic Review* w: „Evidence-Based Complementary and Alternative Medicine” Volume 2018.
49. Jabłońska J., 2010. *Hotele. Zagadnienia prawne*, w: „Świat Architektury”, nr 7, s. 64-66.
50. Jabłońska, A., 2018. *Czym przyciągnąć gości do hotelowego SPA?*, w: „Hotelarz”, nr 03/2018.
51. Jabłońska, J., 2012. *Hotele w Polsce : program funkcjonalny a typologia*, w: „Świat Architektury”, nr 8, s. 98-103.

52. Jabłońska, J., 2018. *Architektura ogólnodostępnych przestrzeni współczesnych hoteli*, Oficyna Wydawnicza Politechniki Wrocławskiej, Wrocław.
53. Jabłońska, J., Kopczyńska, D., 2015. *Preferencje użytkowników hoteli w zakresie produktu i usługi*, w: „Zeszyty Naukowe Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie”. T. 27, nr 2-3-, s. 123-132.
54. Jakubiak, I., 2010. *Zapach relaksu*, w: „Hotelarz”, nr 08/2010.
55. Kaleta, A., 2012. *Hotelarstwo Spa i Wellness jako rozwojowy produkt przemysłu czasu wolnego - wybrane aspekty*, w: „Zarządzanie i Finanse”, nr 1, cz. 2, s. 361-371.
56. Kamiński, D., 2011. *Groty solne – podstawą jest halogenerator, a nie bryły soli*, w: „Hotelarz” nr 06/2011.
57. Kappler, H. P., 1977. *Baseny kąpielowe*, Arkady, Warszawa.
58. Kasprzak, W., Mańkowska, A., 2008. *Fizykoterapia, medycyna uzdrowiskowa i SPA*, Wydawnictwo lekarskie PWL, Warszawa.
59. Kowalski, P., 2011. *Dobry basen to podstawa*, w: „Hotelarz”, nr 05/2011.
60. Kowalski, R., 2011. *Światło i dźwięk w basenie, szkło w saunie*, w: „Hotelarz”, nr 03/2011.
61. Krzemińska, A., 2021. *Dawniej ludzie żyli w brudzie. Kiedy i dlaczego zaczęliśmy o sobie dbać?*, Wydawnictwo Poznańskie, Poznań.
62. Lawson, F., 1995. *Hotels & Resorts. Planning, Designing and Refurbishment*, Butterworth-Architecture, Oxford.
63. Małecka, B., Marcinkowski, J. T., 2007. *Rys historyczny rozwoju lecznictwa uzdrowiskowego*, w: „Probl Hig Epidemiol” 88(2), s. 139-142.
64. Martin, I., 2008. *Zanim ruszy budowa SPA*, w: „Hotelarz”, nr 06/2008.
65. Milewska, M., Włodarczyk, B., 2015. *Hotelarstwo. Podstawowe wiadomości*, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa.
66. Naparstek, K., Kordus, K., Śpiewak, R., 2017. *Analiza porównawcza oferty salonów SPA i salonów kosmetycznych*, w: Borowicz, A. M. (red.), „Innowacyjność i tradycja w fizjoterapii”, Wyższa Szkoła Edukacji i Terapii w Poznaniu, Poznań.
67. Neufert E., 2011. *Podręcznik projektowania architektoniczno-budowlanego*, Arkady, Warszawa 2011.
68. Nickel, E., 2015. *Jak stworzyć strefę SPA & wellness w hotelu i uniknąć błędów?*, w: „Hotelarz”, nr 11/2015.
69. Niezabitowska, E. D., 2014. *Metody i techniki badawcze w architekturze*, Wydawnictwo Politechniki Śląskiej, Gliwice.
70. Oetelaar, T., 2014. *Reconstructing the Baths of Caracalla*, w: „Digital Applications in Archaeology and Cultural Heritage” nr 1 (2014), s. 45-54.
71. Othman, R., Mohd Noor, N. F., Ahmad, N., Manan, N. A., Hashim, K. S. H., Mahamod, L. H., Fadzillah, N. A., 2018. *Study on spa typologies, spatial organisation and social interaction in accordance with Islamic built environment attributes*, w: “Journal of Architecture, Planning & Construction Management”, t. 8 nr. 2, s. 43-49.
72. Palladio, A., Bertotti Scamozzi, O. (red.), 1797. *Le terme dei Romani*, Vicenza, w: <https://digi.ub.uni-heidelberg.de/diglit/palladio1810/0018/image.info> [dostęp z dnia: 05.04.2023].
73. Perkins, P. H., 2000. *Swimming Pools*, E&FN Spon, Londyn.
74. Piranomonte, M., 2008. *The bath of Caracalla. Guide*, Mediolan.
75. Proficz, K., 2020. *Sauna i jej wpływ na organizm*, w: „Magazyn Fizjomed” nr 6.
76. Rančić, M., Popov-Raljić J., Pavić, L., 2013. *Spa-Wellness Center as Part of the Hotel Facility*, w: „Turizam”, t. 17, nr 2, s. 45-59.

77. Rapacz, A., 2010. *Usługi spa i wellness elementem kształtującym atrakcyjność oferty i wizerunek obiektów hotelarskich w Kotlinie Jeleniogórskiej*, w: „Ekonomiczne Problemy Usług”, nr 60, s. 341-352.
78. Ronstedt, M., Frey, T., 2014. *Hotel Buildings: Construction and Design Manual*, DOM Publishers, Berlin.
79. Rutherford D. G., Fallon M. J., 2007. *Hotel Management and Operations*, John Wiley & Sons, New Jersey.
80. Rynek Hotelarski w Polsce, 2023. *Dobra luksusowe. Usługi hotelarskie i spa*, w: Stępiak, K. (red.), „Rynek Hotelarski w Polsce – Raport 2023”, s. 26-28.
81. Sadłowska, M., 2022. *Hotel jako placówka lecznicza – jakie warunki trzeba spełnić*, w: „Hotelarz”, nr 08/2022.
82. Sala K., 2010. *Hotele SPA & Wellness i ich rola na rynku turystycznym*, w: „Zeszyty Naukowe nr 825 Uniwersytetu Ekonomicznego Krakowskiego”, s. 5-20.
83. Sallman N., 2009. *Kogo można spotkać w SPA*, w: „Hotelarz” nr 05/2009.
84. Sallmann, N., 2007. *Planowanie obszarów SPA w hotelach*, w: „Hotelarz”, nr 02/2007.
85. Salvo, S., 2016. *Massage Therapy*, Elsevier, Kanada.
86. Sam, F., Ott-Reinisch, I., 2007. *Loisium Hotel in Langenlois*, w: „Detail”, Nr 3 , s. 214-232.
87. Sochar, A., 2023. *Strefa fitness w hotelu – jak zrobić to dobrze*, w: „Hotelarz”, nr 02/2023.
88. Strubel-Kraus, J., 2018. *SPA & wellness w hotelu – aspekty prawne*, w: „Hotelarz”, nr 02/2018.
89. Tawil, R. F., 2011. *Classifying the Hotel Spa Tourist: A Multidimensional Qualitative Approach*, w: ” International Journal of Humanities and Social Science”, t. 1, nr 20, s. 150-169.
90. Trocka-Leszczyńska, E., Jabłońska, J., 2015. *Typology and Ergonomics of Rooms in Contemporary Hotel*, International Conference on Universal Access in Human-Computer Interaction.
91. *Uzdrowiska Polskie*. 2012. Księży Młyn, Łódź.
92. Van Tubergen, A., Van der Linden, S., 2002. *A brief history of spa therapy*, w “Ann Rheum Dis” 2002, nr 61(3), s. 273–275.
93. Vancan, A., 2010. *Turkish Hamman and the West: Myth and Reality*, w: „Acta Turcica”, t. 2, nr. 2.
94. Vigarello, G., 2012. *Historia czystości i brudu*, Higiena ciała od czasów średniowiecza, Wydawnictwo Aletheia.
95. Voigt, C., Brown, G., Howat, G., 2011. *Wellness tourists: in search of transformation*, w: “Tourism Review”, t. 66, nr 1, s. 16-30.
96. Walton, J. K., 2012. *Health, sociability, politics and culture. Spas in history, spas and history: an overview*, w: “Journal of Tourism History” Vol. 4, No. 1, s. 1-14.
97. Węclawowicz-Bilska, E., 2008. *Uzdrowiska Polskie*, Politechnika Krakowska, Kraków.
98. Wierzbicki, P., 2011. *Wykorzystanie rozgrzanych kamieni jako transmitatorów ciepła na stanowiskach typu burnt mound w Irlandii*, w: „Po drugiej stronie... Raporty przyjaciół-archeologów dla Wojtki Cholewy „Jonesa”, Pękowo, s. 89-99.
99. Wilczyński J., 2010. *Hotel i jego infrastruktura*, Wyższa Szkoła Turystyki i Hotelarstwa, Fundacja Rozwoju Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.
100. Witkowski, C., 2007. *Hotelarstwo cz. I. Podstawy hotelarstwa*, ALMAMER Wyższa Szkoła Ekonomiczna, Warszawa.
101. Wuczyński, T., 2014. *Jak funkcjonalnie zaprojektować hotel SPA*, w: „Hotelarz”, nr 10/2014.

102. Zając, J., Bojar I., Helbin J., Kolarzyk E., Owoc A., 2014. *Salt caves as simulation of natural environment and significance of halotherapy*, w: „Annals of Agricultural and Environmental Medicine” 2014, t. 21, nr 1, s. 124–127.
103. Zimmer, 2010. *Wellness*, w: The New York Times, 123/2000, s. 11.
104. Zumthor, P., Hauser, S., Binet, H., 2007. *Peter Zumthor Therme Vals*, Scheidegger & Spiess, Zurych.
105. Żmuda-Pałka, M., Siwek, M., Kolasińska, A., 2018. *Usługi spa i wellness w wybranych krakowskich hotelach*, w: „Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego”, nr 32.

12.2. Akty prawne, dokumentacja standaryzacyjna i archiwalna

106. Minimalne wymagania w zakresie dostosowania obiektów do potrzeb osób niepełnosprawnych, zał. nr 8, w: rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 19 sierpnia 2004 r. w sprawie obiektów hotelarskich i innych obiektów, w których są świadczone usługi hotelarskie (Dz. U. z 2004 r. Nr 188, poz. 1945 z późn. zm.) (tekst jedn. Dz. U. z 2006 r. Nr 22, poz. 169 z późn. zm.).
107. Obwieszczenie Ministra Gospodarki z dnia 24 stycznia 2006 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Gospodarki i Pracy w sprawie obiektów hotelarskich i innych obiektów, w których są świadczone usługi hotelarskie (Dz. U. z 2006 r. Nr 22, poz. 169 z późn. zm.).
108. Rozporządzenie Ministra Gospodarki i Pracy z dnia 19 sierpnia 2004 r. (tekst jedn. Dz. U. z 2006 r. Nr 22, poz. 169, z późn. zm.). Wymagania co do wyposażenia, kwalifikacji personelu oraz zakresu świadczonych usług, w tym usług gastronomicznych dla hoteli.
109. Rozporządzenie Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie (Dz. U. z 2002 r. Nr 75, poz. 690 z późn. zm.).
110. Rozporządzenie Ministra Sportu i Turystyki z dnia 16 listopada 2011 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie obiektów hotelarskich i innych obiektów, w których są świadczone usługi hotelarskie (Dz. U. z 2011 r. Nr 259, poz. 1553).
111. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 26 marca 2019 r. w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia i urządzenia podmiotu wykonującego działalność leczniczą (tekst jedn. Dz.U. 2022, poz. 402).
112. Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz.U. 2021, poz. 711, 1773 i 2120).
113. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. 1994 Nr 89 poz. 414).

12.3. Strony internetowe¹¹⁶

114. All, 2023. *Mercure Szklarska Poręba*, w: <https://all.accor.com/hotel/B844/index.pl.shtml> [dostęp z dnia: 13.04.2023].
115. Aquapark we Wrocławiu, 2022. *Saunarium – Aquapark Wrocław*, w: <https://aquapark.wroc.pl/pl/saunarium> [dostęp z dnia 25.10.2022].
116. ArchDaily, 2011. *Finca Prats Hotel Golf & Spa / Pàmpols Arquitecte SLP*, w: <https://www.archdaily.com/130588/finca-prats-hotel-golf-spa-pampols-arquitecte-slp> [dostęp z dnia 20.05.2022].
117. ArchDaily, 2009. *Spa Golfer Hotel / Studio Sangrad*, w: <https://www.archdaily.com/40560/spa-golfer-hotel-studio-sangrad> [dostęp z dnia 28.08.2022].
118. ArchDaily, 2009. *The Therme Vals*, w: <https://www.archdaily.com/13358/the-therme-vals/5fc1415563c017d62c001226-the-therme-vals-photo> [dostęp z dnia 10.12.2022].

¹¹⁶ Przy każdym internetowym źródle informacji i wersji elektronicznej tekstu podano ostatnią datę korzystania ze strony internetowej [przypis: własny].

119. ArchDaily, 2014. *Eskisehir Hotel and Spa / GAD Architecture*, w: <https://www.archdaily.com/523257/eskisehir-hotel-and-spa-gad-architecture> [dostęp z dnia: 23.01.2023].
120. ArchDaily, 2014a. *Exedra Nice Hotel Spa / Simone Micheli*, w: <https://www.archdaily.com/479016/exedra-nice-hotel-simone-micheli> [dostęp z dnia 20.05.2022].
121. ArchDaily, 2016. *Jordanbad Sauna Village*, w: https://www.archdaily.com/794758/jordanbad-sauna-village-jeschke-architektur-and-planung?ad_source=search&ad_medium=projects_tab [dostęp z dnia 10.12.2022].
122. ArchDaily, 2016a. *Löyly / Avanto Architects*, w: https://www.archdaily.com/790432/loyly-avanto-architects?ad_source=search&ad_medium=projects_tab [dostęp z dnia 10.12.2022].
123. ArchDaily, 2018. *Warmia Thermal Baths / Plaskowicki + Partnerzy Architekci*, w: <https://www.archdaily.com/907555/warmia-thermal-baths-plaskowicki-plus-partnerzy-architekci> [dostęp z dnia: 10.12.2022].
124. ArchDaily, 2018a. *Warmia Thermal Baths / Plaskowicki + Partnerzy Architekci s*, w: <https://www.archdaily.com/907555/warmia-thermal-baths-plaskowicki-plus-partnerzy-architekci> [dostęp z dnia 10.12.2022].
125. ArchDaily, 2022. *Architecture Projects*, w: https://www.archdaily.com/search/projects?ad_source=jv-header&ad_name=main-menu [dostęp z dnia 11.10.2022].
126. Archello, 2022. *Grotto Sauna*, w: <https://archello.com/project/grotto-sauna> [dostęp z dnia 10.12.2022].
127. Architektura – Murator, 2023. *Fasady ekskluzywne. Heron Live Hotel***** nad Jeziorem Rożnowskim*, w: <https://architektura.muratorplus.pl/realizacje/fasady-ekskluzywne-heron-live-hotel-nad-jeziorem-roznowskim-aa-AAH4-JAR1-EEoi.html> [dostęp z dnia: 20.05.2023].
128. Aubrey, C., 2017. *A Guide to Designing Your Massage Room*, w: <https://www.discovermassage.com.au/blog/a-guide-to-designing-your-massage-room/> [dostęp z dnia: 08.11.2022].
129. Australian Insitute of Fitness, 2020. *A Guide to Setting Up Your Massage Room*, w: <https://fitness.edu.au/the-fitness-zone/a-guide-to-setting-up-your-massage-room/> [dostęp z dnia: 08.11.2022].
130. Bachleda Resort, *SPA & Wellness*, w: <https://bachledaresort.pl/spa-wellness> [dostęp z dnia: 25.05.2023].
131. Baseny i Sauny, 2017, *Tepidarium w pompejskich termach*, w: <https://basenyisauny.pl/z-jakich-materialow-budowane-sa-baseny-warianty> [dostęp z dnia 25.10.2022].
132. Baseny i Spa, 2022. *Temperatura wody w basenie*, w: <https://basenyispa.pl/poradniki/33-temperatura-wody-w-basenie> [dostęp z dnia 25.10.2022].
133. Booked, 2023. *Lake Hill Resort & Spa – Sosnówka*, w: <https://lake-hill-resort-spa-sosnowka.booked.com.pl/> [dostęp z dnia: 26.03.2023].
134. Booking, 2022. w: <https://www.booking.com/index.pl.html> [dostęp z dnia 01.08.2022].
135. Booking, 2023. *AC Hotel by Marriott Wrocław*, w: <https://www.booking.com/hotel/pl/ac-by-marriott-wroclaw.pl.html> [dostęp z dnia: 20.04.2023].
136. Booking, 2023. *Green Mountain 5* Hotel*, w: <https://www.booking.com/hotel/pl/green-mountain-apartments.pl.html> [dostęp z dnia: 06.04.2023].
137. Booking, 2023. *Hotel Seidorf*, w: <https://www.booking.com/hotel/pl/seidorf-mountain-resort.pl.html> [dostęp z dnia: 25.03.2023].
138. Britannica, 2022. *Spa*, w: <https://www.britannica.com/topic/spa-health-resort> [dostęp z dnia: 21.09.2022].
139. Bulek, P., 2021. *Co to jest grota solna? Dlaczego warto z niej korzystać?*, w: <https://www.welbi.pl/grota-solna-co-to-jest-jakie-ma-dzialanie-i-wlasciwosci/> [dostęp z dnia 25.10.2022].

140. Bury, M., 2020. *Tai chi – co to jest, co daje i jak ćwiczyć? Jak wygląda trening tai chi dla początkujących?*, w: <https://zycie.hellozdrowie.pl/tai-chi-co-to-jest-co-daje-i-jak-cwiczyc-jak-wyglada-trening-tai-chi-dla-poczatkujacych/> [dostęp z dnia 22.08.2022].
141. Centrum Sportu w Błoniu, 2021. *Tepidarium*, w: <https://cs-blonie.pl/obiekty/saunarium/%20tepidarium> [dostęp z dnia 28.07.2022].
142. Classetouriste, 2023. *FIT FOR THE OLYMPICS*, w: <https://www.classetouriste.be/fit-for-the-olympics/> [dostęp z dnia: 20.05.2023].
143. Cukrownia Żnin, 2023. *Park wodny i strefa wellness*, w: <https://www.cukrowniaznin.pl/atracje/park-wodny-i-strefa-wellness-arche-cukrownia-znin> [dostęp z dnia: 20.05.2023].
144. Czas na Spa, 2022. *The Bridge Spa Wrocław at MGallery Hotel*, w: <https://www.czasnasp.pl/hotele-spa/the-bridge-spa-wroclaw-at-mgallery-hotel/> [dostęp z dnia: 28.04.2022].
145. Dec, B., 2012. *Analiza Trendów Rozwojowych Hotelu SPA i Wellness*, w: http://www.pogorzedydnowskie.pl/data/referaty/XIIIIBS/ref_12_XIIIIBS.pdf [dostęp z dnia 25.06.2022].
146. Deutscher Wellness Verband, 2023. *Die Wellness – Zertifizierung*, w: <https://www.wellnessverband.de/wellness-profis/zertifizierung.php> [dostęp z dnia 05.04.2023].
147. Elements Hotel & SPA, 2023. *Strefa Wodna*, w: <https://www.elements-hotel.pl/hotel-z-basennem-w-gorach-elements-hotel> [dostęp z dnia: 26.04.2022].
148. Gdzie w Polsce na weekend?, *Baseny infinity w Polsce*, w: <https://gdziewpolscenaweekend.pl/baseny-infinity-w-polsce/> [dostęp z dnia 22.11.2022].
149. Global Wellness Institute, 2022. *History of Wellness*, w: <https://globalwellnessinstitute.org/what-is-wellness/history-of-wellness/> [dostęp z dnia 22.10.2022].
150. Glosbe. *Słownik fiński-polski*, 2022. w: <https://pl.glosbe.com/fi/pl/> [dostęp z dnia: 23.09.2022].
151. González, M. F., 2020. *Chenot Palace Weggis Health Wellness Hotel / Davide Macullo Architects*, w: <https://www.archdaily.com/946818/chenot-palace-weggis-health-wellness-hotel-davide-macullo-architects> [dostęp z dnia 16.01.2023].
152. Górski, M., 2018. *Ceremonia saunowa*, w: <https://www.polskietowarzystwosaunowe.pl/saunamistrzowie/ceremonia-saunowa> [dostęp z dnia 13.08.2022].
153. Hebda, K., 2017, *Naturalne odkażanie pomieszczeń za pomocą olejków eterycznych*, w: <https://klaudynahebda.pl/naturalne-odkazanie-pomieszczen-za-pomoca-olejkow-eterycznych/> [dostęp z dnia 25.10.2022].
154. Horwat, K., 2018. *Kemping na pięć gwiazdek, czyli glamping. Ten sposób wypoczynku po cichu podbija serca Polaków*, w: <https://businessinsider.com.pl/lifestyle/podroze/glamping-czyli-kamping-w-luksusowym-stylu/hhk2bvl> [dostęp z dnia 13.10.2022].
155. Hotel Altus Palace, 2023. *SPA & Wellness*, w: <https://www.hotelaltuspalace.pl/spa> [dostęp z dnia: 29.04.2022].
156. Hotel Aries, 2023. *Pakiety Spa*, w: <https://www.hotelaries.pl/pakiety-spa> [dostęp z dnia: 20.05.2023].
157. Hotel Bania, 2022. *Strefa Sielsko*, w: <https://hotelbania.pl/spa-wellness/strefa-sielsko> [dostęp z dnia: 21.09.2022].
158. Hotel Seidorf, 2023. *Poznaj wellness*, w: <https://www.seidorf.pl/spa-wellness/poznaj-wellness> [dostęp z dnia: 25.03.2023].
159. Hotelarz, 2010. *Wellness – więcej niż spa*, w: <https://www.e-hotelarz.pl/artykul/8653/wellness-8211-wiecej-niz-spa/> [dostęp z dnia 25.10.2022].
160. Hotelarz, 2022, *Higieniczne czyszczenie sauny z zastosowaniem parownicy profesjonalnej*, w: <https://www.e-hotelarz.pl/artykul/80729/higieniczne-czyszczenie-sauny-z-zastosowaniem-parownicy-profesjonalnej/?highlight=sauuna> [dostęp z dnia 13.10.2022].

161. iMeso, 2017. *Zabiegi w kapsule SPA*, w: <https://www.imeso.pl/aktualnosci/zabiegi-w-kapsule-spa.html> [dostęp z dnia 02.08.2022].
162. Imperium Romanum, 2018. *Tepidarium w pompejskich termach*, w: <https://imperiumromanum.pl/ciekawostka/tepidarium-w-pompejskich-termach/> [dostęp z dnia 12.10.2022].
163. Karczewski, M., 2022. *Dżakuzi czy jacuzzi? Która forma jest poprawna?*, w: <https://polszczyzna.pl/dzakuzi-czy-jacuzzi-ktora-forma-jest-poprawna-2/> [dostęp z dnia 13.10.2022].
164. Klinika La Perla, 2022. *Klinika La Perla SPA Lake Hill*, w: <https://klinikalaperla.pl/zabiegi-kliniki/spa-lake-hill/> [dostęp z dnia 25.10.2022].
165. Kryniowski, L., 2022. *Historia sauny*, w: <http://www.cabines.pl/artykuly/732/historia-sauny.html> [dostęp z dnia 25.10.2022].
166. Kuc, S., 2013. *Baseny infinity*, w: <http://plywalnieibaseny.pl/baseny-infinity/> [dostęp z dnia 11.05.2022].
167. L'asino d'oro, 2021. *Santa Maria degli Angeli e Martiri: dalle Terme imperiali alla Basilica di Stato*, w: <https://www.lasinodoro.it/santa-maria-degli-angeli-e-martiri-dalle-terme-imperiali-alla-basilica-di-stato/> [dostęp z dnia 14.12.2022].
168. Lake Hill Resort & Spa, 2023. *Hotel SPA w górach*, w: <https://www.lakehill.pl/spa-wellness/spa-w-lake-hill> [dostęp z dnia: 26.03.2023].
169. Medi-tour, 2019. *Wspaniały wypoczynek, czyli czym się kierować przy wyborze hotelu SPA?*, w: <http://www.medi-tour.pl/706,0,jak-wybrac-hotel-spa.html> [dostęp z dnia 25.10.2022].
170. Ministerstwo sportu i turystyki, 2022. *Rejestr Centralny Wykaz Obiektów Hotelarskich*, w: <https://turystyka.gov.pl/cwoh> [dostęp z dnia: 10.08.2022].
171. Moniqmusic, 2020. *Camp Spa. Najlepsze leśne spa w Polsce*, w: <https://www.moniqmusictravel.pl/camp-spa-najlepsze-lesne-spa-w-polsce/> [dostęp z dnia 13.10.2022].
172. Nosalowy Park, *NABE SPA*, w: <https://www.nosalowypark.pl/nabe-spa-wellness/nabe-spa> [dostęp z dnia 12.10.2022].
173. Nycz, M., 2016, *Seanse saunowe – czy to tylko element kultury saunowania?*, w: <https://www.polskietowarzystwosaunowe.pl/saunowicze/poradnik-saunowy/79-seanse-saunowe-czy-to-tylko-element-kultury-saunowania> [dostęp z dnia 25.10.2022].
174. Obserwator, 2023. *Klimat Polski 2022*, w: <https://obserwator.imgw.pl/2023/05/23/klimat-polski-2022/> [dostęp z dnia: 27.12.2023].
175. O'Kelly, E., 2022. *Take a plunge with Oslo's floating sauna island*, w: <https://www.wallpaper.com/architecture/floating-sauna-biotope-oslo-norway> [dostęp z dnia: 18.10.2022].
176. Oviir, A., 2018, *Here's why the history of the sauna is deeper than you might think*, w: <https://medium.com/estoniansaunas/heres-why-the-history-of-the-sauna-is-deeper-than-you-might-think-d8e5127a8232> [dostęp z dnia 25.10.2022].
177. Paluchowski, A., 2009. *Kapielisko termalne Vals*, w: https://architektura.info/architektura/polska_i_swiat/kapielisko_termalne_vals [dostęp z dnia: 20.06.2022].
178. Pinterest, 2022. *Plan of Szechenyi thermal bath*, w: <https://www.pinterest.jp/pin/502292164662167921/> [dostęp z dnia 27.12.2022].
179. Pintos, P., 2014. *Bachleda Club Residence / Karpiel Steindel Architektura*, w: <https://www.archdaily.com/960959/bachleda-club-residence-karpiel-steindel-architektura> [dostęp z dnia 25.05.2023].
180. Pintos, P., 2021. *Monastero Hotel / noa* network of architecture*, w: <https://www.archdaily.com/966448/monastero-hotel-noa-star-network-of-architecture> [dostęp z dnia 16.01.2023].

181. Pintos, P., 2022. *The Retreat at Blue Lagoon Iceland / BASALT Architects*, w: <https://www.archdaily.com/985770/the-retreat-at-blue-lagoon-iceland-basalt-architects> [dostęp z dnia 16.01.2023].
182. Platinum Mountain Hotel & SPA, 2023. *SPA & Wellness*, w: <https://www.platinum-mountain.pl/spa-wellness/strefa-wellnes> [dostęp z dnia: 28.03.2023].
183. Polskie Towarzystwo Saunowe, 2014. *Poprawne saunowanie*, w: <https://www.polskietowarzystwosaunowe.pl/saunowicze/poprawne-saunowanie> [dostęp z dnia 16.01.2023].
184. PropertyDesign.pl, 2021. *Kiedyś schronisko PTTK, a dziś 5-gwiazdkowy hotel. Tak projektowano wnętrza Aries Zakopane*, w: https://www.propertydesign.pl/design/185/kiedys_schronisko_pttk_a_dzis_5_gwiazdkowy_hotel_tak_pr_ojektowano_wnetrza_aries_zakopane,34864.html [dostęp z dnia 20.05.2023].
185. Radisson Hotel Group, 2023. *Radisson Hotel Szklarska Poręba*, w: <https://www.radissonhotels.com/pl-pl/hotele/radisson-resort-szklarska-poreba/spa> [dostęp z dnia 05.03.2023].
186. Radisson Hotels, 2023. *Radisson Hotel Szklarska Poręba*, w: <https://www.radissonhotels.com/pl-pl/hotele/radisson-resort-szklarska-poreba/spa> [dostęp z dnia: 10.03.2023].
187. Radlak, K., 2021. *Qigong – sposób na długowieczność*, w: <https://fizjoterapeuty.pl/zdrowie/qigong-sposob-na-dlugowiecznosc.html> [dostęp z dnia: 27.10.2022].
188. Redtips, 2021. *Sauna mokra i łaźnia parowa – czym się różnią? Jakie niosą korzyści dla zdrowia?*, w: <https://redtips.pl/zycie/sauna-mokra-i-laznia-parowa-czym-sie-roznia-jakie-niosa-korzysci-dla-zdrowia.html> [dostęp z dnia: 29.12.2022].
189. Rice, C., 2017. *Smoke Sauna: Then and Now*, w: <https://saunadigest.com/savusauna-then-and-now-db20d3a41aa> [dostęp z dnia: 20.12.2022].
190. Rosłaniec, E., 2021. *Jaki gatunek drewna będzie najlepszy do budowy sauny?*, w: <https://budujemydom.pl/wystroj-wnetrz/wellness/a/19209-jaki-gatunek-drewna-bedzie-najlepszy-do-budowy-sauny> [dostęp z dnia: 27.12.2022].
191. Saunal, 2013. *Dlaczego ważne są zalecenia stosowania gorących kąpielii stóp?*, w: <https://saunal.pl/24-dlaczego-wazne-sa-zalecenia-stosowania-goracych-kapieli-stop/> [dostęp z dnia 25.10.2022]
192. Saunologia, 2022. *10 błędów konstrukcyjnych przy budowie sauny*, w: <https://saunologia.pl/blady-konstrukcyjne-przy-budowie-sauny/> [dostęp z dnia: 27.12.2022].
193. SF Gate Contributor, 2021. *How to Design a Massage Room*, w: <https://homeguides.sfgate.com/design-massage-room-52680.html> [dostęp z dnia: 08.11.2022].
194. Słownik języka polskiego PWN, 2022. *medycyna holistyczna*, w: <https://sjp.pwn.pl/slowniki> [dostęp z dnia: 21.09.2022].
195. Słownik języka polskiego PWN, 2022a. *spa*, w: <https://sjp.pwn.pl/slowniki/spa.html> [dostęp z dnia: 21.09.2022].
196. Słownik języka polskiego PWN, 2022b. w: <https://sjp.pwn.pl/slowniki> [dostęp z dnia: 21.09.2022]
197. Słownik języka polskiego PWN, 2022c. *wellness*, w: <https://sjp.pwn.pl/sjp/wellness;2579657> [dostęp z dnia: 21.09.2022].
198. Sobiech, N., 2014. *Antypoślizgowość- warto o niej pamiętać*, w: https://www.basenprof.pl/artykuly/360/antypoślizgowosc-_warto_o_niej_pamietac.html [dostęp: 20.10.2023].
199. Sobiech, N., 2016. *Wykończenie hali basenowej - bezpieczeństwo i higiena przede wszystkim*, w: <https://konferencja.basenypolskie.pl/wp-content/uploads/2017/05/bp17-wykonczenie-hali-basenowej.pdf> [dostęp: 20.10.2023].
200. Spaeden, 2021. *SPA WARSZAWA, poznaj najlepsze day SPA w Warszawie*, w: <https://spaeden.pl/spa-wellness/day-spa/2991-day-spa-warszawa> [dostęp z dnia 25.10.2022]

201. Superbrands Polska, 2008. *Hotel SPA Dr Irena Eris*, http://superbrands.pl/wp-content/uploads/2014/03/2008_ErisHotele.pdf [dostęp z dnia 25.12.2022].
202. Supine, 2020. *Sauna solna – jak działa i co daje korzystanie z domowej, fińskiej sauny solnej?*, <https://supine.eu/sauna-solna-jak-dziala-i-co-daje-korzystanie-z-domowej-finskiej-sauny-solnej/> [dostęp z dnia: 22.12.2022].
203. Szczelina, M., 2022. *Cukrownia Żnin*, w: <https://architektura.muratorplus.pl/realizacje/cukrownia-znin-aa-WZjN-5NVQ-wf7Y.html> [dostęp z dnia 20.05.2023].
204. The Bridge Wrocław, 2023. *Strefa Relaksu*, w: <https://thebridgewroclaw.pl/strefa-relaksu> [dostęp z dnia: 03.05.2023].
205. The World History Encyclopedia, 2022. *Plan of the Baths of Diocletian*, w: <https://www.worldhistory.org/image/1174/plan-of-the-baths-of-diocletian/> [dostęp z dnia 10.12.2022].
206. Travelicious, 2022. *Na temat piękna. Warszawskie spa w ogrodzie*, w: <https://travelicious.pl/2016/09/na-temat-piekna-warszawskie-spa-w-ogrodzie.html> [dostęp z dnia 10.12.2022].
207. Tripadvisor, 2022. w: <https://www.tripadvisor.com/> [dostęp z dnia 01.08.2022].
208. Wajda, A. M., 2016. *Historia gościnności, hotelarstwa i hoteli: Starożytność*, w: <https://hotelarstwo.net/historia-goscinnosci-hotelarstwa-i-hoteli-starozytynosc/> [dostęp z dnia 10.05.2022].
209. Więckiewicz E., 2018. *Kąpiel perelkowa – lecznicze zabiegi hydroterapii*, w: <https://sanatoria.medme.pl/zabieg/kapiel-perelkowa-lecznicze-zabiegi-hydroterapii> [dostęp z dnia: 11.11.2022].
210. Wikipedia, 2022. *Gellért bath plan from 1912*, w: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Gell%C3%A9rt_bath_plan_from_1912.JPG [dostęp z dnia 27.12.2022].
211. Wikipedia, 2022. *Spa architecture*, w: https://en.wikipedia.org/wiki/Spa_architecture [dostęp z dnia: 28.09.2022].
212. Zamek Ryn, 2022. *Strefa Saun*, w: <https://www.zamekryn.pl/strefa-saun> [dostęp z dnia 14.11.2022].

12.4. Badania własne

213. Gronostajska-Kadecka, J., 2021. Nosalowy Park - badania własne na miejscu z dnia 10.09.2021 – notatki, zdjęcia i szkice własne, Zakopane.
214. Gronostajska-Kadecka, J., 2022. Aquapark Wrocław. Saunarium - badania własne na miejscu z dnia 24.09.2022 – notatki, zdjęcia i szkice własne, Wrocław.
215. Gronostajska-Kadecka, J., 2022. Dom Zdrojowy Jastarnia – badania własne na miejscu z dnia 15.08.2022 – notatki, zdjęcia i szkice własne, Jastarnia.
216. Gronostajska-Kadecka, J., 2022. Hotel Puro Warszawa - badania własne na miejscu z dnia 10.11.2022 – notatki, zdjęcia i szkice własne, Warszawa.
217. Gronostajska-Kadecka, J., 2022. Hotel Radisson Blu Sopot – badania własne na miejscu z dnia 28.08.2022 – notatki, zdjęcia i szkice własne, Sopot.
218. Gronostajska-Kadecka, J., 2022. Molo Resort w Osieku - badania własne na miejscu z dnia 29.04.2022 – notatki, zdjęcia i szkice własne, Osiek.
219. Gronostajska-Kadecka, J., 2022. Niemcza Wino & SPA - badania własne na miejscu z dnia 08.11.2022 – notatki, zdjęcia i szkice własne, Niemcza.
220. Gronostajska-Kadecka, J., 2023. Altus Palace Hotel - badania własne na miejscu z dnia 02.05.2023 – notatki, zdjęcia i szkice własne, Wrocław.
221. Gronostajska-Kadecka, J., 2023. Elements Hotel & Spa - badania własne na miejscu z dnia 26.03.2023 – notatki, zdjęcia i szkice własne, Świeradów-Zdrój.

222. Gronostajska-Kadecka, J., 2023. Hotel AC Hotel by Marriott Wrocław - badania własne na miejscu z dnia 02.05.2023 – notatki, zdjęcia i szkice własne, Wrocław.
223. Gronostajska-Kadecka, J., 2023. Hotel Green Mountain - badania własne na miejscu z dnia 25.03.2023 – notatki, zdjęcia i szkice własne, Karpacz.
224. Gronostajska-Kadecka, J., 2023. Hotel Seidorf - badania własne na miejscu z dnia 25.03.2023 – notatki, zdjęcia i szkice własne, Sosnówka.
225. Gronostajska-Kadecka, J., 2023. Hotel The Bridge Wrocław - badania własne na miejscu z dnia 28.04.2023 – notatki, zdjęcia i szkice własne, Wrocław.
226. Gronostajska-Kadecka, J., 2023. Lake Hill Resort & Spa - badania własne na miejscu z dnia 24.03.2023 – notatki, zdjęcia i szkice własne, Sosnówka.
227. Gronostajska-Kadecka, J., 2023. Mercure Szklarska Poręba - badania własne na miejscu z dnia 05.03.2023 – notatki, zdjęcia i szkice własne, Szklarska Poręba.
228. Gronostajska-Kadecka, J., 2023. Platinum Mountain Hotel & SPA - badania własne na miejscu z dnia 25.03.2023 – notatki, zdjęcia i szkice własne, Szklarska Poręba.
229. Gronostajska-Kadecka, J., 2023. Radisson Szklarska Poręba - badania własne na miejscu z dnia 05.03.2023 – notatki, zdjęcia i szkice własne, Szklarska Poręba.
230. Gronostajska-Kadecka, J., 2022. Hotel Bryza Resort & Spa w Juracie – badania własne na miejscu z dnia 16.08.2022 – notatki, zdjęcia i szkice własne, Jurata.

13. Spis tabel

Tab. 1. Metodologia i narzędzia badawcze wykorzystane w pracy badawczej [oprac. własne].	19
Tab. 2. Wzór karty obiektu [oprac. własne].	21
Tab. 3. Tabela przedstawiająca typy klientów i ich cechy oraz zależności oferowanej usługi spa i wellness w hotelach i programu funkcjonalnego [oprac. własne na podstawie: Sallman, 2009]	46
Tab. 4. Tabela zależności oferowanej usługi spa i wellness w hotelach i programu funkcjonalnego [oprac. własne na podstawie: Sala, 2010]	49
Tab. 5. Punktacja do klasyfikacji programu funkcjonalnego strefy spa i wellness [oprac. własne].....	104
Tab. 6. Punktacja do klasyfikacji programu funkcjonalnego strefy spa i wellness Hotel Puro w Warszawie [oprac. własne].....	106
Tab. 7. Punktacja do klasyfikacji programu funkcjonalnego strefy spa i wellness dla hotelu Dom Zdrojowy Jastarnia [oprac. własne]	108
Tab. 8. Punktacja do klasyfikacji programu funkcjonalnego strefy spa i wellness dla hotelu TASİGO Eskişehir w Turcji [oprac. własne]	111
Tab. 9. Hotele ze strefą spa i wellness na Dolnym Śląsku [oprac. własne].....	123
Tab. 10. Lista hoteli wybranych do analizy uwzględniając przyjęte kryteria [oprac. własne].....	128
Tab. 11. Tabela przedstawia zestawienie dziesięciu analizowanych obiektów na Dolnym Śląsku i ich cechy charakterystyczne [oprac. własne].	173
Tab. 12. Karta obiektu AC Hotel by Marriott Wrocław [oprac. własne].	210
Tab. 13. Karta obiektu Elements Hotel & Spa [oprac. własne].....	213
Tab. 14. Karta obiektu Hotel Altus Palace [oprac. własne].	217
Tab. 15. Karta obiektu Hotel Green Mountain [oprac. własne].	220
Tab. 16. Karta obiektu Hotel Seidorf [oprac. własne].....	225
Tab. 17. Karta obiektu Hotel The Bridge Wrocław MGallery [oprac. własne].	230
Tab. 18. Karta obiektu Lake Hill Resort & Spa [oprac. własne].....	233
Tab. 19. Karta obiektu Mercure Szklarska Poręba [oprac. własne].	238
Tab. 20. Karta obiektu Platinum Mountain Hotel & Spa [oprac. własne].....	241
Tab. 21. Karta obiektu Radisson Hotel Szklarska Poręba [oprac. własne].	245

14. Spis ilustracji

Rys. 1. Linia czasu przedstawiająca okres powstawania analizowanych przypadków [oprac. własne].....	16
Rys. 2. Schemat przedstawiający strukturę pracy [oprac. własne].....	17
Rys. 3. Schemat planu term w Pompejach [przedruk z: Bowen Ward, 1992, il. 1, str. 129]	25
Rys. 4. Schemat planu term w Milet [przedruk z: Bowen Ward, 1992, il. 2, str. 130]	25
Rys. 5. Schemat planu term Karakalii [przedruk z: Oetelaar, 2014, il. 1, str. 46].....	26
Rys. 6. Schemat planu term Dioklecjana [oprac. własne na przedruku: https://www.worldhistory.org/image/1174/plan-of-the-baths-of-diocletian/ , dostęp z dnia 10.12.2022]	26
Rys. 7. Plan term Gellérta w Budapeszcie [oprac. własne na przedruku: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Gell%C3%A9rt_bath_plan_from_1912.JPG , dostęp z dnia 27.12.2022]	30
Rys. 8. Plan term Széchenyi w Budapeszcie [oprac. własne na przedruku: https://www.pinterest.jp/fhyvarinen/feliciarch/ , dostęp z dnia 27.12.2022]	30
Rys. 9. Architektura spa i wellness – systematyka podgrup lub zespołów obiektów [oprac. własne]	36
Rys. 10. Termy Warmińskie w Lidzbarku Warmińskim [przedruk z: https://www.archdaily.com/907555/warmia-thermal-baths-plaskowicki-plus-partnerzy-architekci , dostęp z dn. 10.12.2022]	41
Rys. 11. Schemat rzutu Saunarium we Wrocławiu [oprac. własne].....	42
Rys. 12. Schemat powiązań funkcjonalnych w strefy SPA i wellness w hotelu [oprac. własne na przedruku Jabłońska, 2018, il. 22, str. 65]	52
Rys. 13. Schemat powiązań funkcjonalnych w pływalni hotelowej wewnętrznej [oprac. własne na przedruku Kappler, 1977, il. 3-29, str. 65]	59
Rys. 14. Schemat powiązań funkcjonalnych w pływalni hotelowej zewnętrznej [oprac. własne na przedruku Kappler, 1977, il. 2-35, str.39].	61
Rys. 15. Plan strefy spa zaprojektowanej w układzie liniowym, Hotel Euro w Poznaniu, projekt: Palladium, Z. Błądek [oprac. własne na przedruku: Błądek, 2013].....	68
Rys. 16. Plan strefy spa zaprojektowanej w układzie centralnym, Hotel Baltic SPA w Kołobrzegu, projekt: Palladium, Z. Błądek [oprac. własne na przedruku: Błądek, 2013]	69
Rys. 17. Typologia względem struktury strefy spa i wellness [oprac. własne]	88
Rys. 18. Plan poziomu parteru hotelu Terme Sveti Martin w Chorwacji – struktura zwarta korytarzowa [oprac. własne na przedruku z: https://www.archdaily.com/40560/spa-golfer-hotel-studio-sangrad , dostęp z dn. 28.08.2022]	89
Rys. 19. Plan poziomu parteru hotelu Notera w Borach Tucholskich – struktura zwarta centralnie [oprac. własne na przedruku z: Arczyńska, 2019, str. 50-56]	90
Rys. 20. Fragment planu poziomu parteru hotelu Radisson Blu w Sopotie –	91
Rys. 21. Fragment planu poziomu -1 hotelu Radisson Blu w Sopotie –	92
Rys. 22. Plan parteru Loisium Hotel w Langenlois – struktura rozproszona wertykalnie [oprac. własne na przedruku: Sam i Ott-Reinisch, 2007, str. 221].....	93
Rys. 23. Plan poziomu -1 Loisium Hotel w Langenlois – struktura rozproszona wertykalnie [oprac. własne na przedruku: Sam i Ott-Reinisch, 2007, str. 221].....	93
Rys. 24. Plan poziomu 1 Loisium Hotel w Langenlois – struktura rozproszona wertykalnie [oprac. własne na przedruku: Sam i Ott-Reinisch, 2007, str. 221].....	93

Rys. 25. Plan poziomu 2 Loisium Hotel w Langenlois – struktura rozproszona wertykalnie [oprac. własne na przedruku: Sam i Ott-Reinisch, 2007, str. 221].....	93
Rys. 26. Plan parteru hotelu The Retreat at Blue Lagoon na Islandii – struktura rozproszona horyzontalnie [oprac. własne na przedruku: https://www.archdaily.com/985770/the-retreat-at-blue-lagoon-iceland-basalt-architects , dostęp z dn. 07.12.2022].	94
Rys. 27. Plan poziomu -2 hotelu Chenot Palace Weggis w Szwajcarii – struktura rozproszona wertykalno-horyzontalnie [przedruk z: https://www.archdaily.com/946818/chenot-palace-weggis-health-wellness-hotel-davide-macullo-architects , dostęp z dn. 20.10.2022].....	95
Rys. 28. Plan parteru hotelu Chenot Palace Weggis w Szwajcarii - struktura rozproszona wertykalno-horyzontalnie [przedruk z: https://www.archdaily.com/946818/chenot-palace-weggis-health-wellness-hotel-davide-macullo-architects , dostęp z dn. 20.10.2022].....	96
Rys. 29. Typologia „Układ przestrzenny względem bryły” [oprac. własne]	97
Rys. 30. Schemat strefy spa i wellness w hotelu Molo Resort w Osieku – strefa spa i wellness w głównej części budynku [oprac. własne]	98
Rys. 31. Schemat parteru hotelu Monastero Arx Vivendi w Arco, Włochy – strefa spa i wellness wydzielona w innym budynku [oprac. własne na przedruku z: https://www.archdaily.com/966448/monastero-hotel-noa-star-network-of-architecture , dostęp z dn. 20.10.2022]	100
Rys. 32. Schemat planu kondygnacji przyziemia zamku w kompleksie Uroczysko Siedmiu Stawów – mieszany układ strefy spa i wellness [oprac. własne na podstawie planów archiwalnych]	102
Rys. 33. Schemat planu parteru oficyny (hali basenowej) w kompleksie Uroczysko Siedmiu Stawów - mieszany układ strefy spa i wellness [oprac. własne na podstawie planów archiwalnych]	102
Rys. 34. Schemat planu antresoli oficyny (hali basenowej) w kompleksie Uroczysko Siedmiu Stawów - mieszany układ strefy spa i wellness [oprac. własne na podstawie planów archiwalnych]	103
Rys. 35. Typologia względem programu funkcjonalnego strefy spa i wellness [oprac. własne]	103
Rys. 36. Schemat planu poziomu -1 hotelu Puro w Warszawie – program podstawowy strefy spa i wellness [oprac. własne].....	106
Rys. 37. Schemat parteru hotelu Dom Zdrojowy w Jastarni - program rozszerzony strefy spa i wellness [oprac. własne].....	109
Rys. 38. Schemat rzutu strefy spa i wellness w hotelu TASİGO Eskisehir w Turcji – rozszerzony program strefy spa i wellness [oprac. własne na przedruku z: https://www.archdaily.com/523257/eskisehir-hotel-and-spa-gad-architecture , dostęp z dn. 13.10.2022].....	112
Rys. 39. Typologia względem rozmieszczenia strefy spa i wellness [oprac. własne].....	112
Rys. 40. Typologia względem genezy budynku strefy spa i wellness [oprac. własne]	115
Rys. 41. Schemat rzutu strefy spa i wellness w hotelu Niemcza Wino & SPA – budynek istniejący [oprac. własne].....	116
Rys. 42. Typologia względem stylistyki wnętrza [oprac. własne]	117
Rys. 43. Wykres „Hotele z funkcją spa i wellness na Dolnym Śląsku – ogólna liczba realizacji w latach 2002-2022” [oprac. własne]	128
Rys. 44. Wykres „Hotele z funkcją spa i wellness na Dolnym Śląsku – liczba realizacji w latach 2002-2022 względem klasyfikacji gwiazdkowej” [oprac. własne]	128
Rys. 45. Hotel AC Hotel by Marriott Wrocław – plan strefy spa i wellness [oprac. własne]	131
Rys. 46. Hotel Elements Hotel & Spa – plan zespołu basenowo-saunowego [oprac. własne]	134
Rys. 47. Altus Palace Hotel - plan strefy spa i wellness [oprac. własne].....	138
Rys. 48. Hotel Green Mountain – plan strefy spa i wellness [oprac. własne].....	143

Rys. 49. Hotel Seidorf – plan strefy spa i wellness [oprac. własne]	148
Rys. 50. Hotel The Bridge Wrocław – plan strefy spa i wellness [oprac. własne}	152
Rys. 51. Lake Hill Resort & Spa – plan strefy spa i wellness [oprac. własne]	156
Rys. 52. Mercure Szklarska Poręba – plan strefy spa i wellness [oprac. własne]	161
Rys. 53. Platinum Mountain Hotel & SPA – plan zespołu basenowo-saunowego [oprac. własne]	165
Rys. 54. Platinum Mountain Hotel & SPA – plan zespołu odnowy biologicznej [oprac. własne]	165
Rys. 55. Radisson Hotel Szklarska Poręba – schemat planu zespołu odnowy biologicznej [oprac. własne].	170
Rys. 56. Diagram „Struktura strefy spa i wellness” [oprac. własne]	175
Rys. 57. Diagram „Układ przestrzenny strefy spa i wellness względem bryły” [oprac. własne]	175
Rys. 58. Diagram „Program funkcjonalny strefy spa i wellness” [oprac. własne]	176
Rys. 59. Diagram „Rozmieszczenie strefy spa i wellness” [oprac. własne]	176
Rys. 60. Diagram „Strefa spa i wellness w budynku istniejącym/ nowoprojektowany”	177
Rys. 61. Diagram „Stylistyka wnętrza strefy spa i wellness” [oprac. własne]	177
Rys. 62. Projekt koncepcyjny organizacji przestrzennej zespołu basenowego [oprac. własne]	179
Rys. 63. Projekt koncepcyjny organizacji przestrzennej zespołu saunowego [oprac. własne].	180
Rys. 64. Projekt koncepcyjny organizacji przestrzennej zespołu odnowy biologicznej [oprac. własne]	181
Rys. 65. Projekt koncepcyjny organizacji przestrzennej strefy spa i wellness – struktura zwarta korytarzowa [oprac. własne]	183

15. Spis fotografii

Fot. 1. Spa „Na temat piękna” – widok na ogród [przedruku z: https://travelicious.pl/2016/09/na-temat-piekna-warszawskie-spa-w-ogrodzie.html , dostęp z dnia 10.12.2022]	37
Fot. 2. Spa „Na temat piękna” – widok na ogród [przedruku z: https://travelicious.pl/2016/09/na-temat-piekna-warszawskie-spa-w-ogrodzie.html , dostęp z dnia 10.12.2022]	37
Fot. 3. Grotto sauna w Kanadzie [przedruk z: https://archello.com/project/grotto-sauna , dostęp z dn. 10.12.2022]	39
Fot. 4. Jordanbad Sauna Village w Biberach, Niemcy [przedruk z: https://www.archdaily.com/794758/jordanbad-sauna-village-jeschke-architektur-and-planung?ad_source=search&ad_medium=projects_tab , dostęp z dn. 10.12.2022]	39
Fot. 5. Löyly w Helsinkach, Finlandia [przedruk z: https://www.archdaily.com/790432/loyly-avanto-architects?ad_source=search&ad_medium=projects_tab , dostęp z dn. 10.12.2022]	39
Fot. 6. Therme Vals w Szwajcarii [przedruk z: https://www.archdaily.com/13358/the-therme-vals/5fc1415563c017d62c001226-the-therme-vals-photo , dostęp z dn. 10.12.2022]	45
Fot. 7. Hol wypoczynkowy w Nosalowy Park w Zakopanem [autor: J. Gronostajska-Kadecka]	55
Fot. 8. Hol wypoczynkowy w Nosalowy Park w Zakopanem [autor: J. Gronostajska-Kadecka]	55
Fot. 9. Hotel Monastero Arx Vivendi w Arco, Włochy – basen zewnętrzny [przedruk z: https://www.archdaily.com/966448/monastero-hotel-noa-star-network-of-architecture , dostęp z dn. 20.10.2022]	62
Fot. 10. Heron Live Hotel w Gródek nad Dunajcem - basen zewnętrzny typu infinity [przedruk z: https://gdziewpolscenaweekend.pl/baseny-infinity-w-polsce/ , dostęp z dn. 22.11.2022]	62
Fot. 11. Grota solna w hotelu Molo Resort w Osieku [autor: Gronostajska-Kadecka J.]	73
Fot. 12. Tepidarium w Centrum Sportu w Błoniu [przedruk z: https://cs-blonie.pl/obiekty/saunarium/%20tepidarium , dostęp z dn. 12.10.2022]	73
Fot. 13. Gabinet do zabiegów suchych jednoosobowy w hotelu Nosalowy Park w Zakopanem [przedruk z: https://www.nosalowypark.pl/nabe-spa-wellness/nabe-spa , dostęp z dn. 12.10.2022]	80
Fot. 14. Gabinet do zabiegów dla par z wanną, łózkami do masażu i sauną w hotelu Nosalowy Park w Zakopanem [przedruk z: https://www.nosalowypark.pl/nabe-spa-wellness/nabe-spa , dostęp z dn. 12.10.2022]	80
Fot. 15. Zabudowa pawilonowa w ogrodach – hotel Radisson Blu w Sopocie [autor: Gronostajska-Kadecka J.]	85
Fot. 16. Pawilon Jogi – hotel Radisson Blu w Sopocie [autor: Gronostajska-Kadecka J.]	85
Fot. 17. Widok z góry na hotel Monastero Arx Vivendi w Arco, Włochy – strefa spa i wellness wydzielona w innym budynku [przedruk z: https://www.archdaily.com/966448/monastero-hotel-noa-star-network-of-architecture , dostęp z dn. 20.10.2022]	100
Fot. 18. Basen wewnętrzny rekreacyjny w Hotelu Bachleda w Zakopanem [przedruk z: https://bachledaresort.pl/spa-wellness , dostęp z dn. 25.05.2023]	113
Fot. 19. Zespół saun wewnętrznych w Hotelu Bachleda w Zakopanem [przedruk z: https://bachledaresort.pl/spa-wellness , dostęp z dn. 25.05.2023]	113
Fot. 20. Basen zewnętrzny rekreacyjny w Hotel Bryza Resort & Spa w Juracie [autor: Gronostajska-Kadecka J.]	114
Fot. 21. Elementy dekoracyjne zewnętrzne w Hotel Bryza Resort & Spa w Juracie [autor: Gronostajska-Kadecka J.]	114

Fot. 22. Hotel Aries w Zakopanem – wnętrze stylowe regionalne [przedruk z: https://www.hotelaries.pl/pakiety-spa , dostęp z dn. 20.05.2023].....	118
Fot. 23. Hotel Cukrownia Żnin – wnętrze stylowe butikowe [przedruk z: https://www.cukrowniaznin.pl/atrakcje/park-wodny-i-strefa-wellness-arche-cukrownia-znin , dostęp z dn. 20.05.2023].....	118
Fot. 24. Hotel Finca Prats Hotel Golf & Spa w Hiszpanii – wnętrze stylowe minimalistyczne [przedruk z: https://www.archdaily.com/130588/finca-prats-hotel-golf-spa-pampols-arquitecte-slp , dostęp z dn. 20.05.2023].....	118
Fot. 25. Exedra Nice Hotel Spa w Nicei, we Francji – wnętrze stylowe futurystyczne [przedruk z: https://www.archdaily.com/479016/exedra-nice-hotel-simone-micheli , dostęp z dn. 20.05.2023].....	118
Fot. 26. ESPA Life at Corinthia – wnętrze z elementami stylizacji futurystycznej [przedruk z: https://www.classetouriste.be/fit-for-the-olympics/ , dostęp z dn. 20.05.2023].....	118
Fot. 27. Heron Live Hotel – wnętrze z elementami stylizacji klasycznej [przedruk z: https://heron-hotel.com/spa , dostęp z dn. 20.05.2023].....	118
Fot. 28. Hotel AC Hotel by Marriott Wrocław – widok z zewnątrz [autor: Gronostajska-Kadecka]	132
Fot. 29. Hotel AC Hotel by Marriott Wrocław – hala basenowa [autor: Gronostajska-Kadecka]	132
Fot. 30. Hotel AC Hotel by Marriott Wrocław – recepcja spa i wellness [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	132
Fot. 31. Hotel AC Hotel by Marriott Wrocław – gabinet zabiegowy [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	132
Fot. 32. Hotel AC Hotel by Marriott Wrocław – siłownia [autor: Gronostajska-Kadecka J.]	132
Fot. 33. Hotel AC Hotel by Marriott Wrocław – siłownia [autor: Gronostajska-Kadecka J.]	132
Fot. 34. Hotel Elements Resort & Spa w Świeradowie- Zdrój – widok z zewnątrz [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	135
Fot. 35. Hotel Elements Resort & Spa w Świeradowie- Zdrój – wejście główne [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	135
Fot. 36. Hotel Elements Resort & Spa w Świeradowie- Zdrój – recepcja wellness przy zespole basenowym [autor: Gronostajska-Kadecka]	135
Fot. 37. Hotel Elements Resort & Spa w Świeradowie- Zdrój – wejście do szatni [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	135
Fot. 38. Hotel Elements Resort & Spa w Świeradowie- Zdrój – szatnia [autor: Gronostajska-Kadecka J.]..	135
Fot. 39. Hotel Elements Resort & Spa w Świeradowie- Zdrój – hala basenowa [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	135
Fot. 40. Hotel Elements Resort & Spa w Świeradowie- Zdrój – basen rekreacyjny głęboki [autor: Gronostajska-Kadecka J.]	136
Fot. 41. Hotel Elements Resort & Spa w Świeradowie- Zdrój – recepcja przy gabinetach zespołu odnowy biologicznej [autor: Gronostajska-Kadecka J.]	136
Fot. 42. Hotel Elements Resort & Spa w Świeradowie- Zdrój – wejście do gabinetów [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	136
Fot. 43. Hotel Elements Resort & Spa w Świeradowie- Zdrój – wypoczywalnia przy gabinetach zespołu odnowy biologicznej [autor: Gronostajska-Kadecka J.]	136
Fot. 44. Altus Palace Hotel – widok z zewnątrz [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	139
Fot. 45. Altus Palace Hotel – zabytkowe schody [autor: Gronostajska-Kadecka J.]	139
Fot. 46. Altus Palace Hotel – wejście do strefy spa i wellness [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	139
Fot. 47. Altus Palace Hotel – recepcja spa i wellness [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	139

Fot. 48. Altus Palace Hotel – korytarz [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	139
Fot. 49. Altus Palace Hotel – korytarz [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	139
Fot. 50. Altus Palace Hotel – siłownia [autor: Gronostajska-Kadecka J.]	140
Fot. 51. Altus Palace Hotel – basen [przedruk z: https://www.hotelaltuspalace.pl/spa , dostęp z dn. 02.05.2023]	140
Fot. 52. Altus Palace Hotel – zespół saun [przedruk z: https://www.hotelaltuspalace.pl/spa , dostęp z dn. 02.05.2023]	140
Fot. 53. Altus Palace Hotel – część wypoczynkowa przy basenie [przedruk z: https://www.hotelaltuspalace.pl/spa , dostęp z dn. 02.05.2023].....	140
Fot. 54. Hotel Green Mountain w Karpaczu – widok z zewnątrz [autor: Gronostajska-Kadecka]	144
Fot. 55. Hotel Green Mountain w Karpaczu – recepcja przy zespole basenowym [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	144
Fot. 56. Hotel Green Mountain w Karpaczu – wejście do siłowni [autor: Gronostajska-Kadecka].....	144
Fot. 57. Hotel Green Mountain w Karpaczu – wejście na basen i do strefy saun [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	144
Fot. 58. Hotel Green Mountain w Karpaczu – basen rekreacyjny głęboki i płytki [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	144
Fot. 59. Hotel Green Mountain w Karpaczu – strefa saun [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	144
Fot. 60. Hotel Green Mountain w Karpaczu – recepcja przy gabinetach odnowy biologicznej [autor: Gronostajska-Kadecka J.]	145
Fot. 61. Hotel Green Mountain w Karpaczu – wypoczynkownia przy gabinetach odnowy biologicznej [autor: Gronostajska-Kadecka J.]	145
Fot. 62. Hotel Green Mountain w Karpaczu – wejście do gabinetów [autor: Gronostajska-Kadecka J.]	145
Fot. 63. Hotel Green Mountain w Karpaczu – basen zewnętrzny [autor: Gronostajska-Kadecka J.]	145
Fot. 64. Hotel Seidorf w Sosnówce – wejście główne [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	148
Fot. 65. Hotel Seidorf w Sosnówce – wejście do strefy spa i wellness [autor: Gronostajska-Kadecka J.]	148
Fot. 66. Hotel Seidorf w Sosnówce – hol strefy spa i wellness [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	148
Fot. 67. Hotel Seidorf w Sosnówce – wejście do zespołu basenów [autor: Gronostajska-Kadecka J.]	148
Fot. 68. Hotel Seidorf w Sosnówce – recepcja spa [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	149
Fot. 69. Hotel Seidorf w Sosnówce – zespół odnowy biologicznej [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	149
Fot. 70. Hotel Seidorf w Sosnówce – basen rekreacyjny wewnętrzny [przedruk z: https://www.seidorf.pl/spa-wellness/poznaj-wellness , dostęp z dn. 25.03.2023].....	149
Fot. 71. Hotel Seidorf w Sosnówce – brodzik wewnętrzny [przedruk z: https://www.seidorf.pl/spa-wellness/poznaj-wellness , dostęp z dn. 25.03.2023].....	149
Fot. 72. Hotel Seidorf w Sosnówce – basen rekreacyjny zewnętrzny [przedruk z: https://www.seidorf.pl/spa-wellness/poznaj-wellness , dostęp z dn. 25.03.2023].....	149
Fot. 73. Hotel Seidorf w Sosnówce – sauna fińska [przedruk z: https://www.seidorf.pl/spa-wellness/poznaj-wellness , dostęp z dn. 25.03.2023]	150
Fot. 74. Hotel Seidorf w Sosnówce – grota solna [przedruk z: https://www.booking.com/hotel/pl/seidorf-mountain-resort.pl.html , dostęp z dn. 25.03.2023]	150
Fot. 75. Hotel The Bridge Wrocław – widok z zewnątrz [autor: Gronostajska-Kadecka J.]	152

Fot. 76. Hotel The Bridge Wrocław – recepcja główna [autor: Gronostajska-Kadecka J.]	152
Fot. 77. Hotel The Bridge Wrocław – recepcja spa i wellness [autor: Gronostajska-Kadecka J.]	152
Fot. 78. Hotel The Bridge Wrocław – wyjście na taras zewnętrzny [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	152
Fot. 79. Hotel The Bridge Wrocław – korytarz komunikacyjny w strefie spa i wellness [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	153
Fot. 80. Hotel The Bridge Wrocław – wypoczywalnia [przedruk z: https://www.czasnaspa.pl/hotele-spa/the-bridge-spa-wroclaw-at-mgallery-hotel/ , dostęp z dn. 28.04.2023]	153
Fot. 81. Hotel The Bridge Wrocław – sauna sucha [przedruk z: https://www.czasnaspa.pl/hotele-spa/the-bridge-spa-wroclaw-at-mgallery-hotel/ , dostęp z dn. 28.04.2023]	153
Fot. 82. Hotel The Bridge Wrocław – siłownia [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	153
Fot. 83. Hotel The Bridge Wrocław – siłownia [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	153
Fot. 84. Hotel The Bridge Wrocław – gabinet zabiegowy [autor: Gronostajska-Kadecka J.]	153
Fot. 85. Hotel Lake Hill Resort & Spa – wejście główne [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	156
Fot. 86. Hotel Lake Hill Resort & Spa – widok na budynek od strony zbiornika wodnego [autor: Gronostajska-Kadecka J.]	156
Fot. 87. Hotel Lake Hill Resort & Spa – basen wewnętrzny [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	157
Fot. 88. Hotel Lake Hill Resort & Spa – basen wewnętrzny [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	157
Fot. 89. Hotel Lake Hill Resort & Spa – siłownia [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	157
Fot. 90. Hotel Lake Hill Resort & Spa – taras zewnętrzny [źródło: własne, data: 24.03.2023].....	157
Fot. 91. Hotel Lake Hill Resort & Spa – basen zewnętrzny [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	157
Fot. 92. Hotel Lake Hill Resort & Spa – sauna zewnętrzna [autor: Gronostajska-Kadecka J.]	157
Fot. 93. Hotel Lake Hill Resort & Spa – recepcja spa [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	158
Fot. 94. Hotel Lake Hill Resort & Spa – recepcja spa [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	158
Fot. 95. Hotel Lake Hill Resort & Spa – wypoczywalnia [autor: Gronostajska-Kadecka J.]	158
Fot. 96. Hotel Lake Hill Resort & Spa – podwójny gabinet zabiegowy [autor: Gronostajska-Kadecka]	158
Fot. 97. Hotel Mercure Szklarska Poręba – widok na budynek z zewnątrz [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	161
Fot. 98. Hotel Mercure Szklarska Poręba – hol główny [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	161
Fot. 99. Hotel Mercure Szklarska Poręba – recepcja wellness & spa [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	162
Fot. 100. Hotel Mercure Szklarska Poręba – szatnia damska [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	162
Fot. 101. Hotel Mercure Szklarska Poręba – basen wewnętrzny [przedruk z: https://all.accor.com/hotel/B844/index.pl.shtml , dostęp z dn. 10.03.2023]	162
Fot. 102. Hotel Mercure Szklarska Poręba – basen zewnętrzny [przedruk z: https://all.accor.com/hotel/B844/index.pl.shtml , dostęp z dn. 10.03.2023]	162
Fot. 103. Hotel Mercure Szklarska Poręba – siłownia [przedruk z: https://all.accor.com/hotel/B844/index.pl.shtml , dostęp z dn. 10.03.2023]	162
Fot. 104. Hotel Mercure Szklarska Poręba – gabinet zabiegowy jednosobowy [przedruk z: https://all.accor.com/hotel/B844/index.pl.shtml , dostęp z dn. 10.03.2023]	162
Fot. 105. Platinum Mountain Hotel & SPA – wejście główne [autor: Gronostajska-Kadecka J.]	166
Fot. 106. Platinum Mountain Hotel & SPA – recepcja przy zespole basenowym [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	166

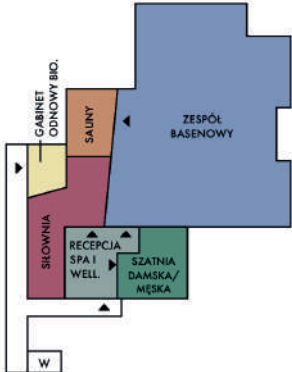
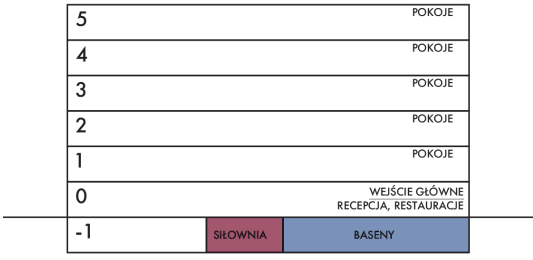
Fot. 107. Platinum Mountain Hotel & SPA – wejście do szatni [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	166
Fot. 108. Platinum Mountain Hotel & SPA – basen rekreacyjny [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	166
Fot. 109. Platinum Mountain Hotel & SPA – basen pływacki [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	166
Fot. 110. Platinum Mountain Hotel & SPA – brodzik [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	166
Fot. 111. Platinum Mountain Hotel & SPA – wejście do strefy saun [autor: Gronostajska-Kadecka].....	167
Fot. 112. Platinum Mountain Hotel & SPA – recepcja spa [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	167
Fot. 113. Platinum Mountain Hotel & SPA – recepcja spa [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	167
Fot. 114. Platinum Mountain Hotel & SPA – recepcja spa [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	167
Fot. 115. Platinum Mountain Hotel & SPA – część wypoczynkowa w spa [autor: Gronostajska-Kadecka].	167
Fot. 116. Platinum Mountain Hotel & SPA – siłownia [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	167
Fot. 117. Radisson Hotel Szklarska Poręba – widok z zewnątrz [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	170
Fot. 118. Radisson Hotel Szklarska Poręba – hol w strefie spa i wellness [autor: Gronostajska-Kadecka J.]	170
Fot. 119. Radisson Hotel Szklarska Poręba – recepcja spa i wellness [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	171
Fot. 120. Radisson Hotel Szklarska Poręba – recepcja spa i wellness [przedruk z: https://www.radissonhotels.com/pl-pl/hotele/radisson-resort-szklarska-poreba/spa , dostęp z dn. 05.03.2023]	171
Fot. 121. Radisson Hotel Szklarska Poręba – basen pływacki [przedruk z: https://www.radissonhotels.com/pl-pl/hotele/radisson-resort-szklarska-poreba/spa , dostęp z dn. 05.03.2023]	171
Fot. 122. Radisson Hotel Szklarska Poręba – zjeżdżalnia zewnętrzna [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	171
Fot. 123. Radisson Hotel Szklarska Poręba – gabinet zabiegowy pojedynczy [przedruk z: https://www.radissonhotels.com/pl-pl/hotele/radisson-resort-szklarska-poreba/spa , dostęp z dn. 05.03.2023]	171
Fot. 124. Radisson Hotel Szklarska Poręba – gabinet zabiegowy podwójny [autor: Gronostajska-Kadecka J.].....	171
Fot. 125. Radisson Hotel Szklarska Poręba – siłownia [przedruk z: https://www.radissonhotels.com/pl-pl/hotele/radisson-resort-szklarska-poreba/spa , dostęp z dn. 05.03.2023]	172
Fot. 126. Radisson Hotel Szklarska Poręba – taras zewnętrzny z jacuzzi [autor: Gronostajska-Kadecka J.]	172

16. Aneks

Niniejszy aneks zawiera karty (tabele) dziesięciu analizowanych obiektów:

- AC Hotel by Marriott Wrocław,
- Elements Hotel & Spa,
- Altus Palace Wrocław,
- Hotel Green Mountain,
- Hotel Seidorf,
- Hotel The Bridge Wrocław,
- Lake Hill Resort & Spa,
- Mercure Szklarska Poręba,
- Platinum Mountain Hotel & SPA,
- Radisson Hotel Szklarska Poręba.

Tab. 12. Karta obiektu AC Hotel by Marriott Wrocław [oprac. własne].

Nr karty	01
Dane badanego obiektu	
Nazwa	AC Hotel by Marriott Wrocław
Lokalizacja	Wrocław
Rok powstania	2017
Maks. liczba miejsc noclegowych	91 pokoi
Kategoria wg prawa polskiego	4-gwiazdkowy (****)
Projektant/projektanci	Ultracad
Dokumentacja zdjęciowa strefy spa i wellness obiektu	
	
Fot. 1. Basen zamknięty, źródło: https://www.booking.com/hotel/pl/ac-by-marriott-wroclaw.pl.html , z dn. 20.04.2023	Fot. 2. Basen wirowy (jacuzzi), źródło: https://www.booking.com/hotel/pl/ac-by-marriott-wroclaw.pl.html , z dn. 20.04.2023
	
Fot. 3. Siłownia, źródło: https://www.booking.com/hotel/pl/ac-by-marriott-wroclaw.pl.html , z dn. 20.04.2023	Fot. 4. Gabinet zabiegowy, źródło: https://www.acmarriottwroclaw.pl/ , z dn. 20.04.2023
Schemat planu strefy spa i wellness (oprac. własne)	Schemat przekroju hotelu (oprac. własne)
	

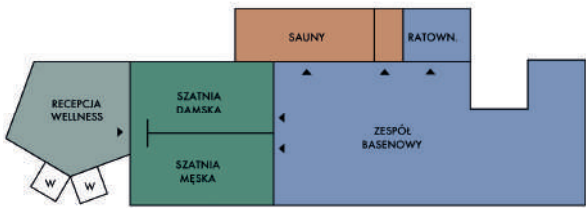
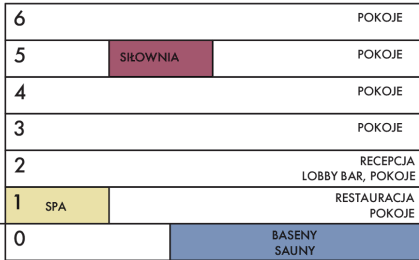
Cechy obiektu wg typologii autorskiej			
Struktura strefy spa i wellness		Zwarta centralna	
Układ przestrzenny strefy spa i wellness względem bryły		W głównej części budynku	
Rozmieszczenie strefy spa i wellness		Wewnątrz budynku	
Sposób powstania budynku strefy spa i wellness		W budynku istniejącym (kamienicy przy placu Wolności we Wrocławiu)	
Charakterystyka projektu wnętrz obiektu			
Program funkcjonalny		Punkty ¹	Stylistyka
Recepcja spa i well.	recepcja spa i wellness	1	<p><u>ściany</u>: tapeta w kolorze szaro-beżowym;</p> <p><u>podłoga</u>: panele drewniane w kolorze dębu naturalnego;</p> <p><u>stolarka</u>: drzwi szklane matowe;</p> <p><u>sufit</u>: tynk pomalowany na biało;</p> <p><u>oświetlenie</u>: dwie lampy wiszące w kolorze czarnym nad ladą recepcyjną, listwy ledowe wpuszczone w sufit nad drzwiami wejściowymi do odpowiednich stref (szatni, siłowni, basenu);</p> <p><u>wyposażenie</u>: lada w kolorze czarnym, komoda w kolorze białym wykończona w białym połysku;</p>
	szatnia damska i męska/szatnia koedukacyjna	1	brak informacji ²
Zespół basenów	hala basenowa wewnętrzna		<p><u>ściany</u>: płytki ceramiczne imitujące drewno, płytki ceramiczne imitujące łupek kamienny, płytki ceramiczne w kolorze grafitowym;</p> <p><u>podłoga</u>: p płytki ceramiczne w kolorze grafitowym, płytki ceramiczne w kolorze jasno szarym (obrzeże basenu);</p> <p><u>sufit</u>: tynk pomalowany na biało;</p> <p><u>oświetlenie</u>: punktowe wpuszczone w sufit dookoła niecki basenowej, podłużne kinkiety ścienne;</p> <p><u>wyposażenie</u>: leżaki z tworzywa sztucznego, czarne donice ze sztuczną roślinnością, ławka drewniana;</p>
	- basen rekreacyjny	1	basen o prostokątnej formie;
	- basen wirowy (jacuzzi)	1	systemowe jacuzzi o formie okrągłej przeznaczone dla 6 osób;
Zespół saun	sauna sucha	1	<p><u>ściany</u>: deski drewniane</p> <p><u>podłoga</u>: deski drewniane;</p> <p><u>sufit</u>: deski drewniane;</p> <p><u>wyposażenie</u>: drewniane ławki, piec;</p>
	sauna parowa	1	<p><u>ściany</u>: mozaika ceramiczna w kolorze bordowym;</p> <p><u>podłoga</u>: mozaika ceramiczna w kolorze jasnego beżu;</p> <p><u>sufit</u>: mozaika ceramiczna w kolorze jasnego beżu;</p> <p><u>oświetlenie</u>: dekoracyjne punkty świetlne sufitowe o niskim natężeniu, dekoracyjne oświetlenie ledowe;</p>

			<u>wyposażenie:</u> siedziska monolityczne wykończone w mozaice ceramicznej w kolorze grafitowym, piec;
Zespół odnowy bio.	gabinet zabiegowy do masażu	1	<u>ściany:</u> tapeta w kolorze szaro-beżowym; <u>podłoga:</u> panele drewniane w kolorze dębu naturalnego; <u>sufit:</u> tynk pomalowany na biało; <u>oświetlenie:</u> oprawy świetlne punktowe, wpuszczone w sufit, listwy ledowe wpuszczone w sufit; <u>wyposażenie:</u> stół do masażu, regał z ręcznikami, szafka z umywalką, stołek do siedzenia na kółkach;
Inne elementy	siłownia	1	<u>ściany:</u> tapeta w kolorze szaro-beżowym, panele winylowe imitujące drewno dębowe; <u>podłoga:</u> panele winylowe imitujące drewno dębowe; <u>sufit:</u> malowany na biało <u>oświetlenie:</u> wpuszczane punkty oświetleniowe (światło rozproszone) <u>wyposażenie:</u> specjalistyczne wyposażenie siłowni, m.in. bieżnia, rowerek, stojak z ciężarami;
Program: Podstawowy program strefy spa i wellness		łącznie: 8 pkt	Wnętrze: Wnętrze z elementami stylizacji

¹ Autorska punktacja przyjęta w pracy, służąca do określenia typologii programu spa i wellness. Wyjaśnienie w rozdziale: 6.3.

² Miejsce/pomieszczenie o ograniczonym dostępie w trakcie badań in situ.

Tab. 13. Karta obiektu Elements Hotel & Spa [oprac. własne].

Nr karty	02
Dane badanego obiektu	
Nazwa	Elements Hotel & Spa
Lokalizacja	Świeradów-Zdrój, Polska
Rok powstania	2022
Maks. liczba miejsc noclegowych	291 pokoi i apartamentów
Kategoria wg prawa polskiego	5-gwiazdkowy (*****)
Projektant/projektanci	Q2Studio
Dokumentacja zdjęciowa strefy spa i wellness obiektu	
	
Fot. 1. Basen wewnętrzny duży, źródło: https://www.elements-hotel.pl/hotel-z-basenem-w-gorach-elements-hotel , z dn. 26.04.2023	Fot. 2. Zespół saun, źródło: https://www.elements-hotel.pl/hotel-z-basenem-w-gorach-elements-hotel , z dn. 26.04.2023
	
Fot. 3. Zespół basenów wewnętrznych: basen duży, basen wirowy, brodzik, źródło: https://www.elements-hotel.pl/hotel-z-basenem-w-gorach-elements-hotel , z dn. 26.04.2023	Fot. 4. Recepcja spa, źródło: https://www.elements-hotel.pl/hotel-z-basenem-w-gorach-elements-hotel , z dn. 26.04.2023
Schemat planu strefy wellness (oprac. własne)	Schemat przekroju hotelu (oprac. własne)
	

Cechy obiektu wg typologii autorskiej		
Struktura strefy spa i wellness		Rozproszona wertykalno-horyzontalnie
Układ przestrzenny strefy spa i wellness względem bryły		W głównej części budynku
Rozmieszczenie strefy spa i wellness		Wewnętrzna z częścią zewnętrzną (basen zewnętrzny otwarty sezonowo)
Sposób powstania budynku strefy spa i wellness		Budynek nowopowstały
Charakterystyka projektu wnętrz obiektu		
Program funkcjonalny	Punkty ¹	Stylistyka
Recepcja spa i wellness	recepcja spa	1 <u>ściany</u> : płyta laminowana imitująca drewno w kolorze ciemnego brązu (drzwi w tym samym materiale), logo mosiężne; <u>podłoga</u> : płytki ceramiczne imitujące marmur w białym kolorze, szara tapeta, drzwi ukryte wykończone tapetą, drzwi czarne; <u>sufit</u> : tynk pomalowany na czarno; <u>oświetlenie</u> : lampa wisząca nad ladą recepcyjną, oprawy świetlne punktowe, wpuszczone w sufit; <u>wyposażenie</u> : lada wykonana z białego tworzywa, komoda o teksturze drewnianej w kolorze brązowym, brązowa sofa wykończona aksamitnym materiałem, dwa pomarańczowe fotele tapicerowane aksamitnym materiałem, stoliki pomocnicze, lampa podłogowa, złota okrągła witryna wisząca na ścianie (na produkty do sprzedaży);
	recepcja wellness	1 <u>ściany</u> : szara tapeta, wielkoformatowe płytki o teksturze kamienia imitujące czarny marmur, logo mosiężne; <u>podłoga</u> : płytki ceramiczne imitujące drewno w kolorze brązowym; <u>sufit</u> : tynk pomalowany na biało; <u>oświetlenie</u> : lampy wiszące nad ladą recepcyjną, oprawy świetlne punktowe, wpuszczone w sufit <u>wyposażenie</u> : lada wykończona ceramiką imitującą czarny marmur i metalem, w kolorze złotym, czarny mobilny wieszak, kontrolne bramki wejściowe;
Zespół szatni	szatnia damska	1 <u>ściany</u> : płytki ceramiczne w kolorze jasnej szarości, imitujące kamień, tynk malowany w kolorze beżowo-szarym; <u>podłoga</u> : płytki ceramiczne w kolorze jasnej szarości, imitujące kamień; <u>sufit</u> : tynk malowany na szaro; <u>oświetlenie</u> : oprawy świetlne punktowe, wpuszczone w sufit, <u>wyposażenie</u> : zamykane szafki wykonane z płyty meblowej imitujące drewno, przebieralnie wykonane z płyty meblowej imitującej drewno, ławki, suszarki naścienne, lustra naścienne, kosze na brudne ręczniki i szlafroki;

	szatnia męska	1	<p><u>ściany</u>: płytki ceramiczne w kolorze jasnej szarości, imitujące kamień, tynk malowany w kolorze beżowo-szarym;</p> <p><u>podłoga</u>: płytki ceramiczne w kolorze jasnej szarości, imitujące kamień;</p> <p><u>sufit</u>: tynk malowany na szaro;</p> <p><u>oświetlenie</u>: punktowe schowane w suficie;</p> <p><u>wyposażenie</u>: zamykane szafki wykonane z płyty meblowej imitujące drewno, przebieralnie wykonane z płyty meblowej imitujące drewno, ławki, suszarki naścienne, lustra naścienne, kosze na brudne ręczniki i szlafroki;</p>
Zespół basenów	hala basenowa wewnętrzna		<p><u>ściany</u>: płytki ceramiczne imitujące drewno (w części basenu rekreacyjnego), płytki ceramiczne w kolorze kremowym, płytki ceramiczne mozaika tworząca grafikę (w części brodzika i basenu z hydromasażem);</p> <p><u>podłoga</u>: płytki ceramiczne imitujące drewno (w części basenu rekreacyjnego), płytki ceramiczne w kolorze jasno szarym (w części brodzika i basenu z hydromasażem);</p> <p><u>sufit</u>: lamele drewniane, sufit napinany czarny (w części basenu rekreacyjnego), tynk malowany w kolorze biały, sufit napinany biały (w części brodzika i basenu z hydromasażem);</p> <p><u>oświetlenie</u>: listwy ledowe</p> <p><u>wyposażenie</u>: leżaki z tworzywa sztucznego;</p>
	- wewnętrzny basen rekreacyjny	1	basen o prostokątnej formie o wymiarach 16x8m ze schodami, dysze wodne do masażu, niecka wykonana z granatowej mozaiki ceramicznej;
	- baseny wirowe – jacuzzi (2 szt.)	2	systemowe jacuzzi o formie okrągłej przeznaczone dla 6 osób;
	- brodzik z dyszami do masażu	1	płytki basen o prostokątnej formie ze schodami, deszczownice, niecka wykonana z mozaiki ceramicznej w kolorze białym;
	- basen z hydromasażem	1	basen o prostokątnej formie ze schodami i monolitycznym siedziskami i dyszami do masażu, niecka wykonana z mozaiki ceramicznej w kolorze białym;
	- pokój ratownika		brak informacji ¹
	strefa zewnętrzna		<p><u>taras</u>: płytki ceramiczne w kolorze beżowym;</p> <p><u>niecka basenowa</u>: tworzywo sztuczne w kolorze niebieskim;</p> <p><u>wyposażenie</u>: leżaki;</p>
- zewnętrzny basen rekreacyjny ze zjeżdżalnią (otwarty sezonowo)	1	basen o prostokątnej formie ze schodami i monolitycznym siedziskami i dyszami do masażu;	

Zespół saun	wypoczywalnia	1	<u>ściany</u> : mozaika ceramiczna w kolorze ciemnego brązu, płytki ceramiczne w kolorze ciemnego brązu; <u>podłoga</u> : płytki ceramiczne imitujące drewno w kolorze brązowym; <u>sufit</u> : tynk malowany na czarno; <u>wyposażenie</u> : lodospad;
	sauna sucha	1	<u>ściany</u> : deski drewniane <u>podłoga</u> : deski drewniane; <u>sufit</u> : deski drewniane; <u>wyposażenie</u> : drewniane ławki, piec;
	sauna parowa z aromaterapią	1	brak informacji ¹
	biosauna	1	brak informacji ¹
	sauna infrared	1	<u>ściany</u> : deski drewniane, lampy infrared zabudowane w ścianie; <u>podłoga</u> : deski drewniane; <u>sufit</u> : deski drewniane w kolorze ciemnego brązu z ozdobnymi punktami świetlnymi; <u>wyposażenie</u> : drewniane ławki;
	duża rodzinna sauna sucha	1	<u>ściany</u> : deski drewniane <u>podłoga</u> : deski drewniane; <u>sufit</u> : deski drewniane; <u>wyposażenie</u> : drewniane ławki, piec;
Zespół odnowy biologicznej	szatnia i toaleta	1	brak informacji ²
	gabiny zabiegowe z prysznicem do masażu (4 szt.)	4	brak informacji ²
	gabinet zabiegowy bez prysznicza do masażu	1	brak informacji ²
	gabinet konsultacyjny	1	brak informacji ²
	gabiny zabiegowe na twarz (2 szt.)	2	brak informacji ²
	gabinet do pedicure	1	brak informacji ²
Inne elementy	siłownia	1	<u>ściany</u> : tynk pomalowany na brązowo; <u>podłoga</u> : panele winylowe imitujące drewno dębowe; <u>sufit</u> : malowany na biało <u>oświetlenie</u> : wpuszczane punkty oświetleniowe (światło rozproszone) <u>wyposażenie</u> : specjalistyczne wyposażenie siłowni, m.in. bieżnia, rowerek, stojak z ciężarami;
Program: Rozszerzony program strefy spa i wellness		łącznie: 27 pkt	Wnętrze: Wnętrze z elementami stylizacji

¹ Autorska punktacja przyjęta w pracy, służąca do określenia typologii programu spa i wellness. Wyjaśnienie w rozdziale: 6.3.

² Miejsce/pomieszczenie o ograniczonym dostępie w trakcie badań in situ.

Tab. 14. Karta obiektu Hotel Altus Palace [oprac. własne].

Nr karty	03
Dane badanego obiektu	
Nazwa	Hotel Altus Palace
Lokalizacja	Wrocław, Polska
Rok powstania	2022
Maks. liczba miejsc noclegowych	81 pokoi i apartamentów
Kategoria wg prawa polskiego	5-gwiazdkowy (*****)
Projektant/projektanci	Archikon Anna Kościuk (renowacja wnętrza)

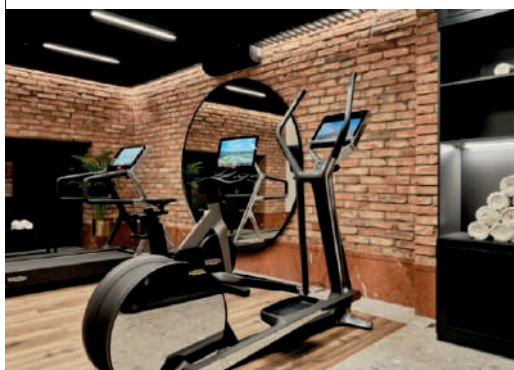
Dokumentacja zdjęciowa strefy spa i wellness obiektu

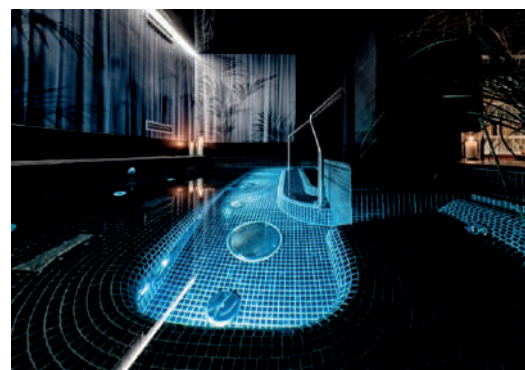
Fot. 1. Strefa relaksu z leżakami przy basenie,
źródło: <https://www.hotelaltuspalace.pl/spa>, z dn. 29.04.2023

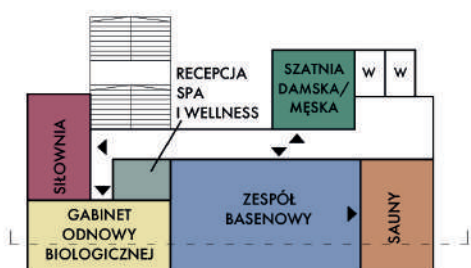
Fot. 2. Sauna mokra i sauna parowa,
źródło: <https://www.hotelaltuspalace.pl/spa>, z dn. 29.04.2023

Fot. 3. Siłownia,
źródło: <https://www.hotelaltuspalace.pl/spa>, z dn. 29.04.2023

Fot. 4. Basen,
źródło: <https://www.hotelaltuspalace.pl/spa>, z dn. 29.04.2023

Schemat planu strefy spa i wellness
(oprac. własne)Schemat przekroju hotelu
(oprac. własne)

2	POKOJE
1	POKOJE
0	RECEPCJA POKOJE
-1	RESTAURACJA SALE KONFERENCYJNE
-2	SPA
	BASENY

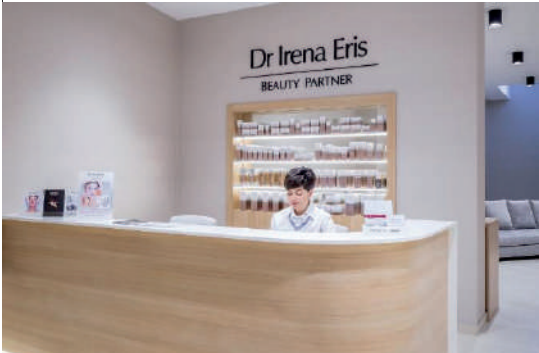

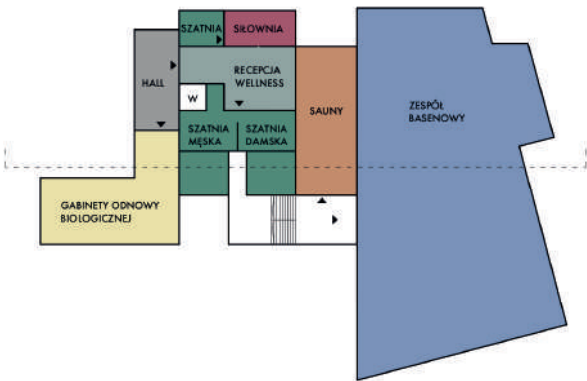

Cechy obiektu wg typologii autorskiej			
Struktura strefy spa i wellness		Zwarta korytarzowa	
Układ przestrzenny strefy spa i wellness względem bryły		W głównej części budynku	
Rozmieszczenie strefy spa i wellness		Wewnątrz budynku	
Sposób powstania budynku strefy spa i wellness		W istniejącym budynku pałacu Leipzigersa (wybudowany w latach 1872-1874)	
Charakterystyka projektu wnętrza obiektu			
Program funkcjonalny		Punkty ¹	Stylistyka
Recepcja spa i wellness	recepcja spa i wellness	1	<p><u>ściany</u>: cegła, tapeta z motywem palmy, portal wejściowy wykonany z płyt kamiennych w kolorze pomarańczowo-miedzianym;</p> <p><u>podłoga</u>: płytki ceramiczne imitujące terazzo w kolorze szarości (z czarnym dekokrem i bez);</p> <p><u>wyposażenie</u>: lada recepcyjna wykończona tapetą z motywem palmy, komoda w kolorze drewna orzecha, siedzisko obite aksamitnym materiałem o kolorze pomarańczowym, roślinność egzotyczna w donicach;</p>
	szatnia koedukacyjna	1	brak informacji ²
Zespół basenów	hala basenowa wewnętrzna	1	<p><u>ściany</u>: cegła, tapeta z motywem palmy, płytki ceramiczne w kolorze grafitowym;</p> <p><u>podłoga</u>: płytki ceramiczne imitujące terazzo w kolorze szarości (z czarnym dekokrem i bez);</p> <p><u>oświetlenie</u>: listwa ledowa o niskiej intensywności światła</p>
	- basen wewnętrzny		mały basen o prostokątnej zaoblonej formie z hydromasażem i siedziskiem, niecka basenowa wykonana z mozaiki o kolorze granatowym;
Zespół saun	sauna sucha	1	<p><u>ściany</u>: deski drewniane, szklane drzwi;</p> <p><u>podłoga</u>: płytki ceramiczne imitujące terazzo w kolorze szarości;</p> <p><u>oświetlenie</u>: światło sztuczne z pasa ledowego oświetlającego ścianę drewnianą;</p> <p><u>sufit</u>: deski drewniane;</p>
	sauna parowa	1	<p><u>ściany</u>: jasno beżowa mozaika, płytki ceramiczne z motywem palmy;</p> <p><u>podłoga</u>: płytki ceramiczne imitujące terazzo w kolorze szarości;</p> <p><u>oświetlenie</u>: światło sztuczne z pasa ledowego oświetlającego ścianę z motywem palmy;</p> <p><u>sufit</u>: tynk wysokoodporny;</p>
Zespół odnowy	gabinet zabiegowy do masażu	1	<p><u>ściany</u>: płytki ceramiczne imitujące kamień w kolorze szarym;</p> <p><u>podłoga</u>: płytki ceramiczne imitujące kamień w kolorze szarym;</p>

			<p><u>sufit</u>: tynk malowany na biało; <u>oświetlenie</u>: listwy led o niskiej intensywności; <u>wyposażenie</u>: stół do masażu, krzesło dla masażysty, komoda do przechowywania, szafka z umywalką, prysznic;</p>
Inne elementy	Siłownia	1	<p><u>ściany</u>: wykończone w cegle z wysoką listwą (cokołem) wykonanym z kamienia o rdzawym kolorze, szklane drzwi; <u>podłoga</u>: wykończona w szarych płytkach imitujących; terazzo i panele drewnopodobne <u>sufit</u>: wykończony ciemnymi lamelami, oświetlenie ledowe; <u>wyposażenie</u>: czarna zabudowa meblowa, czarne ławki, czarny sprzęt specjalistyczny - bieżnia, trener, ławeczka do ćwiczeń, stacjonarny rowerek do treningów.</p>
<p>Program: Podstawowy program strefy spa i wellness</p>		<p>łącznie: 7 pkt</p>	<p>Wnętrze: Wnętrze stylowe</p>

¹ Autorska punktacja przyjęta w pracy, służąca do określenia typologii programu spa i wellness. Wyjaśnienie w rozdziale: 6.3.

² Miejsce/pomieszczenie o ograniczonym dostępie w trakcie badań in situ.

Tab. 15. Karta obiektu Hotel Green Mountain [oprac. własne].

Nr karty	04
Dane badanego obiektu	
Nazwa	Hotel Green Mountain 5*
Lokalizacja	Karpacz
Rok powstania	2018
Maks. liczba miejsc noclegowych	137 pokoi
Kategoria wg prawa polskiego	5-gwiazdkowy (*****)
Projektant/projektanci	M&K Architekci s.c.
Dokumentacja zdjęciowa strefy spa i wellness obiektu	
	
Fot. 1. Basen wewnętrzny, źródło: https://www.booking.com/hotel/pl/green-mountain-apartments.pl.html , z dn. 06.04.2023.	Fot. 2. Strefa wypoczynkowa zespołu saun, źródło: https://www.booking.com/hotel/pl/green-mountain-apartments.pl.html , z dn. 06.04.2023.
	
Fot. 3. Recepcja zespołu odnowy biologicznej, źródło: https://www.booking.com/hotel/pl/green-mountain-apartments.pl.html , z dn. 06.04.2023.	Fot. 4. Gabinet zabiegowy, źródło: https://www.booking.com/hotel/pl/green-mountain-apartments.pl.html , z dn. 06.04.2023.
Schemat planu strefy spa i wellness (oprac. własne)	Schemat przekroju hotelu (oprac. własne)
	

Cechy obiektu wg typologii autorskiej		
Struktura strefy spa i wellness		Zwarta centralna
Układ przestrzenny strefy spa i wellness względem bryły		W głównej części budynku
Rozmieszczenie strefy spa i wellness		Wewnątrz z częścią zewnętrzną (basen zewnętrzny otwarty w sezonie letnim)
Sposób powstania budynku strefy spa i wellness		Budynek nowopowstały
Charakterystyka projektu wnętrz obiektu		
Program funkcjonalny	Punkty ¹	Stylistyka
Recepcja spa i wellness	recepcja spa	1 <u>ściany</u> : tynk pomalowany na jasnoszary kolor w ciepłym odcieniu, czarne logo (Dr Irena Eris – Beauty Parter), białe drzwi; <u>podłoga</u> : płytki ceramiczne w kolorze beżowym; <u>sufit</u> : tynk malowany na biało; <u>oświetlenie</u> : punktowe, oprawy sufitowe czarne; <u>wyposażenie</u> : lada recepcyjna wykonana z płyty meblowej w okleinie dębowej z białym blatem, zabudowa meblowa z gablotką w okleinie, szare sofy (2), lampy podłogowe (2), stolik pomocniczy biały z białymi nogami (2);
	recepcja wellness	1 <u>ściany</u> : tynk pomalowany na szaro-beżowo, czarne logo SPA & WELLNESS, szare drzwi (pomieszczenie pomocnicze), szklane drzwi mleczne w czarnej oprawie (szatnie), foto tapeta (gałęzie świerku); <u>podłoga</u> : płytki ceramiczne w kolorze jasnej szarości, imitujące kamień; <u>sufit</u> : tynk malowany na biało; <u>oświetlenie</u> : punktowe, oprawy sufitowe czarne reflektory; <u>wyposażenie</u> : lada recepcyjna wykonana z okleiny drewnianej w kolorze naturalnego dębu, doniczki z rośliną, fotel w kolorze żółtym, lampa podłogowa, kontrolujące bramki wejściowe, kosze na brudne ręczniki i szlafroki;
Zespół szatni	szatnia koedukacyjna z osobnym natryskami	1 <u>ściany</u> : płytki ceramiczne w kolorze jasnej szarości, imitujące kamień; <u>podłoga</u> : płytki ceramiczne w kolorze jasnej szarości, imitujące kamień; <u>sufit</u> : tynk malowany na biało; <u>oświetlenie</u> : punktowe, oprawy schowane w suficie; <u>wyposażenie</u> : zamykane szafki w kolorze białym, przebieralnia, pufa w kolorze beżowym;
Zespół basenów	hala basenowa wewnętrzna	<u>ściany</u> : płytki ceramiczne w kolorze grafitowym, imitujące kamień, ściana fasadowa szklana odgradzająca brodzik od basenu rekreacyjnego; <u>podłoga</u> : podłoga wykończona w płytce ceramiczne imitującej kamień, <u>sufit</u> : tynk malowany na biało, czarny sufit napinany <u>oświetlenie</u> : punktowe, oprawa wpuszczana w sufit; <u>wyposażenie</u> : plastikowe leżaki z możliwością regulacji; elementy dekoracyjne;

	- pomieszczenie ratownika		brak informacji ²
	- basen rekreacyjny głęboki wewnętrzny	1	basen o prostokątnej formie z drabinkami, niecka basenowa wykończona w ceramicznej mozaice w kolorze niebieskim;
	- basen rekreacyjny płytki wewnętrzny	1	basen o prostokątnej formie z dyszami i deszczownicą, ze schodami, niecka basenowa wykończona ceramiczną mozaiką w kolorze niebieskim;
	- brodzik wewnętrzny	1	basen o prostokątnej formie, niecka basenowa wykończona ceramiczną mozaiką w kolorze niebieskim;
	- baseny wirowe – jacuzzi (3 szt.)	3	systemowe jacuzzi o formie okrągłej przeznaczone dla 6 osób;
	strefa zewnętrzna		<u>zagospodarowanie:</u> trawnik, pas dekoracyjny dokoła basenu z wysypanych białych kamieni; <u>niecka basenowa:</u> tworzywo sztuczne w kolorze białym; <u>wyposażenie:</u> drewniane leżaki rozkładane;
	- basen zewnętrzny	1	basen o wielokątnej formie ze zmienną głębokością niecki z małymi deszczownicami;
Zespół saun	wypoczywalnia	1	<u>ściany:</u> grafitowa mozaika ceramiczna, sztuczna zielona ściana, podświetlana ściana z odłamków solnych, panele drewniane w kolorze orzecha; <u>podłoga:</u> grafitowa mozaika ceramiczna <u>oświetlenie:</u> pasy ledowe wzdłuż narożnika ściany i sufitu; <u>sufit:</u> czarny odbijający sufit napinany; <u>wyposażenie:</u> leżaki, drewniana ławka;
	- prysznice		trzy kabiny wydzielone organicznymi ścianami wykończonymi w mozaice ceramicznej o kolorze grafitowym, dwa prysznice z ciepłą i zimną wodą;
	- lodospad		kabina wydzielona ścianami, wykończona mozaiką ceramiczną ze zbiornikiem do którego, za pomocą ukrytych instalacji dostaje się lód;
	sauna sucha (2 szt.)	2	<u>ściany:</u> deski drewniane <u>podłoga:</u> deski drewniane; <u>sufit:</u> deski drewniane; <u>wyposażenie:</u> drewniane ławki, piec;
	sauna infrared	1	<u>ściany:</u> deski drewniane, lampy infrared zabudowane w ścianie; <u>podłoga:</u> deski drewniane; <u>sufit:</u> deski drewniane; <u>wyposażenie:</u> drewniane ławki;
	łaźnia parowa z aromaterapią	1	<u>ściany:</u> mozaika ceramiczna o fioletowej barwie, ułożona w taki sposób, aby przedstawiała panoramę Karkonoszy;

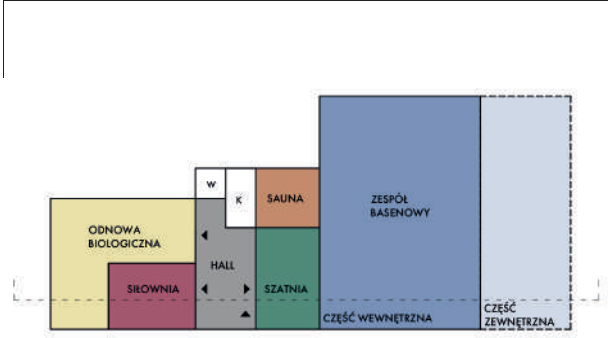
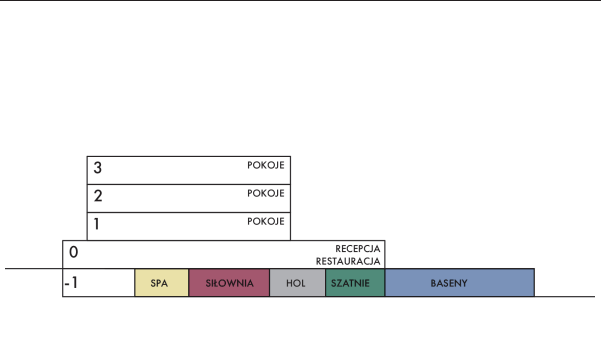
			<p><u>podłoga</u>: mozaika ceramiczna o kolorze ciemnego brązu;</p> <p><u>sufit</u>: czarny sufit z kolorowymi dekoracyjnymi punktami świetlnymi;</p> <p><u>wyposażenie</u>: monolityczna ławka wykonana jako część ściany, wykończona mozaiką ceramiczną;</p>
	kabina z małym basenem floating	1	<p><u>ściany</u>: szara mozaika ceramiczna, sztuczna zielona ściana, podświetlana ściana z odłamków solnych, panele drewniane w kolorze orzecha;</p> <p><u>podłoga</u>: szara mozaika ceramiczna, niecka basenowa j.w.;</p> <p><u>oświetlenie</u>: w niecce basenowej;</p> <p><u>sufit</u>: czarny odbijający sufit napinany;</p>
Zespół odnowy biologicznej	szatnia i toaleta	1	brak informacji ²
	wypoczywalnia	1	<p><u>ściany</u>: fototapeta (las), tynk malowany w kolorze szaro-beżowym;</p> <p><u>podłoga</u>: beżowe płytki ceramiczne;</p> <p><u>sufit</u>: malowany na biało;</p> <p><u>oświetlenie</u>: lampy podłogowe;</p> <p><u>wyposażenie</u>: leżaki rattanowe i drewniane (5), donice z roślinnością, stolik pomocniczy, kącik barowy z herbatą;</p>
	gabinet zabiegowy podwójny z wanną	1	<p><u>ściany</u>: tynk malowany na biało;</p> <p><u>sufit</u>: malowany na biało z licznymi wpuszczanymi punktami oświetleniowymi (światło rozproszone)</p> <p><u>wyposażenie</u>: stół do masażu, komoda do przechowywania, stolik pomocniczy ruchomy na kosmetyki, wanna, łazienka;</p>
	gabiny zabiegowe suche do masażów (4 szt.)	4	<p><u>ściany</u>: tynk malowany na biało;</p> <p><u>sufit</u>: malowany na biało z licznymi wpuszczanymi punktami oświetleniowymi (światło rozproszone)</p> <p><u>wyposażenie</u>: stół do masażu, komoda do przechowywania, stolik pomocniczy ruchomy na kosmetyki, łazienka;</p>
	gabiny zabiegowe specjalistyczne na twarz (2 szt.)	2	<p><u>ściany</u>: tynk malowany na biało;</p> <p><u>sufit</u>: malowany na biało z licznymi wpuszczanymi punktami oświetleniowymi (światło rozproszone)</p> <p><u>wyposażenie</u>: fotel do wykonywania zabiegów na twarz, komoda do przechowywania, stolik pomocniczy ruchomy na kosmetyki;</p>
	gabinet do pedicure	1	<p><u>ściany</u>: tynk malowany na biało;</p> <p><u>sufit</u>: malowany na biało z licznymi wpuszczanymi punktami oświetleniowymi (światło rozproszone)</p> <p><u>wyposażenie</u>: fotel do wykonywania zabiegów, komoda do przechowywania, stolik pomocniczy ruchomy na kosmetyki;</p>
Inne elementy	siłownia	1	<p><u>ściany</u>: tynk pomalowany na szaro, lustra;</p> <p><u>podłoga</u>: winylowe panele imitujące drewno w kolorze jasnego brzoza;</p> <p><u>sufit</u>: malowany na biało z licznymi wpuszczanymi punktami oświetleniowymi (światło rozproszone);</p> <p><u>wyposażenie</u>: specjalistyczne wyposażenie siłowni, m.in. bieżnia, rowerek, stojak z ciężarami, ławeczka;</p>

Program: Rozszerzony program strefy spa i wellness	Łącznie: 27 pkt	Wnętrze: Wnętrze z elementami stylizacji
--	---------------------------	--

¹ Autorska punktacja przyjęta w pracy, służąca do określenia typologii programu spa i wellness. Wyjaśnienie w rozdziale: 6.3.

² Miejsce/pomieszczenie o ograniczonym dostępie w trakcie badań in situ.

Tab. 16. Karta obiektu Hotel Seidorf [oprac. własne].

Nr karty	05
Dane badanego obiektu	
Nazwa	Hotel Seidorf
Lokalizacja	Sosnówka k/ Karpacza
Rok powstania	2018
Maks. liczba miejsc noclegowych	27 pokoi
Kategoria wg prawa polskiego	5-gwiazdkowy (****)
Projektant/projektanci	brak informacji
Dokumentacja zdjęciowa strefy spa i wellness obiektu	
	
Fot. 1. Basen wewnętrzny, źródło: https://www.seidorf.pl/spa-wellness/poznaj-wellness , z dn. 25.03.2023.	Fot. 2. Basen jacuzzi zewnętrzny, źródło: https://www.seidorf.pl/spa-wellness/poznaj-wellness , z dn. 25.03.2023.
	
Fot. 3. Gabinet do zabiegów mokrych, źródło: https://www.booking.com/hotel/pl/seidorf-mountain-resort.pl.html , z dn. 25.03.2023.	Fot. 4. Grota solna, źródło: https://www.booking.com/hotel/pl/seidorf-mountain-resort.pl.html , z dn. 25.03.2023.
Schemat planu strefy spa i wellness (oprac. własne)	Schemat przekroju hotelu (oprac. własne)
	

Cechy obiektu wg typologii autorskiej			
Struktura strefy spa i wellness		Zwarta centralna	
Układ przestrzenny strefy spa i wellness względem bryły		W głównym budynku	
Rozmieszczenie strefy spa i wellness		Wewnątrz z częścią zewnętrzną (na zewnątrz basen i dwa baseny wirowe)	
Sposób powstania budynku strefy spa i wellness		Adaptacja istniejącego budynku przedwojennego ośrodka wypoczynkowego w Sosnowce	
Charakterystyka projektu wnętrza obiektu			
Program funkcjonalny		Punkty ¹	Stylistyka
Recepcja spa i wellness	recepcja spa (w formie wnęki w korytarzu)	1	<p><u>ściany</u>: tynk pomalowany na biało;</p> <p><u>podłoga</u>: płytki ceramiczne o kolorze beżowym i fakturze kamienia (imitujące trawertyn);</p> <p><u>sufit</u>: tynk pomalowany na biało;</p> <p><u>oświetlenie</u>: listwy led przypodłogowe i przysufitowe;</p> <p><u>wyposażenie</u>: biała lada wykonana z białego tworzywa, biała witryna szklana na produkty do sprzedaży;</p>
	szatnia koedukacyjna	1	brak informacji ²
Zespół basenów	hala basenowa wewnętrzna		<p><u>ściany</u>: szaro-beżowe płytki ceramiczne o fakturze kamienia; duża fasada szklana z podziałem nawiązującym do historii istniejącego budynku, która eksponuje widok na okoliczne krajobrazy, przeszklone drzwi na taras z zewnętrznymi basenami czarno-biała mozaika ceramiczna przedstawiająca krajobraz Karkonoszy;</p> <p><u>podłoga</u>: szara mozaika wokół basenów, niebieska mozaika w niecce basenowej;</p> <p><u>sufit</u>: sufit napinany odbijający w kolorze czarnym, drewniane deskowanie w kolorze bardzo ciemnym, brązowym;</p> <p><u>oświetlenie</u>: pasy ledowe na suficie zamontowane pomiędzy łączeniem sufitu napinanego, a deskowania; punktowe oprawy świetlne kierunkowe w części sufitu wykonanego z drewna;</p> <p><u>wyposażenie</u>: rattanowe leżaki z możliwością regulacji, czarne donice z roślinnością;</p>
	- basen wewnętrzny rekreacyjny	1	basen o prostokątnej formie z dyszami i natryskami, ze schodami;
	- basen wewnętrzny brodzik	1	płytki basen o okrągłej formie ze schodami;
	- basen wewnętrzny pływak	1	trzy-torowy pełnowymiarowy (25 m) basen z drabinkami;

	strefa zewnętrzna		<p>taras: drewniane deskowanie, drewniana barierka z regionalnym dekorem;</p> <p>niecka basenowa: niebieska mozaika;</p> <p>wyposażenie: rattanowe leżaki z możliwością regulacji, parasole słoneczne;</p>
	- basen zewnętrzny	1	basen typu <i>infinity pool</i> (usytuowany na krawędzi tarasu) o formie prostokątnej, wyposażony w deszczownicę, z wydzielonym basenem typu brodzik, schody umożliwiające wejście do basenu;
	- baseny zewnętrzne wirowe (2 szt.)	2	systemowe baseny okrągłe przeznaczone dla 6-8 osób;
Zespół saun	łaźnia parowa	1	<p>ściany: mozaika ceramiczna o brązowo-złotej barwie, ułożona w taki sposób, aby przedstawiały panoramę Karkonoszy;</p> <p>podłoga: mozaika ceramiczna o kolorze ciemnego brązu;</p> <p>sufit: czarny sufit z kolorowymi dekoracyjnymi punktami świetlnymi;</p> <p>wyposażenie: monolityczna ławka wykonana jako część ściany, wykończona w mozaice ceramicznej;</p>
	sauna fińska	1	<p>ściany: przeważają deski drewniane, pas wykonany z łupka;</p> <p>podłoga: deski drewniane;</p> <p>sufit: historyczne sklepienie wykonane z cegły (oryginalne drewniane słupy konstrukcyjne);</p> <p>wyposażenie: drewniane ławki, piec;</p>
	sauna infrared	1	<p>ściany: bloki solne, deski drewniane, lampy infrared zabudowane w ścianie;</p> <p>podłoga: deski drewniane;</p> <p>sufit: historyczne sklepienie wykonane z cegły;</p> <p>wyposażenie: drewniane ławki;</p>
	grota solna	1	<p>ściany: bloki solne;</p> <p>podłoga: sól rozdrobniona;</p> <p>sufit: sople solne nawiązujące do jaskini;</p> <p>oświetlenie: tylne podświetlenie ścian z soli – efekt przenikania światła;</p> <p>wyposażenie: dwa leżaki wykończone mozaiką ceramiczną;</p>
	wypoczywalnia	1	<p>ściany: jasno szara mozaika ceramiczna;</p> <p>podłoga: jasno szara mozaika ceramiczna</p> <p>sufit: tynk pomalowany na czarno;</p>
	- „prysznic wrażeń”		trzy „kabiny” wydzielone organicznymi ścianami wykończonymi w mozaice ceramicznej o kolorze brązowym, dwa prysznice z ciepłą i zimną wodą, odpowiednio oświetlone na czerwony i niebieski kolor, kabina z wiadrem;
	- lodospad		monolityczny zbiornik zespolony ze ścianą do którego, za pomocą ukrytych instalacji dostaje się lód;

Zespół odnowy biologicznej	toaleta	1	brak informacji ²
	gabinety do zabiegów mokrych z ka psułą	1	<u>ściany</u> : płytki ceramiczne o kolorze beżowym i fakturze kamienia (imitujące trawertyn), drzwi wykonane z nieprzeziernego szkła; <u>podłoga</u> : płytki ceramiczne o kolorze beżowym i fakturze kamienia (imitujące trawertyn); <u>sufit</u> : malowany na biało z licznymi wpuszczanymi punktowymi oprawami oświetleniowymi (światło rozproszone) <u>wyposażenie</u> : kapsuła do zabiegów mokrych, regał do przechowywania, prysznic;
	gabinety do zabiegów suchych (4 szt.)	4	<u>ściany</u> : płytki ceramiczne o kolorze beżowym i fakturze kamienia (imitujące trawertyn), okna w drewnianych ramach z żaluzjami; <u>podłoga</u> : płytki ceramiczne o kolorze beżowym i fakturze kamienia (imitujące trawertyn); <u>sufit</u> : malowany na biało z licznymi wpuszczanymi punktami oświetleniowymi (światło rozproszone) <u>wyposażenie</u> : stół do masażu, komoda do przechowywania w białym kolorze z ciemnym blatem, część gabinetów z łazienką;
	gabinet podwójny z małym basenem wirowym	1	<u>ściany</u> : płytki ceramiczne o kolorze beżowym i fakturze kamienia (imitujące trawertyn), okna w drewnianych ramach z żaluzjami; <u>podłoga</u> : płytki ceramiczne o kolorze beżowym i fakturze kamienia (imitujące trawertyn); <u>sufit</u> : malowany na biało z licznymi wpuszczanymi punktowymi oprawami oświetleniowymi (światło rozproszone) <u>wyposażenie</u> : systematyczna wanna wirowa o prostokątnej formie, dwa stoły do masażu, komoda do przechowywania w białym kolorze z ciemnym blatem;
	gabinet specjalistyczny	1	<u>ściany</u> : płytki ceramiczne o kolorze beżowym i fakturze kamienia (imitujące trawertyn); <u>podłoga</u> : płytki ceramiczne o kolorze beżowym i fakturze kamienia (imitujące trawertyn); <u>sufit</u> : malowany na biało z licznymi wpuszczanymi punktami oświetleniowymi (światło rozproszone) <u>wyposażenie</u> : specjalistyczne łóżko z możliwością regulacji, specjalistyczny sprzęt do zabiegów, lampa, komoda do przechowywania w białym kolorze z ciemnym blatem;
Inne elementy	siłownia	1	<u>ściany</u> : tynk pomalowany na czarno, lustro; <u>podłoga</u> : monolityczna wykończona materiałem wygłuszającym; <u>sufit</u> : malowany na biało z licznymi wpuszczanymi punktami oświetleniowymi (światło rozproszone) <u>wyposażenie</u> : specjalistyczne wyposażenie siłowni, m.in. bieżnia, rowerek, stojak z ciężarami;
	korty tenisowe zewnętrzne (2 szt.)	2	brak informacji ²
	boiska rekreacyjne (2 szt.)	2	brak informacji ²

Program: Rozszerzony program strefy spa i wellness	łącznie: 26 pkt	Wnętrze: Wnętrze stylowe
--	---------------------------	------------------------------------

¹ Autorska punktacja przyjęta w pracy, służąca do określenia typologii programu spa i wellness. Wyjaśnienie w rozdziale: 6.3.

² Miejsce/pomieszczenie o ograniczonym dostępie w trakcie badań in situ.

Tab. 17. Karta obiektu Hotel The Bridge Wrocław MGallery [oprac. własne].

Nr karty	06
Dane badanego obiektu	
Nazwa	Hotel The Bridge Wrocław MGallery
Lokalizacja	Wrocław
Rok powstania	2019
Maks. liczba miejsc noclegowych	184 pokoje
Kategoria wg prawa polskiego	5-gwiazdkowy (*****)
Projektant/projektanci	Forum Architektki (budynek), Medusa Grup (wnętrza)

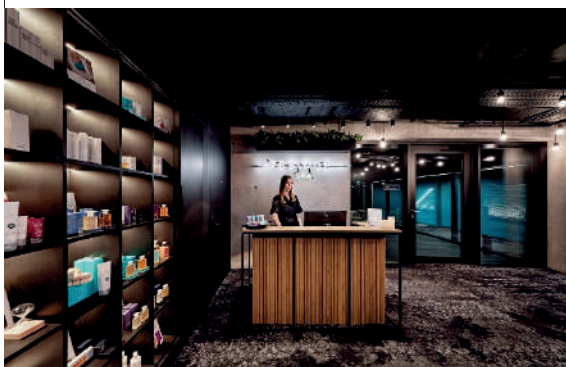
Dokumentacja zdjęciowa strefy spa i wellness obiektu

Fot. 1. Wypoczywalnia,
źródło: <https://www.czasnasp.pl/hotele-spa/the-bridge-spa-wroclaw-at-mgallery-hotel/>, z dn. 03.05.2023

Fot. 2. Sauna sucha,
źródło: <https://www.czasnasp.pl/hotele-spa/the-bridge-spa-wroclaw-at-mgallery-hotel/>, z dn. 03.05.2023

Fot. 3. Recepcja spa i wellness,
źródło: <https://www.czasnasp.pl/hotele-spa/the-bridge-spa-wroclaw-at-mgallery-hotel/>, z dn. 03.05.2023

Fot. 4. Wypoczywalnia,
źródło: <https://thebridgewroclaw.pl/strefa-relaksu>, z dn. 03.05.2023

Schemat planu strefy spa i wellness (oprac. własne)

Schemat przekroju hotelu (oprac. własne)

Cechy obiektu wg typologii autorskiej		
Struktura strefy spa i wellness		Zwarta korytarzowa
Układ przestrzenny strefy spa i wellness względem bryły		W głównym budynku
Rozmieszczenie strefy spa i wellness		Wewnątrz
Sposób powstania budynku strefy spa i wellness		W budynku nowopowstałym
Charakterystyka projektu wewnątrz obiektu		
Program funkcjonalny	Punkty ¹	Stylistyka
Recepcja spa i wellness	recepcja spa i wellness	1 <u>ściany</u> : beton, płyta meblowa w kolorze czarnym z drzwiami ukrytymi, tynk malowany w kolorze turkusowego; <u>podłoga</u> : wykładzina w gradience szaro-czarnym; <u>sufit</u> : z widocznymi instalacjami malowanymi na czarno; <u>oświetlenie</u> : lampy wiszące w formie żarówek, czarne reflektory; <u>wyposażenie</u> : lada recepcyjna wykonana z drewna dębowego, frezowana z czarnymi detalami, siedziska w kolorze zielonym i turkusowym, neon z logo, czarne donice z kwiatami;
	szatnia damska	1 brak informacji ²
Zespół szatni	szatnia męska	1 brak informacji ²
	wypoczywalnia	1 <u>ściany</u> : przeszklenie fasadowe (dach) z widokiem na miasto, zielona ściana, beton, płytki ceramiczne białe o kwadratowym kształcie; <u>podłoga</u> : panele drewniane dębowe, płytki ceramiczne białe o kwadratowym kształcie; <u>sufit</u> : deski drewniane dębowe; <u>oświetlenie</u> : lampy wiszące w formie żarówek; <u>wyposażenie</u> : drewniane leżaki z możliwością regulacji, komoda, ławki drewniane;
Zespół saun	sauna sucha	1 <u>ściany</u> : deski drewniane, fasada szklana bez szprosowa; <u>podłoga</u> : płytki ceramiczne białe o kwadratowym kształcie; <u>sufit</u> : deski drewniane; <u>oświetlenie</u> : listwy ledowe; <u>wyposażenie</u> : drewniane ławki, piec;
	biosauna	1 <u>ściany</u> : deski drewniane, fasada szklana bez szprosowa; <u>podłoga</u> : płytki ceramiczne białe o kwadratowym kształcie; <u>sufit</u> : deski drewniane; <u>oświetlenie</u> : listwy ledowe; <u>wyposażenie</u> : drewniane ławki, piec;
	sauna parowa	1 <u>ściany</u> : płytki ceramiczne białe o kwadratowym kształcie, fasada szklana bez szprosowa; <u>podłoga</u> : płytki ceramiczne białe o kwadratowym kształcie; <u>sufit</u> : płytki ceramiczne białe o kwadratowym kształcie <u>wyposażenie</u> : ławki, piec;

Zespół odnowy bio.	gabinety zabiegowe do masażu (3 szt.)	3	<p><u>ściany</u>: tynk malowany na biało, beton, płytki ceramiczne w kolorze zielonym;</p> <p><u>podłoga</u>: panele drewniane dębowe;</p> <p><u>sufit</u>: tynk malowany na biało, podwieszona kratka ze sztuczną roślinnością;</p> <p><u>wyposażenie</u>: stół do masażu, stołek, zabudowa meblowa z umywalką, lustro;</p>
Inne elementy	siłownia	1	<p><u>ściany</u>: przeszklenie fasadowe (dach) z widokiem na miasto, tynk w kolorze czarnym, lustro,</p> <p><u>podłoga</u>: panele drewniane dębowe;</p> <p><u>sufit</u>: z widocznymi instalacjami malowanymi na czarno;</p> <p><u>oświetlenie</u>: lampy wiszące w formie żarówek;</p> <p><u>wyposażenie</u>: zabudowa meblowa, sprzęt specjalistyczny - bieżnia, trener, ławeczka do ćwiczeń, stacjonarny rowerek do treningów.</p>
<p>Program:</p> <p>Podstawowy program strefy spa i wellness</p>		<p>łącznie:</p> <p>11 pkt</p>	<p>Wnętrze:</p> <p>Wnętrze stylowe</p>

¹ Autorska punktacja przyjęta w pracy, służąca do określenia typologii programu spa i wellness. Wyjaśnienie w rozdziale: 6.3.

² Miejsce/pomieszczenie o ograniczonym dostępie w trakcie badań in situ.

Tab. 18. Karta obiektu Lake Hill Resort & Spa [oprac. własne].

Nr karty	07
Dane badanego obiektu	
Nazwa	Lake Hill Resort & Spa
Lokalizacja	Sosnówka k/ Karpacza
Rok powstania	2019
Maks. liczba miejsc noclegowych	171 pokoi
Kategoria wg prawa polskiego	4-gwiazdkowy (****)
Projektant/projektanci	Marcin Jadczyk, M&K Architekci s.c. (budynek), Ideograf (wnętrza)

Dokumentacja zdjęciowa strefy spa i wellness obiektu

Fot. 1. Basen wewnętrzny i brodzik wewnętrzny,
źródło: <https://www.lakehill.pl/spa-wellness/spa-w-lake-hill>, z dn. 26.03.2023.

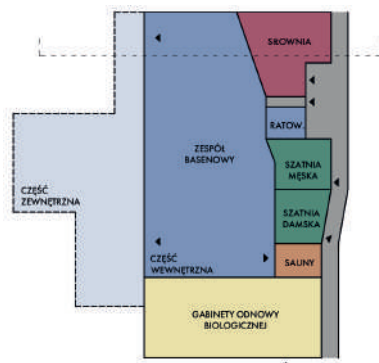
Fot. 2. Basen zewnętrzny,
źródło: <https://www.lakehill.pl/spa-wellness/spa-w-lake-hill>, z dn. 26.03.2023.

Fot. 3. Strefa saun,
źródło: <https://www.lakehill.pl/spa-wellness/spa-w-lake-hill>, z dn. 26.03.2023.

Fot. 4. Siłownia z widokiem na halę basenową,
źródło: <https://lake-hill-resort-spa-sosnowka.booked.com.pl/>, z dn. 26.03.2023.

Schemat planu strefy spa i wellness
(oprac. własne)Schemat przekroju hotelu
(oprac. własne)

Cechy obiektu wg typologii autorskiej			
Struktura strefy spa i wellness		Zwarta korytarzowa	
Układ przestrzenny strefy spa i wellness względem bryły		W głównej części budynku	
Rozmieszczenie strefy spa i wellness		Wewnątrz z częścią zewnętrzną	
Sposób powstania budynku strefy spa i wellness		budynek nowopowstały	
Charakterystyka projektu wewnątrz obiektu			
	Program funkcjonalny	Punkty ¹	Stylistyka
Recepcja spa i wellness	recepcja spa	1	<p><u>ściany</u>: płyta meblowa czarna z ukrytymi drzwiami, drewniane lamele w kolorze orzecha, ściana betonowa, tynk pomalowany na biało;</p> <p><u>podłoga</u>: szare płytki imitujące kamień;</p> <p><u>sufit</u>: malowany na biało, drewniane lamele w kolorze orzecha;</p> <p><u>oświetlenie</u>: wpuszczane w sufit punktowe oprawy świetlne, dwie lampy wiszące (nad ladą recepcyjną);</p> <p><u>wyposażenie</u>: lada recepcyjna wykonana z czarnego tworzywa, połyskującego, szara sofa i stolik pomocniczy, zabudowa meblowa (szafa, komoda), gablotka z kosmetykami, donica z rośliną;</p>
	szatnia damska	1	brak informacji ²
Zespół szatni	szatnia męska	1	brak informacji ²
	hala basenowa wewnętrzna		<p><u>ściany</u>: płytki ceramiczne imitujące drewno, zielone ściany ze sztuczną roślinnością, duża fasada szklana z prostym podziałem, eksponująca widok na okoliczny krajobraz (zalew);</p> <p><u>podłoga</u>: podłoga i niecka basenowa wykończona w płytce ceramicznej imitującej beton,</p> <p><u>sufit</u>: biały sufit napinany;</p> <p><u>oświetlenie</u>: punktowe, oprawa na sufitowa czarna</p> <p><u>wyposażenie</u>: drewniane leżaki z możliwością regulacji, plastikowe leżaki z możliwością regulacji; elementy dekoracyjne (chromowe kule);</p>
Zespół basenów	- basen wewnętrzny	1	basen o prostokątnej formie z dyszami i natryskami, ze schodami;
	- brodzik wewnętrzny	1	basen o prostokątnej formie z dyszami i deszczownicą, ze schodami;
	- baseny wirowe – jacuzzi (2 szt.)	2	systemowe jacuzzi o formie okrągłej przeznaczone dla 6 osób;
	- pokój ratownika		brak informacji ²

	strefa zewnętrzna		<u>taras</u> : deski tarasowe z kompozytu o kolorze ciemnego brzozy; <u>niecka basenowa</u> : grafitowa blacha; <u>wyposażenie</u> : leżaki z możliwością regulacji;
	- baseny wirowe – jacuzzi (2 szt.)	2	systemowe jacuzzi o formie okrągłej przeznaczone dla 6 osób;
	- basen zewnętrzny	1	basen o prostokątnej formie, ze schodami;
Zespół saun	prysznic		<u>ściany</u> : ciemno szare płytki imitujące kamień, mozaika; <u>podłoga</u> : szare płytki imitujące kamień, czarne rozłożone kamienie sprzyjające masażu stóp (bezpośrednio pod prysznicami) <u>sufit</u> : malowany na ciemno szary kolor <u>wyposażenie</u> : dwa prysznic z deszczownicą, lodospad, „wiadro” z zimną wodą;
	sauna fińska/sucha	1	<u>ściany</u> : deski drewniane <u>podłoga</u> : deski drewniane; <u>sufit</u> : deski drewniane; <u>wyposażenie</u> : drewniane ławki, piec;
	sauna parowa	1	<u>ściany</u> : ciemno szare płytki imitujące kamień; <u>podłoga</u> : szare płytki imitujące kamień; <u>sufit</u> : czarny sufit z kolorowymi dekoracyjnymi punktami świetlnymi; <u>wyposażenie</u> : monolityczna ławka wykonana jako część ścian, wykończona w mozaice ceramicznej;
	sauna zewnętrzna sucha (wspomagana infrared) producent: Asenso	1	<u>ściany</u> : przeszklona fasada, która eksponuje widok na okoliczne krajobrazy <u>podłoga</u> : czarne drewniane deski; <u>wyposażenie</u> : ławki drewniane, lampy infrared, piec;
Zespół odnowy biologicznej	wypoczywalnia	1	<u>ściany</u> : tynk imitujący beton, drewniane lamele w kolorze orzecha, panel szklany oddzielający strefę wypoczynku od komunikacji; <u>podłoga</u> : szare płytki imitujące kamień; <u>sufit</u> : malowany na biało; <u>oświetlenie</u> : lampa sufitowa wisząca <u>wyposażenie</u> : dwie kanapy w kolorze szarym, dwa stoliki pomocnicze, wnęka z zestawem do zaparzenia herbaty;
	gabinet zabiegowy do masażu bez łoża	1	<u>ściany</u> : tynk pomalowany na biało, drewniane lamele w kolorze orzecha, ściana betonowa, element dekoracyjny wykonany z czarnych listew; <u>podłoga</u> : szare płytki imitujące kamień; <u>sufit</u> : malowany na biało; <u>oświetlenie</u> : wpuszczane w sufit punktowe oprawy świetlne; <u>wyposażenie</u> : łożko do masażu z regulacją, mobilny mały regał pomocniczy na kosmetyki, zabudowa meblowa w formie komody i półek w czarnym kolorze;

gabinet zabiegowy do masażu z dzieloną łazienką	1	<p><u>ściany</u>: tynk pomalowany na biało, drewniane lamele w kolorze orzecha, ściana betonowa, element dekoracyjny wykonany z czarnych listew;</p> <p><u>podłoga</u>: szare płytki imitujące kamień;</p> <p><u>sufit</u>: malowany na biało;</p> <p><u>oświetlenie</u>: wpuszczane w sufit punkty świetlne;</p> <p><u>wyposażenie</u>: łóżko do masażu z regulacją, mobilny mały regał pomocniczy na kosmetyki, zabudowa meblowa w formie komody i półek w czarnym kolorze;</p>
gabinet zabiegowy suchy z dzieloną łazienką	1	<p><u>ściany</u>: tynk pomalowany na biało, drewniane lamele w kolorze orzecha, ściana betonowa, element dekoracyjny wykonany z czarnych listew;</p> <p><u>podłoga</u>: szare płytki imitujące kamień;</p> <p><u>sufit</u>: malowany na biało;</p> <p><u>oświetlenie</u>: wpuszczane w sufit punktowe oprawy świetlne;</p> <p><u>wyposażenie</u>: fotel regulowany do zabiegów, mobilny mały regał pomocniczy na kosmetyki, zabudowa meblowa w formie komody i półek w czarnym kolorze;</p>
gabinet zabiegowy podwójny	1	<p><u>ściany</u>: tynk pomalowany na biało, ściana betonowa, przeszklenie fasadowe z drzwiami, umożliwiającymi wyjście na zewnątrz, ścianka wydzielająca wykonany z czarnych listew;</p> <p><u>podłoga</u>: szare płytki imitujące kamień;</p> <p><u>sufit</u>: malowany na biało;</p> <p><u>oświetlenie</u>: wpuszczane w sufit punktowe oprawy świetlne;</p> <p><u>wyposażenie</u>: dwa łóżka do masażu z regulacją, mobilny mały regał pomocniczy na kosmetyki, zabudowa meblowa w formie komody i półek w czarnym kolorze, drewniana balia, kanapa o kolorze szarym;</p>
gabinet zabiegowy specjalistyczny – medycyna estetyczna	1	<p><u>ściany</u>: tynk pomalowany na biało, drewniane lamele w kolorze orzecha, ściana betonowa, element dekoracyjny wykonany z czarnych listew;</p> <p><u>podłoga</u>: szare płytki imitujące kamień;</p> <p><u>sufit</u>: malowany na biało;</p> <p><u>oświetlenie</u>: wpuszczane w sufit punktowe oprawy świetlne;</p> <p><u>wyposażenie</u>: specjalistyczny fotel do zabiegów z możliwością regulacji, specjalistyczna lampa podłogowa, mobilny mały regał pomocniczy na kosmetyki, biurko, dwa krzesła obite czarną skórą, zabudowa meblowa w formie komody i półek w czarnym kolorze;</p>

Inne elementy	siłownia	1	<p><u>ściany</u>: tapeta w kolorze jasnego beżu, lustro, płytki ceramiczne imitujące drewno;</p> <p><u>podłoga</u>: winylowe panele imitujące drewno o kolorze ciemnego brzozy;</p> <p><u>sufit</u>: płyty sufitowe;</p> <p><u>oświetlenie</u>: wpuszczane w sufit punktowe oprawy świetlne;</p> <p><u>wyposażenie</u>: dwa rowerki stacjonarne, dwie bieżnie, wioślarz, stojak z ciężarami, drabinka zamontowana do ściany, zbiornik na wodę;</p>
<p>Program: Średni program strefy spa i wellness</p>		<p>łącznie: 20 pkt</p>	<p>Wnętrze: Wnętrze stylowe</p>

¹ Autorska punktacja przyjęta w pracy, służąca do określenia typologii programu spa i wellness. Wyjaśnienie w rozdziale: 6.3.

² Miejsce/pomieszczenie o ograniczonym dostępie w trakcie badań in situ.

Tab. 19. Karta obiektu Mercure Szklarska Poręba [oprac. własne].

Nr karty	08
Dane badanego obiektu	
Nazwa	Mercure Szklarska Poręba
Lokalizacja	Szklarska Poręba
Rok powstania	2022
Maks. liczba miejsc noclegowych	140 pokoi i apartamentów
Kategoria wg prawa polskiego	5-gwiazdkowy (*****)
Projektant/projektanci	Tremend (wnętrza)

Dokumentacja zdjęciowa strefy spa i wellness obiektu

Fot. 1. Basen wewnętrzny,
źródło: <https://all.accor.com/hotel/B844/index.pl.shtml>, z dn.
13.04.2023

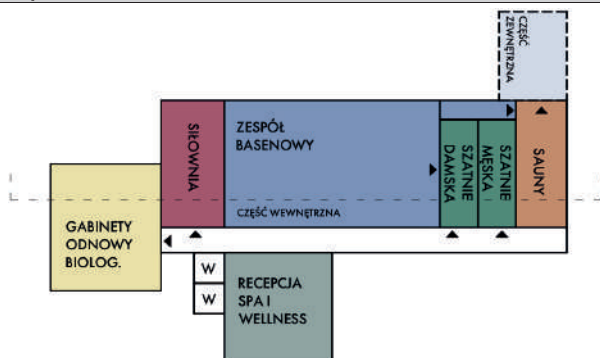
Fot. 2. Basen zewnętrzny,
źródło: <https://all.accor.com/hotel/B844/index.pl.shtml>, z dn.
13.04.2023

Fot. 3. Siłownia,
źródło: <https://all.accor.com/hotel/B844/index.pl.shtml>, z dn.
13.04.2023

Fot. 4. Gabinet zabiegowy jednoosobowy,
źródło: <https://all.accor.com/hotel/B844/index.pl.shtml>, z dn.
13.04.2023

Schemat planu strefy spa i wellness
(oprac. własne)Schemat przekroju hotelu
(oprac. własne)

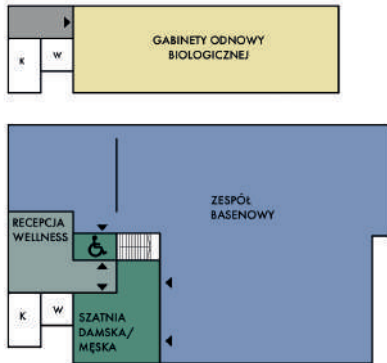
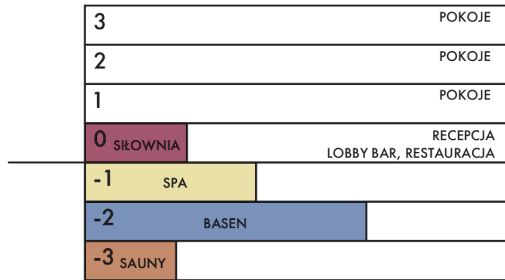
Cechy obiektu wg typologii autorskiej			
Struktura strefy spa i wellness		Zwarta korytarzowa	
Układ przestrzenny strefy spa i wellness względem bryły		W głównym budynku	
Rozmieszczenie strefy spa i wellness (wewnętrzna/wewnętrzna z częścią zewnętrzną)		Wewnątrz z częścią zewnętrzną (jaczuzzi zewnętrzne całoroczne)	
Sposób powstania budynku strefy spa i wellness		Budynek nowopowstały	
Charakterystyka projektu wnętrza obiektu			
	Program funkcjonalny	Punkty ¹	Stylistyka
Recepcja spa i wellness	recepcja spa i wellness (wspólna)	1	<p><u>ściany</u>: tynk pomalowany na biało, tapeta w odcieniach brąz, fasada szklana wewnętrzna (widok na basen);</p> <p><u>podłoga</u>: szaro-beżowe płytki ceramiczne;</p> <p><u>sufit</u>: malowany na biało;</p> <p><u>oświetlenie</u>: wpuszczane w sufit punktowe oprawy świetlne, trzy lampy wiszące (nad ladą recepcyjną);</p> <p><u>wyposażenie</u>: lada recepcyjna wykonana z płyt ceramicznych imitujących kamień, donica z rośliną;</p>
	szatnia damska	1	brak informacji ²
Zespół szatni	szatnia męska	1	brak informacji ²
	hala basenowa wewnętrzna		<p><u>ściany</u>: fasada szklana wewnętrzna (widok na recepcję i korytarz), fasada szklana zewnętrzna (widok na otaczający krajobraz), lamele drewniane, zielona ściana, płytki ceramiczne szare, płytki ceramiczne beżowe (słupy konstrukcyjnej);</p> <p><u>podłoga</u>: szaro-beżowe płytki ceramiczne;</p> <p><u>sufit</u>: tynk malowany na biało;</p> <p><u>oświetlenie</u>: oprawa punktowa wpuszczana w sufit, pasy ledowe;</p> <p><u>wyposażenie</u>: plastikowe leżaki, roślinność w donicach;</p>
Zespół basenów	- basen wewnętrzny z dyszą do masażu	1	basen o prostokątnej formie z natryskiem, ze schodami, niecka wykonana w niebieskiej mozaice;
	- mały brodzik dla dzieci z deszczownicą	1	basen o prostokątnej formie z natryskiem, ze schodami, niecka wykonana w niebieskiej mozaice;
	strefa zewnętrzna		<p><u>taras</u>: deski tarasowe z kompozytu o kolorze brązowym, obrzeże basenu wykonane z kamienia;</p> <p><u>wyposażenie</u>: leżaki;</p>
	- basen zewnętrzny (całoroczny) wirowy	1	basen o prostokątnej formie z siedziskiem z dyszami, ze schodami, niecka wykonana w niebieskiej mozaice;
Zespół saun	wypoczywalnia	1	<p><u>ściany</u>: płytki ceramiczne imitujące cegłę, fasada szklana (widok taras zewnętrzny);</p> <p><u>podłoga</u>: szaro-beżowe płytki ceramiczne;</p> <p><u>sufit</u>: malowany na biało;</p> <p><u>wyposażenie</u>: leżaki;</p>

	sauna sucha	1	<u>ściany</u> : deski drewniane <u>podłoga</u> : deski drewniane; <u>sufit</u> : deski drewniane; <u>wyposażenie</u> : drewniane ławki, piec;
	sauna parowa	1	brak informacji ²
	sauna infrared	1	<u>ściany</u> : deski drewniane, lampy infrared zabudowane w ścianie; <u>podłoga</u> : deski drewniane; <u>sufit</u> : deski drewniane; <u>wyposażenie</u> : drewniane ławki;
Zespół odnowy biologicznej	toaleta	1	brak informacji ²
	wypoczywalnia	1	<u>ściany</u> : tynk malowany w kolorze beżowym, ściana zielona; <u>podłoga</u> : winylowe panele imitujące drewno w kolorze jasnego beżu; <u>sufit</u> : malowany na biało; <u>oświetlenie</u> : oprawy punktowe wpuszczane w sufit; <u>wyposażenie</u> : fotele, donice z roślinnością, stolik pomocniczy, telewizor;
	gabiny do zabiegów suchych (3 szt.)	3	<u>ściany</u> : tynk pomalowany w kolorze beżowym, fasada szklana z zasłonami; <u>podłoga</u> : płytki ceramiczne imitujące drewno kolorze dębu; <u>sufit</u> : malowany na biało z licznymi wpuszczanymi punktowymi oprawami oświetleniowymi; <u>wyposażenie</u> : stół do masażu, krzesło dla masażysty, komoda do przechowywania w płycie meblowej imitującej drewno (dąb), część gabinetów z łazienką;
	gabiny podwójny	1	brak informacji*
Inne elementy	siłownia	1	<u>ściany</u> : lustro, fasada szklana wewnętrzna (widok na basen), fasada szklana zewnętrzna (widok na krajobraz), tynk malowany na czarno; <u>podłoga</u> : winylowe panele imitujące drewno w kolorze jasnego beżu; <u>sufit</u> : malowany na biało z licznymi wpuszczanymi punktowymi oprawami oświetleniowymi (światło rozproszone); <u>wyposażenie</u> : specjalistyczne wyposażenie siłowni, m.in. bieżnia, rowerek, stojak z ciężarami, ławeczka;
Program: Średni program strefy spa i wellness		łącznie: 17 pkt	Wnętrze: Wnętrze z elementami stylizacji

¹ Autorska punktacja przyjęta w pracy, służąca do określenia typologii programu spa i wellness. Wyjaśnienie w rozdziale: 6.3.

² Miejsce/pomieszczenie o ograniczonym dostępie w trakcie badań in situ.

Tab. 20. Karta obiektu Platinum Mountain Hotel & Spa [oprac. własne].

Nr karty	09
Dane badanego obiektu	
Nazwa	Platinum Mountain Hotel & Spa
Lokalizacja	Szklarska Poręba
Rok powstania	2019
Maks. liczba miejsc noclegowych	147 pokoi
Kategoria wg prawa polskiego	5-gwiazdkowy (****)
Projektant/projektanci	Marcin Jadczak, M&K Architekci s.c.
Dokumentacja zdjęciowa strefy spa i wellness obiektu	
	
Fot. 1. Basen wewnętrzny, baseny wirowe, źródło: https://www.platinum-mountain.pl/spa-wellness/strefa-wellness , z dn. 28.03.2023	Fot. 2. Brodzik, źródło: https://www.platinum-mountain.pl/spa-wellness/strefa-wellness , z dn. 28.03.2023
	
Fot. 3. Zespól saun, źródło: https://www.platinum-mountain.pl/spa-wellness/strefa-wellness , z dn. 28.03.2023	Fot. 4. Gabinet zabiegowy, źródło: https://instytuty.drirenaeris.com/platinum-mountain-hotel-i-spa-szklarska-poreba , z dn. 28.03.2023
Schemat planu strefy spa i wellness (oprac. własne)	Schemat przekroju hotelu (oprac. własne)
	

Cechy obiektu wg typologii autorskiej			
Struktura strefy spa i wellness		Rozproszona wertykalnie	
Układ przestrzenny strefy spa i wellness względem bryły		W głównym budynku	
Rozmieszczenie strefy spa i wellness		Wewnątrz z częścią zewnętrzną	
Sposób powstania budynku strefy spa i wellness		W budynku nowoprojektowanym	
Charakterystyka projektu wewnątrz obiektu			
	Program funkcjonalny	Punkty ¹	Stylistyka
Recepcja spa i wellness	recepcja spa	1	<p><u>ściany</u>: tynk pomalowany na jasny szary, tapeta, logo (Dr Irena Eris – Beauty Parter), białe drzwi;</p> <p><u>podłoga</u>: płytki ceramiczne w kolorze jasnej szarości, imitujące kamień;</p> <p><u>sufit</u>: tynk malowany na biało;</p> <p><u>oświetlenie</u>: oprawy punktowe, wpuszczane w sufit;</p> <p><u>wyposażenie</u>: lada recepcyjna wykonana z płyty MDF w kolorze szarym i białym, zabudowa meblowa z gablotką w kolorze białym, doniczka z rośliną, kremowa sofa, granatowe krzesło, stolik pomocniczy drewniany;</p>
	recepcja wellness	1	<p><u>ściany</u>: tynk pomalowany na szaro, płytki ceramiczne imitujące kamień, jasno-szare drzwi;</p> <p><u>podłoga</u>: płytki ceramiczne w kolorze jasnej szarości;</p> <p><u>sufit</u>: tynk malowany na biało;</p> <p><u>oświetlenie</u>: oprawy punktowe, wpuszczane w sufit;</p> <p><u>wyposażenie</u>: lada recepcyjna wykonana z płyty MDF imitując drewno (jasny dąb), zabudowa meblowa imitując drewno (jasny dąb), gablotka z produktami na sprzedaż;</p>
Zespół szatni	szatnia damska	1	brak informacji ²
	szatnia męska	1	brak informacji ²
Zespół basenów	pomieszczenie ratownika		brak informacji ²
	hala basenowa wewnętrzna		<p><u>ściany</u>: płytki ceramiczne imitujące drewno, płytki ceramiczne imitujące kamień w kolorze beżowy, okna doświetlające na wysokości około 2.4 m;</p> <p><u>podłoga</u>: płytki ceramiczne imitujące beton;</p> <p><u>sufit</u>: napinany czarny, tynk malowany na biało;</p> <p><u>oświetlenie</u>: oprawy punktowe w puszczone w sufit dookoła basenów, kinkiety przy wejściu do strefy saun;</p> <p><u>wyposażenie</u>: ratanowe leżaki rozkładane;</p>
	- basen rekreacyjny	1	basen o prostokątnej formie o wymiarach 9,5m x 9,5m i głębokości 1,2m
	- basen pływakki	1	basen o prostokątnej formie o wymiarach 17,5m x 7,45m i głębokości 1,4m

	- brodzik (basen dla dzieci)	1	basen o prostokątnej formie o wymiarach 7,6m x 7,5m i głębokości 0,5m
	- baseny wirowe (3 szt.)	3	systemowe jacuzzi o kwadratowej formie
	strefa zewnętrzna		<u>taras</u> : drewniane deskowanie, drewniana barierka z regionalnym dekokrem; <u>niecka basenowa</u> : tworzywo sztuczne w kolorze białym; <u>wyposażenie</u> : drewniane leżaki rozkładane, śmietniki, przebieralnia;
	- basen zewnętrzny	1	basen o wielokątnej formie ze zmienną głębokością niecki z małymi deszczownicami;
Zespół saun	strefa wypoczynku	1	<u>ściany</u> : ciemno-brązowa mozaika ceramiczna, cegły kamienne z onyxu przepuszczające światło, sztuczna zielona ściana; <u>podłoga</u> : ciemno-brązowa mozaika ceramiczna; <u>oświetlenie</u> : pasy ledowe sufitowe poprowadzone wzdłuż ścian; <u>sufit</u> : tynk pomalowany na czarno; wyposażenie: siedzisko monolityczne wykończone w mozaice ceramicznej, <u>wyposażenie</u> : leżaki z regulacją, lodospad;
	- prysznice		
	sauna infrared	1	brak informacji*
	sauna sucha	1	brak informacji*
	sauna parowa	1	brak informacji*
	biosauna	1	brak informacji*
	pomieszczenie z basenem floating	1	brak informacji*
Zespół odnowy biologicznej	szatnia i toalety	1	brak informacji*
	wypoczywalnia	1	<u>ściany</u> : tapeta w szarym kolorze; <u>podłoga</u> : szare płytki imitujące kamień; <u>sufit</u> : malowany na biało; <u>oświetlenie</u> : lampy stołowe; <u>wyposażenie</u> : dwie kanapy dwuosobowe w kolorze białym, dwa białe fotele, dwa szezlongi w kolorze szaro-beżowym, stolik pomocniczy drewniany, komoda drewniana dębowa, kącik barowy z herbatą;
	gabiny zabiegowe specjalistyczne (9 szt.)	9	<u>ściany</u> : tapeta o kolorze jasno-brązowym, okno w drewnianych ramach z materiałowymi roletami; <u>podłoga</u> : szare płytki imitujące kamień; <u>sufit</u> : malowany na biało z licznymi wpuszczanymi punktami oświetleniowymi (światło rozproszone) <u>wyposażenie</u> : stół do masażu, komoda do przechowywania w kolorze naturalnego dębu z białym blatem, stolik pomocniczy ruchomy na kosmetyki, część gabinetów z łazienką;
	gabinet do zabiegów specjalistycznych – pedicure/manicure	1	<u>ściany</u> : tapeta o kolorze jasno-brązowym, okno w drewnianych ramach z białymi zasłonami; <u>podłoga</u> : szare płytki imitujące kamień;

			<p><u>sufit</u>: malowany na biało z licznymi wpuszczanymi punktowymi oprawami oświetleniowymi (światło rozproszone)</p> <p><u>wyposażenie</u>: stół specjalistyczny do pedicure, komoda z umywalką do przechowywania w kolorze naturalnego dębu z białym blatem, stół do manicure, fotel;</p>
	gabinety zabiegowe w stylu orientalnym (2 szt.)	2	brak informacji ²
Inne elementy	siłownia	1	<p><u>ściany</u>: tynk pomalowany na szaro, lustra, przeszklenie fasadowe;</p> <p><u>podłoga</u>: winylowe panele imitujące drewno o kolorze ciemnego brązu;</p> <p><u>sufit</u>: malowany na biało z licznymi wpuszczanymi punktowymi oprawami oświetleniowymi (światło rozproszone)</p> <p><u>wyposażenie</u>: specjalistyczne wyposażenie siłowni, m.in. bieżnia, rowerek, stojak z ciężarami, ławeczka;</p>
Program: Rozszerzony program strefy spa i wellness		łącznie 32 pkt	Wnętrze Wnętrze z elementami stylu

¹ Autorska punktacja przyjęta w pracy, służąca do określenia typologii programu spa i wellness. Wyjaśnienie w rozdziale: 6.3.

² Miejsce/pomieszczenie o ograniczonym dostępie w trakcie badań in situ.

Tab. 21. Karta obiektu Radisson Hotel Szklarska Poręba [oprac. własne].

Nr karty	10
Dane badanego obiektu	
Nazwa	Radisson Hotel Szklarska Poręba
Lokalizacja	Szklarska Poręba
Rok powstania	2020
Maks. liczba miejsc noclegowych	104 pokoje i apartamenty
Kategoria wg prawa polskiego	4-gwiazdkowy (****)
Projektant/projektanci	współpracy wewnętrznych architektów Zdrojowa Invest z siecią Radisson

Dokumentacja zdjęciowa strefy spa i wellness obiektu

Fot. 1. Basen wewnętrzny,

źródło: <https://www.radissonhotels.com/pl-pl/hotele/radisson-resort-szklarska-poreba/spa>, z dn. 10.03.2023

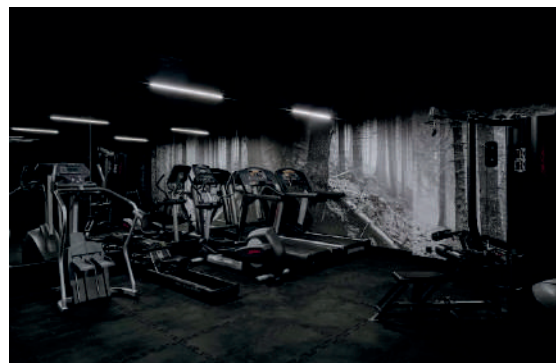
Fot. 2. Gabinet zabiegowy,

źródło: <https://www.radissonhotels.com/pl-pl/hotele/radisson-resort-szklarska-poreba/spa>, z dn. 10.03.2023

Fot. 3. Recepcja spa i wellness,

źródło: <https://www.radissonhotels.com/pl-pl/hotele/radisson-resort-szklarska-poreba/spa>, z dn. 10.03.2023

Fot. 4. Recepcja spa i wellness,

źródło: <https://www.radissonhotels.com/pl-pl/hotele/radisson-resort-szklarska-poreba/spa>, z dn. 10.03.2023

Schemat planu strefy spa i wellness
(oprac. własne)Schemat przekroju hotelu
(oprac. własne)

Cechy obiektu wg typologii autorskiej			
Struktura strefy spa i wellness		Rozproszona wertykalno-horyzontalnie	
Układ przestrzenny strefy spa i wellness względem bryły		W głównym budynku	
Rozmieszczenie strefy spa i wellness		Wewnątrz z częścią zewnętrzną	
Sposób powstania budynku strefy spa i wellness		W budynku nowoprojektowanym	
Charakterystyka projektu wnętrza obiektu			
	Program funkcjonalny	Punkty ¹	Stylistyka
Recepcja spa i wellness	recepcja spa i wellness (wspólna)	1	<u>ściany</u> : tynk pomalowany na biało; <u>podłoga</u> : płytki ceramiczne o kolorze beżowym i fakturze kamienia (imitujące trawertyn); <u>sufit</u> : tynk pomalowany na biało; <u>oświetlenie</u> : listwy led przypodłogowe i przysufitowe; <u>wyposażenie</u> : biała lada wykonana z białego tworzywa, biała witryna szklana na produkty do sprzedaży;
	szatnia damska	1	brak informacji ²
Zespół szatni	szatnia męska	1	brak informacji ²
	hala basenowa wewnętrzna		<u>ściany</u> : płytki ceramiczne o fakturze kamienia imitujące trawertyn; duża fasada szklana z regularnym podziałem, która eksponuje widok na okoliczne krajobrazy, przeszklone drzwi na taras; <u>podłoga</u> : <u>sufit</u> : sufit podwieszany wykonany z białych paneli;
Zespół basenów	- basen wewnętrzny sportowy/rekreacyjny	1	basen o prostokątnej formie z drabinkami, stalowa niecka;
	- zjeżdżalnia	1	częściowo zamknięta, ze schodami spiralnymi;
	- basen z hydromasażem	1	basen o prostokątnej formie z drabinkami, stalowa niecka, siedzisko;
	strefa zewnętrzna		<u>taras</u> : deski tarasowe z kompozytu o kolorze ciemnego brązu; <u>wyposażenie</u> : leżaki z możliwością regulacji;
Zespół saun	- basen wirowy zewnętrzny (jacuzzi)	1	systemowe jacuzzi o formie okrągłej przeznaczone dla 6 osób;
	strefa wypoczynku	1	<u>ściany</u> : płytki ceramiczne o fakturze kamienia imitujące trawertyn, fasada szklana (widok na basen); <u>podłoga</u> : beżowe płytki ceramiczne imitujące drewno; <u>sufit</u> : malowany na biało; <u>wyposażenie</u> : monolityczne leżaki wykończone w beżowej mozaice (5);
Zespół saun	sauna fińska/sucha	1	<u>ściany</u> : deski drewniane w kolorze ciemnego brązu, fototapeta; <u>podłoga</u> : deski drewniane;

			<u>sufit</u> : deski drewniane w kolorze ciemnego brązu; <u>wyposażenie</u> : drewniane ławki, piec;
	łaźnia parowa	1	<u>ściany</u> : płytki ceramiczne w kolorze grafitowym imitujące kamień, fototapeta; <u>podłoga</u> : płytki ceramiczne w kolorze jasnego beżu; <u>sufit</u> : tynk malowany w białym kolorze; <u>wyposażenie</u> : siedziska monolityczne wykończone w płytce ceramicznej szarej imitującej kamień, piec;
	sauna infrared	1	<u>ściany</u> : deski drewniane, lampy infrared zabudowane w ścianie; <u>podłoga</u> : deski drewniane; <u>sufit</u> : deski drewniane w kolorze ciemnego brązu z ozdobnymi punktowymi oprawami świetlnymi; <u>wyposażenie</u> : drewniane ławki;
Zespół odnowy biologicznej	szatnia i toalety	1	brak informacji ²
	gabiny zabiegowe suche – masaże, zabiegi na ciało i twarz z wykorzystaniem specjalistycznych sprzętów (6 szt.)	6	<u>ściany</u> : tapeta w kolorze beżowym, okna z zasłonami; <u>podłoga</u> : płytki ceramiczne o kolorze jasno beżowym; <u>sufit</u> : malowany na biało z licznymi wpuszczanymi punktami oświetleniowymi (światło rozproszone) <u>wyposażenie</u> : stół do masażu, krzesło dla masażysty, komoda do przechowywania w białym kolorze, część gabinetów z łazienką;
	gabinet zabiegowy podwójny	1	<u>ściany</u> : tapeta w kolorze beżowym, okna z zasłonami; <u>podłoga</u> : płytki ceramiczne o kolorze jasno beżowym; <u>sufit</u> : malowany na biało z licznymi wpuszczanymi punktami oświetleniowymi (światło rozproszone) <u>wyposażenie</u> : dwa stoły do masażu, krzesło dla masażysty, komoda do przechowywania w białym kolorze, część gabinetów z łazienką;
Inne elementy	siłownia	1	<u>ściany</u> : tynk pomalowany na czarno, lustra; <u>podłoga</u> : wykończona materiałem wygłuszającym (mata do ćwiczeń); <u>sufit</u> : malowany na czarno z oświetleniem w formie listw ledowych; <u>wyposażenie</u> : specjalistyczne wyposażenie siłowni, m.in. bieżnia, rowerek, stojak z ciężarami;
Program: Średni program strefy spa i wellness		łącznie: 20 pkt	Wnętrze: Wnętrze z elementami stylizacji

¹ Autorska punktacja przyjęta w pracy, służąca do określenia typologii programu spa i wellness. Wyjaśnienie w rozdziale: 6.3.

² Miejsce/pomieszczenie o ograniczonym dostępie w trakcie badań in situ.

